

OLYMPOS KAZISI CAM BULUNTULARI
Yüksek Lisans Tezi

Beril ERÇİN

Eskişehir 2021

OLYMPOS KAZISI CAM BULUNTULARI

Beril ERÇİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Sanat Tarihi Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. B. Yelda OLCAY UÇKAN**

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Haziran 2021**

Bu tez çalışması BAP Komisyonunca kabul edilen 2002E009 no.lu proje kapsamında desteklenmiştir.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖZET

OLYMPOS KAZISI CAM BULUNTULARI

Beril ERÇİN

Sanat Tarihi Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran 2021

Danışman: Prof. Dr. B. Yelda OLCAY UÇKAN

Antalya ilinin Kumluca ilçesi sınırları içerisinde yer alan ve Likya Birliği'nin önemli kentlerinden birisi olarak kabul edilen Olympos Antik Kenti'nde, 1991-2019 yılları arasında kapsayan kazı çalışmaları sırasında ele geçen cam buluntular, tezin konusunu oluşturmaktadır.

Kentin topografik konumundan dolayı, cam buluntular, Kuzey Kent ve Güney Kent olarak iki başlık altında değerlendirmeye alınmıştır. Olympos'un tarihsel süreci Helenistik dönem ile başlamış, Roma Dönemi, Erken Hristiyanlık ve son olarak Erken Bizans dönemine kadar arkeolojik veri tabakasına ulaşmıştır. Mevcut arkeolojik çalışmalara göre Olympos'taki kentsel ölçekteki yaşam, M.S. 7. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle sonlanmıştır. Erken Bizans dönemine ait mimari kalıntıların üzerinde herhangi bir modern yerleşim bulunmaması başka bir dönem evresine dair kesin bir veri henüz bulunmamıştır.

Cam buluntuların büyük bir çoğunluğu kırık parçalar halindedir. Buluntuların değerlendirme ölçütleri, buluntu yeri, tabaka, renk, form, boyut, yapım-süsleme tekniği ve malzeme niteliği olmuştur. Olympos camları, kentin içinde yer alan tüm yapı bazında incelenmesi ardından Likya bölgesi ve diğer benzer örneklerin karşılaştırılmasıyla tez çalışması tamamlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Olympos, Bizans, Cam, Aydınlatma, Kandil

ABSTRACT

OLYMPOS EXCAVATION GLASS FINDS

Beril ERÇİN

Department of Art History

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, June 2021

Supervisor: Prof. Dr. B. Yelda OLCAY UÇKAN

The subject of the thesis is the glass findings obtained during the excavations between 1991 and 2019 in the Ancient City of Olympos, which is located within the borders of Kumluca district of Antalya and is considered one of the important cities of the Lycian Union.

Due to the topographic location of the city , glass finds have been evaluated under two headings as Northern City and Southern City. The historical process of Olympos started with the Hellenistic period, and the archaeological data layer was reached until the Roman Period, Early Christianity and finally the Early Byzantine period. According to the current scale archaeological work in urban life in Olympos ended at AD.7 th century's second half. The fact no definitive evidence yet for modern settlements on the architectural remains belonging to the early Byzantine period explain no more allocation has been made on city ever since.

Most of the glass finds are in the form of broken pieces. The evaluation criteria of the finds were the site, layer, color, form, size, construction-decoration technique and material quality. After examining the Olympos glasses on the basis of the finds of whole building in the city, the thesis study was completed by comparing the Lycian region and other similar examples.

Keywords: Olympos, Byzantine, Glass, Lighting, Candle.

ÖNSÖZ

Lisans dönemi itibariyle Cam Sanatı hakkındaki çalışmalara başlamış, lisansüstü döneminde ise Bizans dönemi cam sanatına olan ilgi ve yoğun çalışma süreci sonucunda, eğitim hayatımın başından itibaren bu seçimi yapmamın mutluluğu içerisindeyim.

Çalışmamın tüm aşamasında desteğini esirgemeyen, çalışma arzumu her zaman güçlendiren, kendi çalışma odasını ve kütüphanesini bana açan sevgi dolu ve değerli hocam Prof. Dr. B. Yelda UÇKAN'a tüm içtenliğimle teşekkür ederim.

Tez çalışması Koç Üniversitesi Suna & İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi (AKMED) tarafından “Yüksek Lisans Araştırması Destekleme Bursu” kapsamında 2020/T.1063 no.lu proje, 2020 yılı içerisinde maddi olarak desteklenmiştir. Katkılarından dolayı tüm çalışanlarına teşekkür ederim.

Olympos kazısında birlikte çalışma olanağı bulduğum, bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan, tezimin her aşamasında yardımlarını ve desteğini esirgemeyen tüm kıymetli hocalarıma ve ekip üyelerine teşekkürü bir borç bilirim.

Yaptığım işte bana inanan ve hedeflerimi gerçekleştirme yolunda desteğini ve sevgisini esirgemeyen aileme ve tüm süreç boyunca bana varlığıyla güven veren ve zor zamanında her zaman yanımda olan meslektaşım, değer verdiğim Azat ÜREK'e şükranlarımı sunarım.

Olympos kazı ekibinin değerli kişilerinden olan, erken yaşta kaybettiğimiz abim Sinan SERTEL'i saygıyla ve özlemle anarak teşekkür ediyorum.

.../.../20....

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan "bilimsel intihal tespit programı"yla tarandığını ve hiçbir şekilde "intihal içermediğini" beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....
(İmza)

.....
(Öğrencinin Adı Soyadı)

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	ix
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar DİZİNİ	xii
GÖRSELLER DİZİNİ	xiii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
1. GİRİŞ	1
2. OLYMPOS ANTİK KENTİ TARİHÇESİ.....	3
3. OLYMPOS KAZISI CAM BULUNTULARI TİPOLOJİSİ	11
A. AYDINLATMA AMAÇLI CAM ESERLER.....	12
1. Kandiller	12
A. Çubuklu Kandiller	12
B. Kadeh Kandiller	12
C. Kulplu Kandiller	13
D. Bardak Tipli Kandil.....	13
2. Pencere Camları.....	14
B. GÜNLÜK KULLANIM AMAÇLI CAM ESERLER.....	14
1. Saklama Kapları	14
A. Unguentariumlar	14
2. Günlük Kullanım Şişeleri.....	15
3. Şişe Dipleri.....	15
4. Damacana (Geniş boyunlu ve küresel gövdeli)	15
5. Servis Kapları.....	16
A. Kâseler	16
B. Sürahi Boynu ve Kulpları.....	16
C. Bardak Kaideleri.....	16
D. Kavanozlar.....	17
E. Tabaklar	17
C. SÜS AMAÇLI CAM ESERLER	17

1. Bilezikler	17
2. Boncuk/Yüzük Taşı/Düğme	17
3. Yüzük	17
D. İŞLEVİ BELİRSİZ KIRIK PARÇALAR	17
4. KATALOG VE ARA DEĞERLENDİRMELER	18
5. DEĞERLENDİRME	123
5.1. Açma ve Tabaka.....	126
5.2. Form ve Boyut	157
5.3. Renk Grupları	182
5.4. Yapım ve Süsleme Tekniği	187
5.5. Malzeme Niteliği	195
5.6. Tarihlendirme	196
6. SONUÇ	202
KAYNAKÇA	204
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLULAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1. 2018 yılı kazı sezonu cam buluntularının genel sayısal verileri.....	151
Tablo 2. 2019 kazı sezonu Mekân 11'in (Mutfak) tabakalara göre buluntu dağılımı..	153
Tablo 3. Cam buluntuların renk tonlarına göre adet dağılımı.....	183

GÖRSELLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Görsel 1. Olympos Antik Kenti ve Olympos Çayı'nın görünüşü.....	3
Görsel 2. Episkopeion (Piskoposluk Sarayı) hava fotoğrafı	10
Görsel 3. Kandillerde kullanılan bronz ve seramik fitil taşıyıcılar	163
Görsel 4. Roma ve Bizans dönemi cam boncukları	177
Görsel 5. Cam atölyesindeki çalışmalardan kesit	187
Görsel 6. Serbest üfleme tekniğinin uygulama aşamaları	188
Görsel 7. Dairesel biçimli pencere camının yapılışı	189
Görsel 8. Döküm tekniğinde yapılacak pencere camlarının kalıpları	190
Görsel 9. Cam yapımı ve süslemesinde kullanılan aletler	193

KISALTMALAR DİZİNİ

Literatür Kısaltmaları

AKMED	Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü
AnatoliaA	Anatolia Antiqua
Anmed	Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri
AST	Araştırma Sonuçları Toplantısı
BSA	The Annual British School of Athens
DOP	Dumbarton Oaks Papers
JGS	Journal of Glass Studies
KST	Kazı Sonuçları Toplantısı

Teknik Kısaltmalar

bkz.	Bakınız
cm.	Santimetre
Kat. No	Katalog numarası
KEM	Kuzeydoğu Ek Mekân
Lev. No.	Levha numarası
M	Mekân
mm.	Milimetre
TGM	Tapınak Güney Mekân

1. GİRİŞ

Bu tez çalışmasının konusunu 1991-2019 yılları arasında Antalya iline bağlı Kumluca İlçesinde yer alan Olympos Antik Kenti'nde yapılan arkeolojik kazı çalışmalarında bulunan cam eserler oluşturmaktadır. Toplamda 6.519 adet cam parçası, tezde değerlendirilmiştir.

Çalışma kapsamında, Olympos camlarının belgelenmesi, tasnif edilmesi, sondaj ve tabaka verileri doğrultusunda mekânsal bir bütünlük içinde değerlendirilerek tarihlendirilmesi, önceki yıllara ait yayınlanmış eserler ile uyum sergileyip sergilemediğinin belirlenmesi ve kentteki cam malzemenin kullanım alanlarına ışık tutulması, cam buluntuların ortak özelliklerinin belirlenerek malzemelerin kökeni hakkında öneriler getirilmiştir.

Çalışma yöntemi olarak Cam sanatı ve Bizans dönemiyle ilgili önceden yapılmış her türlü bilgiye ulaşabilmek için oldukça geniş kapsamlı bir literatür taraması ile tez çalışmasına başlanmıştır. Kazı deposunda bulunan ve yıllara göre belirlenmiş cam buluntuların genel veri analizini ardından formu hakkında bilgi niteliği taşıyan parçalar restitüe edilmiş, Olympos'ta kullanılan cam kaplarla ilgili fikir sahibi olunmuştur. Restitüsyonların yapılmasının ardından, kapların form ve boyutlarına göre türleri tespit edilmiştir. Diğer bir aşamada ise katalog yöntemi ile tespit edilen tiplerin, buluntu yerleri, tabakası, ölçüleri, renk grupları, yapım ve süsleme tekniği, Akdeniz çevresi ve diğer bölgelerdeki benzer örneklerine bakarak tipolojik tanımı yapılmıştır. Cam buluntuların tipolojisini oluşturma kısmında şu ana kadar var olan cam buluntuların Aydınlatma grubu, Günlük kullanım grubu ve Süs amaçlı kullanım alanlarına göre üç ana başlık altında toplanmıştır. Oldukça tahrip olmuş ve formu hakkında bilgi niteliği taşımayan parçalar ise İşlevi belirsiz kırık parçalar başlığı altında değerlendirilmiştir. Cam buluntular, renkleri Munsell kataloğuna göre sınıflandırma ve adlandırılması yapılmıştır. Her bir katalogun altında ara değerlendirmelerle katalogda bulunan tipolojinin sayısal veri analizini yaparak oluşturulan tipoloji de yoğunluğun hangi işlevde olduğuna ve tipolojide yer alan formlarının tanımlarına yer verilmiştir. Kataloglaması tamamlanan parçaların fotoğrafla belgelenmesi, parçaların el çizimi ardından dijital ortamda kesit ve görünüşlerini çıkarma bölümlerinde görsel olarak da parçaların niteliğini göstermek amaçlanmıştır.

Olympos'un genel tarihçesi, Olympos camları hakkında oluşturulan tipoloji bölümü, incelenen camların katalog ve ara değerlendirme bölümü ile tez bölümleri kendi arasında ayrılmıştır. Son olarak genel bir değerlendirme ile sondaj-tabaka, form-boyut, renk grubu, yapım-süsleme tekniği, malzeme niteliği ve tarihlendirme önerisi getirerek yapılanlar bir araya toplanarak değerlendirilmiş, karşılaştırmalar yapılmış ve bir sonuç kısmı oluşturulmuştur.

Cam buluntuların tamamı milattan sonraki döneme tarihlendirildiği için yüzyıl aralığı vermek uygun görülüş olup sadece tarihçe bölümünde gerektiği kısımlarda M.Ö. kısaltması kullanılmıştır.

Tez çalışmasının özgün değerine bakıldığında Olympos'un, özellikle Akdeniz'in önemli bir liman kenti olmasının nedenlerini, buradaki toplumun hem sosyal hem de dini yaşantısı hakkında bilgi sahibi olmamızı ve Erken Bizans Dönemi cam sanatının çeşitliliğini görmemiz açısından fayda sağlayacaktır. Olympos camları ile ilgili çalışmalar, kazı çalışmalarının ilk zamanlarından günümüze kadar olan süreçte olan dönemi kapsadığı içinde daha net bir şekilde cam buluntular hakkında yorum yapmak mümkün olacaktır. Bu çalışmanın sonuçlarından, sanata ve tarihe ilgi duyan, Bizans dönemi cam buluntuları üzerine çalışmalar yapan ve Olympos Antik Kenti'nin geçmişi hakkında bilgi sahibi olmak isteyen herkes yararlanabilecektir.

2. OLYMPOS ANTİK KENTİ TARİHÇESİ

Günümüzdeki adıyla Teke yarımadası olarak bilinen, doğuda Antalya Körfezi'nin batısı, batıda ise Fethiye Körfezi ile sınırlandırılmış Likya Bölgesi¹ içinde yer alan Olympos, Anadolu'nun ve Akdeniz Bölgesi'nin güneybatısında yer almaktadır². Günümüzde Olympos, Antalya ilinin Kumluca ilçesi sınırları içerisindedir. Bölgenin güneyindeki Sepet Dağı ve kuzeyindeki Omurga Dağı'nın kıyıya doğru uzanan dik yamaçlardan dolayı Olympos antik kenti derin bir vadi içerisinde konumlanmaktadır³. Kentin ortasından geçen Olympos Çayı (Göksu/Akçay), kuzey-güney olmak üzere kenti ikiye ayırmaktadır (Bkz. Görsel 1).

Görsel 1. *Olympos Antik Kenti ve Olympos Çayı'nın görünüşü (Olympos kazı arşivi)*

¹ Likya bölgesiyle ilgili detaylı bilgi için bkz. C. Bayburtluoğlu (1982). *Lykia*, Ankara: Dönmez Ofset, s.17-18.; S. Şahin (2002). Pamfilya/Likya sınır kentleri: Olbia ve diğerleri. *Likya İncelemeleri*, I, s. 9-32.; O. Akşit (1971). *Hellenistik ve Roma dönemlerinde Likya*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, s. 126.; C. Foss (1994). The Lycian coast in the Byzantine age. *DOP*, 48, s. 2.; B. İplikçioğlu (2008). Doğu Likya'da epigrafya araştırmaları. F. Bayram vd. (Ed.), *25. AST (1)* Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 355-364.; H. Blum (2016). Likya'nın Tarihi Coğrafyası. *Lukka'dan Likya'ya Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, s. 136-141.

² O. Akşit (1967). *Likya tarihi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, s. 19.; S. Sertel (2017). *Olympos Piskoposluk Kilisesi ve Vaftizhanesi Litürjik Taş Eserleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 5.

³ M. Aslan (2021). *Olympos Antik Kenti Erken Bizans Dönemi Bazilikalarındaki Ek Mekânlar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 3.

Olympos antik kentinde yapılan yüzey, kazı çalışmaları sonucunda arkeolojik veriler ve antik yazılı kaynaklardan ulaşılan bilgilere göre kentin ilk evresinin Hellenistik Dönem olduğu bilinmektedir⁴. Kentin güneyinde bulunan poligonal örgülü sur duvarları kentin Hellenistik Dönem’de varlığını gösteren önemli bir kanıt oluşturmaktadır⁵.

Kentin Likya kültürüne bağlantılı çok az sayıda arkeolojik verisi bulunmaktadır. İlk veri, kentin kuzeybatısında konumlanan Asartaş Tepe’de yer alan Topal Gâvur Mezarı’dır⁶. Aynı tepenin güneybatısında bulunan Likçe yazıtlı ev tipi mezar anıtları bulunmaktadır⁷. Bir başka arkeolojik veri, kentin güneyinde konumlanan Musa Dağı üzerinde yer alan Cıngırık Tepesi’nde bulunduğu tespit edilen sikke definesidir⁸.

Olympos, Hellenistik döneminde Likya Birliği’nin bir üyesiydi ve o dönemin önemli kentleri arasındadır⁹. Likya Birliği içinde oy kullanma hakkına sahip 23 kentten birisidir¹⁰. Ksanthos, Patara, Pinara, Myra, Tlos ve Olympos’un üç oy kullanma hakkı vardır¹¹.

Likya Birliği’nin M.Ö. 168-167 ile M.S. 42 yılları arasında bronz ve gümüş sikkeler bastığı bilinmektedir. Olympos, M.Ö. 2. yüzyıldan M.Ö. 1. yüzyıl dönemine kadar, ΟΛΥΜΠΗ ΛΥΚΙΩΝ etnikonlu sikkeler bastırmıştır¹².

M.Ö. 104-77 tarihleri arasında Zeniketes’in¹³ Antalya’nın batı kıyısı arasındaki bölgede olan hakimiyeti ile Olympos, Likya Birliği’nden ayrılmıştır¹⁴. Ardından

⁴ G.K. Öztaşkın (2013). *Olympos Antik Kenti Episkopeion Yapı Topluluğu*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 54.

⁵ Ö. E. Öncü (2017). Olympos Hellenistik ve Roma Dönemi Mimari Araştırmaları: Köprü, Köprü Caddesi ve Kent Surları. *Olympos I 2000-2014 Araştırma Sonuçları*. İstanbul: ASMS 2, s. 36-37.; J. Elsner (1988). *Sites Antiques Du Sud-Quest De L’Anatolie*. Paris, s. 210.; Sertel, 2017, **a.g.k.**, 6.

⁶ G. Işın (2011). Topal Gavur’dan Apollonias’a. *Aktüel Arkeoloji*, 20, İstanbul, s.110.

⁷ Işın, 2011, **a.g.k.**, 107.

⁸ F. Büyükyörük ve A. Çelik (2019). Mithrapata ve Aruwâtijesi (Musa Dağı?) Definesi. *CEDRUS The Journal of MCRI*, VII, Antalya, s. 255.; Aslan, 2021, **a.g.k.**, 5.

⁹ N. Çelik (2015). *Lykia Kitabı*, İstanbul: AKMED, s. 468.

¹⁰ Strabon (2000). *Geographika Antik Anadolu Coğrafyası* (Çev: A. Pekman). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, s. 243.

¹¹ B. Y. Olcay Uçkan ve G. K. Öztaşkın (2016). Ateş ve Suyla Kutsanan Kent: Olympos. *Lukka’dan Likya’ya Sarpedon ve Aziz Nikolaos’un Ülkesi*, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, s. 277.

¹² B. Y. Olcay Uçkan (2017a). Giriş. *Olympos I 2000-2014 Araştırma Sonuçları*. İstanbul: ASMS 2, s.1.; B. Y. Olcay Uçkan, E. Parman, O. Atvur, E. Uçkan, Y. Mergen, E. Uğurlu, A. N. Topoğraf, S. Evcim, G. K. Öztaşkın, M. Bursalı, H. Yeşilova, Z. Demirel Gökalp, Z. Kaya (2006). *Olympos Likya’da bir korsan kenti*, İstanbul: Homer Yayınları, s. 36.

¹³ Zeniketes ve bölgedeki hâkimiyeti hakkında detaylı bilgi için bkz. E. Uğurlu (2006). *Olympos Nekropolü*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, s. 13-16.; E. Uğurlu (2007). Olympos ve Zeniketes’in kalesinin lokalizasyonu, *Adalya*, X, s. 92.

¹⁴ Öztaşkın, 2013, **a.g.k.**, 32-33.

Olympos'un birlik sikke basımı sona ermiş, bunların taklidi olmakla birlikte, birlik ethnikonu taşımayan Pseudo-Birlik sikkeleri olarak adlandırılan sikkeleri basmışlardır¹⁵. Pseudo-Birlik sikkelerin basımı M.Ö. 100 tarihinde başlamış ve M.Ö. 77'ye kadar devam etmiştir¹⁶. Zeniketes ile iş birliği yapan diğer kentler de tahrip edilmiş bu olayın ardından korsanların faaliyetlerini sonlandırmak amacıyla M.Ö. 78 yılında Roma İmparatorluğu, Publius Servilius Vatia¹⁷ adlı komutanı göndermiştir¹⁸. M.Ö. 77-76 tarihlerinde bölge kontrol altına alınmış ve korsan hareketlerine katılan kentler cezalandırılmıştır¹⁹.

Roma İmparatorluğu döneminde Olympos bir kez daha Likya Birliği'nin ayrıcalıklı üyelerinden biri olmuştur²⁰. Söz konusu ayrıcalığın nedenlerinden birisi İmparator Hadrianus'un 129-131 tarihlerinde yaptığı ikinci Anadolu seyahatidir²¹.

2. yüzyılın sonu 3. yüzyılın başlarına tarihlenen mezar taşı yazıtından okunan bilgilere göre, Marcus Aurelius Arkhepolis'in, Birlik'te Lykiarkh²² olarak görev yaptığı bilinmektedir. Çalışmalar sırasında bulunan bir yazıtta ise aynı kişinin Lykiarkh görevinin yani sıra Grammateus²³ olduğu anlaşılmıştır²⁴. 238-244 yılları arasındaki Gordianus döneminde, Olympos adına otonom sikke bastırılmıştır²⁵. Roma İmparatorluk dönemine tarihlendirilen önemli mimari buluntulardan birisi ise Liman Anıtsal Mezarları'nda yer alan Zosimos ve Eudomos lahitlerinde bulunan yazıtlardır²⁶. 2. yüzyıla tarihlenen Eudomos lahdinde yer alan yazıtta Olymposlu Eudomos'un varlıklı ve ünlü bir

¹⁵ Pseudo-Birlik sikkeleri hakkında detaylı bilgi için bkz. A. G. Keen (1998). *Dynastic Lycia. A Political History of the Lycians and their Relation with Foreign Powers*, C. 545-362 BC, Leiden/Boston/ Köln, s. 172-173.; R. H. J. Ashton (2006). The beginning of bronze coinage in Karia and Likya. *The Numismatic Chronicle*, 166, s.1-14.; N. Vismara (1989). *Monetazione arcaica della Lycia. II. La collezione Winsemann Falghera*. Milano, s. 68-80, No. 88, 97, 114, 117, 150.

¹⁶ Öztaşkın, 2013, **a.g.k.**, 32-33; Aslan, 2021, **a.g.k.**, 5.

¹⁷ Publius Servilius Vatia'nın seferinden söz eden antik yazarlar: Amm. Marc XIV,8,4.; Strabon, 2000, **a.g.k.**, 244.

¹⁸ Aslan, 2021, **a.g.k.**, 6.

¹⁹ Sertel, 2017, **a.g.k.**, 7; Uğurlu, 2006, **a.g.k.**, 13-17.

²⁰ Daha kapsamlı bilgi için bkz. H. A. Troxell (1982). The Coinage of the Lycian League. *Numismatic Notes and Monographs*, 162, New York: The American Numismatic Society, s. 90.; R. Behrwald (2000). Der lykische Bund: Untersuchungen zu Geschichte und Verfassung. *Antiquitas 1. Abhandlungen zur alten Geschichte*, 48, Bonn: Rudolf Habelt, s. 108.

²¹ O. Atvur (1999). Olympos Antik Kenti (1991-1992 Çalışmaları). *Arkeoloji ve Sanat*, 88, İstanbul, s. 14.; C. Bayburtluoğlu (2004). *Lykia*. İstanbul: AKMED, s. 91.; Öztaşkın, 2013, **a.g.k.**, 34.

²² Likya birliği toplantılarına başkanlık eden kişi olarak tanımlanır.

²³ Başrahip ve kâtiplik görevini yürüten kişidir.

²⁴ Öztaşkın, 2013, **a.g.k.**, 34; Uçkan, 2006a, **a.g.k.**, 37.

²⁵ Uğurlu, 2006, **a.g.k.**, 16.

²⁶ Aslan, 2021, **a.g.k.**, 6.

kaptan olduğu belirtilmiştir. Eudomos'un Khalkedon vatandaşı olarak kabul edildiğine dair bilgilere ulaşılmaktadır²⁷.

180 yılından 3. yüzyılın ortalarına kadar devam eden süreçte, Likya bölgesinin kırsal kesimlerinde haydutlar tarafından gasp, soygun gibi olaylar meydana gelmiştir. Söz konusu durumun yoğunlaşmasının ardından Roma İmparatorluğu, kırsal alanların güvenliğini sağlamak ve yasaların sistematik biçimde uygulanması için *statiōnarius*²⁸, *frumentarii*, *colleteses*, spekülâtörler ve yararlanıcılar gibi çeşitli askeri polisler atamaya başlamıştır²⁹. Olympos'ta bulunan mezar yazıtlarıyla ilgili yapılan araştırmalar sonucunda taşından elde edilen bilgilere göre, Olympos kentinin eyalet valisine bağlı askeri karakolu olduğu varsayılmaktadır³⁰.

Günümüzdeki araştırmalar da Hellenistik dönem ile Roma İmparatorluk dönemi arasındaki tarihler arasındaki Olympos'un lokalizasyonu bazı tartışmalara yol açmıştır³¹. Tartışmaya neden olan kaynak, *Stadiasmus Patarensis*³² anıtındaki yazıtta yer alan Korykos ismidir³³. Likya yol ağını ve kentleri tanımlayan, 43-45 yıllarına tarihlenen *Stadiasmus Paterensis* anıtında Olympos adı geçmemekle birlikte Olympos'un bulunması gereken yerde Korykos kaydedilmiştir³⁴. Bundan dolayı günümüzde Olympos olarak adlandırılan kentin Hellenistik dönemde adının Korykos olduğu, kentin kuzeyinde yer alan Musa Dağı'nın zirvesinde yer alan yerleşimin ise Olympos olabileceği varsayılmaktadır³⁵. Son yıllarda Olympos Antik Kenti'nde yapılan arkeolojik kazı ve

²⁷ Öztaşkın, 2013, **a.g.k.**, 34.

²⁸ Roma İmparatorluk Çağı askeri teşkilatında yer alan *Statiōnarius*'lar cadde ve yollarda koruyucu-gözleyici görev yapan jandarmalardır. Ayrıca kırsal alanlarda da gözleyicilik yaparak devriye gezmekle yükümlü yetkili kişilerdir.

²⁹ H. S. Öztürk (2006). *M.Ö. II.- M.S. IV. Yüzyıllarda Likya-Pamfilya Bölgesinde Kırsal Alan Güvenliği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 168.; Aslan, 2021, **a.g.k.**, 7.

³⁰ Konuyla ilişkin olarak Olympos'ta bulunan mezar taşları ve yazıtlarıyla ilgili detaylı bilgi için bkz. H. S. Öztürk (2017). Yazıtlar Işığında Olympos (Likya). *Olympos I 2000-2014 Araştırma Sonuçları*. İstanbul: ASMS 2, s. 225-232.; Öztürk, 2006, **a.g.k.**, 174-186.; Öztaşkın, 2013, **a.g.k.**, 35-36.

³¹ Aslan, 2021, **a.g.k.**, 8.

³² *Stadiasmus Patarensis*, Likya Bölgesi'nde yer alan devlet yollarının bir listesini içerir. Kentler arasındaki uzaklık, Eski Yunan uzunluk birimi olan stadion (1 stadion= 185,5 m.) ölçüsüyle yazılmıştır (S. Şahin (2011). *Stadiasmus Patarensis Likya Eyaleti Roma Yolları (Bir Özet)*, İstanbul, s. 33.).

³³ S. Şahin, 2011, **a.g.k.**, 25.

³⁴ S. Şahin, 2011, **a.g.k.**, 25.; Öztaşkın, 2013, **a.g.k.**, 33.

³⁵ M. Adak (2004). Lokalisierung von Olympos und Korykos in Ostlykien. *Gephyra*. 1. İstanbul, s. 27-51.; Aslan, 2021, **a.g.k.**, 8.

epigrafi çalışmalarıyla birlikte dönem kaynaklarının incelenmesi sonucu Musa Dağı zirvesindeki yerleşimiyle ilgili olan tartışmaya öneri getirilmiştir³⁶.

Olympos, Anadolu'da Geç Antik ve Erken Hristiyanlık dokusunun görülebildiği önemli yerleşim yerlerinden birisidir. 2. yüzyıldan sonra Hristiyanlığın Likya bölgesinde yayılmasıyla Olympos'un bu yeni din ile Roma İmparatorluk döneminde karşılaştığı söylenebilir³⁷.

Kentle ilişkisi doğrudan bilinen ve 3. yüzyılda gerek dinsel kişiliği ile gerekse Hristiyan öğretisi içindeki yeri ile bilinen Methodios'un Olympos'un ilk piskoposu olması, kentin Hristiyanlaşma sürecine oldukça erken tarihlerde girdiğini göstermektedir³⁸.

Aziz, martyr ve piskopos Methodios'un hayatı ve faaliyetleri hakkında farklı görüşler vardır³⁹. Bunlardan birisi Methodios'un "Patara Piskoposu" olduğu görüşünün daha yaygın olmasıdır⁴⁰. Söz konusu görünüşün sebebi ise Methodios'un (Erken Hristiyanlık döneminin en önemli teolojik figürlerinden biri) yaşadığı Akdeniz havzasını ve sonraki yüzyılları etkilemiş olmasından kaynaklanmaktadır⁴¹.

Ancak Methodios, 3. yüzyılın sonunda Hristiyan inancına sıkı sıkıya bağlı bir kişiydi ve Originis'in fikirlerine karşı çıkan biri olarak Militos'tan (Milet) Patara'ya yeniden diriliş (Anastasia) tartışmasına katılmak için gelmişti⁴². Oradan Likya ve

³⁶ Konu hakkındaki detaylı bilgi için bkz. H. S. Öztürk ve Ö. E. Öncü (2020). Olympos in Lycia: A Novel Assessment of Its History and Localization in Light of Recent Archaeological and Epigraphical Research. *Adalya*. 23, İstanbul, s. 253-275.; Kazı ekip üyelerinden olan Mert Aslan'ın yüksek lisans tezinde bu konu hakkındaki bilgiyi şu şekilde aktarır: Musa Dağı'nda bulunan yerleşimin tiyatrosu, nekropol alanı ve anıtsal yapıları olmadığı için bir kent olmadığı düşünülmektedir. Ancak Strabo'nun bahsettiğine göre Olympos, Likya Bölgesi'nde bulunan altı büyük kentten birisidir. Bu nedenle Musa Dağı'ndaki yerleşimi Olympos olarak tanımlamak, büyük kentlerden birisi olan Olympos için uygun görülmemektedir. Korykos'un konumu olarak ise Çıralı Sahili önerilmektedir (Aslan, 2021, **a.g.k.**, 8.).

³⁷ W. M. Ramsay (2004). *The church in the Roman empire before A.D. 170*, Massachusetts, s.110.

³⁸ B. Y. Olcay Uçkan ve L. Kayapınar (2015). Olympos Piskoposu Methodios ve Olympos Kenti. *Patara VII.1. Kum'dan Kent'e Patara Kazılarının 25. Yılı, Uluslararası Sempozyum Bildirileri 11-13 Kasım 2013 Antalya*, İstanbul, s. 536.

³⁹ Jerome. *De Viris Illustribus*, LXXXIII.

⁴⁰ Olcay Uçkan ve Kayapınar, 2015, **a.g.k.**, 537; L. Kayapınar (2011). Bizans Kaynaklarının Neşri: Türkiye'deki Durum. M. Öz (Ed.), *Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye'de Tarihçilik ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu Ankara 18-20 Mart 2010*, s. 160-161.; A. Roberts ve J. Donaldson (Ed.) (1995). *Ante-Nicene Fathers VI: Gregory Thaumaturgus, Dionysius the Great, Julius Africanus, Anatolius and minor writers, Methodius, Arnobius*. Massachusetts: Hendrickson, s. 307.

⁴¹ Olcay Uçkan ve Kayapınar, 2015, **a.g.k.**, 536.

⁴² Olcay Uçkan ve Kayapınar, 2015, **a.g.k.**, 536.

Pamfilya'nın belli başlı şehirlerini ziyaret etti ve yerel filozoflarla tartışmalar yaptı⁴³. Tarihi Sokrates'e göre Likya'daki Olympos piskoposuydu ve daha sonra Fenikelilerden Tyros'un (bugünkü Lübnan) Piskoposu oldu. Methodios, Diocletianus Dönemi'nde (284-312) Suriye'nin Halkidi şehrinde martyr edilmiştir⁴⁴.

Methodios'un ardından Olympos piskoposu olarak konsil kayıtlarında tespit edilen kişiler arasında; 431 Ephesos konsili'nde Piskopos Aristokritos adı geçmekte, 458 yılında Myra (Demre) Metropolitliliği'nin imparator I. Leon'a gönderdiği mektupta Piskopos Anatolius'dan bahsedilmektedir. 518 ve 520 tarihlerinde Konstantinopolis Synod'unda ise Piskopos Ioannes'den bahsedilmiştir⁴⁵. Olympos piskoposu olarak 6. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başına tarihlendirilen ve Kıbrıs'ta bulunan kurşun bir mühürde tam olarak okunamasa da Anania/Anianos ya da Ioannes adı okunmuştur⁴⁶. Olympos Piskoposluk Kilisesi'nde yapılan kazı çalışmaları sırasında ele geçmiş bir levha üzerinde yer alan yazıtta, piskopos olarak Theophiletos'un adı geçmektedir⁴⁷. Son yıllarda yürütülen çalışmaları sırasında, Piskoposluk Kilisesi'nin güney köşe odasının doğu kenarında yer alan giriş kapısının lento bloğundaki yatay iki silmeye işlenmiş yazıt bulunmuştur. Söz konusu yazıtta "Pek Tanrı Sever Piskopos Nikholaos" ismi okunmaktadır. "Arkeolojik veriler sayesinde öğrenilen Piskopos Theophiletos ve Piskopos Nikholaos'un, 5. yüzyıl ortasından 6. yüzyılın ilk çeyreğine kadar olan zaman diliminde yaşamış olma ihtimalleri kuvvetlidir."⁴⁸

Yazılı kaynaklardan tespit edilebilen kayıtlara göre, 6. yüzyıla ait olan Hierocles'in Synecdemus'unda Olympos kenti, Notititae 1'de 294., Notititae 3'te 250., Notititae 8'de 346. ve Notititae 9'da ise 255. sırada yer almaktadır⁴⁹. Diğer bir kaynak

⁴³ L. G. Patterson (1997). *Methodius of Olympos: Divine Sovereignty, Human Freedom, and Life in Christ*. Washington: Catholic University of America, s. 1-18.

⁴⁴ Methodios hakkında en erken kaynak olan Hieronymus'un Methodios'u Likya Olymposu Piskoposu olarak değerlendirmesi, tarihi açıdan son derece önemlidir. Eserde geçen "Μεθόδιος, Ολύμπου, Λυκίας καί μετά ταύτα Τύρου επίσκοπος" (Likya'nın Olympos ve daha sonra Tyre'nin Piskoposu Methodios) ifadesi Methodios'un Olympos Piskoposu olduğuna dair görüşün temel kanıtıdır. Aynı şekilde tarihi kaynakların kronolojisi açısından ikinci sırada yer alan İstanbullu Tarihi Sokrates MS 380-439 ve MS 662 yılında ölmüş olan günah çıkarıcı Maximus da Methodios'u Olympos Piskoposu olarak adlandırmaktadırlar (Olcaç Uçkan, 2015, **a.g.k.**, 537.).

⁴⁵ Öztaşkın, 2013, **a.g.k.**, 37.

⁴⁶ H. Hellenkemper ve F. Hild (2004). *TIB: Lykien und Pamphylien*. 8, Wien, s. 758.

⁴⁷ Sertel, 2017, **a.g.k.**, 11.

⁴⁸ Aslan, 2021, **a.g.k.**, 9-10.

⁴⁹ Y. Mergen (2011). *Olympos Antik Kenti'nin Orta Çağ Dönemi Dokusu ve Likya Bölgesi Açısından Önemi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 49.

olan Notitiaepiscopatuumlar'da (Piskoposluk listeleri) ise kent, 7. yüzyıldaki 1. numaralı listede, 9. yüzyıldaki 2, 3. ve 4 numaralı listelerde Myra'ya bağlı bir piskoposluk merkezi olarak Olympos'un adı geçmektedir⁵⁰.

Erken Bizans Döneminde Olympos'un kentsel dokusu, büyük ölçüde Roma İmparatorluk Dönemi'nde var olan topografya ve düzenine göre şekillenmiştir⁵¹. Akçay deresinin ikiye böldüğü kentin güney bölümünde, liman yapıları, tiyatro, hamam, bazilika bulunmaktadır. Hem sosyal hem de ticari merkezi oluşturan şehir düzeninde ağırlıklı olarak kentin değişen ihtiyaçlarına ve mevcut yapılara göre yeni yapılar inşa edilmiş, işlevsiz hale gelen yapılar yeniden onarılmıştır. Arkeolojik bulgular ve mimari değerlendirmeler Olympos'ta 5-6. yüzyıllarda yoğun bir yapılaşmanın olduğunu gösterir. Kentin günümüzdeki hali yoğun olarak bu dönemin dokusunu barındırır⁵². Kentin Kuzey bölümü, Tapınak, mezar yapıları, sivil konut mekânları, ticari yapı kompleksi ve Episkopeion (Piskoposluk Sarayı)'dan meydana gelir. Tapınak ve temenos alanı, Kuzey Kent'in iki önemli güzergâhı olan Liman Caddesi ve Köprü Caddesi'nin kesiştiği alanda yer almaktadır⁵³. Bizans Dönemi yapılaşmasında tapınağın bulunduğu alan, güneyinde caddeye paralel uzanan stoayı da içine alacak şekilde Episkopeion kompleksine dönüştürülmüştür⁵⁴. Kentin en büyük boyutlu yapı topluluğunu temsil eden Episkopeion içerisinde kilise⁵⁵, vaftizhane, rölik şapeli, peristylum⁵⁶, triclinium⁵⁷, idari birimler, görevli odaları, mutfak ve piskopos konutundan oluşan ve farklı mekânları bünyesinde barındıran yapı kompleksidir (Bkz. Görsel 2). Episkopeion'un inşa tarihi, yapılan arkeolojik kazı çalışmaları sonucunda elde edilen verilere göre 5. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleştiği düşünülmekle beraber, 7. yüzyıl ve sonrasında kullanımının sonlandığı anlaşılmaktadır⁵⁸.

⁵⁰ F. Hild (2004). Lykien in den Notitiaepiscopatuum. *Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik*. 54, Viyana, s. 16.; Sertel, 2017, **a.g.k.**, 12.

⁵¹ B. Y. Olcay Uçan, Ö. E. Öncü ve S. Evcim, (2017). Olympos'un Roma ve Bizans Dönemi Kent Dokusu. *Olympos I 2000-2014 Araştırma Sonuçları*. İstanbul: ASMS 2, s. 15.

⁵² Uçkan, Öncü ve Evcim, 2017, **a.g.k.**, 15; Öztaşkın, 2013, **a.g.k.**, 38.

⁵³ Uçkan, Öncü ve Evcim, 2017, **a.g.k.**, 16.

⁵⁴ G. K. Öztaşkın (2017). Olympos Kenti Episkopeion Yapı Topluluğu. *Olympos I 2000-2014 Araştırma Sonuçları*. İstanbul: ASMS 2, s. 49-78.

⁵⁵ Hristiyan kimliğine kavuşan kentte, güney bölümünde beş, kuzey bölümünde dört olmak üzere Erken Bizans dönemine ait dokuz kilise tespit edilmiştir (S. Evcim, G. K. Öztaşkın (2019). Early Byzantine Churches in Olympos. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 161, İstanbul, s.131.; Aslan, 2021, **a.g.k.**, s. 13-85).

⁵⁶ Etrafı sütunlarla çevrilmiş üstü açık avlu.

⁵⁷ Yemek-toplantı salonu.

⁵⁸ Öztaşkın, 2017, **a.g.k.**, 65.

Görsel 2. *Episkopeion (Piskoposluk Sarayı) hava fotoğrafı (Olympos kazı arşivi)*

6. yüzyılın ortalarında yaşanan afet ve salgın hastalıkları, kıyı yerleşimlerini ciddi şekilde etkilemiştir. Bunun üzerine 7. yüzyılda yaşanan Sasani istilaları ve Arap akınlarının etkisiyle Geç Antik Dönem Likya kıyı yerleşimlerinden birisi olan Olympos'u da ciddi oranda etkilemiştir⁵⁹. Arkeolojik kanıtlar ve araştırmalar neticesinde, kentin 7. yüzyılın ikinci yarısında büyük ölçüde terk edildiğini ve herhangi bir sonraki dönemlere ait yaşam ve inşaat faaliyetlerinin tespit edilmediğini göstermiştir⁶⁰.

Olympos Antik Kenti, 15. yüzyılda Osmanlı egemenliğine girmiş olsa da herhangi bir yapılaşma ve yerleşim görülmez. Osmanlı Dönemi'ne ait olan tek yapı ise 1850 yılında Kıbrıslı Hacı Hasan tarafından yapıldığı bilinen kentin kuzeyinde yer alan Episkopeion'nun güneydoğusundaki bulunan su oluğu ve değirmen kanalıdır⁶¹. Kent, 18. yüzyıl ile 20. yüzyıllar arasında Yörükler tarafından kışlak olarak kullanılmıştır⁶².

⁵⁹ G. Ostrogorsky (2011). *Bizans Devleti Tarihi* (Çev: F. Işıltan). Ankara: Türk Tarih Kurumu, Ankara, s. 108.

⁶⁰ E. Parman ve B. Y. Olcay Uçkan (2006). Olympos'un Orta Çağ Dokusu. *III. Uluslararası Likya Sempozyumu 07-10 Kasım 2005 Antalya Sempozyum Bildirileri*, II, İstanbul, s. 587-588.; Öztaşkın, 2013, **a.g.k.**, 38; Uçkan, Öncü ve Evcim, 2017, **a.g.k.**, 15.

⁶¹ Uçkan, 2017, **a.g.k.**, 3; Sertel, **a.g.k.**, 2017, 15; Aslan, 2021, **a.g.k.**, 12.

⁶² Uçkan, 2017, **a.g.k.**, 3.

3. OLYMPOS KAZISI CAM BULUNTULARI TİPOLOJİSİ

Olympos kazısı cam buluntu tipoloji çalışmasına, kazı deposunda bulunan 1991-2019 yıllarına ait 6.519 adet cam parçasının genel veri analizini yapmak ile başlanmıştır. Söz konusu analizde cam buluntular kullanım işlevine göre sınıflara ayrılmıştır. İlk grupta yer alan *Aydınlatma Amaçlı Cam Eserler* arasında kandiller (Kadeh kandil, Çubuklu kandil, Kulplu kandil, Bardak tipli kandil) ve pencere camları yer alır. Diğer bir grup olan *Günlük Kullanım Amaçlı Cam Eserler* 'den ise Saklama kapları (Unguentarium), Günlük Kullanım Şişeleri ve Servis kapları (Kâseler, Tabaklar, Kavanozlar, Sürahiler, Bardaklar) bulunur. Son grupta ise *Süs Amaçlı Cam Eserler* (Bilezikler, Boncuklar, Düğmeler, Yüzük taşı, Yüzük) olmak üzere genel hatlarıyla üç ana bölümde cam buluntular incelenmiştir. İşlevi tespit edilememiş ve henüz tanımı yapılmamış kırık parçalar halindeki ağız kenarları, dip, kulp ve gövde parçaların ise istatistiksel veri sağlayacak şekilde değerlendirilmiştir.

Aynı parçaya ait olan cam kaplar çizimle restitüe edilmiştir. Restitüsyonların yapılmasının ardından, kapların form ve boyutlarına göre türlerin alt grupları oluşturulmuştur. Ardından cam parçaları, buluntu yerleri, tabakası, ölçüleri, renk grupları, yapım ve süsleme tekniği, parçaların benzer örneklerine bakarak ayrıntılı bir tanımlama yapılmıştır. Cam buluntuların renkleri Munsell kataloğuna göre adlandırılmıştır.

Gruplara ayrılan cam buluntular, her bir tipolojik sınıflandırmayı temsil eden ve farklı mekânlardan seçilen parçaların ölçümü yapıp çizimi tamamlandıktan sonra fotoğraf çekilerek belgelemesi yapılmıştır⁶³.

⁶³ Tipoloji de yer alan tanımlar ve açıklamalar şu yayınlardan yararlanılarak tespit edilmiştir: A. Von Saldern (1980). *Ancient and Byzantine Glass from Sardis*. London, s. 48-49.; Z. Çakmakçı (2008). *Örnekler ışığında Bizans Asia'sında cam sanatı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, s. 68-89.; B. Y. Olcay Uçkan (2000). *Bizans Dönemi Pencere Camları ve Kullanım Biçimleri Üzerine Bazı Bulgular*, *Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi II*, Eskişehir, s. 259-275.; M. Spaer (1992). *The Islamic Glass Bracelets of Palestine: Preliminary Findings*, *JGS*, 34, s. 44-62.

A. AYDINLATMA AMAÇLI CAM ESERLER

1. Kandiller

A. Çubuklu Kandiller

TİP 1 İçi boş çubuklu kandiller

Kandilin içerisindeki fitil, boş olan çubuğun içine oturtularak kullanılır. Çanak kısmı serbest üfleme tekniği ile çubuk kısmı ise aletle çekilerek oluşturulmaktadır. Olympos'ta bulunan bu tip çubuklu kandillerin büyük bir bölümünün sadece çubuk kısmı günümüze gelmiştir.

TİP 2 İçi dolu (masif) ve düz çubuklu kandiller

Kandilin çubuk kısmı dolu ve daha kalındır. Çanak kısmı serbest üfleme, çubuk kısmı ise çekilerek uzatılarak yapılır.

TİP 3 Çok boğumlu çubuklu kandiller

Kandil çubuğun gövdesi belirli aralıklarla bir alet tarafından sıkıştırılarak boğum biçimi verilmiştir.

B. Kadeh Kandiller

TİP 1 Katlı kenarlı ve tek boğuma sahip ayaklı kadehler

Kandilin kadeh ayağı, serbest üfleme tekniği ile oluşturulmuş ve bir alet yardımıyla içe doğru katlanmış. Gövde ile kaideyi birleştiren bölümde bir boğum bulunur.

TİP 2 Katlı kenarlı ve tüp biçimli ayaklı kadehler

Kadeh ayağı içe doğru katlanan kandilin, gövde ile kaideyi birleştiren kısmı çekilerek uzatılmış tüp biçimdedir. Söz konusu kadeh formunun varyasyonları tespit edilmiştir.

TİP 2A (Çubuk kısmı içi dolu)

TİP 2B (Çubuk kısmı içi boş)

TİP 2C (Çapları dar olan parçalar)

TİP 2D (Döner tabanlı)

TİP 3 Düz kenarlı ve t p biçimli ayaklı kadehler

Kaide ayağı katlanmadan sadece ekilendirilmiŐ ve düz zeminlidir. Kaide gövdesi içi boş çubuk biçimindedir.

TİP 4 Düz kenarlı ve masif (içi dolu) ayaklı kadehler

Düz kenarlı kaide ayağının gövdesinde yer alan çubuk kısmı daha kalındır ve içi dolu olarak őkillendirilmiŐtir.

TİP 5 Düz kenarlı ve tek boğuma sahip ayaklı kadehler

Kaidenin gövde ile kaideyi birleştiren ayak kısmı alet yardımıyla sıkıştırılarak boğum görünümü verilmiş ve kaide ayağı düz biçimli üretilmiştir.

C. Kulplu Kandiller

TİP 1 Ağızdan kulplu kandiller

TİP 1A (Sığ gövdeli ve ie dönük ağız kenarlı)

Kandilin dışa dönük ağız kenarından başlayıp gövdeye doğru uzatılarak   kulp eklenmiş kandil örneğidir. Söz konusu tipin benzer  rneklelerinde kulpların kaide bölümüne kadar uzandığı görülür. Olympos  rneklelerinde bu tipin sadece kulp kısmı ele geçmiştir.

TİP 1B (Derin kâse gövdeli ve dışa dönük katlı ağız kenarlı)

Kandilin ağız ve gövdeye bağlanan   kulpa sahip olduğu görülür. Farklılık olarak kandilin gövde hacmi daha çok genişler ve ağız kısmı dışa doğru katlanmıştır.

TİP 2 Gövdeden kulplu kandiller

Kandilin kulpları, ağız kenarı yerine gövdeye yerleŐtirilmiŐtir. Kulplar, cam hamurunun aşağı doğru çekilip, ters çevrilmesinin ardından, alt kısımları aletle yassılaŐtırılmasıyla biçimlenir.

D. Bardak Tipli Kandil

Kandil formunda çanak kısmını oluşturan gövde daha incedir. Dip kısmı ise bir alet yardımıyla gövdeye bağlanan bölümde damla Şekli verilerek sıkıŐtırılmıŐtır.

2. Pencere Camları

Sayısal yönden en zengin grubu oluşturan pencere camları arasında iki tip tespit edilmiştir.

TİP 1 Dairesel ve katlı kenarlı pencere camları

TİP 1A (Orta kısmı düz biçimli)

Üflenerek açılan camın merkez ortası ve katlı kenar kısmı kalın, gövdesi ise incedir. Saydamlığı ve kırılganlığı göz önüne alınarak iç mekânda kullanılan pencere camları olması daha uygundur.

TİP 1B (Orta kısmı kalın biçimli)

Merkez ortaları kalın olarak üretilen camların gövdesi inceltirken kenar ve orta kısmı arasında derinlik oluşturulmuştur. Dış etkilere karşı daha dayanıklı olan bu çeşitleme sınıfının kullanım alanı dış mekân olması yüksek ihtimaldir.

TİP 2 Levha (düz) biçimli pencere camları

Döküm tekniği veya silindir şeklinde üfleme tekniği ile üretildikten sonra dikdörtgen ya da kare biçimli pencere şebekelerinin içine uygun olarak kesilip kullanılan pencere camı örneğidir.

B. GÜNLÜK KULLANIM AMAÇLI CAM ESERLER

1. Saklama Kapları

A. Unguentariumlar

TİP 1 Şamdan biçimli unguentarium

Ağız kenarı cam hamurunun çekilerek uzatıldıktan sonra katlanarak oluşturulmuş, uzun ve silindirik bir gövde yapısına sahip olan bu tipteki unguentariumlar, gövdeden kaideye geçiş sırasında şamdan biçimini almıştır.

TİP 2 Makara biçimli unguentarium

Haznesi dar, uzun silindir boyunlu ve geniş ve katlanmış ağız kenarı olan unguentariumlardır. Bu tipte ait parçaların bazısının ağız kenarları düzleştirilmiş bazılarının ise düzleştirilmemiş olabilmektedir.

TİP 3 Konik biçimli unguentarium

Uzun ve silindirik boyuna sahip olan unguentariumlar, gövde kısmında konik bir şekil alır ve boyun kısmı ile gövde boyu neredeyse eş uzunluğa ulaşır. Dip kısmı da düz bir şekilde gelerek son bulmaktadır.

TİP 4 Küresel biçimli unguentarium

Ağız kenarı içe doğru katlanarak yuvarlatılmış, uzun silindirik boyunlu ve gövde kısmının küresel biçim verilmesiyle şekillendirilen unguentariumlardır.

2. Günlük Kullanım Şişeleri

TİP 1 Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler

Küresel gövdelere sahip bu grup da yer alan şişe, yukarıya doğru genişleyerek uzanan bir boyun ile bitmektedir.

TİP 2 Konik boyunlu ve silindirik/küresel gövdeli şişeler

Şişelerin gövdesi silindirik ya da küresel biçimdedir. Boyun kısımları konik biçim alarak ağız kenarı ile birleşmektedir.

TİP 3 Lif bezemeli ve silindirik boyunlu şişeler

Dar ağızlı ve silindirik bir boyuna sahip olan şişelerin cam ipliği ile yapılmış süslemeleri bulunur. Özellikle şişelerin boyun kısmında cam iplikler spiral biçimde şekil verilerek cam yüzeyine işlendiği gibi, sadece ağız kenarlarında mavi lif bezemenin de kullanıldığı tespit edilmiştir.

TİP 4 Kübik gövdeli şişe kaideleri

Katlı kenarlı ağız kenarı ve silindirik bir boyun kısmının prizmatik bir biçim alan şişe gövdesinin, kalıba üfleme tekniği ile oluşturulmuş geometrik bezemeli bir kaide ile son bulur.

3. Şişe Dipleri

TİP 1 Halka tabanlı, dipten vurmali şişe dipleri

TİP 2 Halka tabanlı, iç bükey şişe dipleri

4. Damacana (Geniş boyunlu ve küresel gövdeli)

5. Servis Kapları

A. Kâseler

Genellikle şarap gibi sıvıları tutmak ve servis etmek için kullanılan kaplar arasında yer alan kâseler iki tip altında incelenmiştir.

TİP 1 Derin ve küresel gövdeli kaseler

Tip 1 örneklerinde gövdeleri küresel ve hacim olarak derinliği fazla olan cam kaplar bulunur. Kaselerin biçim ve bezeme unsurları dikkate alınarak 4 grup altında incelenmiştir.

TİP 1A (Gövdesi bezemesiz)

TİP 1B (Gövdesi lif bağlamalı)

TİP 1C (Gövdesi kıvrımlı)

TİP 1D (Ağız kenarı katlı kenarlı ve üçgen kesitli)

TİP 2 Sığ gövdeli kâseler

Ağız çapı ve hacmi daha geniş olan kâseler, alçak ve yayvan form vermektedir.

B. Sürahi Boynu ve Kulpları

Sürahilerin tipolojisi var olan boyun ve kulp parçalarına göre yapılmıştır. Kulplar, kaburgalı bir forma sahiptir.

TİP 1 Çift kulplu ve silindirik gövdeli sürahi boyunları

TİP 2 Tek kulplu ve prizmatik gövdeli sürahi kulpları

C. Bardak Kaideleri

Bardakların tipolojik ayrımında temel ölçüt kaide ve bu kaidelerin diplerine göre şekilleridir. Ağız ya da gövde bölümleri olmadığı için bardakların nasıl bir forma ait olduğunu söylemek zordur.

TİP 1 Halka tabanlı, dipten vurmali bardak kaideleri

TİP 2 Katlı tabanlı bardak kaideleri

TİP 2A (Dipten vurmali)

TİP 2B (Düz biçimli)

TİP 3 Çentik tabanlı, düz biçimli bardak kaideleri

D. Kavanozlar

Form biçimi genel hatlarıyla, dışa açılan bir ağız, küresel gövde ve vurma dipli kaide ile son bulur.

E. Tabaklar

Yiyecekleri daha küçük veya daha büyük miktarlarda sunmak ve tüketmek için kullanılan tabaklar, sayısal olarak az örneği olsa da özellikle kaide bölümü günümüze ulaşmıştır.

C. SÜS AMAÇLI CAM ESERLER

1. Bilezikler

Süs objeleri arasında yer alan bilezikler, kesit, bezeme ve renk niteliğine göre tipolojik sınıflandırma yapılmıştır.

Kesit tiplerine göre;

Tip 1 Dikdörtgen kesitli bilezikler

TİP 1A Dış yüzü sivri

TİP 1B Dış yüzü tek sıra yivli

Bezeme ve renklerine göre;

1. Tek renkli, geometrik baskı bezemeli
2. Tek renkli, bezemesiz

2. Boncuk/Yüzük Taşı/Düğme

3. Yüzük

D. İŞLEVİ BELİRSİZ KIRIK PARÇALAR

Bu grupta yer alan parçaların büyük bir bölümünü hangi cam objeye ait olduğu tespit edilemeyen kırık ağız, kulp, gövde ve tanımsız parçaları oluşturmaktadır.

4. KATALOG VE ARA DEĞERLENDİRMELER

4.1. Katalog İçeriği

Tez çalışmasının içeriğini oluşturan cam parçalar, 1991 yılından 2019 yılına kadar olan kazı sezonunu kapsamaktadır. Her bir parçaya etütlük numara verilmiştir. Toplam da 6.519 adet cam parçası tez çalışması kapsamında incelenmiştir. Tipolojik sınıflandırma sırasında tüm parçaların Munsell kataloğuna göre renkleri tespit edilmiş ve her bir renk tonu, kendi grubu içerisinde yapım tekniği, süsleme tekniği ve boyutlarına göre ayrılmıştır. Ayrılan parçalar, buluntu yeri ve tabaka bilgileri ile karşılaştırılarak aynı parçaya ait olabilecek buluntuların birleşme niteliği kontrol edilmiş ve birleşen parçalar farklı bir grup oluşturularak düzenlenmiştir. Form veren nitelikli parçalar arasından tipolojik sınıflandırmayı temsil eden parçaların çizim ve fotoğraflaması yapılmıştır. Niteliksiz diğer parçalar ise istatistiksel verileriyle birlikte buluntu yeri, tabaka, form, tip, yapım-süsleme tekniği ve renk grubu ölçütlerinde karşılaştırma yapılarak değerlendirilmiştir.

Doğrudan eseri tanımlamaya yönelik bilgiler, tablo yöntemiyle verilmiş olup her bir tipoloji grubuna farklı katalog numarası verilmiş ve eser bilgileri, satır içerisinde sıralanmış bulunmaktadır. Parçaların ölçüleri, her bir tipoloji sınıfında yer alan eserlerin minimum ve maksimum değerlerinin ortalaması alınarak ağız ya da kaide çapı, yüksekliği ve kalınlığı kataloğa işlenmiştir. İncelemesi yapılan eserlerde profil verme niteliği olmayan kırık parçaların çizim yapılması yerine her bir etütlük numara verilen parçanın istatistik verileri ve malzeme niteliğinin ara değerlendirme de verilmesi daha uygun görülmüştür.

Katalogda yer alan başlıklar ve açıklamaları şu şekildedir:

Katalog No.: Katalog numarası, tipolojiye ayrılmış her bir cam buluntu grubunu temsil eden numara dizisidir.

Levha No.: Levha numarası, çizimi yapılan veya tipoloji de yer alan cam parçaların görsellerinin olduğunu gösteren bilgi satırıdır.

Tür: Cam buluntuların, 3 ana başlık altında yani *Aydınlatma Grubu*, *Gündelik Kullanım Grubu* ve *Süs Amaçlı Kullanımın* işlendiği ve hangi gruba karşılık geldiğini gösteren bilgi satırıdır.

İşlev: Cam parçanın çubuklu kandil, kulplu kandil, kadeh kandil, bardak tipli kandil, pencere camı, kaide, kulp, ağız, şişe, unguentarium, kâse, kavanoz, tabak, bardak, yüzük, boncuk, bilezik olarak cam eserin işlevine dair bilginin yer aldığı satırıdır.

Tip/Form: İşlevi tespit edilen parçanın formunu gösteren açıklama ve parçanın birden fazla form örneği olması halinde tip başlığı altında form değişikliğinin bilgisini gösteren satırıdır.

Yapım Tekniği: Parçaların üretim sırasında *Serbest Üfleme Tekniği* ya da *Döküm Tekniği* ile yapıldığını gösteren bilgi satırıdır.

Süsleme Tekniği: Cam parçaların üzerine işlenmiş lif bezeme ya da diğer bezemelerin bulunduğu parçaların bilgilerini içerir.

Ölçü Aralığı: Tez çalışmasının katalog çalışmasında tüm parçaların gerekli ölçüleri alınmış (ağız çapı, kaide çapı, genişlik, yükseklik, kalınlık, derinlik), söz konusu parçaların ölçüleri, tipoloji sınıfında karşılaştırılmış ve genel bir minimum ve maksimum ölçüyü gösteren birimi yazılmıştır.

Tarihlendirme: Olympos Antik Kenti içerisinde kazı çalışması yapılan açmaların, konteksti irdelenmiş ve diğer çıkan buluntular (sikke, seramik, fresko, mozaik, maden, kemik vb.) ve mimari verilere dayanarak cam parçalara tarihlendirme önerisi getirilen bilgi satırıdır.

Tabaka: Kazısı yapılan alanlarda hangi kot seviyesinde cam buluntuların tespit edildiğini gösterir.

Buluntu Yeri: Cam parçaların nereden çıktığını gösteren bilgileri içerir.

Renk Grubu: Munsell kataloğuna göre renk gruplarına ayrılan cam buluntuların bilgilerini gösterir. Cam hamurunda oluşan bozulmadan dolayı rengini kaybetmiş parçalar, çizim sırasında siyah-beyaz olarak gösterilmiştir.

Benzer rnekler: Akdeniz ve diğer çevre bölgeler ile birlikte Olympos'ta çıkan cam buluntuların benzerlerini gösteren, literatür çalışmasında tespit edilen kaynakların verildiği satırdır.

Olympos'ta Bulunan rnekler: Tipoloji sınıfına giren parçalar, her bir katalog içerisinde 1'den 8'e kadar olan numaraların aralığına yerleştirilmiş satır dizisinde hangi numaraya ve bilgilerine karşılık geldiğini gösterecek biçimde bilgi girişi yapılmıştır. Parçaların etütlük numarası ise "Oly.Yıl. Ettlk numarası" formatında verilmiştir. Restitüsyonu yapılmış parçaların etütlük numarası birlikte yazılmıştır.

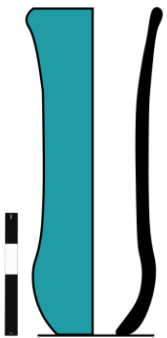
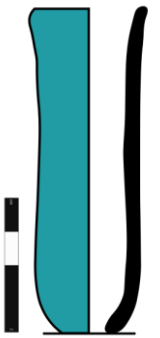
A. Aydınlatma Amaçlı Cam Eserler

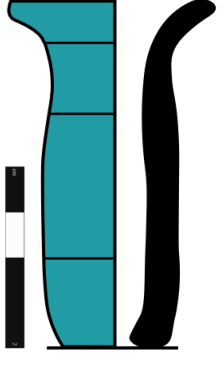

1. Kandiller

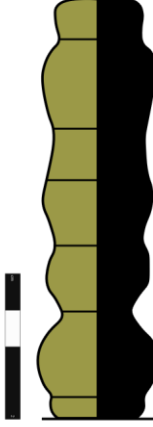
A. Çubuklu Kandiller

Katalog No. 1							
Levha No. 1-3							
Tür		Aydınlatma Grubu					
İşlev		Çubuklu Kandil					
Tip/Form		1/ İçi boş					
Yapım Tekniği		Serbest üfleme tekniği					
Süsleme Tekniği		-					
Ölçü Aralığı		Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık			
		1.2-2 cm.	3-5.3 cm.	0.2-0.3 mm.			
Tarihlendirme		5. yüzyıl ilk yarısı- 7. yüzyıl başı					
Tabaka		Bulutnu Yeri		Renk Grubu			
1	+3.90/+3.80 m.	1	Giriş Kompleksi-M5	1 5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)			
2	+4.50/+4.20 m.	2	Giriş Kompleksi-M7	2 5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)			
3	+4.50/+4.20 m.	3	Giriş Kompleksi-M1	3 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)			
4	+3.60/+3.55 m.	4	Giriş Kompleksi-M3	4 5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)			
5	+3.06 m.	5	Episkopeion-Triclinium	5 2.5 G 6/6 (Yeşil)			
6	+2.00/+1.72 m.	6	Episkopeion-Triclinium	6 5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)			
7	+2.40/+2.10 m.	7	3 No.lu Kilise-Güney nef	7 5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)			
8	+3.50/+3.00 m.	8	Tapınak-Stylobat üzeri	8 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)			
Benzer Örnekler		Saldern, 1980, s.51, pl.23, çiz. 280; Gill, 2006, s. 63, F.1/2, çiz. 22,157; Hayes, 1992, s. 406, F.150, çiz. 14; Olcay, 1998, s.174, res. 1, çiz. b.					
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.11.700	2	Oly.12.930	3	Oly.12.976	4	Oly.12.1016
5	Oly.12.1744	6	Oly.16.2175	7	Oly.17.2382	8	Oly.17.2724

Katalog No. 2							
Levha No. 1-3							
Tür		Aydınlatma Grubu					
İşlev		Çubuklu Kandil					
Tip/Form		1/ İçi boş					
Yapım Tekniği		Serbest üfleme tekniği					
Süsleme Tekniği		-					
Ölçü Aralığı		Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık			
		1.3-1.8 cm.	3.4-6.2 cm.	0.2-0.3 mm.			
Tarihlendirme		6. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı					
Tabaka		Buluntu Yeri		Renk Grubu			
1	+4.05/+3.85 m.	1	Episkopeion-M12	1	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
2	+5.22/+4.86 m.	2	Episkopeion-M20	2	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
3	+1.65/+1.85 m.	3	3 No.lu Kilise-G8	3	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
4	+3.16/+3.01 m.	4	Episkopeion-M11	4	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
5	+3.26/+2.91 m.	5	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa	5	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
6	+3.66/+3.36 m.	6	Episkopeion-KEM4	6	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
7	+3.01/+2.80 m.	7	Episkopeion-KEM4	7	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
8	+3.01/+2.80 m.	8	Episkopeion-KEM4	8	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
Benzer Örnekler		Taylor-Megaw, 1981, s. 226, F. 46, çiz. 45-46; Peleg-Reich, 1992, s. 159, F. 20, çiz. 3-4-5-6; Delougaz-Haines, 1960, s. 49, Pl. 60, çiz. 26, Pirling, 1978, s. 146, Abb. 5.					
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.17.3000	2	Oly.18.4052	3	Oly.18.4268	4	Oly.19.4644
5	Oly.19.5815	6	Oly.19.6197	7	Oly.19.6290	8	Oly.19.6291

Katalog No. 3			
Levha No. 1-3			
Tür	Aydınlatma Grubu		
İşlev	Çubuklu Kandil		
Tip/Form	1/ İçi boş		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	1.3-1.7 cm.	4.8-5.2 cm.	0.2-0.3 mm.
Tarihlendirme	6.yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1	+2.80/+1.80 m.	1	Episkopeion-KEM4
2	+2.80/+2.55 m.	2	Episkopeion-KEM4
Benzer Örnekler	Peleg-Reich, 1992, s. 159, F. 20, çiz. 8; Taylor-Megaw, 1981, s. 226, F. 46, çiz. 43, Saldern, 1980, s. 51, Pl.23, çiz. 280.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.19.6323	2	Oly.19.6343
			

Katalog No. 4							
Levha No. 4							
Tür	Aydınlatma Grubu						
İşlev	Çubuklu Kandil						
Tip/Form	2/ İçi dolu						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	1-1.5 cm.	3.8-8.8 cm.	0.2-0.4 mm.				
Tarihlendirme	6. yüzyıl ilk yarısı- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	+4.60/+4.30 m.	1	3 No.lu Kilise-Kuzey nef	1	7.5 GY 5/6 (Yeşil-Sarı)		
2	+3.10/+2.80 m.	2	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa	2	10 GY 5/8 (Yeşil-Sarı)		
3	+3.26/+2.96 m.	3	Episkopeion-Güney Koridor	3	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
4	+4.48/+3.60 m.	4	Kuzey Nekropol Caddesi-Avlu	4	7.5 GY 5/6 (Yeşil-Sarı)		
Benzer Örnekler	Lighthfoot, 1989, s. 103, Kat. No. 80, Pl. 8/4; Taylor-Megaw, 1981, s. 226, F. 46, çiz. 34.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.17.2324	2	Oly.17.3123	3	Oly.19.5292	4	Oly.19.6495
							

Katalog No. 5			
Levha No. 4			
Tür	Aydınlatma Grubu		
İşlev	Çubuklu Kandil		
Tip/Form	3/ Çok boğumlu		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme ve aletle şekillendirme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	2.5 cm.	5.8 cm.	0.2-0.3 mm.
Tarihlendirme	6. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri	Renk Grubu	
1 Yüzey	1 Episkopeion-Kuzeybatı köşe	1	5 Y 5/8 (Sarı)
Benzer Örnekler	Crowfoot-Harden, 1931, Pl. 29, çiz. 21-22-23; Uçkan-Çömezoğlu, 2018, s. 516, çiz. 3; Baur, 1938, s. 519, Kat.no. 1(368), fig. 17.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.18.3291		
			

A. Çubuklu Kandiller Ara Değerlendirme

Çubuklu kandiller, polykandilion denilen ve üzerinde birden çok deliği bulunan madeni levha üzerine konularak kullanılan kandillerdir. Çubukların gruplar halinde taşınmasını sağlayan polykandilion, daire, kare, dikdörtgen veya haç formu olabilmektedir⁶⁴. Genellikle polykandilionlar üç tarafından geçirilen madeni zincir yardımı ile asılarak kullanılan bir aydınlatma aracıdır⁶⁵.

Olympos kazılarında toplam 83 adet çubuklu kandil parçası ele geçmiştir. Parçaların büyük bir kısmı çubukların dip bölümünü oluşturur. Kandilin çubuk kısmı ile gövdesinin birlikte olduğu parçalar oldukça sınırlıdır. 1991-2008 yılları arasında çubuklu kandil parçasına rastlanmamış, 2009-2019 yılları arasındaki cam buluntulardan, 18 adet içi boş, 4 adet içi dolu ve 1 adet içi dolu ve çok boğumlu olmak üzere toplamda 23 adet parça tipolojik açıdan katalogda yer verilmiştir. Geri kalan parçaların renk grubu, tipolojisi yapıldıktan sonra istatistik verileri kaydedilmiştir.

Yapılan tipoloji çalışmasında, ilk tip örneği olan içi boş çubuklu kandiller, 78 adet parça olmasıyla en yoğun grubu oluşturur (Kat. No. 1-3). Çubuk kısmı silindirik bir form vermekle birlikte gövdeye yaklaştıkça genişlemektedir. Dikkat çeken bir diğer özellik ise 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil) renk tonunun sık tercih edilerek kullanıldığı gözlemlenmiştir. 2019 yılında yapılan kazı çalışmaları sırasında Episkopeion-KEM4 adlı mekânda, +2.80/+2.55 m. kotunda çıkan bir grup çubuklu kandilin olasılıkla o bölgede çıkan yangından dolayı oldukça deforme olduğu ve eriyerek çubuk kısmının birbirine yapıştığı görülmüştür (Bkz. Levha 3/B).

İkinci tip örneği ise çubuk kısmının içi dolu olduğu çubuklu kandilleri temsil etmektedir (Kat. No. 4). 4 adet içi dolu çubuklu kandil, kazı çalışmaları sırasında ele geçmiş olup diğer tipe nazaran sınırlı sayıda. Bundan dolayı çıkan tüm parçalar katalog çalışmasına dahil edilmiştir.

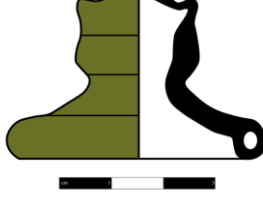

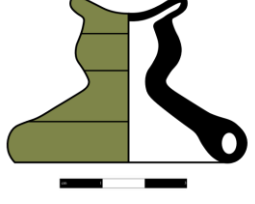

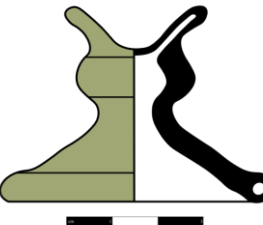
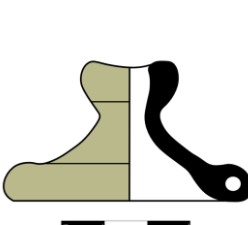

Tip 3, parçanın çubuk kısmının içi dolu olmasıyla birlikte alet yardımıyla boğum biçimi verilerek oluşturulmuş formu temsil etmektedir (Kat. No. 5). Gövde parçalarına ait herhangi bir cam buluntu tespit edilememiştir.

⁶⁴ B. Y. Olcay (1997). *Antalya'nın Demre (Kale) ilçesindeki Aziz Nikolaos Kilisesi kazısı 1989-1995 yılları cam buluntuları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, s. 103.

⁶⁵ Olcay, 1997, **a.g.k.**, 103.

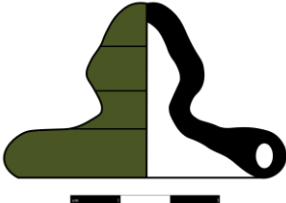
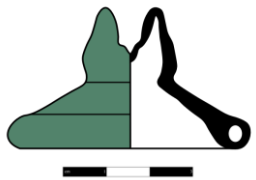
1. Kandiller

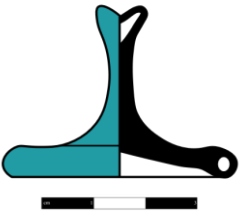
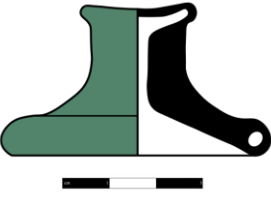

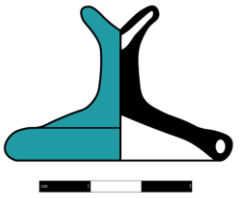
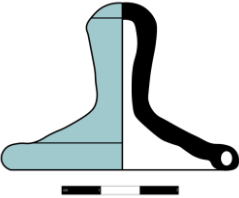

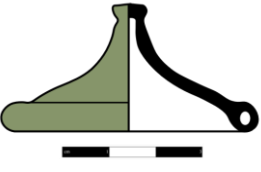

B. Kadeh Kandiller

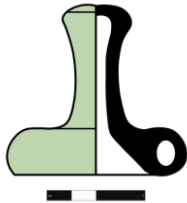

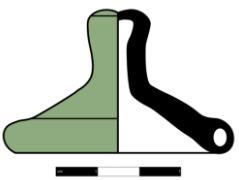

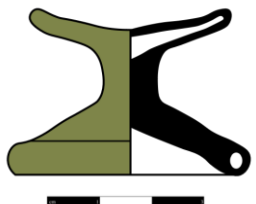
Katalog No. 6							
Levha No. 5-6							
Tür	Aydınlatma Grubu						
İşlev	Kadeh Kandil						
Tip/Form	1/ Katlı kenarlı ve tek boğumlu						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	4-5 cm.	2.6-4.1 cm.	0.2-0.4 mm.				
Tarihlendirme	5. yüzyıl başı- 7. yüzyıl ortaları						
Tabaka	Bulutnu Yeri	Renk Grubu					
1	-	1	Müze Kazısı	1	2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
2	-	2	Müze Kazısı	2	2.5 GY 6/10 (Yeşil-Sarı)		
3	-	3	Müze Kazısı	3	2.5 GY 6/10 (Yeşil-Sarı)		
4	+4.20/+4.05 m.	4	Giriş Kompleksi-M18	4	2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
5	+4.20/+4.00 m.	5	Giriş Kompleksi-M1	5	2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
6	+6.50/+6.30 m.	6	Giriş Kompleksi-M1	6	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
7	+4.20/+3.55 m.	7	Giriş Kompleksi-M3	7	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
8	+3.75/+3.68 m.	8	Giriş Kompleksi-M3	8	2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
Benzer Örnekler	Gill, 2006, s. 65, F. 1/5, çiz. 61,63; Stern, 1985, s. 46, F. 3; Hayes, 1992, s. 406, F.150, çiz. 17, 20.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.91-92.92	2	Oly.92.93	3	Oly.92.94	4	Oly.12.971
							
5	Oly.12.977	6	Oly.12.992	7	Oly.12.1011	8	Oly.12.1045
							

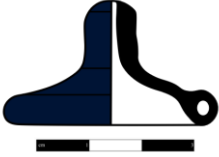

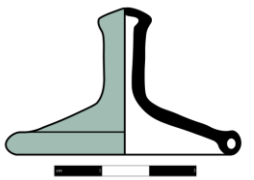
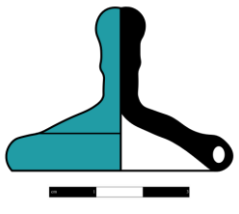
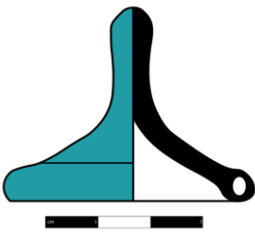

Katalog No. 7							
Levha No. 5-6							
Tür	Aydınlatma Grubu						
İşlev	Kadeh Kandil						
Tip/Form	1/ Katlı kenarlı ve tek boğumlu						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	4-6 cm.	2.3.8 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	5. yüzyıl başı- 7. yüzyıl ortaları						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	+3.75/+3.70 m.	1	Giriş Kompleksi-M6	1	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
2	+3.85/+3.80 m.	2	Giriş Kompleksi-M9	2	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
3	+4.46/+4.36 m.	3	Giriş Kompleksi-M15	3	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
4	+2.37 m.	4	Köprü Caddesi-G1-H1	4	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
5	+4.58 m.	5	Köprü Caddesi-A1	5	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
6	+5.60/+5.35 m.	6	Piskoposluk Kilisesi Vaftizhanesi	6	2.5 GY 5/6 (Yeşil-Sarı)		
7	+3.30/+1.80 m.	7	Episkopeion- Avlu güneybatı köşe	7	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
8	+2.10/+1.80 m.	8	Episkopeion- Avlu güneybatı köşe	8	2.5 GY 5/6 (Yeşil-Sarı)		
Benzer Örnekler	Hayes, 1992, s. 406, F.150, çiz. 18,20; Chavane, 1975, Pl. 63, çiz. 165.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.12.1100	2	Oly.12.1112	3	Oly.12.1203	4	Oly.12.1507
5	Oly.12.1773	6	Oly.17.2310	7	Oly.17.2498	8	Oly.17.2501

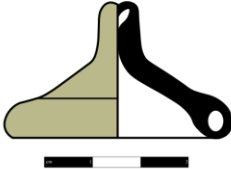
Katalog No. 8							
Levha No. 5-6							
Tür	Aydınlatma Grubu						
İşlev	Kadeh Kandil						
Tip/Form	1/ Katlı kenarlı ve tek boğumlu						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	4.3-5.7 cm.	1.6-3.5 cm.	0.2-0.4 mm.				
Tarihlendirme	5. yüzyıl başı- 7. yüzyıl ortaları						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	-	1	Müze Kazısı	1	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
2	+3.70/+4.30 m.	2	3 No.lu Kilise-H11	2	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
3	+3.70/+4.30 m.	3	3 No.lu Kilise-H11	3	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
4	+3.70/+4.30 m.	4	3 No.lu Kilise-G11	4	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
5	+3.90/+3.10 m.	5	Episkopeion- Kuzeydoğu Stoa	5	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
6	+4.86/+4.36 m.	6	Episkopeion-M20	6	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
7	+2.88/+2.46 m.	7	Episkopeion-Viridairum su tankı 2	7	2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
8	+2.88/+2.46 m.	8	Episkopeion-Viridairum su tankı 2	8	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
Benzer Örnekler	Fitzgerald, 1931, Pl.XXXIX, çiz. 16; Czurda-Ruth, 2007, s. 165, çiz. 716; Gill, 2006, s. 65, F. 1/5, çiz. 62.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.91.78-79-80	2	Oly.18.3575	3	Oly.18.3645	4	Oly.18.3690
5	Oly.18.3732	6	Oly.18.4071	7	Oly.18.4371	8	Oly.18.4374

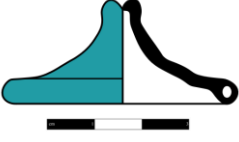
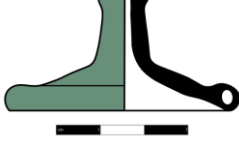

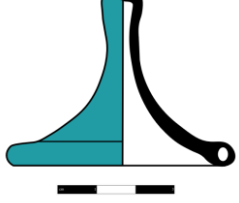
Katalog No. 9			
Levha No. 5-6			
Tür	Aydınlatma Grubu		
İşlev	Kadeh Kandil		
Tip/Form	1/ Katlı kenarlı ve tek boğumlu		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	5 cm.	2.9-3.2 cm.	0.2-0.4 mm.
Tarihlendirme	5. yüzyıl başı- 7. yüzyıl ortaları		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1	+3.16/+3.01 m.	1	Episkopeion-M11
2	+3.26/+2.96 m.	2	Episkopeion-M11
3	+3.16/+2.71 m.	3	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa
Benzer Örnekler	Gill, 2006, s. 65, F. 1/5, çiz. 56; Gill, 2006, s. 65, F. 1/5, çiz. 61; Hayes, 1992, s. 406, F. 50/ çiz. 20.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.19.4852	2	Oly.19.5173
3	Oly.19.5966		
			
			

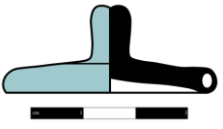

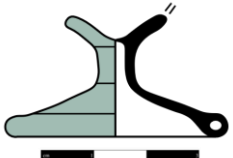

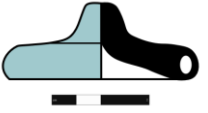
Katalog No. 10							
Levha No. 6-7							
Tür	Aydınlatma Grubu						
İşlev	Kadeh Kandil						
Tip/Form	2A/ Katlı kenarlı ve tüp biçimli (Çubuk kısmı içi dolu)						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	3.6-5.5 cm.	2.5-2.8 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	-	1	Müze Kazısı	1	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
2	+4.00/+3.90 m.	2	Giriş Kompleksi-M9	2	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
3	+1.79 m.	3	Episkopeion- Peristyl	3	2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
4	+3.90/+3.80 m.	4	Giriş Kompleksi-M5	4	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
5	+3.12 m.	5	Köprü Caddesi-H1	5	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
6	+4.68 m.	6	Giriş Kompleksi-M1	6	2.5 GY 6/10 (Yeşil-Sarı)		
7	+4.20/+4.18 m.	7	Giriş Kompleksi-M16	7	2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
8	+2.27 m.	8	Köprü Caddesi-F1	8	2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
Benzer Örnekler	Gough, 1985, F.10, res. 18; Gill, 2006, s. 65, F. 1/5, çiz. 52; Gill, 2006, s. 66, F. 1/6, çiz. 80; Stern, 1985, s. 46, F. 3.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.92.81-82	2	Oly.09.236	3	Oly.10.458	4	Oly.11.514
							
5	Oly.11.567	6	Oly.12.828	7	Oly.12.1119	8	Oly.12.1560
							

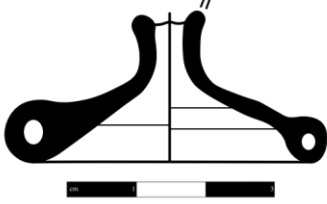
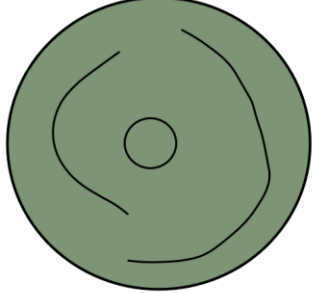
Katalog No. 11							
Levha No. 6-7							
Tür	Aydınlatma Grubu						
İşlev	Kadeh Kandil						
Tip/Form	2A/ Katlı kenarlı ve tüp biçimli (Çubuk kısmı içi dolu)						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	3-5.4 cm.	1.8-2.9 cm.	0.2-0.4 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	+2.28 m.	1	Episkopeion-A1	1	10 GY 6/6 (Yeşil-Sarı)		
2	-	2	6 No.lu Yapı Adası	2	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
3	+2.75/+2.60 m.	3	Köprü Caddesi	3	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
4	+3.25 m.	4	Episkopeion-M12	4	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
5	+2.10/+1.80 m.	5	Episkopeion- Avlu	5	2.5 GY 5/6 (Yeşil-Sarı)		
6	+2.10/+1.80 m.	6	Episkopeion- Avlu	6	2.5 Y 5/8 (Sarı)		
7	+4.05/+3.85 m.	7	Episkopeion-M12	7	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
8	+4.05/+3.85 m.	8	Episkopeion-M12	8	2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
Benzer Örnekler	Gough, 1985, F. 10, res. 20; Gill, 2006, s. 66, F. 1/6, çiz. 76.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.12.1772	2	Oly.12.1784	3	Oly.15.1832	4	Oly.17.2234
							
5	Oly.17.2500	6	Oly.17.2695	7	Oly.17.2986	8	Oly.17.2987
							

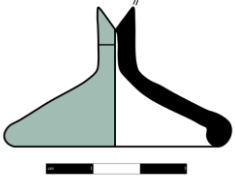
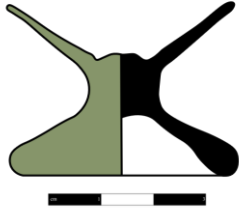
Katalog No. 12							
Levha No. 6-7							
Tür	Aydınlatma Grubu						
İşlev	Kadeh Kandil						
Tip/Form	2A/ Katlı kenarlı ve tüp biçimli (Çubuk kısmı içi dolu)						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	3.5-4.5 cm.	2.1-2.9 cm.	0.2-0.4 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	Yüzey	1	Episkopeion- M17	1	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
2	+3.90/+3.10 m.	2	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa	2	10 B 3/10 (Mavi)		
3	+5.05/+4.35 m.	3	Episkopeion-M13	3	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
4	+0.40/+0.10 m.	4	3 No.lu Kilise (E12) Mozaik altı kanal sistem zemini	4	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
5	+2.88/+2.46 m.	5	Episkopeion- Viridarium su tankı 2	5	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
6	+3.16/+3.01 m.	6	Episkopeion- M11	6	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
7	+3.26/+2.96 m.	7	Episkopeion- Güney Koridor	7	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
8	+3.16/+3.01 m.	8	Episkopeion- Güney Koridor	8	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
Benzer Örnekler	Gill, 2006, s. 66, F. 1/6, çiz. 76; Gill, 2006, s. 177, F. 2/5, çiz. 80.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.18.3223	2	Oly.18.3736	3	Oly.18.4000	4	Oly.18.4094
							
5	Oly.18.4372	6	Oly.19.4645	7	Oly.19.5273	8	Oly.19.5458
							

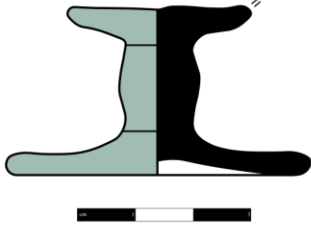
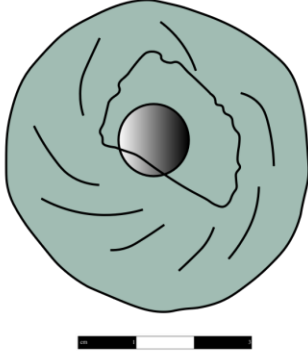
Katalog No. 13			
Levha No. 6-7			
Tür	Aydınlatma Grubu		
İşlev	Kadeh Kandil		
Tip/Form	2A/ Katlı kenarlı ve tüp biçimli (Çubuk kısmı içi dolu)		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	3.9-4 cm.	2.3 cm.	0.2-0.4 mm.
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1	+3.96/+3.46 m.	1	Episkopeion-Güney Koridor
2	+3.00/+2.71 m.	2	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa
Benzer Örnekler	Gill, 2006, s. 177, F. 2/5, çiz. 80; Gill, 2006, s.170, F. 2/4, çiz. 64.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.19.5526	2	Oly.19.6263
			

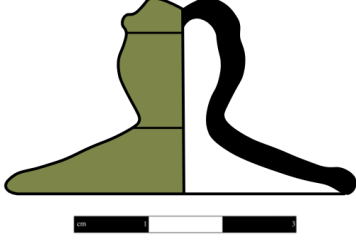
Katalog No. 14							
Levha No. 8							
Tür	Aydınlatma Grubu						
İşlev	Kadeh Kandil						
Tip/Form	2B/ Katlı kenarlı ve tüp biçimli (Çubuk kısmı içi boş)						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	4.9-5.7 cm.	2-3-6 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	-	1	Giriş Kompleksi-M5	1	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
2	+3.90/+2.80 m.	2	Giriş Kompleksi-M5	2	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
3	+3.90/+2.80 m.	3	Giriş Kompleksi-M5	3	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
4	+2.60/+2.05 m.	4	Episkopeion-Vestibulum	4	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
5	+3.96/+3.46 m.	5	Episkopeion- Güney Koridor	5	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
Benzer Örnekler	Stern, 1985, s. 46, F.3; Gençler, 2000, s. 246, F. 5, çiz. 68.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.11.482	2	Oly.11.540	3	Oly.11.539	4	Oly.18.4229
							
5	Oly.19.5518						
							

Katalog No. 15							
Levha No. 8							
Tür	Aydınlatma Grubu						
İşlev	Kadeh Kandil						
Tip/Form	2C/ Katlı kenarlı ve tüp biçimli (Çapları dar olan parçalar)						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	2.9-3.7 cm.	1.3-2 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	+3.60/+3.55 m.	1	Giriş Kompleksi-M3	1	2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
2	+2.80/+2.60 m.	2	Tapınak- 1. Krepis üstü	2	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
3	+4.05/+3.85 m.	3	Episkopeion-M12	3	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
4	+4.30/+3.70 m.	4	3 No.lu Kilise-H11	4	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
5	+4.30/+3.70 m.	5	3 No.lu Kilise-G11	5	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
6	+2.41/+2.16 m.	6	Tapınak- Cella	6	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
7	+3.26/+2.96 m.	7	Episkopeion- Güney Koridor	7	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
8	+4.48/+3.60 m.	8	Kuzey Nekropol Caddesi- Avlu	8	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
Benzer Örnekler	Czurda-Ruth, 2007, s. 303, T. 19, çiz. 661; Weinberg-Stern, 2009, s. 271, F. 20, çiz. 354-355.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.12.1010	2	Oly.17.2487	3	Oly.17.2989	4	Oly.18.3647
							
5	Oly.18.3692	6	Oly.18.4115	7	Oly.19.5276	8	Oly.19.6505
							

Katalog No. 16			
Levha No. 9			
Tür	Aydınlatma Grubu		
İşlev	Kadeh Kandil		
Tip/Form	2D/ Katlı kenarlı ve tüp biçimli (Döner tabanlı)		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	4.1 cm.	1.9 cm.	0.2-0.4 mm.
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1 +3.32/+3.22 m.	1 Tapınak-Cella		1 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)
Benzer Örnekler	Saldern, 1980, Pl. 24, çiz. 336; Gill, 2006, s. 66, F.1/6, çiz. 66; Gill, 2006, s. 171, F. 2/5, çiz. 75; Hayes, 1992, s. 406, F. 150, çiz. 7; Katsnelson, 2014, s. 30, fig. 6, çiz. 4.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.18.3917		
<div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="text-align: center;"> <p>KESİT</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>GÖRÜNÜŞ</p> </div> </div>			

Katalog No. 17			
Levha No. 9			
Tür	Aydınlatma Grubu		
İşlev	Kadeh Kandil		
Tip/Form	3/ Düz kenarlı ve tüp biçimli		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	4-4.4 cm.	2.6-3 cm.	0.2-0.3 mm.
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1	Yüzey	1	Episkopeion-M16
2	+2.46/+2.36 m.	2	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa
2		2	2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)
Benzer Örnekler	Antonaras, 2014, s. 105-106, çiz. 12.18/12.21; Atik, 2009, s. 11, res. 53-59.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.18.3228	2	Oly.19.6117
			

Katalog No. 18			
Levha No. 9			
Tür	Aydınlatma Grubu		
İşlev	Kadeh Kandil		
Tip/Form	4/ Düz kenarlı ve masif (içi dolu) biçimli		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	4.8 cm.	2.7 cm.	0.2-0.3 mm.
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 6. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1 +2.90/+2.45 m.	1 3 No.lu Kilise-D12	1 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)	
Benzer Örnekler	Saldern, 1980, s. 57, Pl. 12, çiz. 323; Gençler, 2000, s. 249, F.5, çiz. 73; Baur, 1938, s. 249, F. 21, çiz. 19; Baur, 1938, s. 249, F. 21, çiz. 27; Hayes, 1975, s. 176, F. 11, çiz. 408.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.18.3570		
<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> <p>KESİT</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>GÖRÜNÜŞ</p> </div> </div>			

Katalog No. 19			
Levha No. 9			
Tür	Aydınlatma Grubu		
İşlev	Kadeh Kandil		
Tip/Form	5/ Düz kenarlı ve tek boğuma sahip ayaklı		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	4.4 cm.	2.2 cm.	0.2-0.3 mm.
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1 +2.60/+2.50 m.	1 Köprü Caddesi- S6-V1/E1	1	2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)
Benzer Örnekler	Crowfoot, 1957, s. 414, F. 96, çiz. 11.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.15.1905		
			

B. Kadeh Kandiller Ara Değerlendirme

Kadeh kandiller, şarap kadehi formundaki kandillerdir. Roma döneminden itibaren çeşitli tipte ayaklı kadehlerin üretildiği bilinmekle birlikte, bunların işlevleri tam olarak tespit edilebilmiş değildir⁶⁶. Kadeh biçimli kandillerin dini yapılar dışında farklı işlevlere sahip yapılarda da bulunmuş olması onların aydınlatma işleviyle de kullanıldıklarının en büyük kanıtıdır⁶⁷. Bu noktada buluntu yeri, kadeh parçalarının kandil işleviyle kullanılıp kullanılmadığını tespit etmek için önemli bir kriterdir.

Olympos kazılarında 1991-2019 yılları arasında yapılan çalışmalar sırasında toplam 887 adet kadeh kandil parçası ele geçmiştir. Parçaların tipolojik ayrımı, kaidenin çubuk şekli ve ayak formuna göre yapılmıştır. Kadeh kandilin kaidesiyle birlikte gövde kısmı ele geçmemiş olup çoğu kaide parçaları da kırık haldedir. 1991-2019 yılları arasındaki kadeh kandiller, 27 adet katlı kenarlı ve tek boğumlu, 39 adet katlı kenarlı ve tüp biçimli (kendi içerisinde 4 grup), 2 adet düz kenarlı ve tüp biçimli, 1 adet düz kenarlı ve masif (içi dolu), 1 adet düz kenarlı ve tek boğuma sahip ayaklı kadehler olmak üzere toplamda 5 tip sınıfına ayrılmıştır. Katalog kapsamında 71 parçanın tipolojik çalışması verilmiş olup geri kalan parçaların büyük çoğu kırık ve deforme olduğundan dolayı katalogta yer verilmemiş sadece renk gruplarına ayrılmış ve istatistiği yapılmıştır.

Tip 1 katlı kenarlı ve tek boğuma sahip ayaklı kadehlerin formu, kaidenin zemine değen bölümü alet yardımıyla içe doğru katlanarak biçim verilmesiyle oluşturulmuştur. Gövde ile kaideyi birleştiren ayak kısmı ise yine alet yardımıyla sıkıştırılarak küre formunda boğum elde edilmiştir. Bu tip de ki örneklerde tek boğum vardır (Kat. No.6-9).

Tip 2 kadeh örnekleri, katlı kenarlı ve tüp biçimlidir. Kaidenin biçimi diğer tipe göre aynıdır tek farkı ayak kısmının boğum değil tüp şeklinde şekillendirilmesidir. Çubuk kısmının içi genellikle içi boştur. Tip 2A örneklerinde, tüpün bitişi ve kadehin gövdeye başlangıcında kapandığı görülür (Kat. No. 10-13).

Tip 2B örneklerinde ise tüpün bitişine yaklaşıldığında içe doğru boşluk bulunur (Kat. No. 14). Tip 2C sınıfında bulunan parçaların farkı, kaide çap ölçülerinin 2.5-3.5 cm. aralarında dar ve ayak kısmının daha kısa olmasıdır (Kat. No. 15). Tip 2D örneğini temsil

⁶⁶ Olcay, 1997, a.g.k, 103.

⁶⁷ B. Y. Olcay Uçkan ve M. Öztaşkın (2017). "Olympos Kazılarında Bulunan Aydınlatma Gereçleri", *Seleucia*, 7, Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları, s. 15-16.

eden tek parça da kadeh kaidesinin yapım aşamasında kendi çevresinde bir miktar döndürülmesiyle şekillendirilmiş olduğu görülür (Kat. No. 16).

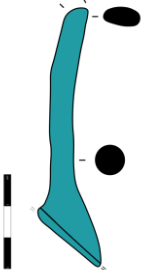
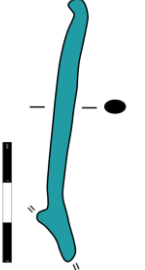
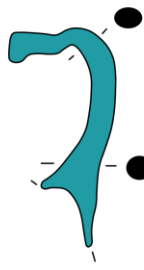
Tip 3 grubuna dahil olan kadehlerin kaide bölümü bu sefer katlanmadan sadece çekilerek şekillendirilmiş ve düz zeminlidir. Kaide ayağı çubuk biçimindedir (Kat. No. 17).

Kadeh kaidesinin yüzeyi spiral şeklinde döndürülerek yapılmış izler taşıyan Tip 4'ün kadeh ayağı ise diğer örneklerle kıyaslandığında daha kalındır ve masif (içi dolu) olarak biçimlendirilmiştir (Kat. No. 18).

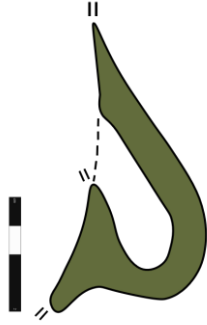
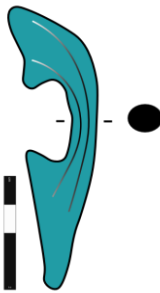
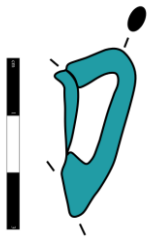
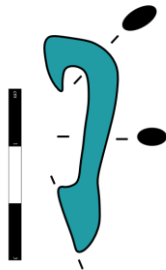
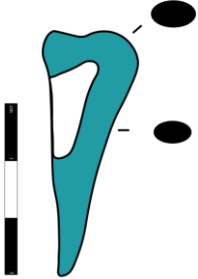
Kadeh kaidelerin Tip 5 örneği, kaidenin düz kenarlı olmasıyla birlikte ayak kısmı tek boğumlu şekillendirilerek yapılmıştır (Kat. No. 19).

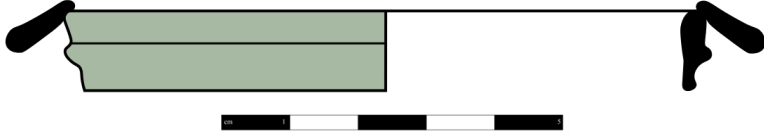
1. Kandiller

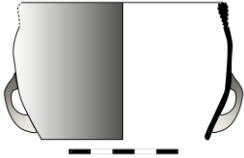
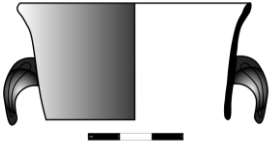
C. Kulplu Kandiller

Katalog No. 20			
Levha No. 10			
Tür		Aydınlatma Grubu	
İşlev		Kulplu Kandil	
Tip/Form		1A/ Ağızdan kulplu kandil (Sığ gövdeli ve içe dönük ağız kenarlı)	
Yapım Tekniği		Serbest üfleme tekniği	
Süsleme Tekniği		-	
Ölçü Aralığı		Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik
		-	5.4-8 cm.
			Kalınlık
			0.6-0.8 mm.
Tarihlendirme		4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı	
Tabaka		Bulutnu Yeri	Renk Grubu
1	+2.10/+1.80 m.	1	Episkopeion- Avlu güneybatı köşe
2	+3.10/+2.80 m.	2	Vaftizhane kuzeyindeki koridorun batısı (Güney kemer)
3	+2.13/+2.48 m.	3	3 No.lu Kilise- Kuzeydoğu Köşe Ek Mekân
Benzer Örnekler		Saldern, 1980, s. 45, Pl. 23, çiz. 234,235; Baur, 1938, s. 530, F. 23, çiz. 381C, 381E, 381F, 381D.	
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.17.2556	2	Oly.17.3137
3	Oly.18.4059		
			

Katalog No. 21							
Levha No. 10-11							
Tür		Aydınlatma Grubu					
İşlev		Kulplu Kandil					
Tip/Form		1B/ Ağızdan kulplu kandil (Derin kâse gövdeli ve dışa dönük katlı ağız kenarlı)					
Yapım Tekniği		Serbest üfleme tekniği					
Süsleme Tekniği		-					
Ölçü Aralığı		Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık			
		6-10 cm.	1.6-4.6 cm.	0.2-0.3 mm.			
Tarihlendirme		5. yüzyıl başı- 7. yüzyıl ortaları					
Tabaka		Buluntu Yeri		Renk Grubu			
1	+4.20/+4.05 m.	1	Giriş Kompleksi- M18	1	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
2	+3.20/+3.10 m.	2	Tapınak-Stylobat doğu köşesi	2	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
3	+4.05/+3.85 m.	3	Episkopeion-M12	3	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
4	+4.05/+3.85 m.	4	Episkopeion-M12	4	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
5	+4.05/+3.85 m.	5	Episkopeion-M12	5	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
6	+2.55/+2.35 m.	6	Tapınak-TGM1 ve TGM2 güneyi	6	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
7	+2.11/+2.06 m.	7	Episkopeion-Atrium Güneybatı Köşe Manşon İçi	7	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
8	+2.11/+2.06 m.	8	Episkopeion-Atrium Güneybatı Köşe Manşon İçi	8	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
Benzer Örnekler		Saldern, 1980, s. 48, Pl. 23, çiz. 237; Gill, 2006, s. 63, F. 1/1, çiz. 6; Young, 1993, s. 43, F. 6, Kat.no. 7; Harden, 1962, Pl. XX, çiz. 47.					
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.12.961	2	Oly.17.2452	3	Oly.17.2977	4	Oly.17.3043
5	Oly.17.3044	6	Oly.17.3104	7	Oly.19.6395	8	Oly.19.6396

Katalog No. 22			
Levha No. 11-12			
Tür	Aydınlatma Grubu		
İşlev	Kulplu Kandil		
Tip/Form	1B/ Ağızdan kulplu kandil (Derin kâse gövdeli ve dışa dönük katlı ağız kenarlı)		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	6 cm.	3.9- 5.1 cm.	0.5-0.7 mm.
Tarihlendirme	5. yüzyıl başı- 7. yüzyıl ortaları		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1	+2.11/+2.06 m.	1	Episkopeion-Atrium Güneybatı Köşe Manşon İçi
2	+4.50/+4.20 m.	2	Giriş Kompleksi-M7
3	+4.50/+4.20 m.	3	Giriş Kompleksi-M7
4	+4.34 m.	4	Kuzey Nekropol Caddesi
5	+4.05/+3.85 m.	5	Episkopeion-M12
6	+2.40/+2.30 m.	6	Tapınak
7	+2.30/+2.05 m.	7	3 No.lu Kilise-G8
8	+3.95/+3.40 m.	8	Episkopeion-M13
Benzer Örnekler	Barag, 1967, F. 16, çiz. 21,22; Barag, 1976, s. 204, F. 98, çiz. 8-8A; Baur, 1938, s. 529, F.22, çiz. 380.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.19.6397	2	Oly.12.937
3	Oly.12.938	4	Oly.12.1760
			
5	Oly.17.3045	6	Oly.18.3161
7	Oly.18.3571	8	Oly.18.4325
			

Katalog No. 23			
Levha No. -			
Tür	Aydınlatma Grubu		
İşlev	Kulplu Kandil		
Tip/Form	1B/ Ağızdan kulplu kandil (Derin kâse gövdeli ve dışa dönük katlı ağız kenarlı)		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	8 cm.	1 cm.	0.2-0.3 mm.
Tarihlendirme	5. yüzyıl başı- 7. yüzyıl ortaları		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1 +2.70/+2.39 m.	1 Episkopeion-KEM3	1 2.5 G 6/6 (Yeşil)	
Benzer Örnekler	Crowfoot, 1957, s. 418, F. 99, çiz. 2; Saldern, 1980, s. 48, Pl. 23, çiz. 238.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.19.6429		
			

Katalog No. 24			
Levha No. 13			
Tür	Aydınlatma Grubu		
İşlev	Kulplu Kandil		
Tip/Form	2/Gövdeden kulplu kandil		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	6-8 cm.	2.9-4.5 cm.	0.2-0.3 mm.
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1	+2.71/+1.89 m.	1	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa
2	+2.71/+1.89 m.	2	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa
Benzer Örnekler	Križanac, 2016, s. 99, Fig.10, çiz. 64; Gençler, 2009, çiz. XXVIII, fig. 374, 376.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.18.3878	2	Oly.18.3880
			

C. Kulplu Kandiller Ara Değerlendirme

Kulplu kandiller, kâse biçimindeki kandillerin ağız kenarına veya gövdesine kulp eklenmiş olanlarıdır. Bu kandiller, zincirlerle veya metal askılarla tavana asılarak veya düz bir zemine konularak kullanılan kandil formlarıdır⁶⁸.

Olympos kazılarında 1991-2019 yılları arasında tespit edilebilen toplam 60 adet kulplu kandil örneği bulunmuştur. Parçaların büyük bir bölümünde ağız kenarı ve ağız kenarıyla birleşik kulpun küçük bir parçası günümüze gelmiştir. Nitelikli sayılan 22 adet parça kataloğa eklenmiştir. Bazı parçalarda ise sadece kulpların form özellikleri, buluntu yeri ve tabakasına göre benzer örneklerle kıyaslayarak tipolojiye dahil edilmiştir.

Kulplu kandiller gövde şekline ve kulplarını yerleştirildiği yere göre farklı tiplere ayrılmaktadırlar. İlk tip örneği ağızdan kulplu olanlarıdır. Tip 1A grubundaki kandil, kaideden ağız kenara doğru uzanan üç adet kulpa sahip olduğu görülür (Kat. No. 20). Ayrıca ağız kenarı içe doğru kıvrılmıştır. Kaide gövdesi sığdır. Olympos örneklerindeki kandillerin sadece kulpu bulunmaktadır. Tip 1B grubu ise derin bir kâse gövdeye sahip olup ağız kenarına birleşen üç adet kulpa sahiptir (Kat. No. 21-23). Tip 1A grubundan farklı olarak ağız kenarları dışa doğru katlanmıştır. Ayrıca söz konusu kandillerin bir bölümü düz ya da dipten vurmalı biçimde olduğu gibi diğer örneklerde düz bir zeminde kullanılmasını sağlayan kaidelerinde bulunduğu söylenebilir.

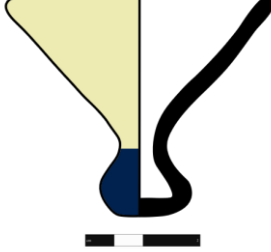
Tip 2 de yer alan örneklerde kandile ait kulpların cam hamuru, aşağı doğru çekilip, ters çevrildikten sonra, alt kısımları aletle yassılaştırılıp gövdeye yapıştırılmıştır⁶⁹. Olympos örneklerinin ağız kenarı, dip, gövde, kulpun bir bölümü kırıktır, benzer örneklerle kıyaslanarak tipolojik öneri getirilmiştir (Kat. No. 24).

⁶⁸ M. Burdajewicz (2006). Glass Finds from the North-West Church Complex. *Hippos-Sussita, Seventh Season of Excavations*, Haifa, s. 127-143; 130.

⁶⁹ Ö. Çömezoglu (2007). *Akdeniz Çevresi Ortaçağ Camcılığı Işığında Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Buluntuları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 115.

1. Kandiller

D. Bardak Tipli Kandil

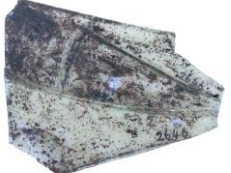

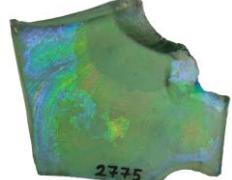

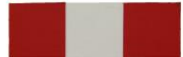
Katalog No. 25					
Levha No. 13					
Tür	Aydınlatma Grubu				
İşlev	Bardak Tipli Kandil				
Tip/Form	1/Damla biçimli				
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği				
Süsleme Tekniği	-				
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık		
	3.2 cm.	3.4 cm.	0.2-0.3 mm.		
Tarihlendirme	5. yüzyıl başı- 7. yüzyıl ilk yarısı				
Tabaka	Bulutnu Yeri		Renk Grubu		
1	+5.05/+4.35 m.	1	Episkopeion-M13	1	10 B 3/6 (Mavi) Renksiz (Gövde)
Benzer Örnekler	Gill, 2006, s. 169, F. 2/2, çiz. 45; Hardern, 1936, Pl. XVI, çiz. 466-467; Israeli, 2003, s. 196, res. 231. Saldern, 1980, s. 53, Pl. 23, çiz. 298; Golofast, 2009, s. 331, fig. 10-11.				
Olympos'ta Bulunan Örnekler					
1	Oly.18.3997				
					

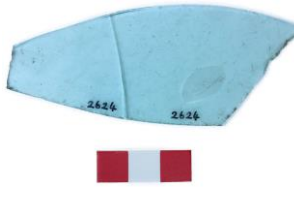

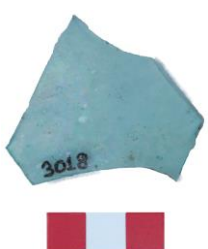

D. Bardak Tipli Kandil Değerlendirme

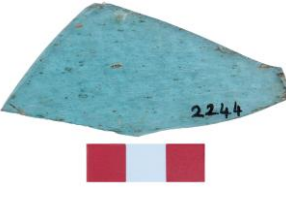

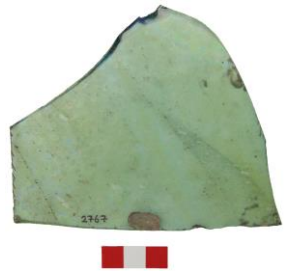
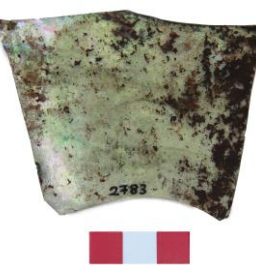
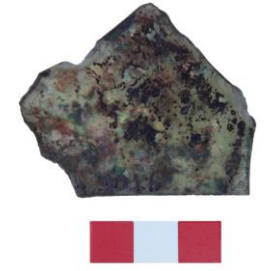
Bu tip kandiller hafif konkav veya dairesel dipli ve dip kısmı bir alet yardımıyla sıkıştırılmış, gövdesi çan biçiminde ağız kenarına doğru genişleyerek yükselen bir form verir.

Bardak tipli kandilin Olympos örneğinde tek bir parçası tespit edilmiş olup gövdesi ve ağız kenarı kırıktır (Kat. No. 25).

2. Pencere Camları

Katalog No. 26							
Levha No. -							
Tür		Aydınlatma Grubu					
İşlev		Pencere Camı					
Tip/Form		1A/ Dairesel ve katlı kenarlı (Orta kısmı düz biçimli)					
Yapım Tekniği		Serbest üfleme tekniği					
Süsleme Tekniği		-					
Ölçü Aralığı		Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık			
		-	2.6-6.4 cm.	0.3-0.5 mm.			
Tarihlendirme		4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı					
Tabaka		Buluntu Yeri		Renk Grubu			
1	+2.70 m.	1	Episkopion -M12	1 5 GY 8/10 (Yeşil-Sarı)			
2	Yüzey	2	Episkopeion- M7	2 2.5 G 7/8 (Yeşil)			
3	Yüzey	3	Episkopeion-Vaftizhane Vestibulum' un Batısındaki Mekân	3 2.5 G 7/8 (Yeşil)			
4	+2.10/+1.80 m.	4	Episkopeion-Avlu güneybatı köşe	4 Renksiz			
5	+3.30/+3.10 m.	5	Tapınak-Cella	5 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)			
6	+3.80/+3.50 m.	6	Tapınak 1. Krepis	6 10 GY 6/6 (Yeşil-Sarı)			
7	+3.80/+3.50 m.	7	Tapınak 1. Krepis	7 10 GY 6/6 (Yeşil-Sarı)			
8	+1.90/+1.75 m.	8	3 No.lu Kilise-F10	8 10 GY 6/6 (Yeşil-Sarı)			
Benzer Örnekler		Baur, 1938, s. 546, Harden, 1971, s.83, çiz. 3; Meyer, 1988, s. 195, çiz. 7bb, 7dd; Olcay Uçkan, 2000, res. 3, çiz. a-j.					
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.17.2251	2	Oly.17.2266	3	Oly.17.2370	4	Oly.17.2646
							
							
5	Oly.17.2739	6	Oly.17.2772	7	Oly.17.2775	8	Oly.17.2967
							
							

Katalog No. 27							
Levha No. -							
Tür	Aydınlatma Grubu						
İşlev	Pencere Camı						
Tip/Form	1B/ Dairesel ve katlı kenarlı (Orta kısmı kalın biçimli)						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	-	3-5 cm.	0.3-0.4 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	+3.20 m.	1	Episkopion-M12	1	7.5 G 7/6 (Yeşil)		
2	+2.10/+1.80 m.	2	Episkopeion-Avlu Güneybatı Köşe	2	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
3	+2.92/+2.76 m.	3	Piskoposluk Kilisesi-KEM 1	3	2.5 GY 8/6 (Yeşil-Sarı)		
4	+3.20/+2.70 m.	4	Tapınak-TGM 3	4	5 GY 8/10 (Yeşil-Sarı)		
5	+4.05/+3.85 m.	5	Episkopion-M12	5	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
6	+4.05/+3.85 m.	6	Episkopion-M12	6	5 BG 8/4 (Mavi-Yeşil)		
7	+3.00/+2.70 m.	7	Tapınak-Cella	7	7.5 G 7/6 (Yeşil)		
8	+3.00/+2.70 m.	8	Tapınak-Cella	8	10 GY 6/6 (Yeşil-Sarı)		
Benzer Örnekler	Baur, 1938, s. 546, Harden, 1971, s.83, çiz. 3; Meyer, 1988, s. 195, çiz. 7bb, 7dd; Olcay Uçkan, 2000, res. 1,2, çiz. k-m.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.17.2256	2	Oly.17.2624	3	Oly.17.2345	4	Oly.17.2388
							
5	Oly.17.3014	6	Oly.17.3018	7	Oly.17.3083	8	Oly.17.3090
							

Katalog No. 28			
Levha No. 14			
Tür	Aydınlatma Grubu		
İşlev	Pencere Camı		
Tip/Form	2/ Levha (düz) biçimli		
Yapım Tekniği	Döküm veya üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	-	3-8 cm.	0.3-0.4 mm.
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1	+3.23 m.	1	Episkopeion-Avlu güneydoğu köşe
2	+2.70 m.	2	Episkopeion-M12
3	+2.92/+2.76 m.	3	Piskoposluk Kilisesi-KEM 1
4	Yüzey	4	Episkopeion- M20
5	+2.10/+1.80 m.	5	Episkopeion- Avlu güneybatı köşe
6	+3.80/+3.50 m.	6	Tapınak 1. Krepis
7	+3.80/+3.50 m.	7	Tapınak 1. Krepis
8	+3.85/+4.05 m.	8	Episkopeion-M12
Benzer Örnekler	Saldern, 1980, s. 91,92; Harrison, 1986, s. 204-206; Acara-Olcay, 1998, s. 256.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.17.2236	2	Oly.17.2244
3	Oly.17.2343	4	Oly.17.2386
			
5	Oly.17.2639	6	Oly.17.2767
7	Oly.17.2783	8	Oly.17.3016
			

2. Pencere Camları Ara Değerlendirme

Pencere camları, buluntular arasında en yoğun grubu oluşturur. Olympos kazı çalışmalarında 2009-2019 yılları arasında toplam 1.781 adet pencere camı ele geçmiştir. Katalog kapsamında en nitelikli 24 parçanın seçilmesiyle kataloga alınmıştır⁷⁰.

Gün ışığı ile aydınlatmayı sağlayan pencere camları, iki tipe ayrılarak incelenmiştir. İlk tip örneği, yuvarlak ve delikli pencere şebekelerinde kullanılan dairesel ve katlı kenarlı pencere camlarıdır. İkinci tip ise düz (levha) biçimli pencere camlarıdır.

Dairesel ve katlı kenarlı pencere camları, kendi içinde iki gruba ayrılmıştır: Tip 1A grubundaki buluntular, pontil çubuğu ile tutulan cam hamuru üflenerek açılır. Camın merkezi orta ve katlı kenar dışında kalan gövde kısmı inceliğini korumaktadır (Kat. No. 26). Merkez ortaları kalın olarak biçimlendirilen Tip 2B 'de ise gövde inceltilirken kenar kısmı ile orta kısım arasında derinlik oluşmaktadır (Kat. No. 27).

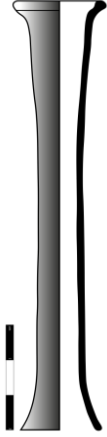
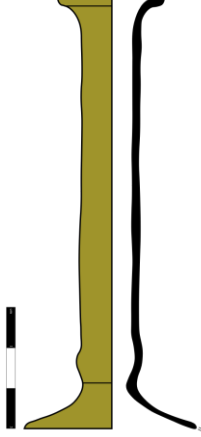
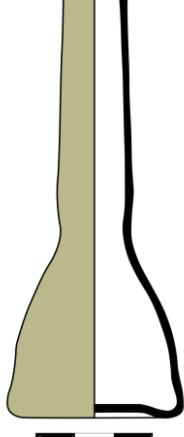
Tip 2 de yer alan levha (düz) biçimli pencere camları, döküm tekniği veya silindir şeklinde üfleme tekniği ile üretildikten sonra dikdörtgen ya da kare biçimli pencere şebekelerinin içine uygun olarak kesilip kullanılan pencere camı örneğidir. Olympos örneklerinde levha biçimli pencere camları, ağırlıklı olarak döküm tekniği ile üretildiğini söylemek mümkündür. Bu parçalardan farklı olarak katalogda 7 numaralı Oly.17.2343 buluntu, üfleme tekniği ile oluşturulmuştur.

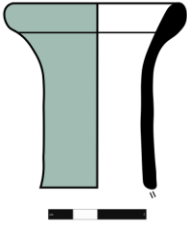
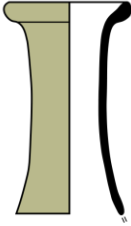
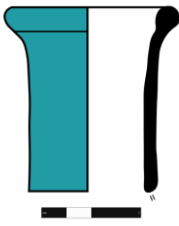
⁷⁰ 2017-2018 yılında Olympos kazısı pencere camları, lisans tezi kapsamında çalışılmıştır.

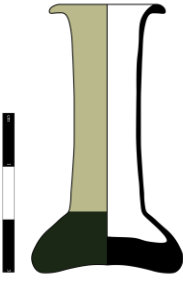
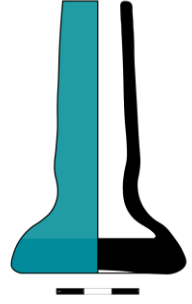
B. Günlük Kullanım Amaçlı Cam Eserler

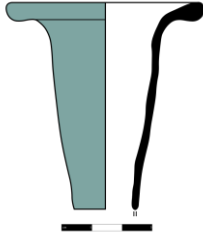
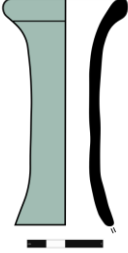

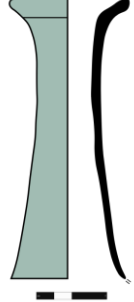
1. Saklama Kapları

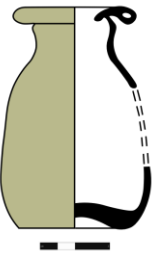

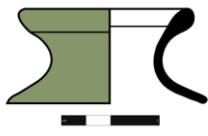
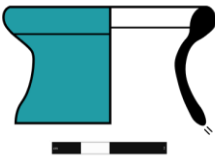
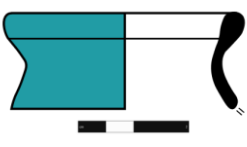
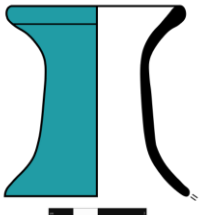
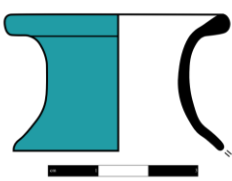
A. Unguentariumlar

Katalog No. 29					
Levha No. 15					
Tür	Günlük Kullanım Grubu				
İşlev	Saklama Kabı (Unguentarium)				
Tip/Form	1/ Şamdan biçimli				
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği				
Süsleme Tekniği	-				
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık		
	2.5-3 cm.	3-11 cm.	0.2-0.3 mm.		
Tarihlendirme	1. yüzyıl sonu- 2. yüzyıl başı				
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu		
1	-	1	Müze Kazısı	1	Renksiz
2	+2.71/+2.19 m.	2	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa	2	2.5 GY 7/8 (Yeşil-Sarı)
3	+5.26/+4.80 m.	3	Antimachos Lahdi Batı Cephe	3	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)
Benzer Örnekler	Antonaras, 2012, s. 162, res. 362; Hayes, 1975, s. 204, çiz. 258; Olcay, 2001, s. 516, çiz. e; Çoşkun, 2019, s. 558, Kat.no.4.; Weinberg-Stern, 2009, Pl. 22, fig. 243.				
Olympos'ta Bulunan Örnekler					
1	Oly.91/92. 83-85-86	2	Oly.18.3876	3	Oly.10.357
					

Katalog No. 30			
Levha No. 15			
Tür	Günlük Kullanım Grubu		
İşlev	Saklama Kabı (Unguentarium)		
Tip/Form	1/ Şamdan biçimli		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	2.3-3 cm.	3.1-3.2 cm.	0.2-0.3 mm.
Tarihlendirme	1. yüzyıl sonu- 2. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1	-	1	Müze Kazısı
2	+2.56 m.	2	Köprü Caddesi-VI/HIII
3	+2.75/+2.60 m.	3	Köprü Caddesi-VI/F1
Benzer Örnekler	Antonaras, 2012, s. 162, res. 362; Hayes, 1975, s. 204, çiz. 258; Olcay, 2001, s. 516, çiz. e; Çoşkun, 2019, s. 558, Kat.no.4.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.91/92.51	2	Oly.12.1250
3	Oly.15.1841		
			

Katalog No. 31			
Levha No. 16			
Tür	Günlük Kullanım Grubu		
İşlev	Saklama Kabı (Unguentarium)		
Tip/Form	2/ Makara biçimli		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	3-4 cm.	5-10 cm.	0.2-0.4 mm.
Tarihlendirme	2. Yüzyıl sonu- 3. Yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1	+3.49/+3.16 m.	1	Antimachos Lahdi Batı Cephe
2	+3.16/+2.70 m.	2	Antimachos Lahdi Batı Cephe
Benzer Örnekler	Saldern, 1980, Pl. 21, çiz. 110.; Saldern, 1980, Pl. 25, fig. 562.; Akat v.d., 1984, s. 58, No. 140, res. 60.; Güneş, 2009, s. 245-252; Fig. 1a-b.; Ancient Glass, 1980, s. 86, no. 115.; Weinberg-Stern, 2009, Pl. 22, fig. 241,242.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.10.345	2	Oly.10.346
			

Katalog No. 32							
Levha No. 16-17							
Tür		Günlük Kullanım Grubu					
İşlev		Saklama Kabı (Unguentarium)					
Tip/Form		3/ Konik biçimli					
Yapım Tekniği		Serbest üfleme tekniği					
Süsleme Tekniği		-					
Ölçü Aralığı		Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık			
		2.3-6 cm.	5-10 cm.	0.2-0.3 mm.			
Tarihlendirme		3. yüzyıl sonu- 4. yüzyıl başı					
Tabaka		Buluntu Yeri		Renk Grubu			
1	+3.10/+2.80 m.	1	Episkopeion-Vaftizhane kuzeyindeki koridor	1 10 GY 6/6 (Yeşil-Sarı)			
2	+3.65/+2.15 m.	2	3 No.lu Kilise-G9	2 2.5 G 7/8 (Yeşil)			
3	+2.95/+2.65 m.	3	Episkopeion-M13	3 2.5 G 7/8 (Yeşil)			
4	+2.95/+2.65 m.	4	Episkopeion-M13	4 2.5 G 7/8 (Yeşil)			
Benzer Örnekler		Çoşkun, 2019, s. 557, Kat.no.1-2; Hayes, 1975, s. 221, çiz. 572; Atilla-Gürler, 2009, s.58, çiz. 81; Antonaras, 2012, s. 220, çiz. 343; Gürler, 2000, s. 43, çiz. 39; Isings, 1957, s. 43, çiz. 28b.					
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.17.3192	2	Oly.18.3638	3	Oly.18.3897	4	Oly.18.4027
							

Katalog No. 33							
Levha No. 17							
Tür	Günlük Kullanım Grubu						
İşlev	Saklama Kabı (Unguentarium)						
Tip/Form	4/ Küresel biçimli						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	3-4 cm.	1.4-5 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	3. yüzyıl sonu- 4. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	-	1	Müze Kazısı	1	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
2	+4.20/+4.00 m.	2	Giriş Kompleksi-M1B	2	7.5 G 7/10 (Yeşil)		
3	+4.35/+4.30 m.	3	Giriş Kompleksi-Avlu	3	2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
4	+2.28 m.	4	Episkopeion-Vestibulum	4	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
5	+2.10/+1.80 m.	5	Episkopeion- Avlu güneybatı köşe	5	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
6	+3.26/+2.96 m.	6	Episkopeion-Güney Koridor	6	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
7	+3.16/+3.01 m.	7	Episkopeion-Güney Koridor	7	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
Benzer Örnekler	Coşkun, 2019, s. 559, Kat. No. 5; Vessberg, 1952, s.160, çiz. 48; Antonaras, 2012, s. 258, çiz. 422; Hayes, 1975, s. 66 çiz. 171; Young, 2007, s. 505, çiz.106.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.91/92.52-96	2	Oly.12.993	3	Oly.12.1323	4	Oly.12.1771
							
5	Oly.17.2689	6	Oly.19.5178	7	Oly.19.5409		
							

A. Unguentariumlar Ara Değerlendirme

Unguentariumlar, merhem, kokulu yağ, ilaç, kozmetik ürünleri gibi çeşitli sıvıları saklamak amacıyla kullanılan şişelerdir⁷¹.

Olympos kazı çalışmalarında tanımlanabilen 19 adet unguentarium şişesine rastlanmıştır. Parçaların büyük bir kısmı kırık ağız ve dip parçalarından oluşmaktadır. Unguentariumların tipolojisi, ağız kenarlarının çap, boyun formuna göre benzer örneklerden yararlanılarak oluşturulmuştur.

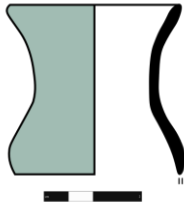

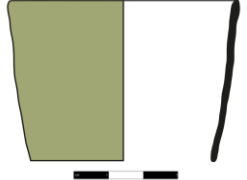
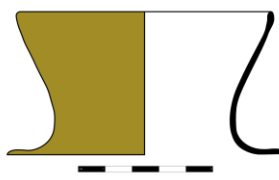

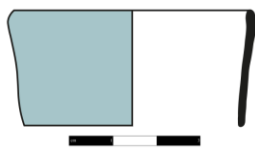
Şamdan biçimli unguentarium (Tip 1), Makara biçimli unguentarium (Tip 2), Konik biçimli unguentarium (Tip 3) ve Küresel biçimli unguentarium (Tip 4) olmak üzere cam buluntular dört gruba ayrılmıştır.

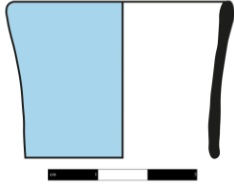
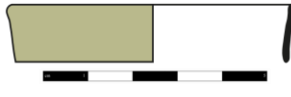
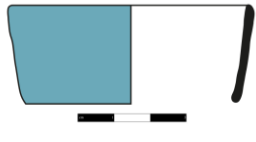

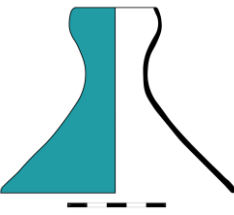
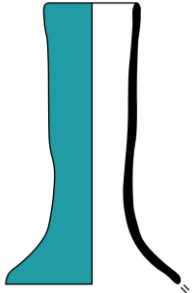
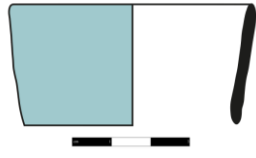
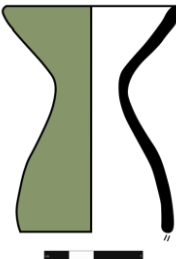
Şamdan biçimli parçalar, dışa dönük ağız kenarı yuvarlatılarak içe doğru katlanmış ve silindirik bir boyuna sahiptir (Kat. No. 29-30). Makara biçimli unguentariumların haznesi dar, uzun silindir boyunlu ve geniş ve katlanmış ağız kenarlıdır (Kat. No. 31). Konik biçimli parçalar, ağız kenarları diğer tipe göre farklılığı boyundan gövdeye geçişte konik bir eğimle geçişinden dolayıdır (Kat. No. 32). Küresel biçimli parçaların ağız ve boyun kısımları diğer tiplerle benzer örnekte, gövdesi ise daha geniş hacimlidir (Kat. No. 33).

Şamdan biçimli 6 adet, makara biçimli 2 adet, konik biçimli 4 adet, küresel biçimli 7 adet olmak üzere toplamda 19 adet unguentarium şişesi tespit edilmiştir.

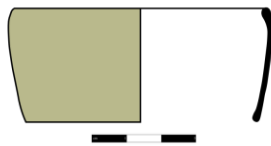

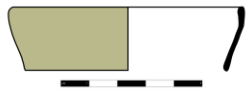
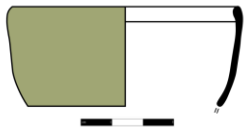
⁷¹ E. M. Stern (2001). *Roman, Byzantine and Early Medieval Glass, 10BCE-700CE*, Ernesto Wolf Collection, Hatje Cantz Publishers, s. 43.

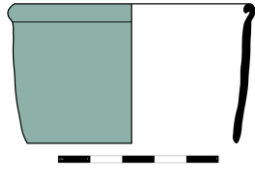
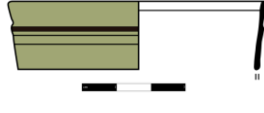
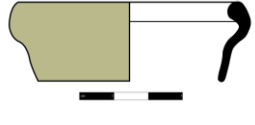
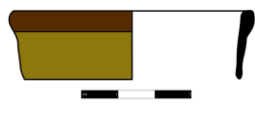

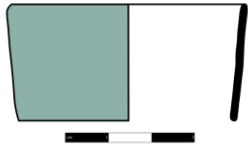

2. Günlük Kullanım Şişeleri

Katalog No. 34							
Levha No. 18-29							
Tür		Günlük Kullanım Grubu					
İşlev		Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)					
Tip/Form		1/ Geniş boyunlu ve küresel gövdeli					
Yapım Tekniği		Serbest üfleme tekniği					
Süsleme Tekniği		-					
Ölçü Aralığı		Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık			
		3-7 cm.	1-4.4 cm.	0.2-0.3 mm.			
Tarihlendirme		4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı					
Tabaka		Buluntu Yeri		Renk Grubu			
1	+4.00/+3.85 m.	1	Giriş Kompleksi	1 5 GY 8/10 (Yeşil-Sarı)			
2	+3.85/+3.80 m.	2	Giriş Kompleksi-M16	2 2.5 G 7/8 (Yeşil)			
3	+3.85/+3.65 m.	3	Giriş Kompleksi-M4	3 2.5 G 6/6 (Yeşil)			
4	+4.20/+4.10 m.	4	Giriş Kompleksi-M9	4 2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)			
5	+4.21/+3.83 m.	5	Giriş Kompleksi-M12/E6	5 5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)			
6	+1.79/+1.73 m.	6	Episkopeion-Triclinium	6 5 GY 8/10 (Yeşil-Sarı)			
7	+1.79/+1.73 m.	7	Episkopeion-Triclinium	7 Renksiz			
8	+2.10/+1.80 m.	8	Episkopeion- Avlu güneybatı köşe	8 5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)			
Benzer Örnekler		Saldern, 1980, res. Pl. 14, çiz. Pl. 26/476; Baybo, 2005, s. 233, çiz. 7,8,10,11; Stern, 2001, çiz. 106; Gürler 2000, No.116; Israeli 2003, No.115.					
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.12.850	2	Oly.12.1063	3	Oly.12.1084	4	Oly.12.1189
							
5	Oly.12.1678	6	Oly.16.2217	7	Oly.16.2221	8	Oly.17.2572
							

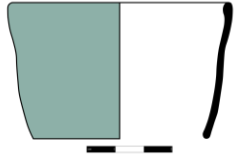

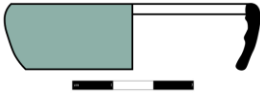
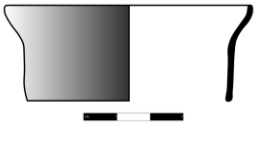

Katalog No. 35							
Levha No. 18-29							
Tür	Günlük Kullanım Grubu						
İşlev	Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)						
Tip/Form	1/ Geniş boyunlu ve küresel gövdeli						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	2.4-6 cm.	1.3-8.4 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	+3.20/+3.10 m.	1	Tapınak-1.Stylobat üstü	1	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
2	+3.10/+2.71 m.	2	Tapınak	2	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
3	+3.10/+2.80 m.	3	Piskoposluk Kilisesi Vaftizhanesi	3	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
4	+4.00/+3.40 m.	4	Episkopeion-M20	4	5 GY 8/10 (Yeşil-Sarı)		
5	+3.50/+5.30 m.	5	Episkopeion-Triclinium arasındaki koridor	5	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
6	+3.80/+3.45 m.	6	Tapınak-Cella	6	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
7	+3.70/+3.30 m.	7	Tapınak-Cella	7	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
8	+4.60/+3.70 m.	8	3 No.lu Kilise-G11	8	2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
Benzer Örnekler	Saldern, 1980, res. Pl. 14, çiz. Pl. 26/477; Crowfoot, 1957, s. 418, fig. 99/1; Özet, 1998, çiz. 94; Gürler, 2000, çiz.133; Olcay, 2001, Fig.12a.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.17.2597	2	Oly.17.2936	3	Oly.17.3110	4	Oly.18.3273
							
5	Oly.18.3424	6	Oly.18.3613	7	Oly.18.3718	8	Oly.18.3865
							

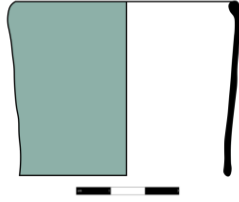

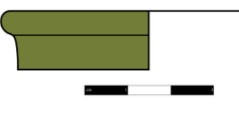
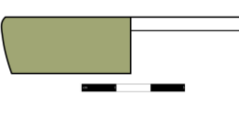

Katalog No. 36			
Levha No. 18-29			
Tür	Günlük Kullanım Grubu		
İşlev	Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)		
Tip/Form	1/ Geniş boyunlu ve küresel gövdeli		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	2-2.6 cm.	3.8-6.6 cm.	0.2-0.3 mm.
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1	+3.40/+2.92 m.	1	Episkopeion-M20
2	+2.92/+2.56 m.	2	Episkopeion-M20
3	+1.80/+1.65 m.	3	3 No.lu Kilise-G10
4	+2.96/+2.91 m.	4	Episkopeion-M11
5	+3.66/+3.41 m.	5	Episkopeion-KEM4
Benzer Örnekler	Saldern, 1980, res. Pl. 14, çiz. Pl. 26/478; Atila-Gürler, 2008, s. 155, Kat. No. 231.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.18.3954	2	Oly.18.4039
3	Oly.18.4243	4	Oly.19.5485
5	Oly.19.6265		

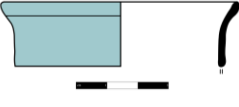

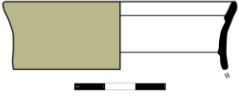

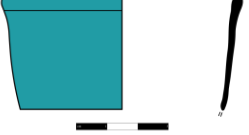

Katalog No. 37							
Levha No. 18-29							
Tür		Günlük Kullanım Grubu					
İşlev		Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)					
Tip/Form		1/ Geniş boyunlu ve küresel gövdeli					
Yapım Tekniği		Serbest üfleme tekniği					
Süsleme Tekniği		-					
Ölçü Aralığı		Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık			
		6-8 cm.	1.4-3.3 cm.	0.2-0.3 mm.			
Tarihlendirme		4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı					
Tabaka		Buluntu Yeri		Renk Grubu			
1	+4.00/+3.90 m.	1	Giriş Kompleksi-M8	1 5 GY 8/10 (Yeşil-Sarı)			
2	+3.97/+3.85 m.	2	Giriş Kompleksi-M8	2 5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)			
3	+4.05/+4.00 m.	3	Giriş Kompleksi-M8	3 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)			
4	+3.90/+3.80 m.	4	Giriş Kompleksi-M5	4 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)			
5	+4.00/+3.85 m.	5	Giriş Kompleksi	5 5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)			
6	+4.50/+4.20 m.	6	Giriş Kompleksi-M7	6 2.5 G 6/6 (Yeşil)			
7	+4.50/+4.20 m.	7	Giriş Kompleksi-M7	7 5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)			
8	+4.20/+4.00 m.	8	Giriş Kompleksi-M1B	8 5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)			
Benzer Örnekler		Saldern, 1980, Pl. 14, çiz. 481; Stern, 2001, No.104-105; Canav, 1985, Fig.85; Lightfoot, 1992, Fig.70.					
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.09.110	2	Oly.09.156	3	Oly.09.208	4	Oly.11.519
							
5	Oly.12.837	6	Oly.12.910	7	Oly.12.919	8	Oly.12.984
							

Katalog No. 38							
Levha No. 18-29							
Tür	Günlük Kullanım Grubu						
İşlev	Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)						
Tip/Form	1/ Geniş boyunlu ve küresel gövdeli						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	5-7 cm.	1.5-4.2 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	+4.20/+3.90 m.	1	Giriş Kompleksi-M1B	1	5 GY 8/10 (Yeşil-Sarı)		
2	+4.05/+3.95 m.	2	Giriş Kompleksi-M6	2	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
3	+4.25/+4.18 m.	3	Giriş Kompleksi-M16	3	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
4	+4.15 m.	4	Giriş Kompleksi-M15	4	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
5	+4.50/+4.30 m.	5	Giriş Kompleksi-D6	5	2.5 Y 6/8 (Sarı)		
6	+4.50/+4.40 m.	6	Giriş Kompleksi-D6	6	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
7	+4.45/+4.30 m.	7	Giriş Kompleksi-D6	7	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
8	+4.45/+4.33 m.	8	Giriş Kompleksi-D6	8	10 GY 6/10 (Yeşil-Sarı)		
Benzer Örnekler	Saldern, 1980, res. Pl. 14, çiz. Pl. 26/509; Crowfoot, 1957, fig. 95/7,9,10.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.12.998	2	Oly.12.1003	3	Oly.12.1150	4	Oly.12.1218
							
5	Oly.12.1349	6	Oly.12.1405	7	Oly.12.1436	8	Oly.12.1464
							

Katalog No. 39							
Levha No. 18-29							
Tür	Günlük Kullanım Grubu						
İşlev	Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)						
Tip/Form	1/ Geniş boyunlu ve küresel gövdeli						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	6-8 cm.	1.5-4.1 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	+2.27 m.	1	Köprü Caddesi-V1-F1	1	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
2	+3.90/+3.80 m.	2	Giriş Kompleksi-E6/M8	2	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
3	+2.60/+2.50 m.	3	Köprü Caddesi-V1-F1	3	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
4	+2.60/+2.50 m.	4	Köprü Caddesi-V1-F1	4	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
5	+2.60/2.40 m.	5	Köprü Caddesi-V1-F1	5	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
6	+3.20/+3.10 m.	6	Tapınak-1. Stylobat üstü	6	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
7	+3.00/+2.70 m.	7	Tapınak-1. Krepis	7	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
8	+3.20/+2.70 m.	8	Tapınak-1. Krepis	8	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
Benzer Örnekler	Sussman, 1976, s. 99, Pl. XXVIII/12-13; Özet, 1998, No. 93; Gürler 2000, No.133.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.12.1535	2	Oly.12.1725	3	Oly.15.1860	4	Oly.15.1879
5	Oly.15.1897	6	Oly.17.2442	7	Oly.17.2811	8	Oly.17.2840

Katalog No. 40							
Levha No. 18-29							
Tür	Günlük Kullanım Grubu						
İşlev	Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)						
Tip/Form	1/ Geniş boyunlu ve küresel gövdeli						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	5-8 cm.	1.3-3 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	+4.05/+3.85 m.	1	Episkopeion-M12	1	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
2	+3.80/+3.75 m.	2	Tapınak-Cella	2	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
3	+3.90/+3.40 m.	3	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa	3	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
4	+3.00/+1.84 m.	4	Tapınak-2.Krepis üstü	4	Renksiz		
5	+2.71/+2.19 m.	5	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa	5	Renksiz		
6	+2.95/+2.65 m.	6	Episkopeion-M13	6	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
7	+2.29 m.	7	Episkopeion-M20	7	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
8	+3.16/+3.01 m.	8	Episkopeion-M11	8	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
Benzer Örnekler	Young, 2007, s. 502, No. 86; Czurda-Ruth, 2007, s. 199-200; Saldern, 1980, res. Pl.14, No. 481, 488.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.17.3055	2	Oly.18.3631	3	Oly.18.3776	4	Oly.18.3843
							
5	Oly.18.3879	6	Oly.18.4030	7	Oly.18.4585	8	Oly.19.4622
							

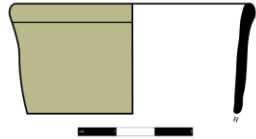

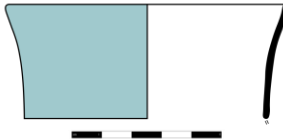

Katalog No. 41							
Levha No. 18-29							
Tür	Günlük Kullanım Grubu						
İşlev	Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)						
Tip/Form	1/ Geniş boyunlu ve küresel gövdeli						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	5-7 cm.	1.4-4.6 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	+3.16/+2.96 m.	1	Episkopeion-M11	1	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
2	+3.16/+2.96 m.	2	Episkopeion-M11	2	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
3	+2.96/+2.76 m.	3	Episkopeion-M11	3	10 GY 6/10 (Yeşil-Sarı)		
4	+3.26/+2.96 m.	4	Episkopeion-Güney Koridor	4	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
5	+3.26/+2.91 m.	5	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa	5	5 GY 8/10 (Yeşil-Sarı)		
6	+2.56/+2.41 m.	6	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa	6	5 GY 8/10 (Yeşil-Sarı)		
7	+2.46/+2.36 m.	7	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa	7	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
8	+4.48/+3.60 m.	8	Kuzey Nekropol Caddesi-Avlu	8	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
Benzer Örnekler	Crowfoot, 1957, fig. 95/9; Stern, 1985, fig. 4; Isings 1957, Form 104b; Hayes, 1975, Pl. 20, No. 290; Gürler, 2000, No.109,111; Saldern, 1980, Res. Pl. 6, No.124.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.19.4810	2	Oly.19.4816	3	Oly.19.5213	4	Oly.19.5295
							
5	Oly.19.5788	6	Oly.19.5866	7	Oly.19.6152	8	Oly.19.6490
							

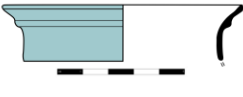

Katalog No. 42							
Levha No. 18-29							
Tür	Günlük Kullanım Grubu						
İşlev	Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)						
Tip/Form	1/ Geniş boyunlu ve küresel gövdeli						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	5-8 cm.	2.4-9 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	-	1	Müze Kazısı	1	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
2	+4.20/+4.05 m.	2	Giriş Kompleksi-M8	2	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
3	+3.87/+3.69 m.	3	Giriş Kompleksi-M8	3	5 GY 8/10 (Yeşil-Sarı)		
4	+3.87/+3.69 m.	4	Giriş Kompleksi-M8	4	Renksiz		
5	+4.80/+4.20 m.	5	Antimachos Lahdi Batı Cephe	5	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
6	+2.20/+2.00 m.	6	Episkopeion- Peristyl	6	Renksiz		
7	-	7	S6-VI/H1 Moloz Taş Yığınının Altı	7	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
8	+4.00/+3.85 m.	8	Giriş Kompleksi	8	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
Benzer Örnekler	Isings, 1957, Form 92; Akat-Fıratlı-Kocabaş, 1984, Res.109; von Saldern 1980, Pl.14 No.481, 488; Canav, 1985, No.85; Olcay, 2001, Fig. 12b.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.91/92.98	2	Oly.09.175	3	Oly.09.282	4	Oly.09.284
							
5	Oly.10.351	6	Oly.11.501	7	Oly.11.634	8	Oly.12.838
							

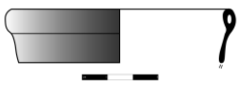

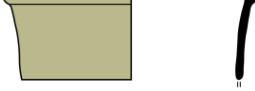
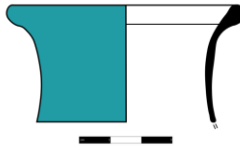

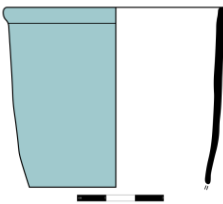
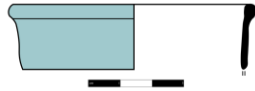

Katalog No. 43							
Levha No. 18-29							
Tür	Günlük Kullanım Grubu						
İşlev	Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)						
Tip/Form	1/ Geniş boyunlu ve küresel gövdeli						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	6-8 cm.	2.4-2.7 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	+3.21/+2.86 m.	1	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa	1	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
2	+4.20/+4.00 m.	2	Giriş Kompleksi-M1B	2	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
3	+3.75/+3.68 m.	3	Giriş Kompleksi-M3	3	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
4	+3.75/+3.68 m.	4	Giriş Kompleksi-M3	4	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
5	+4.20/+4.10 m.	5	Giriş Kompleksi-M9	5	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
6	+4.35/+4.30 m.	6	Giriş Kompleksi-Avlu	6	2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
7	+4.50/+4.40 m.	7	Giriş Kompleksi-D6	7	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
8	+3.38/+3.19 m.	8	S7-VIII /A-10	8	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
Benzer Örnekler	Isings, 1957, Form 101; Canav, 1985, No. 85; Lightfoot, 1992, No. 127.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.19.868	2	Oly.12.980	3	Oly.12.1028	4	Oly.12.1051
5	Oly.12.1190	6	Oly.12.1316	7	Oly.12.1398	8	Oly.12.1748

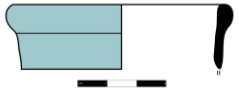

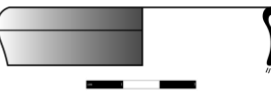
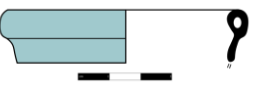

Katalog No. 44							
Levha No. 18-29							
Tür	Günlük Kullanım Grubu						
İşlev	Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)						
Tip/Form	1/ Geniş boyunlu ve küresel gövdeli						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	6-8 cm.	1.7-3.3 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	+1.93/+1.78 m.	1	Köprü Caddesi-VI/F1	1	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
2	+1.78/+1.68 m.	2	Köprü Caddesi- VI/F1	2	Renksiz		
3	+1.95/+1.85 m.	3	Episkopeion-Vestibulum	3	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
4	+2.10/+1.67 m.	4	Episkopeion-Triclinium	4	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
5	+2.90/+2.60 m.	5	3 No.lu Kilise-Kuzey Nef	5	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
6	+4.15/+4.00 m.	6	Episkopeion-Vestibulum	6	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
7	+2.10/+1.80 m.	7	Episkopeion-Avlu	7	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
8	+2.10/+1.80 m.	8	Episkopeion-Avlu	8	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
Benzer Örnekler	Isings, 1957, Form 104b; Harden, 1936, Fig. 191,193; Hayes, 1975, Pl. 21, No. 310, Pl. 26, No.289; Saldern, 1980, res. Pl.14, No.481, 488.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.15.1945	2	Oly.15.1953	3	Oly.15.1993	4	Oly.16.2169
5	Oly.17.2291	6	Oly.17.2371	7	Oly.17.2558	8	Oly.17.2566

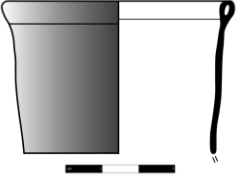
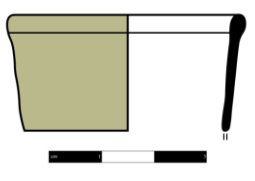
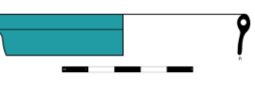
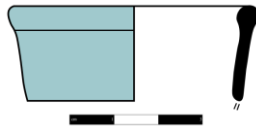
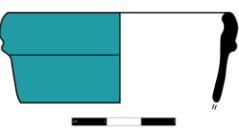

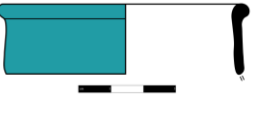
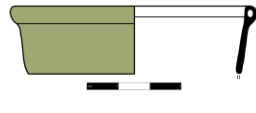
Katalog No. 45							
Levha No. 18-29							
Tür		Günlük Kullanım Grubu					
İşlev		Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)					
Tip/Form		1/ Geniş boyunlu ve küresel gövdeli					
Yapım Tekniği		Serbest üfleme tekniği					
Süsleme Tekniği		-					
Ölçü Aralığı		Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik				
		6-8 cm.	1.4-2.7-cm.				
Kalınlık		0.2-0.3 mm.					
Tarihlendirme		4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı					
Tabaka		Buluntu Yeri	Renk Grubu				
1	+2.10/+1.80 m.	1	Episkopeion- Avlu güneybatı köşe	1	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
2	+3.00/+2.70 m.	2	Tapınak-1.Krepis üstü	2	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
3	+3.20/+2.70 m.	3	Tapınak-1.Krepis üstü	3	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
4	+3.20/+2.70 m.	4	Tapınak-1.Krepis üstü	4	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
5	+4.05/+3.85 m.	5	Episkopeion-M12	5	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
6	+2.55/+2.35 m.	6	Tapınak-TGM1 ve TGM2 arası	6	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
7	Yüzey	7	Episkopeion-Avlu kuzeybatı köşe	7	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
8	+3.50/+3.00 m.	8	Episkopeion-Triclinium arasındaki koridorun güneyi	8	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
Benzer Örnekler		Lightfoot, 1989, Pl.10/2, No.49; Lightfoot-Arslan, 1992, Fig.70; Özet, 1998, No. 94; Gürler, 2000, No.133; Akat-Fıratlı-Kocabaş, 1984, Res. 110.					
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.17.2567	2	Oly.17.2808	3	Oly.17.2838	4	Oly.17.2842
5	Oly.17.3049	6	Oly.17.3102	7	Oly.18.3313	8	Oly.18.3425

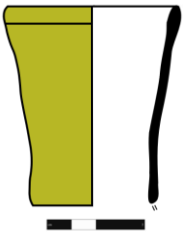
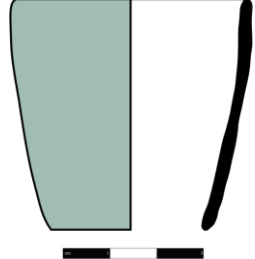
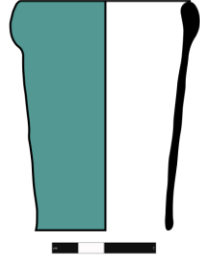
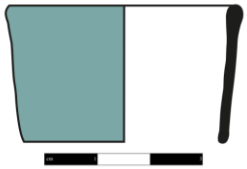
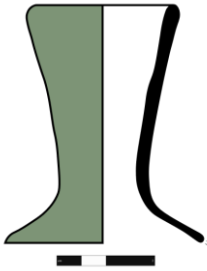
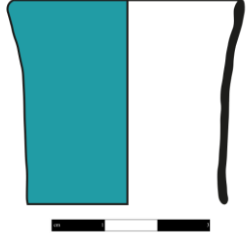
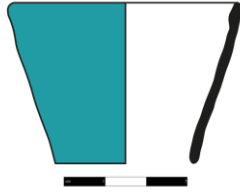

Katalog No. 46			
Levha No. 18-29			
Tür	Günlük Kullanım Grubu		
İşlev	Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)		
Tip/Form	1/ Geniş boyunlu ve küresel gövdeli		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	5-8 cm.	1.7-3.2 cm.	0.2-0.3 mm.
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1	+2.30/+1.65 m.	1	Tapınak-2.Krepis üstü
2	+2.10/+1.92 m.	2	Episkopeion-Peristyl
3	+4.30/+3.50 m.	3	3 No.lu Kilise-G11
4	+2.73/+1.84 m.	4	Tapınak-2.Krepis üstü
5	+2.70/+1.80 m.	5	3 No.lu Kilise-G10
6	+3.16/+3.01 m.	6	Episkopeion-M11
7	+3.91/+1.70 m.	7	Episkopeion-Vestibulum
8	+3.16/+2.96 m.	8	Episkopeion-M11
Benzer Örnekler	Isings, 1957, Form 104b; Harden, 1936, Fig. 190; Hayes, 1975, Pl. 26 No. 289; Canav, 1985, Fig. 85.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.18.3533	2	Oly.18.3601
3	Oly.18.3698	4	Oly.18.3835
			
5	Oly.18.4140	6	Oly.19.4623
7	Oly.19.4789	8	Oly.19.5009
			

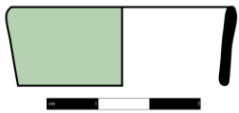
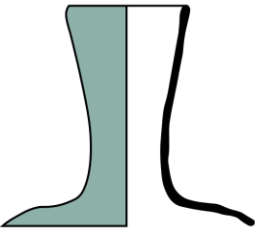

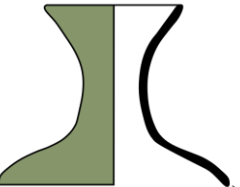
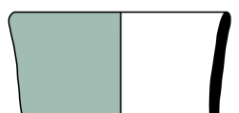
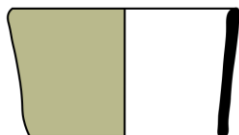

Katalog No. 47							
Levha No. 18-29							
Tür	Günlük Kullanım Grubu						
İşlev	Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)						
Tip/Form	1/ Geniş boyunlu ve küresel gövdeli						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	5-8 cm.	1.8-2.7 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	+3.16/+3.01 m.	1	Episkopeion-M11	1	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
2	+2.96/+2.91 m.	2	Episkopeion-M11	2	Renksiz		
3	+2.46/+2.36 m.	3	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa	3	2.5 G 6/8 (Yeşil)		
4	+3.21/+2.96 m.	4	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa	4	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
5	+3.26/+2.71 m.	5	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa	5	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
6	+2.80/+2.60 m.	6	Episkopeion-KEM4	6	Renksiz		
7	+24.42/+24.0m.	7	Akropol- Sağlamlaştırma Alanı	7	2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
Benzer Örnekler	Isings, 1957, Form 104b; Saldern, 1980, Pl.14, No. 481; Olcay, 2001, Fig.12c.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.19.5431	2	Oly.19.5482	3	Oly.19.6055	4	Oly.19.6062
							
5	Oly.19.6099	6	Oly.19.6333	7	Oly.19.6462		
							

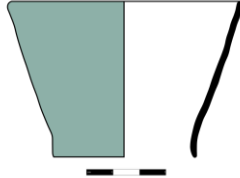

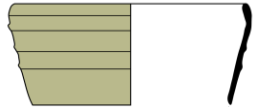
Katalog No. 48							
Levha No. 18-29							
Tür	Günlük Kullanım Grubu						
İşlev	Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)						
Tip/Form	1/ Geniş boyunlu ve küresel gövdeli						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	6-8 cm.	1.2-5.7 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	+3.97/+3.85 m.	1	Giriş Kompleksi-M8	1	Renksiz		
2	+4.05/+4.00 m.	2	Giriş Kompleksi-M8	2	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
3	+3.90/+3.80 m.	3	Giriş Kompleksi-M5	3	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
4	+3.12 m.	4	Köprü Caddesi-VI/H1	4	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
5	+3.90/+3.80 m.	5	Giriş Kompleksi-M5	5	Renksiz		
6	-	6	Köprü Caddesi-VI/H1	6	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
7	-	7	Köprü Caddesi-VI/H1	7	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
8	-	8	Köprü Caddesi-VI/H1	8	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
Benzer Örnekler	Isings, 1957, Form 104b; Özet, 1987, No.18; Lightfoot, 1990, Fig.10; Lightfoot-Arslan, 1992, No. 70.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.09.157	2	Oly.09.212	3	Oly.11.518	4	Oly.11.568
							
5	Oly.11.606	6	Oly.11.631	7	Oly.11.635	8	Oly.11.666
							

Katalog No. 49			
Levha No. 18-29			
Tür	Günlük Kullanım Grubu		
İşlev	Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)		
Tip/Form	1/ Geniş boyunlu ve küresel gövdeli		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	5-9 cm.	1.3-2.3 cm.	0.2-0.3 mm.
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1	-	1 S6-VI/H1 Moloz Taş Yığının Altı	1 2.5 G 6/6 (Yeşil)
2	+4.20/+4.05 m.	2 Giriş Kompleksi-M18	2 5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)
3	+4.05 m.	3 Giriş Kompleksi-M8	3 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)
4	+4.45/+4.40 m.	4 Giriş Kompleksi	4 5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)
5	+4.21/+3.83 m.	5 Giriş Kompleksi-M15/D6	5 5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)
6	+2.10/+1.93 m.	6 Köprü Caddesi-S6-VI/F1	6 Renksiz
7	+2.10/+1.80 m.	7 Episkopeion-Avlu güneybatı köşe	7 2.5 G 6/6 (Yeşil)
8	+3.20/+3.10 m.	8 Tapınak-1.Stylobat üstü	8 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)
Benzer Örnekler	Isings, 1957, Form 104b; Harden, 1936, Fig. 190; Hayes, 1975, Pl. 26, No. 289; Saldern, 1980, Pl. 14 No.481, 488.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.11.667	2	Oly.12.964
3	Oly.12.1097	4	Oly.12.1435
			
5	Oly.12.1602	6	Oly.15.1932
7	Oly.17.2571	8	Oly.17.2593
			

Katalog No. 50							
Levha No. 18-29							
Tür	Günlük Kullanım Grubu						
İşlev	Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)						
Tip/Form	1/ Geniş boyunlu ve küresel gövdeli						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	4-9 cm.	1.5-2.4 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Bulunma Yeri		Renk Grubu				
1	+2.10/+1.80 m.	1 Episkopeion-Avlu güneybatı köşe	1 Renksiz				
2	+3.40/+2.90 m.	2 3 No.lu Kilise-G10	2 5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)				
3	+3.25 m.	3 3 No.lu Kilise-G10	3 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)				
4	+4.05/+3.85 m.	4 Episkopeion-M12	4 2.5 G 6/6 (Yeşil)				
5	+3.10/+2.80 m.	5 Vaftizhane kuzeyindeki koridorun batısı (Güney kemer)	5 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)				
6	+4.00/+3.40 m.	6 Episkopeion-M20	6 7.5 GY 8/10 (Yeşil-Sarı)				
7	+3.70/+3.30 m.	7 Tapınak-Cella	7 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)				
8	+3.21/+2.86 m.	8 Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa	8 5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)				
Benzer Örnekler	Hayes, 1975, Pl. 26, No. 289; Saldern, 1980, Pl. 22, No.135; Canav, 1985, Fig. 85; Lightfoot, 1989, Pl.10/2, No.49; Lightfoot-Arslan, 1992, Fig.70.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.17.2691	2	Oly.17.2901	3	Oly.17.2951	4	Oly.17.3052
							
5	Oly.17.3139	6	Oly.18.3287	7	Oly.18.3723	8	Oly.19.6221
							

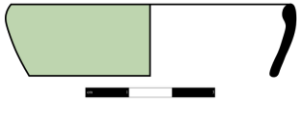
Katalog No. 51							
Levha No. 30-34							
Tür	Günlük Kullanım Grubu						
İşlev	Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)						
Tip/Form	2/ Konik boyunlu ve silindirik/küresel gövdeli						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	2.8-5 cm.	1.7-4.2 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	5. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	-	1	Müze Kazısı	1	2.5 GY 8/6 (Yeşil-Sarı)		
2	-	2	Müze Kazısı	2	2.5 G 7/8 (Yeşil)		
3	+3.90/+3.80 m.	3	Giriş Kompleksi	3	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
4	+4.05/+3.85 m.	4	Episkopeion-M12	4	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
5	Yüzey	5	Episkopeion-Kuzeybatı köşe	5	7.5 GY 8/10 (Yeşil-Sarı)		
6	Yüzey	6	Episkopeion-Kuzeybatı köşe	6	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
7	+3.50/+3.00 m.	7	Episkopeion-Triclinium arasındaki koridorun güneyi	7	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
8	+2.95/+2.65 m.	8	Episkopeion-M13	8	7.5 G 7/6 (Yeşil)		
Benzer Örnekler	Saldern, 1980, s.73, Pl. 26, çiz. 502; Fitzgerald, 1931, Pl. XXXIX/ 13; Barag, 1976, s. 199, res. F.97, çiz. 20; Czurda- Ruth, 2007, s. 203, çiz. 911; Isings 1957, Form 104a.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.91/92.5	2	Oly.91/92.66	3	Oly.11.573	4	Oly.17.2971
							
5	Oly.18.3298	6	Oly.18.3302	7	Oly.18.3426	8	Oly.18.4031
							

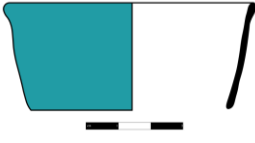
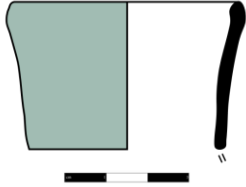

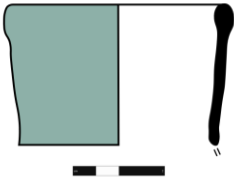
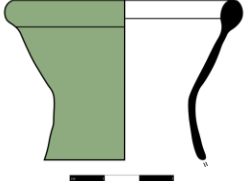
Katalog No. 52			
Levha No. 30-34			
Tür	Günlük Kullanım Grubu		
İşlev	Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)		
Tip/Form	2/ Konik boyunlu ve silindirik/küresel gövdeli		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	2-5 cm.	1.3-4.2 cm.	0.2-0.3 mm.
Tarihlendirme	5. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1	+3.06/+2.93 m.	1 Episkopeion-Güney Koridor	1 2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)
2	+3.26/+2.96 m.	2 Episkopeion-Güney Koridor	2 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)
3	+3.26/+2.96 m.	3 Episkopeion-Güney Koridor	3 10 GY 6/6 (Yeşil-Sarı)
4	+3.26/+2.96 m.	4 Episkopeion-Güney Koridor	4 2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)
5	+3.96/+3.46 m.	5 Episkopeion-M8	5 2.5 G 7/8 (Yeşil)
6	+3.96/+3.46 m.	6 Episkopeion-M8	6 5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)
7	+2.80/+1.80 m.	7 Tapınak-KEM4	7 2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)
Benzer Örnekler	Hayes, 1992, s.406, F.150, çiz.13; Delougaz-Haines, 1960, Pl.59, çiz. 1,3,6; Fitzgerald, 1931, Pl. XXXIX/25; Barag, 1976, s. 204, F.98, çiz. 2; Akat-Fıratlı-Kocabaş, 1984, res. 111; Lightfoot-Arslan, 1992, No.79; Özet, 1998, No.96.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.19.5228	2	Oly.19.5294
3	Oly.19.5310	4	Oly.19.5352
			
5	Oly.19.5541	6	Oly.19.5641
7	Oly.19.6315		
			

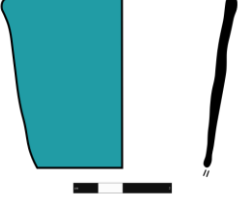
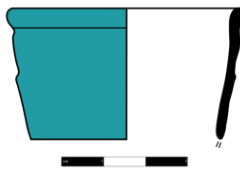
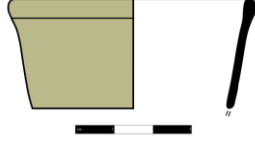
Katalog No. 53							
Levha No. 30-34							
Tür	Günlük Kullanım Grubu						
İşlev	Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)						
Tip/Form	2/ Konik boyunlu ve silindirik/küresel gövdeli						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	5-8 cm.	1-4.8 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	+4.05/+3.80 m.	1	Giriş Kompleksi-M8	1	5 GY 6/10 (Yeşil-Sarı)		
2	+3.87 m.	2	Giriş Kompleksi-M8	2	5 GY 8/10 (Yeşil-Sarı)		
3	+4.05 m.	3	Giriş Kompleksi-M8	3	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
4	+4.50/+4.32 m.	4	Giriş Kompleksi-D6	4	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
5	+2.32 m.	5	Köprü Caddesi S6-VI/F1	5	Renksiz		
6	+4.21/+3.83 m.	6	Giriş Kompleksi-M15	6	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
7	+3.95 m.	7	Giriş Kompleksi-M12	7	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
8	+4.20 m.	8	Giriş Kompleksi-M11	8	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
Benzer Örnekler	Baur, 1938, s. 545, F.31, çiz. 61; Crowfoot, 1957, s. 411, F.95, çiz. 9; Israeli, 2003, s.173, Kat.no 192-193; Barkoczi, 1996, s. 87, Tf.XXII-LXI, çiz. 265-7; Hayes, 1975, Pl. 26, No. 420; Akat-Fıratlı-Kocabaş, 1984, Res.110.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.09.207	2	Oly.09.269	3	Oly.12.1099	4	Oly.12.1477
							
5	Oly.12.1577	6	Oly.12.1604	7	Oly.12.1701	8	Oly.12.1721
							

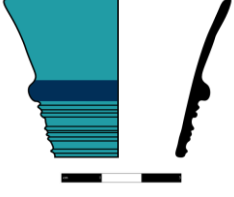
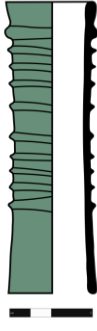
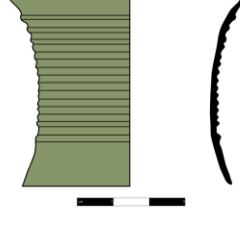
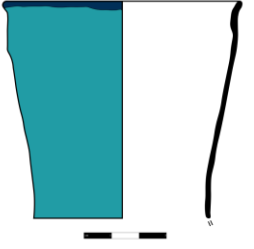
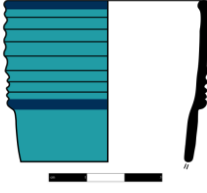
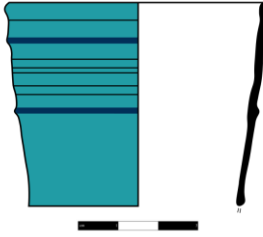
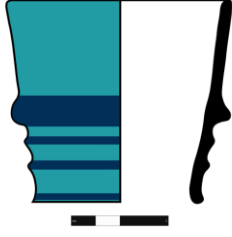

Katalog No. 54			
Levha No. 30-34			
Tür	Günlük Kullanım Grubu		
İşlev	Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)		
Tip/Form	2/ Konik boyunlu ve silindirik/küresel gövdeli		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	5-7 cm.	1.8-4.3 cm.	0.2-0.3 mm.
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1	+2.10/+1.80 m.	1 Episkopeion-Avlu güneybatı köşe	1 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)
2	+2.90/+2.70 m.	2 Tapınak-1.Krepis üstü	2 5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)
3	+2.90/+2.70 m.	3 Tapınak-1.Krepis üstü	3 5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)
4	+3.20/+2.70 m.	4 Tapınak-1.Krepis üstü	4 Renksiz
5	+3.10/+2.71 m.	5 Tapınak-1.Krepis üstü	5 5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)
6	+2.70/+2.30 m.	6 Tapınak-2.Krepis üstü	6 5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)
7	+3.80/+3.45 m.	7 Tapınak-Cella	7 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)
8	+3.90/+3.10 m.	8 Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa	8 2.5 G 6/6 (Yeşil)
Benzer Örnekler	Zalesskaya, 2006, s. 267, Kat.no. 663; Ligthfoot, 1989, Pl. 6, çiz. 6; Weinberg, 1952, Pl. 566, çiz. 80; Stern, 2001, s. 300, Kat.no. 163; Gürler, 2000, No.112,113.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.17.2562	2	Oly.17.2751
3	Oly.17.2755	4	Oly.17.2851
5	Oly.17.2937	6	Oly.18.3492
7	Oly.18.3621	8	Oly.18.3779

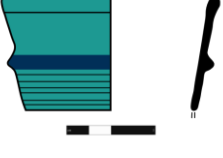
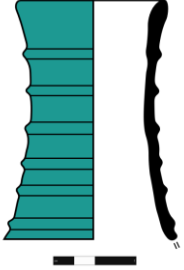

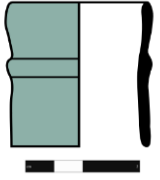
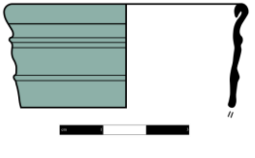
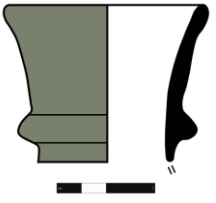
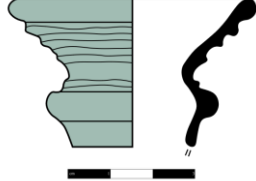
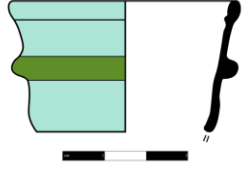
Katalog No. 55							
Levha No. 30-34							
Tür	Günlük Kullanım Grubu						
İşlev	Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)						
Tip/Form	2/ Konik boyunlu ve silindirik/küresel gövdeli						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	5-7 cm.	1-2.8 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	+2.60/+2.55 m.	1	Episkopeion-Vestibulum	1	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
2	+3.16/+2.96 m.	2	Episkopeion-M11	2	Renksiz		
3	+3.16/+2.96 m.	3	Episkopeion-M11	3	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
4	+2.96/+2.76 m.	4	Episkopeion-M11	4	10 GY 6/10 (Yeşil-Sarı)		
5	+3.26/+2.96 m.	5	Episkopeion-Güney Koridor	5	5 GY 6/10 (Yeşil-Sarı)		
6	+3.26/+2.96 m.	6	Episkopeion-Güney Koridor	6	5 GY 8/10 (Yeşil-Sarı)		
7	+3.96/+3.46 m.	7	Episkopeion-Güney Koridor	7	2.5 Y 6/8 (Sarı)		
8	+2.86/+2.6 m.	8	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa	8	Renksiz		
Benzer Örnekler	Davidson, 1952, No. 781; Sussman, 1976, s. 99, Pl. XXVIII/8,14; Gorin-Rosen-Katsnelson, 2007, fig. 13; Lightfoot-Arslan, 1992, No. 68.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.18.3915	2	Oly.19.4739	3	Oly.19.4951	4	Oly.19.5215
							
5	Oly.19.5333	6	Oly.19.5335	7	Oly.19.5652	8	Oly.19.5853
							

Katalog No. 56			
Levha No. 30-34			
Tür	Günlük Kullanım Grubu		
İşlev	Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)		
Tip/Form	2/ Konik boyunlu ve silindirik/küresel gövdeli		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	5-6 cm.	1.8-2.5 cm.	0.2-0.3 mm.
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1	+3.06/+2.71 m.	1	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa
2	+3.01/+2.80 m.	2	Episkopeion-KEM4
Benzer Örnekler	Meyer, 1988, fig.9/o-s; Hayes, 1992, No. 25; Crowfoot, 1957, s. 418, fig.99/1; Stern, 1985, fig. 4.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.19.5940	2	Oly.19.6270
			

Katalog No. 57							
Levha No. 30-34							
Tür	Günlük Kullanım Grubu						
İşlev	Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)						
Tip/Form	2/ Konik boyunlu ve silindirik/küresel gövdeli						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	3-7 cm.	1.7-3.7 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	+2.35 m.	1	Roma Caddesi- S6-VI/GI	1	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
2	+3.20/+3.10 m.	2	Tapınak	2	2.5 G 7/8 (Yeşil)		
3	+2.10/+1.80 m.	3	Episkopeion-Avlu güneybatı köşe	3	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
4	+2.10/+1.80 m.	4	Episkopeion-Avlu güneybatı köşe	4	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
5	+4.05/+3.85 m.	5	Episkopeion-M12	5	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
6	+4.30/+3.70 m.	6	3 No.lu Kilise-H11	6	2.5 GY 5/6 (Yeşil-Sarı)		
Benzer Örnekler	Katsnelson- Tall, 2004, fig.2, no. 9-14; Stern, 1985, s. 48-49; Isings, 1957, Form 102a; Lightfoot-Arslan, 1992, No. 117; Hayes, 1975, No. 200; Matheson, 1980, No. 222; Canav, 1985, No.117, 118.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.12.1412	2	Oly.17.2454	3	Oly.17.2563	4	Oly.17.2570
							
5	Oly.17.3059	6	Oly.18.3578				
							

Katalog No. 58							
Levha No. 30-34							
Tür		Günlük Kullanım Grubu					
İşlev		Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)					
Tip/Form		2/ Konik boyunlu ve silindirik/küresel gövdeli					
Yapım Tekniği		Serbest üfleme tekniği					
Süsleme Tekniği		-					
Ölçü Aralığı		Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık			
		4-6 cm.	1.8-3 cm.	0.2-0.3 mm.			
Tarihlendirme		4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı					
Tabaka		Buluntu Yeri		Renk Grubu			
1	+4.59/+4.35 m.	1	Episkopeion-M20	1 2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)			
2	+3.16/+2.96 m.	2	Episkopeion-M11	2 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)			
3	+6.30/+5.70 m.	3	Episkopeion-M20	3 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)			
4	+3.5/+3.75 m.	4	3 No.lu Kilise-G10	4 5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)			
Benzer Örnekler		Hayes, 1992, no. 35-36; Şişmanoğlu, 2007, s. 166, no.11-12; Meyer, 1988, fig. 11/B-G; Young, 2007, no.86; Czurda-Ruth, 2007, s. 199-200.					
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.19.4586	2	Oly.19.4815	3	Oly.19.3248	4	Oly.19.4193
							

Katalog No. 59							
Levha No. 34-35							
Tür	Günlük Kullanım Grubu						
İşlev	Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)						
Tip/Form	3/ Lif bezemeli ve silindirik gövdeli						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	Lif bezemeli						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	6-8 cm.	3-6.8 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	+4.00/+3.90 m.	1	Giriş Kompleksi-M8	1	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
2	+3.90/+3.80 m.	2	Giriş Kompleksi-M5	2	2.5 G 5/6 (Yeşil)		
3	+1.39/+0.39 m.	3	Episkopeion-Kuzey Portik (Kuyu)	3	2.5 GY 8/6 (Yeşil-Sarı)		
4	+4.00/+3.40 m.	4	Episkopeion-M20	4	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
5	+4.00/+3.40 m.	5	Episkopeion-M20	5	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
6	+3.50/+3.00 m.	6	Episkopeion-Triclinium arasındaki koridor	6	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
7	+3.90/+3.10 m.	7	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa	7	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
8	+2.95/+2.65 m.	8	Episkopeion-M13	8	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
Benzer Örnekler	Atik, 2009, s. 9, Fig. 40,41,42,43,44; Antonaras, 2014, s. 104, Fig. 12.17; Saldern, 1980, Pl. 32, fig. 356, 357, 358, 364; Saldern, 1980, Pl. 27, çiz. 612, 622, 633, 634, 639; Gençler, 2009, çiz. XXIV, fig. 309, 310.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.09.249	2	Oly.11.574	3	Oly.15.2058	4	Oly.18.3260
							
5	Oly.18.3261	6	Oly.18.3442	7	Oly.18.3792	8	Oly.18.4028
							

Katalog No. 60							
Levha No. 34-35							
Tür	Günlük Kullanım Grubu						
İşlev	Saklama Kabı (Günlük Kullanım Şişesi)						
Tip/Form	3/ Lif bezemeli ve silindirik gövdeli						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	Lif bezemeli						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	2-7 cm.	2.2-4.8 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	+1.80/+1.65 m.	1	3 No.lu Kilise-Güney nef	1	7.5 G 7/6 (Yeşil)		
2	+2.88/+2.46 m.	2	Episkopeion-Viridarium su tankı 2	2	7.5 G 7/6 (Yeşil)		
3	+2.91/+2.67 m.	3	Tapınak-Pronaos	3	7.5 G 7/6 (Yeşil)		
4	+3.26/+2.96 m.	4	Episkopeion-Güney Koridor	4	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
5	+4.50/+4.40 m.	5	Giriş Kompleksi-D6	5	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
6	+2.10/+1.80 m.	6	Episkopeion-Avlu güneybatı köşe	6	2.5 GY 8/6 (Yeşil-Sarı)		
7	+4.00/+3.40 m.	7	Episkopeion-M20	7	2.5 G 7/8 (Yeşil)		
8	+3.71/+2.85 m.	8	Episkopeion-Merdiven Platformu	8	7.5 G 7/6 (Yeşil)		
Benzer Örnekler	Atik, 2009, s. 9, Fig. 40,41,42,43,44; Antonaras, 2014, s. 106, çiz. 12.22; Saldern, 1980, Pl. 32, fig. 356, 357, 358, 364; Saldern, 1980, Pl. 27, çiz. 612, 622, 633, 634, 639; Gençler, 2009, çiz. XXIV, fig. 311, 312, 313.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.18.4316	2	Oly.18.4382	3	Oly.18.4539	4	Oly.19.5313
							
5	Oly.12.1402	6	Oly.17.2690	7	Oly.18.3259	8	Oly.18.4533
							

Katalog No. 61			
Levha No. 36			
Tür	Günlük Kullanım Grubu		
İşlev	Servis Kabı (Şişe)		
Tip/Form	4/ Kübik gövdeli şişe kaideleri (Kare tabanlı, dipten vurmali)		
Yapım Tekniği	Kalıba üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	7-8 cm.	2-2.5 cm.	0.2-0.3 mm.
Tarihlendirme	4. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1	-	1	Limn Anıtsal Mezarları
2	+5.26/+4.80 m.	2	Antimachos Lahdi Batı Cephe
Benzer Örnekler	Weinberg- Stern, 2009, Fig. 17, çiz. 276, 281, 284. Weinberg- Stern, 2009, Pl. 24, fig. 281.; Weinberg- Stern, 2009, Pl. 26, fig. 296.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.91/92.46		2

2. Günlük Kullanım Şişeleri Ara Değerlendirme

Olympos kazı çalışmalarında ele geçen kırık ağız kenarı ve boyun parçaları; çap, cidar kalınlığı, form ve ölçekli çizim ardından günlük kullanıma bağlı olarak kullanılan Şişeye ait olabilecek 267 adet parçalar tespit edilmiş ve nitelikli sayılan 199 adet parçaya katalogda yer verilmiştir.

Katalog içerisinde yer alan buluntular, ağız kenarı, boyun, gövde formu ve bezeme yönünden incelenerek dört tipe ayrılmıştır. İlk tip, geniş boyunlu ve küresel gövdeli, ikinci tip, konik boyunlu ve silindirik/küresel gövdeli ve üçüncü tip silindirik boyunlu, küresel gövdeli ve dördüncü tip silindirik boyunlu, kübik gövdeli ŐiŐelerdir.

Tipolojide yer alan Şişelerin ağız kenarı ve boyunların ayrımı Şu başlıklar altında sınıflandırma yapılmıştır:

Ağız kenarı formuna göre;

- 1- Düz kenarlı
- 2- İe dönük kenarlı
- 3- Dışa dönük kenarlı
- 4- Dışa dönük katlı kenarlı

Boyun ve gövde formuna göre;

- 1- Geniş boyunlu ve küresel gövdeli
- 2- Konik boyunlu ve silindirik/küresel gövdeli
- 3- Silindirik boyunlu ve küresel gövdeli
- 4- Silindirik boyunlu ve kübik gövdeli

Bezemesine göre;

- 1- Lif bağlama bulunmayan Şişeler
- 2- Lif bağlama bulunan Şişeler

Çalışmalar sırasında parçaların bazısı sadece ağız kenarı iken bazı parçalarda ağız-kulp, ağız-boyun, ağız-gövde, boyun parçalarının birlikte olduğu parçalar da kendi içerisinde ayrılmıştır.

Katalog kapsamında olan parçaların ayrımı şu şekildedir:

Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişelerin; 21 adedi düz kenarlı (Kat. No. 34-36), 40 adedi içe dönük kenarlı (Kat. No. 37-41), 47 adedi dışa dönük kenarlı (Kat. No. 42-47) ve 24 adedi dışa dönük katlı kenarlıdır (Kat. No. 48-50).

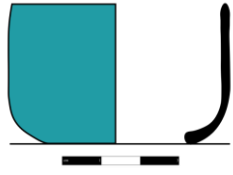
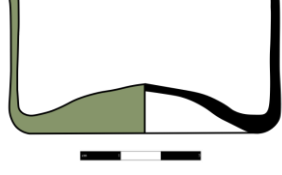
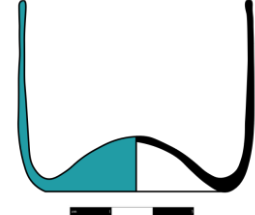
Konik boyunlu ve silindirik/küresel gövdeli şişelerin; 15 adedi düz kenarlı (Kat. No. 51-52), 26 adedi içe dönük kenarlı (Kat. No. 53-56), 8 adedi dışa dönük kenarlı (Kat. No. 57-58) ve 2 adedi dışa dönük katlı kenarlıdır (Kat. No. 58).

Silindirik boyunlu ve küresel/armudi gövdeli şişelerin; 12 adedi düz kenarlı (Kat. No. 59-60), 1 adedi içe dönük kenarlı (Kat. No. 60/5), 3 adedi dışa dönük kenarlıdır (Kat. No. 60/6-7-8). Lif bağlaması bulunan örnekler Tip 3 başlığı altında değerlendirilmiştir. Cam lifleri çoğunlukla kobalt mavi renktedir. Bazı örneklerde cam ipliklerinin, kabın renginde olduğu da görülmektedir.

Silindirik boyunlu ve kübik gövdeli şişelerin sadece kaideleri günümüze gelmiştir. Kaideleri kare tabanlı ve dipten vurmali olarak biçimlendirilmiştir. Bu kaidelerin hangi şişe formuna ait olabileceğini yayınlardan yapılan araştırmalar sonucunda belirlenmiş olup 1 numaralı parça kalıba üfleme tekniği ile yapılmıştır (Kat. No. 61).

3. Şiše Kaideleri

Katalog No. 62					
Levha No. 36					
Tür		Günlük Kullanım Grubu			
İşlev		Servis Kabı (Şişe)			
Tip/Form		1/Halka tabanlı, dipten vurmali şişe kaidesi			
Yapım Tekniği		Serbest üfleme tekniği			
Süsleme Tekniği		-			
Ölçü Aralığı		Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık	
		4.8-7.3 cm.	1.2-3 cm.	0.2-0.3 mm.	
Tarihlendirme		4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı			
Tabaka		Buluntu Yeri		Renk Grubu	
1	+2.00/+1.80 m.	1	Episkopeion-Peristyl Kuzey Portik	1 2.5 GY 8/6 (Yeşil-Sarı)	
2	+4.05/+3.85 m.	2	Episkopeion-Avlu	2 2.5 GY 6/ 8(Yeşil-Sarı)	
3	+2.90/+2.70 m.	3	Tapınak-1. Krepis üstü	3 10 Y 6/8 (Sarı)	
4	+2.49/+2.15 m.	4	Tapınak-Kuzeydoğu Stoa	4 2.5 G 7/8 (Yeşil)	
Benzer Örnekler		Weinberg- Stern, 2009, Fig. 7, çiz. 281, 284; Gençler, 2009, çiz. XXIII, fig. 294, 295, 296.			
Olympos'ta Bulunan Örnekler					
1	Oly.15.1971	2	Oly.17.3076	3 Oly.17/18. 2743-3224	
4	Oly.18.3923				
					
					

Katalog No. 63					
Levha No. 37					
Tür	Günlük Kullanım Grubu				
İşlev	Servis Kabı (Şişe)				
Tip/Form	2/Halka tabanlı, iç bükey şişe kaidesi				
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği				
Süsleme Tekniği	-				
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık		
	4.8-6.2 cm.	2.8-4.2 cm.	0.2-0.3 mm.		
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı				
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu		
1	+3.90/+3.80 m.	1	Giriş Kompleksi-M5	1	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)
2	+3.20/+3.10 m.	2	Episkopeion-Avlu	2	2.5 GY 6/ 8(Yeşil-Sarı)
3	+3.26/+2.96 m.	3	Episkopeion-M11	3	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)
Benzer Örnekler	Weinberg- Stern, 2009, Pl. 23, fig. 247, 248; Gençler, 2009, çiz. XXXI, fig. 411, 148, 421; Saldern, 1980, Pl. 27, çiz. 540, 544.				
Olympos'ta Bulunan Örnekler					
1	Oly.11.608	2	Oly.17.2449	3	Oly.19.5176
					

3. Şişe Kaideleri Ara Değerlendirme

Olympos kazı çalışmalarında tanımlanabilen 323 adet kaide (dip) parçası ele geçmiştir. Bu parçaların nitelikli olan 7 adedi katalog kapsamında şişeye ait olabilecek kaide olarak incelenmiştir. Katalogda yer alan dip parçalarının büyük bir bölümü, halka tabanlı ve dipten vurmali form içerir.

Tip 1A grubunda bulunan 4 adet parça, halka tabanlı ve dipten vurmali'dir (Kat. No. 62). Tip 1B grubundaki 3 adet şişe kaideleri de halka tabanlı olmasına karşın iç bükey bir görünüm verirler (Kat. No. 63).

4. Damacana

Katalog No. 64			
Levha No. 37			
Tür	Günlük Kullanım Grubu		
İşlev	Saklama Kabı (Damacana)		
Tip/Form	1/ Geniş boyunlu ve küresel gövdeli		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	5 cm.	7.7 cm.	0.3-0.4 mm.
Tarihlendirme	6. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri	Renk Grubu	
1 +3.90/+3.10 m.	1 Tapınak-Kuzeydoğu Stoa	1 2.5 BG 6/6 (Mavi-Yeşil)	
Benzer Örnekler	Atik, 2009, s. 13, Figs. 66-68.; Weinberg-Stern, 2009, Pl. 35, fig. 392.; Baybo, 2005, s. 233, çiz. 12.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.18.3686-3793-3803		
			

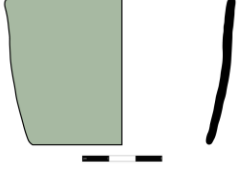

4. Damacana Ara Değerlendirme

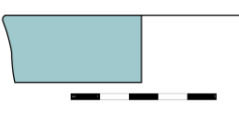
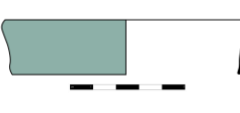
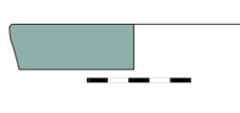

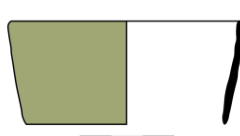
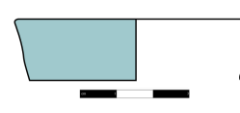
Olympos kazılarında 1 adet damacanaya ait olabilecek boyun ve gövde parçaları ele geçmiştir (Bkz. Levha 37/B). Oldukça kalın cidara sahip, yarı saydam ve mavi-yeşil renginin baskın olduğu söylenebilir. Boynu silindirik olup gövdeye geçerken küresel bir biçim alır. Parçanın benzer örnekleri karşılaştırıldığında en erken 6. yüzyıl tabakasında bulunmuştur⁷².

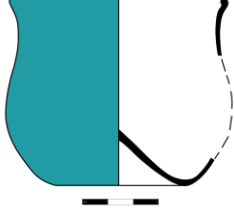
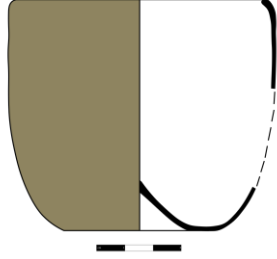

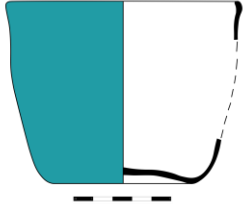
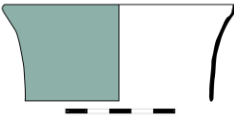

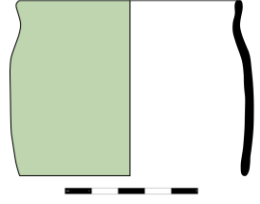
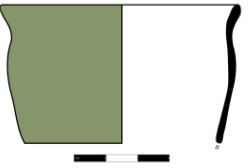
⁷² Ş. Atik (2009). Late Roman/Early Byzantine Glass from the Marmaray Rescue Excavations at Yenikapı in Istanbul. E. Lafli (Ed.), *Late Antique/Early Byzantine Glass In The Eastern Mediterranean* içinde (s.1-16). İzmir: Tübitak Yayınları.

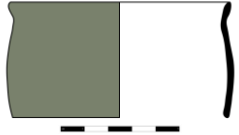
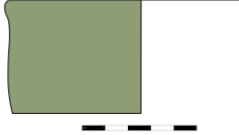

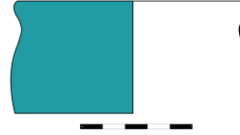
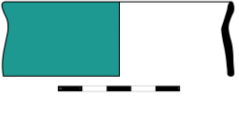
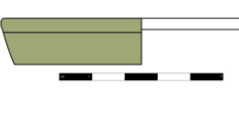

5. Servis Kapları

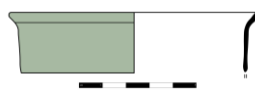
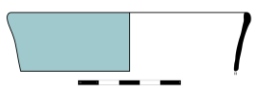

A. Kaseler

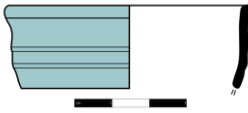

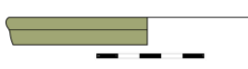
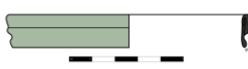
Katalog No. 65							
Levha No. 38-41							
Tür		Günlük Kullanım Grubu					
İşlev		Servis Kabı (Kâse)					
Tip/Form		1A/ Derin ve küresel gövdeli (Gövdesi bezemesiz)					
Yapım Tekniği		Serbest üfleme tekniği					
Süsleme Tekniği		-					
Ölçü Aralığı		Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık			
		5-10 cm.	1.7-3.4 cm.	0.2-0.3 mm.			
Tarihlendirme		4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı					
Tabaka		Buluntu Yeri		Renk Grubu			
1	+4.00/+3.90 m.	1	Giriş Kompleksi-M8	1	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
2	+3.90/+3.80 m.	2	Giriş Kompleksi-M5	2	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
3	+1.93/+1.78 m.	3	Köprü Caddesi-VI/F1	3	Renksiz		
4	+1.93/+1.78 m.	4	Köprü Caddesi-VI/F1	4	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
5	+2.40/+2.10 m.	5	3 No.lu Kilise-Güney nef	5	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
6	+3.20/+3.10 m.	6	Tapınak	6	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
7	+5.05/+4.35 m.	7	Episkopeion-M13	7	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
8	+2.95/+2.65 m.	8	Episkopeion-M13	8	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
Benzer Örnekler		Rosen-Katsnelson, 2004, Fig. 4, çiz.1-3; Rosen-Katsnelson, 2004, Fig. 5, çiz. 3; Olcay, 1998, s. 172, res. 3; Sussman, 1976, s. 99, Fig.4/10.					
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.09.104	2	Oly.11.554	3	Oly.15.1943	4	Oly.15.1948
							
5	Oly.17.2379	6	Oly.17.2457	7	Oly.18.3995	8	Oly.18.4029
							

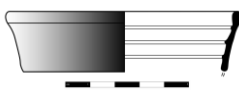
Katalog No. 66							
Levha No. 38-41							
Tür	Günlük Kullanım Grubu						
İşlev	Servis Kabı (Kâse)						
Tip/Form	1A/ Derin ve küresel gövdeli (Gövdesi bezemesiz)						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	6-10 cm.	1.9-3.9 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	+2.10/+1.80 m.	1	3 No.lu Kilise-E12	1	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
2	+3.16/+3.01 m.	2	Episkopeion-M11	2	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
3	+3.16/+3.01 m.	3	Episkopeion-M11	3	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
4	+3.16/+2.96 m.	4	Episkopeion-M11	4	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
5	3.26/+2.96 m.	5	Episkopeion-Güney Koridor	5	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
6	+3.06/+2.71 m.	6	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa	6	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
7	+2.46/+2.36 m.	7	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa	7	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
8	+3.11/+2.49 m.	8	Episkopeion-KEM1	8	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
Benzer Örnekler	Jacobson, 1999, s. 333, fig.1/1; Çömezoğlu, 2010, No.75; Antonaras, 2014, s. 108, Fig. 12. 26.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.18.4091	2	Oly.19.4630	3	Oly.19.4631	4	Oly.19.5016
							
5	Oly.19.5180	6	Oly.19.5938	7	Oly.19.6151	8	Oly.19.6221
							

Katalog No. 67			
Levha No. 38-41			
Tür	Günlük Kullanım Grubu		
İşlev	Servis Kabı (Kâse)		
Tip/Form	1A/ Derin ve küresel gövdeli (Gövdesi bezemesiz)		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	5-9 cm.	2.4-6.4 cm.	0.2-0.3 mm.
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1	-	1	Müze Kazısı
2	+3.97/+3.76 m.	2	Giriş Kompleksi-M8
3	+4.05/+4.00 m.	3	Giriş Kompleksi-M8
4	+4.05/+4.00 m.	4	Giriş Kompleksi-M8
5	+2.72 m.	5	Köprü Caddesi-VIII/H1
6	+4.00/+3.85 m.	6	Giriş Kompleksi
7	+4.45/+4.35 m.	7	Giriş Kompleksi-M7
8	+3.75/+3.68 m.	8	Giriş Kompleksi-M7
Benzer Örnekler	Davidson, 1940, s. 309, Fig. 15, çiz. 27; Antonaras, 2014, s. Fig. 12.1; Stern-Getzov, 2006, s. Fig. 6, çiz. 16.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.91/92. 48-98	2	Oly.09.172-204- 205
3	Oly.09.209-210	4	Oly.09. 228-243-272
			
5	Oly.11.809	6	Oly.12.832
7	Oly.12.883	8	Oly.12.1027
			

Katalog No. 68							
Levha No. 38-41							
Tür	Günlük Kullanım Grubu						
İşlev	Servis Kabı (Kâse)						
Tip/Form	1A/ Derin ve küresel gövdeli (Gövdesi bezemesiz)						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	8-12 cm.	1.4-5.1cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	+4.15 m.	1	Giriş Kompleksi-M15	1	2.5 GY 8/6 (Yeşil-Sarı)		
2	+1.95 m.	2	Episkopeion-Peristyl	2	10 GY 6/6 (Yeşil-Sarı)		
3	+2.70/+2.40 m.	3	3 No.lu Kilise-G5	3	10 GY 6/6 (Yeşil-Sarı)		
4	+1.70/+1.45 m.	4	Tapınak-Cella	4	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
5	+3.08/+1.45 m.	5	Tapınak-Cella	5	7.5 G 7/6 (Yeşil)		
6	+3.16/+2.96 m.	6	Episkopeion-M11	6	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
7	+2.14/+1.54 m.	7	Episkopeion-Atrium	7	10 GY 6/6 (Yeşil-Sarı)		
8	+24.42/+24.0m.	8	Akropol-Sağlamlaştırma Alanı	8	2.5 GY 8/6 (Yeşil-Sarı)		
Benzer Örnekler	Güray, 2011, s. 266, Fig. 8, çiz. 1; Saldern, 1962, Meyer, 1988, s. 192, Fig. 7, çiz. hh, ii.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.12.1209	2	Oly.15.2094	3	Oly.18.3540	4	Oly.18.4597
							
5	Oly.18.4611	6	Oly.19.5085	7	Oly.19.6358	8	Oly.19.6463
							

Katalog No. 69			
Levha No. 38-41			
Tür	Günlük Kullanım Grubu		
İşlev	Servis Kabı (Kâse)		
Tip/Form	1A/ Derin ve küresel gövdeli (Gövdesi bezemesiz)		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	5-10 cm.	1.5-3.6 cm.	0.2-0.3 mm.
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1	+4.48/+3.60 m.	1 Kuzey Nekropol Caddesi-Avlu	1 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)
2	+4.20/+4.10 m.	2 Giriş Kompleksi-M8	2 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)
3	+4.00/+3.85 m.	3 Giriş Kompleksi-M7	3 2.5 G 6/6 (Yeşil)
4	+3.20/+2.70 m.	4 Tapınak-1.Krepis üstü	4 2.5 G 6/6 (Yeşil)
5	+2.70/+2.30 m.	5 Tapınak-2.Krepis üstü	5 5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)
6	+2.30/+2.10 m.	6 3 No.lu Kilise-G9	6 5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)
7	+3.16/+3.11 m.	7 Episkopeion-M11	7 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)
Benzer Örnekler	Weinberg-Stern, 2009, Fig. 12, çiz. 178,179; Isings, 1957, Form 96a; Vessberg, 1956, Fig. 42, No. 22.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.19.6507	2	Oly.09.127
3	Oly.12.903	4	Oly.17.2894
5	Oly.18.3489	6	Oly.18.3547
7	Oly.19.4628		
			
			

Katalog No. 70							
Levha No. 38-41							
Tür	Günlük Kullanım Grubu						
İşlev	Servis Kabı (Kâse)						
Tip/Form	1A/ Derin ve küresel gövdeli (Gövdesi bezemesiz)						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	6-12 cm.	1.1-2.9 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	+3.16/+2.96 m.	1	Episkopeion-M11	1	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
2	+3.75/+3.68 m.	2	Giriş Kompleksi-M3	2	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
3	+5.00 m.	3	S7-VIII /A-10	3	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
4	+4.05/+3.85 m.	4	Episkopeion-M12	4	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)		
5	+3.21/+2.86 m.	5	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa	5	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
6	+2.14/+1.54 m.	6	Episkopeion-Atrium	6	5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)		
7	+2.43/+2.31 m.	7	Episkopeion-KEM5	7	2.5 G 6/6 (Yeşil)		
Benzer Örnekler	Weinberg-Stern, 2009, Fig. 14, çiz. 210; Akat-Fıratlı-Kocabaş, 1984, Res. 150; Özet, 1998, No.18.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.19.4950	2	Oly.12.1042	3	Oly.12.1705	4	Oly.17.3047
							
5	Oly.19.6260	6	Oly.19.6360	7	Oly.19.6440		
							

Katalog No. 71							
Levha No. 41							
Tür		Günlük Kullanım Grubu					
İşlev		Servis Kabı (Kâse)					
Tip/Form		1B/ Derin ve küresel gövdeli (Gövdesi lif bağlamalı)					
Yapım Tekniği		Serbest üfleme tekniği					
Süsleme Tekniği		Lif bezemeli					
Ölçü Aralığı		Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık			
		7-12 cm.	1.6-5.1 cm.	0.2-0.3 mm.			
Tarihlendirme		4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı					
Tabaka		Buluntu Yeri		Renk Grubu			
1	+0.30/+0.20 m.	1	Episkopeion-Peristyl Havuz İçi	1 5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)			
2	+3.75 m.	2	Giriş Kompleksi-F7	2 5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)			
3	+3.16/+2.96 m.	3	Episkopeion-M11	3 5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)			
4	+2.35 m.	4	Roma Caddesi-VI/G1	4 10 GY 6/10 (Yeşil-Sarı)			
5	+3.06/+2.96 m.	5	Episkopeion-M11	5 Renksiz			
Benzer Örnekler		Weinberg-Stern, 2009, Fig. 15, çiz. 215; Canav, 1985, No.127,139; Isings 1971, Fig. 3 No. 44 , Fig.16 No.44.					
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.11.746	2	Oly.12.1736	3	Oly.19.4949	4	Oly.12.1419
							
5	Oly.19.5468						

Katalog No. 72			
Levha No. -			
Tür	Günlük Kullanım Grubu		
İşlev	Servis Kabı (Kâse)		
Tip/Form	1C/ Derin ve küresel gövdeli (Gövdesi keskin kıvrımlı)		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	5 cm.	2.2 cm.	0.3-0.4 mm.
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1 +3.90/+3.80 m.	1 Giriş Kompleksi-M5	1	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)
Benzer Örnekler	Weinberg-Stern, 2009, Fig. 18, çiz. 305; Stern, 1977, No. 41; Hayes, 1975, Fig. 21, No. 204.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.11.493		
			

Katalog No. 73			
Levha No. -			
Tür	Günlük Kullanım Grubu		
İşlev	Servis Kabı (Kâse)		
Tip/Form	1D/Derin ve küresel gövdeli (Ağız kenarı katlı kenarlı ve üçgen kesitli)		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	8-12 cm.	0.6-0.7 cm.	0.2-0.3 mm.
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1	+3.90/+3.80 m.	1	Giriş Kompleksi-M5
2	+4.40/+4.30 m.	2	Giriş Kompleksi-0-7
Benzer Örnekler	Isings, 1957, Form 81; Israeli, 2003, No.155; Isings 1957, Form 42a; Vessberg, 1956, Fig. 43 No. 3; Hayes, 1975, Fig. 2 No. 58.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.11.605	2	Oly.12.1390
			

Katalog No. 74			
Levha No. 42			
Tür	Günlük Kullanım Grubu		
İşlev	Servis Kabı (Kâse)		
Tip/Form	2/ Sığ gövdeli		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	10-17 cm.	1.4-.5 cm.	0.2-0.3 mm.
Tarihlendirme	4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1	+2.10/+1.80 m.	1 Episkopeion-Avlu güneybatı köşe	1 Renksiz
2	+5.00/+4.90 m.	2 Kuzey Nekropol Caddesi-Lahit çevresi	2 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)
Benzer Örnekler	Stern-Getzov, 2006, s. 102, Fig. 12, çiz. 30; Meyer, 1988, s. 190, Fig. 6, çiz. 1, m; Özet, 1998, 56; Saldern, 1980, Pl. 20, No. 25; Isings, 1971, Fig. 3, No. 57.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.17.2620	2	Oly.19.6448
			

4.3.2.1. Kaseler Ara Değerlendirme

Olympos kazılarında 62 adet kâse formu veren ağız ve dip parçaları ele geçmiştir. Tanımlanabilen ve aynı parçaya ait olan ağız ve dip buluntuların restitüe çalışmasından sonra kaseler iki tip altında incelenmiştir.

Tip 1 sınıfında olan derin ve küresel gövdeli kaseler, kendi içinde 4 ayrı gruba ayrılır:

Tip 1A, ağız kenarı düz ya da içe dönük, gövdesi küresel ve bezemesiz, çoğunlukla halka tabanlı ve dipten vurmali bir kaideyle son bulur. Söz konusu örneklerden toplamda 46 adet parça kataloğa işlenmiştir (Kat. No. 65-70).

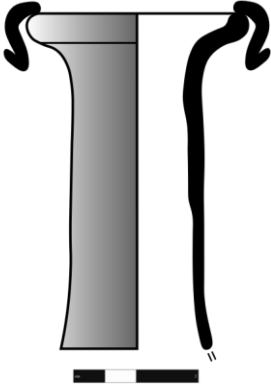
Tip 1B, ağız kenarı içe dönük, gövdesi küresel ve parçanın dış yüzeyinde lif bağlamayla oluşturulmuş bezemesi olan kaselerden 5 adet bulunur (Kat. No. 71).

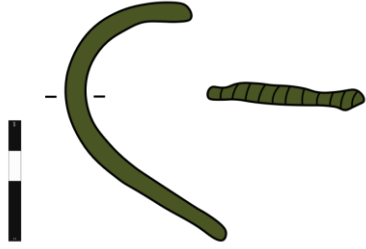
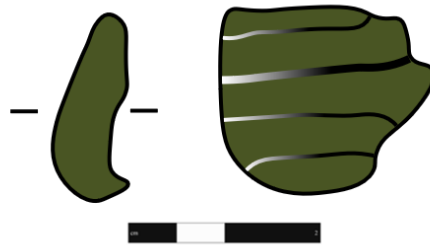
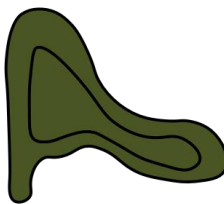
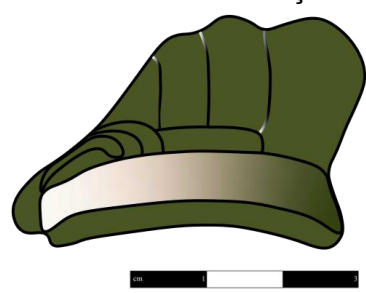
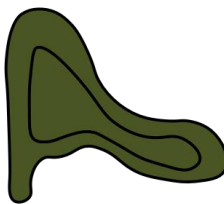
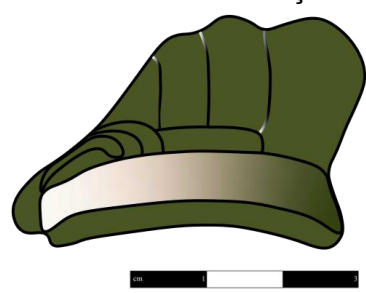
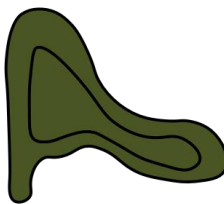
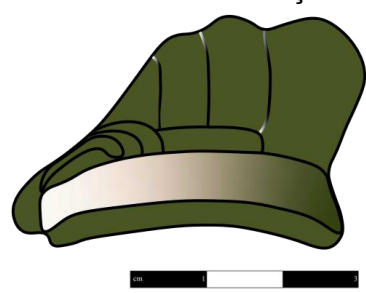
Tip 1C, ağız kenarı içe dönük, boyundan gövdeye doğru dışa dönerken keskin bir kıvrımla daralan bir forma sahiptir. Olympos'ta ele geçen tek örnektir (Kat. No. 72).

Tip 1D, ağız kenarı katlı ve üçgen kesit verir. Gövdesi olasılıkla küresel biçimlidir. Tip de yer alan örnekten Olympos'ta 2 adet bulunmuştur (Kat. No. 73).

Tip 2 sınıfına dahil olan parçaların ağız çapı ve hacmi daha geniştir. Alçak ve yayvan görünüşü vardır. 2 adet tespit edilen sığ gövdeli kaselerin bir örneğinde ağız kenarında kare kesitli yivlerin olması dikkat çekicidir (Kat. No. 74/2).

B. Sürahi Boynu ve Kulpları

Katalog No. 75			
Levha No. 42			
Tür	Günlük Kullanım Grubu		
İşlev	Servis Kabı (Sürahi)		
Tip/Form	1/ Çift kulplu ve silindirik gövdeli sürahi boynu		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme ve aletle biçimlendirme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	3 cm.	4.6 cm.	0.2-0.3 mm.
Tarihlendirme	3. yüzyıl sonu- 4. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri	Renk Grubu	
1 +3.95/+3.90 m.	1 Episkopeion-M13	1	Renksiz
Benzer Örnekler	Weinberg- Stern, 2009, Fig. 19, çiz. 314, 330; Weinberg- Stern, 2009, Pl. 26, çiz. 301, 302, 303; Weinberg- Stern, 2009, Pl. 29, çiz. 325, 331, 334.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.18.4082		
			

Katalog No. 76							
Levha No. 43							
Tür	Günlük Kullanım Grubu						
İşlev	Servis Kabı (Sürahi)						
Tip/Form	2/ Tek kulplu ve prizmatik gövdeli sürahi kulpları						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme ve aletle biçimlendirme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	-	1.7-4 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	3. yüzyıl başı- 4. yüzyıl sonu						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	+3.75/+3.68 m.	1	Giriş Kompleksi-M3				
2	+2.71/+2.19 m.	2	Tapınak-1.Krepis üstü				
3	+3.06/+2.76 m.	3	Episkopeion-M11				
Benzer Örnekler	Weinberg- Stern, 2009, Pl. 24, fig. 276, 277, 278, 280, 281, 282, 283, 284, 285; Weinberg- Stern, 2009, Pl. 22, çiz. 177,178; Sussman, 1976, s. 99, fig. 4/1; Jacobson, fig. 2/26-32; Stern, 2001, No. 95-96,58; Stern, 2001, No. 59; Czurda-Ruth, s. 938-940; Young, 2007, s. 505, No. 106; Antonaras, 2014, s. 96, fig. 12.1; Antonaras, 2012, s. 155, çiz. 7.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.12.1037		2				
		Oly.18.3881					
							
3	Oly.19.5779						
<table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="text-align: center;">KESİT</td> <td style="text-align: center;">GÖRÜNÜŞ</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;"></td> <td style="text-align: center;"></td> </tr> </table>				KESİT	GÖRÜNÜŞ		
KESİT	GÖRÜNÜŞ						
							

B. Sürahi Boynu ve Kulpları Ara Değerlendirme

Olympos kazılarında toplam 4 adet sürahiye ait olabilecek boyun ve kulp parçaları ele geçmiştir. Kırık oldukları için formları tam olarak tespit edilemese de kulpların ağız kenarına yerleşimi ve biçimine göre sürahilerin sıvı servisi yapmak amacıyla kullanıldıklarını gösterir.

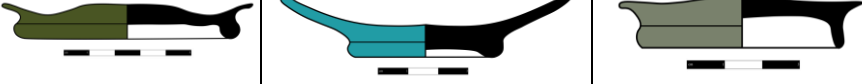
Tip 1, silindirik boyna sahip olan sürahinin ağız kenarının iki yanına kulp eklenmiştir (Kat. No. 75). Olympos'ta hem kulp hem de ağız-boyun bölümü bulunan tek örnektir.

Tip 2, silindirik boyun ve prizmatik dörtgen prizma bir gövdeye sahip ve tek kulpludur. Gövdeyle devam eden parçanın kare tabanlı bir dipile son bulan örneğini temsil etmektedir (Kat. No. 76). Kazı çalışmalarında toplamda 3 adet kulp ele geçmiştir.

C. Bardak Kaideleri

Katalog No. 77							
Levha No. 43							
Tür		Günlük Kullanım Grubu					
İşlev		Servis Kabı (Bardak)					
Tip/Form		1/Halka tabanlı, dipten vurmali					
Yapım Tekniği		Serbest üfleme tekniği					
Süsleme Tekniği		-					
Ölçü Aralığı		Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık			
		3-3.8 cm.	1.2-2.9 cm.	0.2-0.3 mm.			
Tarihlendirme		4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı					
Tabaka		Buluntu Yeri		Renk Grubu			
1	-	1	Müze Kazısı	1 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)			
2	+3.75/+3.68 m.	2	Giriş Kompleksi-M3	2 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)			
3	+4.25/+4.18 m.	3	Giriş Kompleksi-M16	3 2.5 GY 8/6 (Yeşil-Sarı)			
4	+4.68/+4.13 m.	4	Giriş Kompleksi-F7	4 5 GY 5/8 (Yeşil-Sarı)			
5	+4.21/+3.83 m.	5	Giriş Kompleksi-M15	5 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)			
6	+3.20/+3.10 m.	6	Tapınak	6 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)			
7	+2.05/+1.85 m.	7	3 No.lu Kilise-E7	7 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)			
Benzer Örnekler		Çömezoğlu, 2010, No. 85-87-92; Olcay, 1997, s. 443, 445; Antonaras, 2009, s. 78.; Meyer, 1988, fig.5/s-z, fig.6/a-c.					
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.91/92.62	2	Oly.12.1040	3	Oly.12.1153	4	Oly.12.1598
5	Oly.12.1607	6	Oly.17.2450	7	Oly.18.4045		

Katalog No. 78			
Levha No. 44			
Tür	Günlük Kullanım Grubu		
İşlev	Servis Kabı (Bardak)		
Tip/Form	2A/Katlı tabanlı (Dipten vurmali)		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	3.8-4.3 cm.	0.8-1.5 cm.	0.2-0.3 mm.
Tarihlendirme	4. Yüzyıl sonu- 7. Yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1 +3.75 m.	1 Giriş Kompleksi-M7	1	2.5 G 6/6 (Yeşil)
2 +3.20/+3.10 m.	2 Tapınak	2	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)
3 +2.20/+2.10 m.	3 Episkopeion-Atrium	3	5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)
Benzer Örnekler	Weinberg- Stern, 2009, Pl. 23, fig. 253, 254, 257; Gençler, 2009, çiz. XXIII, fig. 291; Saldern, 1980, Pl. 23, fig. 414; Saldern, 1980, Pl. 24, çiz. 401.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1 Oly.12.1735	2 Oly.17.2448	3 Oly.19.6377	
			

Katalog No. 79			
Levha No. 44			
Tür	Günlük Kullanım Grubu		
İşlev	Servis Kabı (Bardak)		
Tip/Form	2B/Katlı tabanlı (Düz biçimli)		
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği	-		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	4.4-7 cm.	0.9-1.5 cm.	0.2-0.3 mm.
Tarihlendirme	3. yüzyıl sonu- 4. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1	-	1	Müze Kazısı
2	+3.20/+3.10 m.	2	Giriş Kompleksi-D6
3	Yüzey	3	Episkopeion-M17
Benzer Örnekler	Weinberg- Stern, 2009, Pl. 12, fig. 136, 137; Weinberg- Stern, 2009, Pl. 23, fig. 250; Gençler, 2009, çiz. XII, fig. 146, 147; Saldern, 1980, Pl. 25, çiz. 451, 455.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.91/92.47	2	Oly.12.1567
3	Oly.18.3224		
			

Katalog No. 80							
Levha No. 45							
Tür	Günlük Kullanım Grubu						
İşlev	Servis Kabı (Bardak)						
Tip/Form	3/Çentik tabanlı, düz biçimli						
Yapım Tekniği	Serbest üfleme tekniği						
Süsleme Tekniği	-						
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık				
	2.8-5.8 cm.	1-1.8 cm.	0.2-0.3 mm.				
Tarihlendirme	2. yüzyıl sonu- 3. yüzyıl başı						
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu				
1	-	1	Giriş Kompleksi-M5	1	2.5 G 7/8 (Yeşil)		
2	+4.02/+3.82 m.	2	Giriş Kompleksi-M7	2	2.5 G 7/8 (Yeşil)		
3	+2.46/+2.36 m.	3	Episkopeion-Kuzeydoğu Stoa	3	2.5 G 7/8 (Yeşil)		
4	+2.20/+2.10 m.	4	Episkopeion-Atrium	4	2.5 G 7/8 (Yeşil)		
5	+3.90/+3.80 m.	5	Giriş Kompleksi-M5	5	2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)		
Benzer Örnekler	Weinberg- Stern, 2009, Pl. 23, fig. 264, 266, 267, 268; Gençler, 2009, çiz. XII, fig. 148-149; Katsnelson, 2014, s. 30, fig. 4, çiz. 3.						
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.11.496	2	Oly.12.908	3	Oly.19.6200	4	Oly.19.6386
5	Oly.11.538						

C. Bardak Kaideleri Ara Değerlendirme

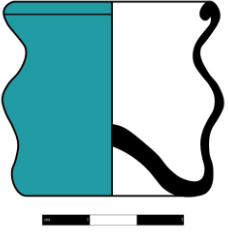

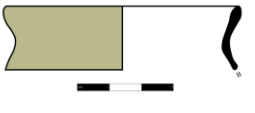

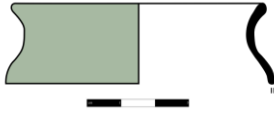

Olympos kazılarında 1991-2019 yılları arasında toplam 23 adet bardak kaidesi bulunmuştur. Kaidelerin formuna göre yapılan tipolojik ayırimda 3 tip tespit edilmiştir.

Tip 1, kaidesi halka tabanlı ve dipten vurmali olarak şekillendirilmiş olup 7 adet buluntu katalogda yer alır (Kat. No. 77).

Tip 2, katlı tabanlı kaideye sahip olan bu tip, dipten vurmali ve düz biçimli olmak üzere iki gruba ayrılır. Tip 2A'dan 3 adet (Kat. No. 78), Tip 2B'den 3 adet (Kat. No. 79) olmak üzere toplam 6 adet bardak kaidesi bulunmuştur.

Tip 3 örneklerinde alet yardımıyla çekilerek oluşturulmuş çentik tabanlı kaideler, düz biçimli olarak şekillendirilmiştir. Söz konusu tipten 5 adet cam buluntu ele geçmiştir (Kat. No. 80).

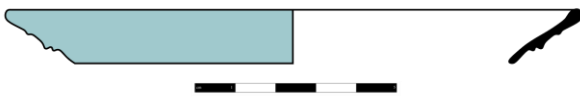
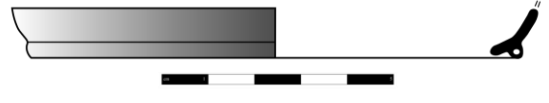
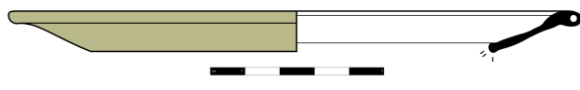

D. Kavanozlar

Katalog No. 81							
Levha No. 45							
Tür		Günlük Kullanım Grubu					
İşlev		Servis Kabı (Kavanoz)					
Tip/Form		1/Küresel gövdeli					
Yapım Tekniği		Serbest üfleme tekniği					
Süsleme Tekniği		-					
Ölçü Aralığı		Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık			
		4-8 cm.	1.6-4 cm.	0.2-0.3 mm.			
Tarihlendirme		4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı					
Tabaka		Buluntu Yeri		Renk Grubu			
1	+3.90/+3.80 m.	1	Giriş Kompleksi-M5	1 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)			
2	+4.37/+4.32 m.	2	Giriş Kompleksi-Avlu	2 2.5 GY 8/6 (Yeşil-Sarı)			
3	+4.37/+4.32 m.	3	Giriş Kompleksi-Avlu	3 5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)			
4	+2.00/+1.95 m.	4	3 No.lu Kilise-G10	4 5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)			
5	+4.00/+3.40 m.	5	Episkopeion-M20	5 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)			
6	+1.80/+1.65 m.	6	3 No.lu Kilise-G10	6 2.5 G 6/6 (Yeşil)			
7	+1.85/+1.65 m.	7	3 No.lu Kilise-G8	7 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)			
8	+3.06/+2.96 m.	8	Episkopeion-M11	8 Renksiz			
Benzer Örnekler		Crowfoot, 1957, fig.95/15-17; Olcay, 2001, s. 149-150, fig1/d-g; Stern, 2001, No. 116-125, 175-176; Young, 2007, No. 102-105; Rosen-Katsnelson, 2007, s. 94-95; Atila-Gürler, 2009, No. 289-292.					
Olympos'ta Bulunan Örnekler							
1	Oly.11. 559-561-562	2	Oly.12.1297	3	Oly.12.1302	4	Oly.17.2397
							
5	Oly.18.3255	6	Oly.18.4240	7	Oly.18.4264	8	Oly.19.5469
							

D. Kavanozlar Ara Değerlendirme

Olympos kazılarında 8 adet kavanoza ait olabilecek ağız kenarı bulunmuştur (Kat. No. 81). Bir tanesi dip ile restitüe edilmiştir (Kat. No. 81/1). Dışa açılan ağız kenarları, “S” yaparak gövdeye geçiş yapar ve küresel biçim alır. Ağız çapları 4-18 cm arasında değişkenlik gösterir.

E. Tabaklar

Katalog No. 82					
Levha No. 46					
Tür		Günlük Kullanım Grubu			
İşlev		Servis Kabı (Tabak)			
Tip/Form		1/Sığ veya derin gövdeli			
Yapım Tekniği		Serbest üfleme tekniği			
Süsleme Tekniği		-			
Ölçü Aralığı		Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık	
		10-16 cm.	0.77-1.8 cm.	0.2-0.3 mm.	
Tarihlendirme		4. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı			
Tabaka		Buluntu Yeri		Renk Grubu	
1	+4.12 m.	1	Giriş Kompleksi-D6	1	2.5 G 6/6 (Yeşil)
2	+4.29/+4.04 m.	2	Kuzey Nekropol Caddesi- Mansio M3	2	Renksiz
3	Yüzey	3	Tapınak	3	5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)
4	+2.96/+2.91 m.	4	Episkopeion-M11	4	Renksiz
5	+4.48/+3.60 m.	5	Kuzey Nekropol Caddesi-Avlu	5	10 B 3/10 (Mavi)
Benzer Örnekler		Meyer, 1988, fig.6/L-M; Jacobson, 1999, s. 333, fig.1/6; Katsnelson, 1999, fig.1/2-3; Crowfoot, 1957, s. 417-418; Katsnelson- Tall, 2004, s. 100-101; Fünfschilling, 2009, s. 388, fig. 3, çiz. 11.			
Olympos'ta Bulunan Örnekler					
1	Oly.12.1562		2	Oly.16.2116	
					
3	Oly.17.2264		4	Oly.19.5481	
					
5	Oly.19.6489				
					

E. Tabaklar Ara Değerlendirme

Yiyecekleri daha küçük veya daha büyük miktarlarda sunmak ve tüketmek için kullanılan tabaklar, sayısal olarak az rneği olsa da özellikle kaide bölümü günümüze ulaşmıştır.

Başlık altında toplanan 5 adet parçanın formları sadece ağız kenarlarına aittir (Kat. No. 82). Parçaların tabak olarak sınıflandırılmasındaki temel etken, ağız çapları olmuştur.

Sığ veya derin gövdeli tabak formları içinde yer alan parçaların gövde boyunca uzanan dışarı ve aşağı doğru katlı ağız kısmıyla çok karakteristik bir profil sunmaktadır.

1 no.lu tabağın dış yüzeyinde cam hamurunun kendi rengine yapılmış lif bezemesi bulunur.

C. Süs Amaçlı Cam Eserler

1. Bilezikler

Katalog No. 83			
Levha No. -			
Tür	Süs Amaçlı Kullanım Grubu		
İşlev	Bilezik		
Tip/Form	1A/ Dikdörtgen kesitli, dış yüzü sivri		
Yapım Tekniği	Halka çevirme tekniği		
Süsleme Tekniği	Tek renkli, geometrik baskı bezemeli		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	6.6 cm.	1.6 cm.	0.5 mm.
Tarihlendirme	5. yüzyıl sonu- 6. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri	Renk Grubu	
1 +2.60 m.	1 Köprü Caddesi-VI/H2	1	10 B 3/10 (Mavi)
Benzer Örnekler	Schwarzer, 2009, s. 109, fig. 71; Özgümüş, 2009, s. 23, fig. 16; Gürler, 2000, s. 119-130; Fındık, 2017, s. 448, res. 12; Öztaşkın, 2015, s. 188, levha 2, şek. 35-36.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.11.738		
			

Katalog No. 84			
Levha No. -			
Tür	Süs Amaçlı Kullanım Grubu		
İşlev	Bilezik		
Tip/Form	1A/ Dikdörtgen kesitli, dış yüzü sivri		
Yapım Tekniği	Halka çevirme tekniği		
Süsleme Tekniği	Tek renkli, bezemesiz		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	5 cm.	0.8 mm.	0.4 mm.
Tarihlendirme	5. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başı		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1 +2.60/+2.04 m.	1 3 No.lu Kilise-D7	1	2.5 G 5/6 (Yeşil)
Benzer Örnekler	Öztaşkın, 2015, s. 188, levha 2, şek. 34.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.18.4042		
			

Katalog No. 85			
Levha No. -			
Tür	Süs Amaçlı Kullanım Grubu		
İşlev	Bilezik		
Tip/Form	1B/ Dikdörtgen kesitli, dış yüzü tek sıra yivli		
Yapım Tekniği	Halka çevirme tekniği		
Süsleme Tekniği	Tek renkli, bezemesiz		
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
	6 cm.	1.1 cm.	0.4 mm.
Tarihlendirme	7.-11. yüzyıl		
Tabaka	Buluntu Yeri		Renk Grubu
1 +3.97 m.	1 Giriş Kompleksi-M7	1	N. 0,75 (Opak Siyah)
Benzer Örnekler	Öztaşkın, 2015, s. 188, levha 2, fig. 31.; Çömezoğlu, 2007, s. 574, res. 4, şek. 255-256.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler			
1	Oly.12.899		
			

1. Bilezikler Ara Değerlendirme

Süs objeleri arasında yer alan bilezikler, kesit, bezeme ve renk niteliğine göre tipolojik sınıflandırma yapılmıştır. Olympos kazılarında 3 adet bilezik bulunmuştur. Bilezikler kırık parçalardan oluşmaktadır. Sadece bir bileziğin kırık parçaları restitüe edilebilmiştir (Kat. No. 83).

Bilezikler kesit tipine göre incelendiğinde Dikdörtgen kesitli olduğu tespit edilmiştir. Bu tip ise kendi içinde Tip 1A, dış yüzü sivri ve Tip 1B, dış yüzü tek sıra yivli olmak üzere iki alt gruba ayrılmıştır.

Bileziklerin bezeme ve renklerine göre ayrımında ilk grup tek renkli ve geometrik baskı bezemeli (Kat. No. 83), diğer grup ise tek renkli ve bezemesiz (Kat. No. 84-85) olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. 3 bileziğin hepsi tek renklidir. 10 B 3/10 (Mavi), 2.5 G 5/6 (Yeşil) ve N. 0,75 (Opak Siyah) renk tonları kullanılmıştır.

Kat. No. 83'teki bilezik üzerinde geometrik desenler ile oluşturulmuş bir bezeme bulunur. Diğer bileziklerde herhangi bir bezeme unsuruna rastlanmamıştır.

Kat. No. 85 de yer alan bilezik, gerek form/kesit gerekse renk tonu dikkate alındığında benzer örneklerinin Orta Bizans Döneminde sık kullanılan bir tip olduğu tespit edilmiştir. Olympos cam buluntuları arasında tarihsel aralığı Orta Bizans dönemi olan tek cam örnek olması açısından da önemlidir.

2. Boncuk/Yüzük Taşı/Düğme

Katalog No. 86				
Levha No. -				
Tür		Süs Amaçlı Kullanım Grubu		
İşlev		Boncuk/Düğme/Yüzük taşı		
Tip/Form		1/Dairesel ve silindir biçimli		
Yapım Tekniği		Döküm ve serbest üfleme tekniği		
Süsleme Tekniği		-		
Ölçü Aralığı		Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık
		1.5-2 cm.	0.1 cm.	0.2-0.3 mm.
Tarihlendirme		4. Yüzyıl sonu- 7. Yüzyıl başı		
Tabaka		Buluntu Yeri		Renk Grubu
1	+4.00/+3.85 m.	1	Giriş Kompleksi	1 2.5 GY 6/10 (Yeşil-Sarı)
2	+4.50/+4.32 m.	2	Giriş Kompleksi-D6	2 10 B 3/10 (Mavi)
3	+4.33 m.	3	Giriş Kompleksi-D6	3 5 P 4/10 (Mor)
4	+2.81/+2.66 m.	4	Episkopeion-M11	4 10 B 3/10 (Mavi)
5	+3.26/+2.96 m.	5	Episkopeion-Güney Koridor	5 10 B 3/10 (Mavi)
Benzer Örnekler		Schwarzer, 2009 (a), s. 82, Tf. 2, fig. 31-32; Schwarzer, 2009 (a), s. 84, Tf. 4, fig. 76-81; Schwarzer, 2009 (a), s. 109, Tf. 4, fig. 88; Baghaturia-Kner, 2009, s. 359, fig. 2,3; Antonaras, 2014, s. 190, Pl. 3.		
Olympos'ta Bulunan Örnekler				
1	Oly.12.857	2	Oly.12.1505	3 Oly.12.1783
4	Oly.19.4734			
				
				
5	Oly.19.5291			
				

2. Boncuk/Yüzük Taşı/Düğme Ara Değerlendirme

Olympos kazılarında ortaya çıkan, süs amaçlı kullanılan objeler arasında 3 adet küresel veya oval şekilli tek renkli boncuklar, 1 adet yuvarlak kesitli çubuk boncuk, 1 adet kristal görünümlü kare yüzük taşı ve 3 adet bardak, kâse ya da bardak tipli kandile ait olan gövdenin üzerine kobalt mavisi renginde aplik edilmiş bezeme parçaları vardır.

Küresel veya oval şekilli boncuklar, deliksizdirler ve düz bir yüzey üzerine bir parça camın dökülmesiyle oluşturulmuşlardır (Kat. No. 86/1-2-5). Boncukların kullanım amacına göre iki farklı görüş vardır. İlk görüşte, Bizans dönemi öncesi dönemin antik kaynaklarında bahsi geçen bu boncukların bir çeşit oyunda kullanılan bir taş olabileceğidir⁷³. İkinci görüş ise eser koleksiyonlarına ait kataloglara bakıldığında, söz konusu camların süs eşyası olarak kullanıldığıdır⁷⁴. Geç Roma-Erken Bizans yüzükleri ile çeşitli metal yuvalar içinde kullanımlarıyla (Kat. No. 86/3) birlikte 5-6.yy.'a ait haç biçimli pendantların merkezlerinde de karşımıza çıkmaktadırlar⁷⁵.

Bir diğer örnek, yuvarlak kesitli çubuk boncuktur (Kat. No. 86/4). Ortası deliktir ve olasılıkla parçanın içinden ip geçirilerek giyside kullanılan bir obje olarak kullanıldığı söylenebilir.

⁷³ D. B. Harden (1936). *Glass from Karanis*. University of Michigan Press, s. 291-294.; C. Meyer (1988). *Glass from the North Theater Byzantine Church, and Surroundings at Jerash, Jordan*. W. E. Rast (Ed.), *Basor Supplements*, 25, s. 195, Fig. 7/Z.

⁷⁴ Çömezoğlu, 2007, **a.g.k.**, 343.

⁷⁵ F. H. Marshall (1907). *Catalogue of the Fingerrings: Greek, Etruscan and Roman*. Londra, no. 124,181,183, 863.; M. Ross (1965). *Catalogue of the Byzantine and Early Medieval Antiquities in the Dumbarton Oaks Collection*, V.2, Washington, no. 10,179.

3. Yüzük

Katalog No. 87					
Levha No. -					
Tür	Süs Amaçlı Kullanım Grubu				
İşlev	Yüzük				
Tip/Form	1/ Dairesel biçimli				
Yapım Tekniği	Halka çevirme tekniği				
Süsleme Tekniği	-				
Ölçü Aralığı	Çap (Ağız/Kaide)	Yükseklik	Kalınlık		
	2.3 cm.	0.7 cm.	0.4 mm.		
Tarihlendirme	4. Yüzyıl sonu- 7. Yüzyıl başı				
Tabaka	Buluntu Yeri	Renk Grubu			
1	+3.66/+3.36 m.	1	Episkopeion-KEM4	1	7.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)
Benzer Örnekler	Schwarzer, 2009, s. 109, fig. 83,84.				
Olympos'ta Bulunan Örnekler					
1	Oly.19.6199				
					

3. Yüzük Ara Değerlendirme

Olympos kazılarında tek örnek olan cam yüzük, döneminin sevilen takılarından birisidir. Oldukça sade, tek renkli ve basit işçiliği vardır.

Yüzüklerin, bilezikler gibi hem kadın hem erkek tarafından kullanıldığı varsayılır⁷⁶. Yüzüğün küçük çapa sahip olmasından dolayı genellikle el takısı olarak kullanıldığı aynı zamanda saç süsü ya da kıyafetler üzerinde kullanılmasıyla sembolik bir anlamı da içerdiğine dair görüşler vardır⁷⁷.

⁷⁶ T. Hazinedar Coşkun (2020). Berna Oğuz Koleksiyonu'ndan Bizans Dönemi Cam Takıları. *Tüba-Ked*, 22, s. 31-49;38.

⁷⁷ S. Siemionowska, A. Pankiewicz ve K. Sadowski (2018). On Technology and Production Techniques of Early Medieval Glass Rings from Silesia. *Archaeometry*, Oxford University, s. 1-33;30.

5. DEĞERLENDİRME

Akdeniz bölgesi, deniz yolları ve limanlarıyla önemli bir ticari merkezin geçiş noktalarından birisi olmuştur. Likya bölgesinde kurulmuş olan liman kentleri, üretim ve ticaret yapılan bir bölge özelliği taşımaktaydı. Deniz ulaşımı ve taşımacılığı tüm Akdeniz’de genellikle kara yolundan daha hızlı ve daha güvenli olduğu için tercih edilmektedir. Akdeniz limanlarının üretim yapılan yerleşmelere yakın yerlerde kurulduğu veya liman yerleşmelerinin aynı zamanda üretim merkezleri olduğu bilinmektedir. Likya Bölgesi’nin, Anadolu’nun batı ve doğu kıyıları arasında yer alması, buranın gemi rotalarının da uğrak noktaları olmasını sağlamıştır. Bölgede deniz ticaretinin Likya Birliği döneminde başladığı bilinmektedir. Likya limanlarının Roma dönemi ve Erken Bizans döneminde de Akdeniz ticari rotalarında yer almasının temel ölçütleri coğrafi konum ve ticari üretim olanağı olmuştur.

Akdeniz’deki önemli liman kentlerinden birisi olan Olympos’un özellikle Geç Antik Çağ ve Erken Bizans döneminde kısmen refah içinde olduğu öngörülebilir. Bu süreç, 6. yüzyılın ortasından itibaren kırılmaya başlamıştır. Anadolu’nun tüm bölgelerini etkisi altına alan Arap akınlarının yıkıcı etkisiyle birlikte yaşanan doğal afetler ve veba salgını gibi hastalıkların ciddi nüfus kaybına yol açması gibi etmenler, kenti olumsuz etkilemiştir⁷⁸.

Olympos’un günümüze gelen kent dokusu ve yerleştiği topoğrafya, belirlenmiş büyük tarım alanlarına sahip olmadığını göstermektedir. Olympos’un çevresinde yer alan Phaselis, Andriake, Patara gibi diğer Likya kentlerinde de görüldüğü üzere, yaşamın deniz ticaretine bağlı sürdürüldüğü söylenebilir⁷⁹. Bunun en önemli göstergesi Olympos’un sahip olduğu kent planında daha net anlaşılmaktadır (Bkz. Plan 1). Kazı çalışmaları sırasında ortaya çıkarılan ünlü bir Likyalı Kaptan Eudemos’a ait anıtsal mezarın üzerindeki gemi tasviri bulunmuştur. Söz konusu veri, dönemin en elverişli seyahat şeklini oluşturan deniz yolunun erken dönemlerden itibaren Olympos’a gerek ticari gerekse askeri veya sivil amaçlarla ulaşımında kullanıldığını gösteren somut bir veri

⁷⁸ B.Y. Olcay Uçkan (2016). Olympos’da Ticaret. P. Magdalino ve N. Necipoğlu (Editörler), *Trade in Byzantium: Papers from the Third International Sevgi Gönül Byzantine Studies Symposium 24-27 Haziran 2013* içinde (489-501), İstanbul: Ofset Yapımevi, s. 491.

⁷⁹ Olcay Uçkan, 2016, **a.g.k.**, 491.

olması açısından önemlidir. Olympos'taki ticarete ilişkin kantar zincir ve kancaları, sikke kontrol ağırlıkları gibi maden eserler de önemli bulgulardandır⁸⁰.

Bizans döneminde daha güvenli olması nedeniyle tercih edilen denizyolu ticaretini somut olarak ortaya koyan en önemli verilerden birisi seramik buluntulardır⁸¹. Gerek günlük yaşam gerekse ticarete bazı sıvıların taşınmasında da seramik kapların tercih edildiği görülmektedir. Olympos, 4.-5. yüzyıllarda Afrika, Kıbrıs ve Foça atölyeleriyle birlikte Doğu Akdeniz'deki Kilikya, Kıbrıs, Ege, Mısır ve Filistin'den gelen olasılıkla yağ, şarap ve garum gibi lüks malların geldiği, zengin bir liman kenti olmuştur⁸².

Olympos kentinde, cam üretimine dair fırın ya da cam üretiminde kullanılan aletler henüz bulunmamıştır. Bunun yanı sıra kentin ihtiyacına yönelik gezici ustalar çalıştıysa, ustalar aletlerini yanlarında taşımış olmalıdırlar⁸³. Gezici ustaların, yerel ihtiyaçları karşılamak için gelip, geçici fırınlar kurdukları ve ihtiyaçları karşıladıktan sonra gittikleri düşünülebilir⁸⁴.

Tespit edilmiş cam buluntuların bazı örneklerinde, Olympos'ta çalışan gezici ustaların Akdeniz çevresindeki cam formlarının ve tekniklerinin benzer uygulamalarına rastlanmış olsa da kazı çalışmalarının devam etmesiyle söz konusu durum daha net anlaşılacaktır. Olympos camlarının genel özelliklerine bakıldığında homojen oldukları ve aynı atölyenin ürünü olduğu söylenebilir. Bunun başlıca nedeni, 5.-7. yüzyıllar arasındaki dönemde, Anemurium gibi cam üretiminin yapıldığı bilinen merkezin söz konusu tarihler arasında üretilen cam formlarının benzerliği olmasıdır⁸⁵. Kandiller ve pencere camları dışında mutfak kullanımına yönelik cam buluntuların sayıca çok yoğun olmamaları, Olymposluların benzeri diğer pek çok Bizans yerleşiminde olduğu gibi günlük kullanım eşyalarında seramiği tercih ettikleri gösterir. Ayrıca cam buluntuların çoğunluğunun bezemesiz oluşu da dikkat çekici unsurlardan birisidir.

⁸⁰ Olcay Uçkan, 2016, **a.g.k.**, 494.

⁸¹ M. Öztaşkın (2017). Olympos Kazısı Seramik Buluntuları. *Olympos I 2000-2014 Araştırma Sonuçları*. İstanbul: ASMS 2, s. 209-224.

⁸² Öztaşkın, 2017, **a.g.k.**, 216.

⁸³ Weinberg, 1988, **a.g.k.**, 33-35.

⁸⁴ Stern, 1985, **a.g.k.**, 44.

⁸⁵ Stern, 1985, **a.g.k.**, 44.

Cam üretim ortamına bakıldığında, 7. yüzyıldan sonra Suriye-Filistin ve Mısır çevresinde değişen siyasi ortama karşın Bizans kıyıları ile olan ticari ilişkilerin devam ettiği izlenmektedir⁸⁶. Olympos kazı çalışmaları sırasında ele geçen sikke kontrol ağırlıkları, kantar ve zincir kancaları gibi bulgular, kentin ticari döngüsü destekler niteliktedir⁸⁷.

Olympos Antik Kenti kazısının 1991-2019 yılları arasında sürdürülen çalışmalarında tespit edilen cam buluntular, ortaya koydukları türleri ve çeşitlemeleri ile “Ara Değerlendirme” de incelenmiştir. Bu bölümde ise eserlerin açma-tabaka, form-boyut, renk, yapım-süsleme tekniği, malzeme niteliğine dair incelemesi yapılarak tarihlendirme önerisiyle cam kapların değerlendirilmesi yapılmıştır.

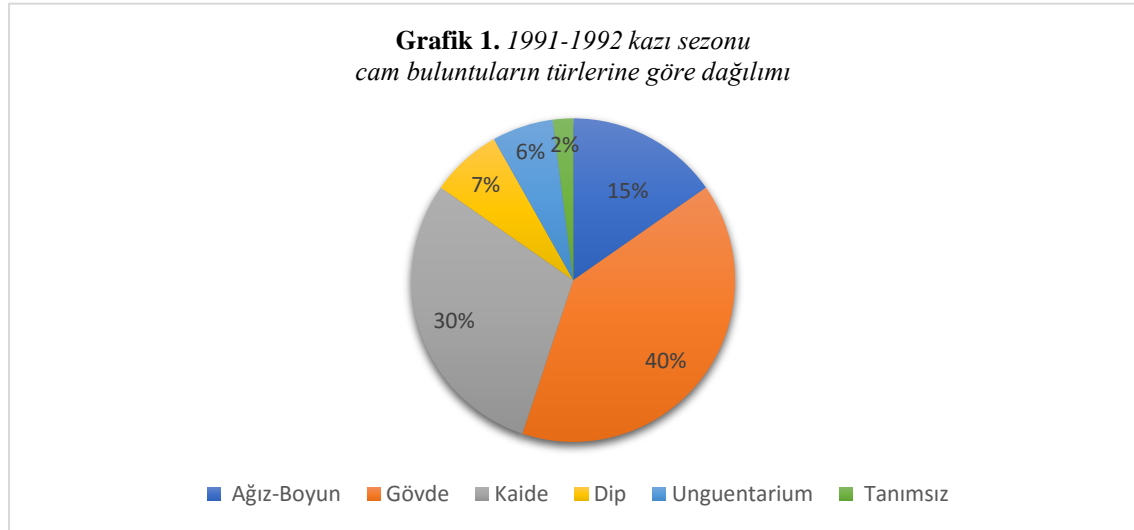
⁸⁶ Ö. Çömezoglu (2012). Doğu Akdeniz Çevresinde Ortaçağ Boyunca Cam Üretim ve Dolaşımı. *II. ODTÜ Arkeometri Çalıştay Bildiriler Kitabı Türkiye Arkeoloji'sinde Cam: Arkeolojik ve Arkeometrik Çalışmalar Bildiri Kitabı*. Ş. Demirci (Ed.), içinde (s. 136-148), Ankara: Odtü Arkeometri, s. 137.

⁸⁷ Olcay Uçkan, 2016, **a.g.k.**, 494.

5.1. Açma ve Tabaka

Olympos Antik Kentinde 1991-2019 yılları arasında yapılan yüzey ve kazı çalışmaları, kronolojik sırayla Kuzey ve Güney kentte bulunan yapılar ve açmalara göre incelenmiştir. Cam buluntular, diğer küçük buluntular (seramik, maden, mozaik) ve mimari plastik parçalar ile dönem ve sayı benzerliği karşılaştırılarak tabakayla ilgili ilişki kurulmuştur.

1991-1992 yılındaki çalışmalar, Giriş Kompleksi (S5-IX), Liman Anıtsal Mezarları (S7/VI) ve Mozaikli Yapı (S8/VII)'da başlamıştır. Söz konusu yapılarda yoğun olarak bitki ve ağaçlarla kuşatılmış ve tahrip edilmiş olduğu için hem yapının daha fazla tahrip olmasını önlemek, yapının işlevini öğrenmek ve çevreyi elverdiği ölçüde düzenleyerek ziyaretçileri bilgilendirmek için burada çalışmalar yürütülmüştür⁸⁸.

2000 yılı yüzey araştırması, öncelikli amacını oluşturan kent planının çıkartılması ve kent alanı içerisinde yer alan farklı yerleşim evrelerine ait yapıların tespitine yönelik olarak sürdürülmüş; bu amaçla 1999 yılında başlanan temizlik ve ölçüm çalışmalarına devam edilmiştir. Bu bağlamda kent planına, kenti ikiye bölen Olympos (Akçay) Çayı'nın kuzeydoğusunda kalan bölümünde başlanmıştır⁸⁹.

⁸⁸ O. Artvur (1999). Olympos Antik Kenti (1991-1992 Çalışmaları). *Arkeoloji ve Sanat*, 88, İstanbul, s. 19-24.

⁸⁹ E. Parman (2001). Antalya-Olympos ve Çevresi (Geç antik-Ortaçağ) Yüzey Araştırmaları 2000 Yılı Çalışma Raporu, 19. *AST (1)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s.138.

Olympos antik kentinde 2001-2002 yılı sezonunda temizlik, tespit ve mimari yapı envanter çalışmalarına, 2000 yılı çalışmalarında tespit edilen S6-7/VIII-VII sektöründeki Episkopeion olarak adlandırılan kısımda devam edilmiştir⁹⁰. 2001 yılı sezonunda çalışmaların bir bölümü, kenti ikiye bölen Akçay'ın kuzeyinde, deniz kıyısında yer alan akropol tepesindeki kalede yürütülmüştür⁹¹. Ağırlıklı olarak kentin kuzeydoğusunda yoğunlaşan topografik çalışmalar, 2002 yılında kentin güneyini de içine alacak şekilde tamamlanmıştır⁹².

Önceki yıllarda başlanan topografya çalışmaları, 2014 yılında yeni tespit edilen yapıların da eklenmesi ile tamamlanmış olup kentin güney bölümü için öngörülen kesit çalışmasına başlanmıştır. Kent sınırları içinde tespiti mümkün olan mimari ve mimari plastik buluntuların değerlendirme, envanter ve koruma çalışmaları sürdürülmüştür⁹³.

Yüzey araştırması kapsamında 2005 yılı sezonundaki çalışmalar, kent içindeki arazide yürütülen çalışmaların yanı sıra Olympos kenti ile doğrudan bağlantılı olduğu düşünülen çevredeki yerleşimlerin incelenmesini de içermektedir. Bu çalışmanın amacı, kentin yerleşim alanı olarak çevresiyle birlikte değerlendirilmesi gerekliliğinden kaynaklanmıştır. Bu bağlamda Musa Dağı'nın yamaçlarına yerleştirilen Olympos antik kentinin korsanlık faaliyetlerinin sürdüğü dönemde yukarı kent olarak da adlandırılan, günümüzde de kalıntıları izlenebilen Musa Dağı'ndaki yerleşim incelenmiştir. Yanı sıra savunma amacıyla yerleşim gördüğü düşünülen Göktaş Kale ve kült merkezlerinden birisi olan Yanartaş (Khimaira)'da yüzey araştırması yapılmıştır⁹⁴.

Olympos kenti 2006 yılı çalışma döneminde kentte işlevi tam olarak belirgin olan dini mimari örneklerinin rölöve ve plan çalışmalarına devam edilmiştir. Bu bağlamda kuzey kentte Liman Caddesi'nin batısında yer alan kilisenin detaylı rölöveleri tamamlanmıştır. Kentte bu yıl çalışma alanı olarak seçilen bir diğer yapı ise Olympos Çayı'nın güneyinde yer alan, Küçük Hamam (S5/V) olarak adlandırılan yapıdır. Kentteki üç hamam yapısından biridir. Güney kentte Liman Bazilikası'nın doğusunda yer

⁹⁰ E. Parman (2002). Antalya–Olympos ve Çevresi Geç Antik – Ortaçağ 2001 Yılı Yüzey Araştırmaları, 20. AST (1), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 139.

⁹¹ Parman, 2002, **a.g.k.**, 143.

⁹² E. Parman (2003). Olympos Örenyeri ve Çevresi Yüzey Araştırması 2002. *Anmed*, 1, s. 42-44.

⁹³ B.Y. Olcay Uçkan ve Y. Mergen (2005). Olympos Antik Kenti Çalışmaları 2004. *Anmed*, 3, s. 149-152.

⁹⁴ B.Y. Olcay Uçkan, Y. Mergen ve E. Uğurlu (2006). Olympos Antik Kenti 2005 Yılı Yüzey Araştırması. *Anmed*, 4, s. 125-131.

almaktadır. Olympos'ta Roma Döneminde inşa edilen hamam, Bizans Döneminde değiştirilerek kullanılmaya devam edilmiştir. Hamamın Bizans Döneminde yeni eklentilerle Liman Bazilikası'na bağlandığı saptanmıştır. Birbirinden bağımsız olarak inşa edilen iki yapı arasında geç dönemlerde örülmüş duvarlar mevcuttur. Bu sebepten Liman Bazilikası'nın yanı sıra hamam yapısında da detaylı rölöve çalışmaları yapılmıştır⁹⁵.

2007 yılı çalışmalarının önemli bölümünü yapı rölövelerinin, üç boyutlu lazer tarayıcı kullanılarak yapılan ölçüm çalışmaları oluşturmaktadır. Söz konusu çalışmalar; Kilise 5 (S5/III), Episkopeion (S6-7/VIII-VII), Vaftizhane ve Mozaikli Yapı'da (S8/VII) gerçekleştirilmiştir⁹⁶. Bunun yanı sıra, Piskoposluk Kilisesi ve Vaftizhanesi'nde, Mozaikli Yapı'da ve Kilise 9'da (S6/VI) sondaj çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca kentin Hellenistik ve Roma dönemleri ile ilgili arkeolojik araştırmalar, kent içindeki ilgili dönemlere ait mimarî yapıların tespitine ve tanımlanmasına yönelik olarak yüzey araştırmaları şeklinde sürdürülmüştür.

2008 yılında S5/XI' de yer alan yapı topluluğunun güneydoğusunda alan temizliği yapılarak, nehir duvarı önünde kazı çalışması başlatılmıştır. Öncelikle açılan 1x2.50 m.'lik sondajda yaklaşık +1.50 m. derinleştirilmiş ve + 4.68 m. kotunda doğu-batı aksında devam eden bir duvar tespit edilmiştir. Nehir duvarı önünde + 5.76 m. kotunda başlayan alan çalışması sonunda, +4.63 m. kotunda doğu-batı doğrultusunda, mevcut olan nehir duvarının yaklaşık 35 cm. güneyinde açma boyunca devam eden bir duvar ortaya çıkarılmıştır. Kazı çalışmalarında ilk inilen 50 cm.'lik erozyonal tabakada, Roma ve Bizans dönemlerine tarihlenen seramik parçaları, Roma Dönemi'ne tarihlenen iki cam parçası, dört adet fresko parçası, bir miktar tessera ve harçlı mozaik, Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenen altı adet levha parçası ele geçmiştir. Daha sonra inilen ikinci 15 cm.'lik seviyede sel tabakası, üçüncü 41 cm.'lik seviyede erozyonal dolgu tabaka, dördüncü 15 cm.'lik seviyede yine bir sel tabakası yer almaktadır. Son ve beşinci 10 cm.'lik seviyede dere yatağı ile ilişkili olarak dere taşlarına rastlanmıştır. Dolayısıyla

⁹⁵ B.Y. Olcay Uçkan (2008). Olympos kazısı 2006 yılı çalışmaları, 29. *KST* (3), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 73-78.

⁹⁶ B. Y. Olcay Uçkan vd.(2009). Olympos kazısı 2007 yılı çalışmaları, 30. *KST* (3) (Ed: H. Dönmez ve A. Özme). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 373-386.

herhangi bir kültür katmanı yoktur. Ancak + 4.63 m. kotunda Geç Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen bir adet sikke ele geçmiştir⁹⁷.

Kuzey kentteki temizlik çalışması, derenin akış yönünü etkileyen yerlerde taş ve bitki temizliği şeklinde sürdürülmüştür. Çalışma sırasında S7-VI sektöründe dere içerisinde Geç Roma Dönemine tarihlenen bir yazıt ve kentin kuzeyindeki dereye yapılan çalışmada 19. yüzyıla ait değirmen kanalının yüzey toprağında Roma Dönemine tarihlenen 1 adet sikke ele geçirilmiştir. Sikkenin 276-282 yıllarında imparator olan Probus'a ait olduğu saptanmıştır⁹⁸.

Mozaikli Yapı'nın geçmiş kazı sezonlarında bulunan ve kazı evi deposuna kaldırılan mozaikleri çalışılmıştır. Bu çalışma neticesinde birinci katın ortasında yer alan ana mekânın kuzey yönündeki eksedrasında bulunan mozaik döşeme üzerinde istiridye motifinin önünde duran kadın figürünün su kişileştirmesi olarak 3. yüzyıldan itibaren Doğu Akdeniz'de sıklıkla kullanılmış olan "Thalassa" figürü olduğu düşünülmektedir⁹⁹. Plan özellikleri ve yapının içerisinde C Odası'nda taş havuzla sınırlandırılmış, hâlen kaynayan suyun varlığı; Thalassa¹⁰⁰ figürüyle birlikte değerlendirildiğinde yapının ilk evresinde su ile ilişkili bir işlevi olabileceğini akla getirir. Yapı olasılıkla 5. yüzyıl sonunda yenilenerek birinci kat mozaikleri tekrar kullanılmıştır. İkinci inşa evresinde yapının ikinci katında yine opus tessalatum tekniğiyle mozaikler eklenmiştir¹⁰¹. Yapının çift katlı olması ve içinde haç motifli mimari plastikler bulunması bakımından dini işlevi de olan bir konut niteliğindedir. Söz konusu mekânda çok sayıda Kırmızı Astarlı seramiğin bulunmasıyla birlikte günlük kullanım ve pişirme kaplarının da ele geçmesi bu görüşü desteklemektedir¹⁰². Yoğun mikalı hamurlu, kireç katkılı bu seramikler 4-7

⁹⁷ B. Y. Olcay Uçkan (2009). Olympos kazısı 2008, *Anmed*, 7, s. 55-60; 57,58.

⁹⁸ B.Y. Olcay Uçkan vd. (2010). Olympos kazısı 2008 yılı çalışmaları, 31. *KST* (4). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 231-246; 233.

⁹⁹ M. Öztaşkın (2011). Building with Mosaics of Olympos: Mosaics of Late Ancient Era - Early Byzantine Period. M. Şahin (Ed.), *XI. Uluslararası Antik Mozaik Sempozyumu* içinde (s. 709-720), İstanbul: Ege Yayınları, s. 711.

¹⁰⁰ Thalassa figürünün ikonografisi hakkında bilgi için bkz. D. Şahin (2008). Zeugma Mozaikleri Üzerinde Yer alan Tethys Betimlemeleri (Ed. M. Şahin). *IV. Uluslararası Türkiye Mozaik Korpusu Sempozyum Bildirileri* içinde (147-154). Bursa: Uludağ Üniversitesi Mozaik Araştırmaları Merkezi.

¹⁰¹ Uçkan, 2010, **a.g.k.**, 234-235.

¹⁰² M. Öztaşkın (2009). Olympos Antik Kentinden Bir Grup Erken Bizans Dönemi Seramiği (Ed. A. O. Alp). *Ebru Parman'a Armağan: Sanat Tarihi ve Arkeoloji Yazıları* içinde (s. 287-300). Ankara: Alter Yayınları.

yüzyıllar arasında üretilmiştir¹⁰³. Seramiklerin ikinci en yoğun grubunu Geç Roma D (Kıbrıs) Kırmızı Astarlı Seramikler oluşturmaktadır. Bu seramiklerin özellikle 5-6. yüzyıllarda dolaşımında olduğu bilinir. Sık dokulu, sert hamurlu örnekler, genellikle kireç katkı içeren mikalı hamura sahiptir. Ayrıca Mozaikli Yapı' da ele geçen 6. yüzyılın ikinci yarısına ait sikke buluntular¹⁰⁴ sayesinde yapının bu dönemde kesin olarak kullanılmış olduğunun saptanmıştır. Yapı içerisinde ele geçen haç motifli mimari plastik parçaların varlığı ancak yapının dini mimaride kullanılan plan tiplerine uymaması, yapının kentte varlığı bilinen piskoposların ikamet ettiği bir konut olabileceğini düşündürür. Çok sayıda servis kabı ve yanık izi mevcut pişirim kaplarının da yapının içerisinde ve çevresinde ele geçmesi bu görüşü destekler. Liman Anıtsal Mezarları'nın ikinci kullanım evresi de aynı döneme rastlamaktadır. Kentteki Antik çağ mezarlarından bazılarının Erken Bizans döneminde tekrar kullanıldığı tespit edilmiştir¹⁰⁵. Her iki alanda da 5. yüzyıl sonu-6. yüzyıla ait seramikler buluntularda yoğunluk gözlenmiştir¹⁰⁶.

2009 yılı kazı sezonunda Kuzey kentte bulunan Giriş Kompleksi, Episkopeion ve Mozaikli Yapıda kazı ve sondaj çalışmalarına devam edilmiştir¹⁰⁷.

Kentin batı yönündeki girişinde, kuzey ve güney nekropol alanının arasında kalan kısımda kalan Giriş Kompleksi, moloz taş malzeme ile inşa edilmiş iki kısımdan oluşmaktadır. Bunlar çok odalı büyükçe bir konut görünümündeki esas yapı ve onun hemen kuzeybatısında yer alan, asimetrik planlı ve işlevi henüz bilinmeyen çok odalı diğer yapıdır. Bu odalardan Mekân 8'de (M8) zemine kadar çalışılmış, Mekân 5-6 ve 9'da ise duvar yıkıntılarının kaldırılması işi yapılmıştır. Mekânlardaki başlangıç kotu +5.60 m., ulaşılan toprak zeminin kotu +3.90 m. olmuştur. Kazı çalışmasında rastlanan küçük buluntuların hemen hemen hepsi 6x5.5 m. ölçülerindeki Mekân 8'den çıkarılmıştır. Özellikle en üstteki duvar yıkıntısı ile ulaşılan toprak zemin tabakaları arasında bol miktarda seramik ve cam kap parçası, başta demir çiviler olmak üzere çeşitli metal objeler ve sikkeler elde edilmiştir¹⁰⁸. Zemine yakın kotlarda gelen malzemenin büyük bir

¹⁰³ Kırmızı astarlı seramikler ve formları hakkında detaylı bilgi için bkz. W. Hayes (1972). *Late Roman Pottery*. London: The British School at Rome, s. 371-386.

¹⁰⁴ Öztaşkın, 2009, **a.g.k.**, 290.

¹⁰⁵ Uğurlu, 2006, **a.g.k.**, 146.

¹⁰⁶ Hayes, 1972, **a.g.k.**, 371-386.

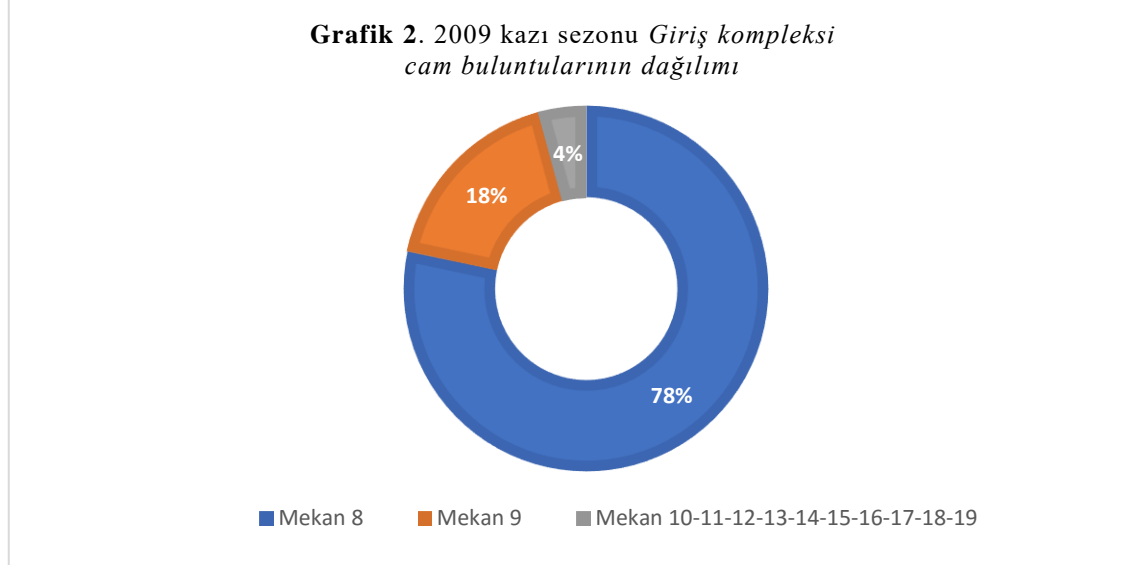
¹⁰⁷ B.Y. Olcay Uçkan (2010). Olympos Kazısı 2009. *Anmed*, 8, s. 66-72.

¹⁰⁸ B.Y. Olcay Uçkan vd., (2011). Olympos 2009. 32. *KST* (3), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 80-97; 83.

çoğunluğu 5-6. yüzyıllara aittir. Alanda yapılan kazı çalışmalarında ele geçen küçük buluntular arasındaki Bizans sikkesinin, İmparator II. Justin'e (575-76) ait Theupolis (Antakya) basımı bir yarım follis olduğu anlaşılmıştır¹⁰⁹. Giriş kompleksinde yürütülen çalışmalarda gövdesi sağlam unguentarium ile tüme yakın bir pişmiş toprak kandilin yanı sıra depolama işleviyle kullanılan amphora, testi ve pithos parçaları ile kapak parçaları bulunmuştur. Seramik buluntulara göre Mekân 8, 5. yüzyıl sonundan itibaren iskân görmüş; yerleşim 6. yüzyıl sonu- 7. yüzyıl başına kadar devam etmiş olduğu görüşüne varılmıştır¹¹⁰. Mekânın kullanım dışı kalmasından sonra örtü mekânın içerisine yıkılmıştır.

2009 yılı kazı sezonunda Olympos antik kenti içerisinde çalışılan yerlerden birisi kent planında S7-VII ile S7-VIII içerisinde gösterilen ve Episkopeion olarak adlandırılan yapı kompleksidir. Alandaki kazı çalışmaları vaftizhane ve kilisede sürdürülmüştür. Vaftizhane içerisindeki çalışmalar apsis önünde, güney nefte ve giriş mekânında gerçekleştirilmiştir. Apsis önünde 5x5 m.lik bir alanda yapılan çalışmalarda +2.61 m. kot seviyesinde stylobat tespit edilmiştir. Çalışmaların devamında haç planlı vaftiz havuzu açığa çıkarılmıştır. Nef zemininden bir kademe yüksek yapılmış vaftiz havuzunun korunan en yüksek noktası +2.57, taban seviyesi ise +1.17 m. kot seviyesindedir.

Episkopeion içerisindeki kazı çalışmalarına kilisede devam edilmiştir. Kilisenin içerisinde kuzey T paye ve kuzey L paye arasında kazı çalışmaları yapılmış, bu alanda iki paye arasında stylobat ile karşılaşmış ve merkezde insi-tu sütun kaidesi saptanmıştır¹¹¹.

¹⁰⁹ Uçkan, 2010, a.g.k., 67.

¹¹⁰ Uçkan, 2011, a.g.k., 88.

¹¹¹ Uçkan, 2011, a.g.k., 85.

Yapılan çalışmalarda Erken Bizans Dönemi özellikleri gösteren çok sayıda levha, balüster, arşitrav, sütun ve plaster başlıkları ele geçirilmiştir. Kazı çalışmalarında taş eserler dışında seramik dâhil küçük buluntu ele geçirilmemiştir.

2010 yılı kazı çalışmaları, Giriş Kompleksi (S5/IX), Episkopeion (S7/VII), Antimachos Mezar Anıtı (S8/VI) ve Güney Kentte yer alan Liman Bazilikası (S5/V) çevresinde yürütülmüştür.

Giriş Kompleksi adını verilen yapının güney cephesinde, avluya giriş-çıkışı sağlayan tek bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Avlu zemini tespit etmek amacıyla 2x2 m. boyutlarında açılan sondajın eşik seviyesi belli olmayan bu açıklığa bitişik olarak açılması, açıklığın alt seviyesini de belirlemek amacıyla taşımaktadır. Çalışmanın başlangıcında avlu kapısının eşiğine ulaşılmıştır. Bu seviye, bir önceki yıl tespit edilen Mekân 8 ve Mekân 12 arasındaki kemerli açıklığın eşik seviyesinden 55 cm. yukarıda olduğu saptanmıştır. Bu durum avlu zemin seviyesinin yapının zemin seviyesinden yüksek tutulduğunu göstermiş ve beklenen sonuç alınarak sondaj tamamlanmıştır.

Çalışması sürdürülen alanlardan birisi de Episkopeion olarak tanımlanan yapı kompleksidir. Kilisenin güneyindeki dikdörtgen planlı ek mekân içerisinde 4x3 m.'lik bir sondaj alanı belirlenerek kazı çalışmaları yapılmıştır. +1.31 m. kot seviyesinde sonlandırılan bu çalışma ile blokajın orta büyüklükte dere taşları, kiremit-tuğla kırıkları ve harç ile yapıldığı anlaşılmıştır. Çalışmalar esnasında korozyona uğramış bir adet sikke, seramik ve cam parçalar bulunmuştur.

S7/VIII-VII sektörü içerisindeki Triclinium'da gerçekleştirilen çalışmalara batı duvar önünde devam edilmiştir. Duvar üzerinde görülen ve tuğla işçilikleri ile dikkat çeken üç nişin önünde 4x3 m.'lik bir sondaj alanı belirlenerek, kazı çalışmalarına başlanmıştır. Kazı sonucunda +1.73 m. ve +1.76 m. kot seviyesinde, orta boyutlu dere taşları ve harç ile oluşturulmuş zemin döşemesi ile karşılaşmıştır. Çalışmalar sırasında +1.80 m. kot seviyesinde, üzerinde Alfa ve Delta harflerinden oluşan bir mührü bulunan seramik unguentarium dip parçası ile 5.-6. yüzyıla tarihlenen Foça ve Kıbrıs üretimi seramikler ele geçmiştir¹¹².

¹¹² Uçkan, 2011, a.g.k., 78-79.

Sektör S8/VI'da yer alan Antimachos Mezar Anıtı çevresinde yürütülen kazı çalışmasında, Lykia tipi lahit altında yer alan mezarın kuzeydoğu ve kuzeybatı yönlerinde başlatılan kazı çalışmaları temel seviyesi olan +2.10 m. kotunda tamamlanmıştır. Çalışmaların yürütüldüğü bölümün güneybatısında 5.-6. yüzyıla tarihlenen yoğun miktarda günlük kullanım kaplarına ait parçalarla karşılaşmıştır. Bu alanın kuzeydoğusunda kalan bölümde moloz dolgu içerisinde yer yer seramik buluntular ele geçmiştir. Bu parçalar da 5.-6. yüzyıla tarihlenmektedir. Mezarın kuzeybatısında 2. yüzyıla tarihlenen bir cam şişe ve iki cam şişe parçası, Latince yazıtlı bir mermer plaka, korozyondan dolayı tanımlanamayan üç adet sikke bulunmuştur¹¹³.

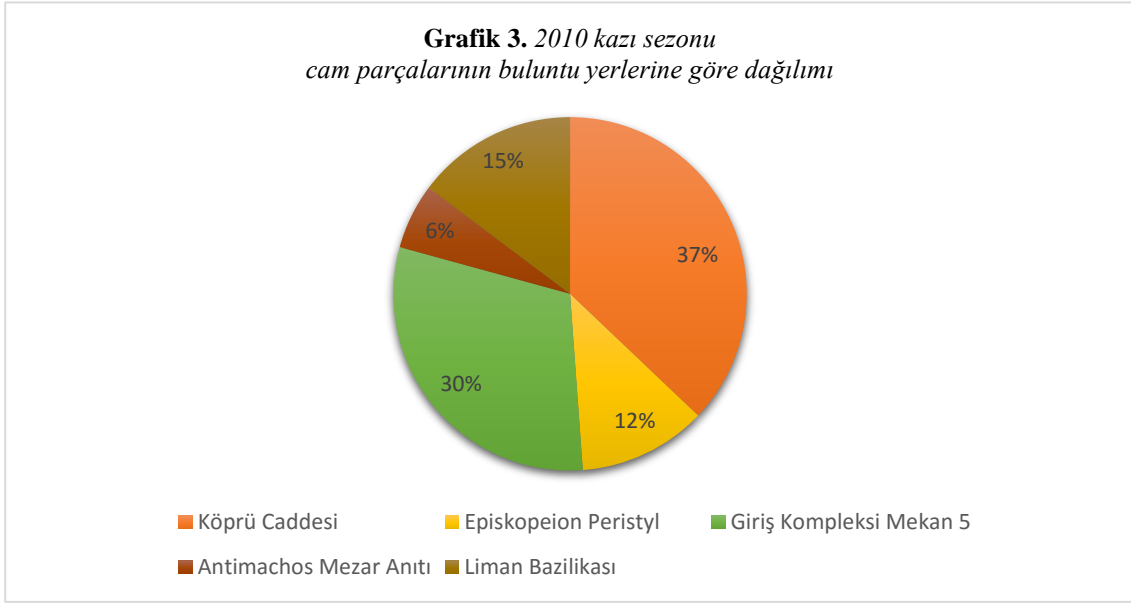
Kazı çalışması sonrasında tespit edilen bulgular, Antimakhos Mezarı'nın taban seviyesinin +2.35 m. kotunda olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, Olympos Kuzey Kent'in bu bölümünde cadde-sokak seviyesiyle ilgili bilgi vermesi açısından önem taşımaktadır. Alana bir anıt mezar düşüncesiyle yapıldığı anlaşılan bu mimari, Lykiarkh Mezarı'yla yakın konumda olmasıyla ayrı bir öneme sahiptir. Bu iki anıt mezar, kuzey kentin bu bölümünün, kentin ileri gelenleri için bir meydan şeklinde düzenlenmiş olabileceğini akla getirmektedir¹¹⁴.

Geçmiş senelerde çalışması yürütülen Liman Bazilikası Triconchios'un batı ve doğusunda yer alan koridorun çevresinde biriken molozun temizlenmesi sırasında yoğun miktarda pencere camı çıktığı tespit edilmiştir.

¹¹³ Uçkan, 2011, **a.g.k.**, 80.

¹¹⁴ Uçkan, 2011, **a.g.k.**, 80.

Grafik 3. 2010 kazı sezonu
cam parçalarının buluntu yerlerine göre dağılımı

2011 yılı kazı çalışmaları Piskoposluk Kilisesi'nde, Peristyl'de ve Triclinium'da gerçekleştirilmiştir.

Persityl çalışmalarında, mekânın batı duvarı önünde, 1x7,5 m. ölçülerinde duvar önü havuzu tespit edilmiştir. Kazı çalışmalarında çok sayıda depolama işleviyle kullanıldığı anlaşılan seramik parçaları, bir tüme yakın kandil, unguentarium parçaları ile az sayıda maden ve cam eser parçası ele geçirilmiştir. Mimari düzenlemeye ait sütun, sütun başlığı, sütun kaidesi, çifte sütun ve delikli levhalar da diğer buluntulardır. Eserlerin çoğu Erken Bizans Dönemi özellikleri yansıtmaktadır.

Olympos antik kentinde var olan havuz etrafındaki düzenleme, dini kimliği ön plana çıkan bir alan içerisinde yer almasıyla ve çeşme duvarlarının yüzeyindeki haç tasvirleri ile söz konusu yapının dinsel kimliğini vurgulayan özellikleri içermektedir. Çalışmalar sırasında ele geçirilen unguentarium parçaları da yapının su liturjisine dayalı, dini karakterli bir ziyaret mekânı olduğunu düşündürmektedir. Kutsallığına inanılan yağ, su ve toprağın iyileştirici etkisiyle tedavi görmek amacıyla yapılan seyahatler, Geç Antik Çağ ve sonrasında Hristiyan dünyasında önemli bir etkinliktir. İyileştirici özellik taşıyan kutsal materyaller büyük oranda Martyr-Aziz kültürüne dayalı olarak gelişmektedir.

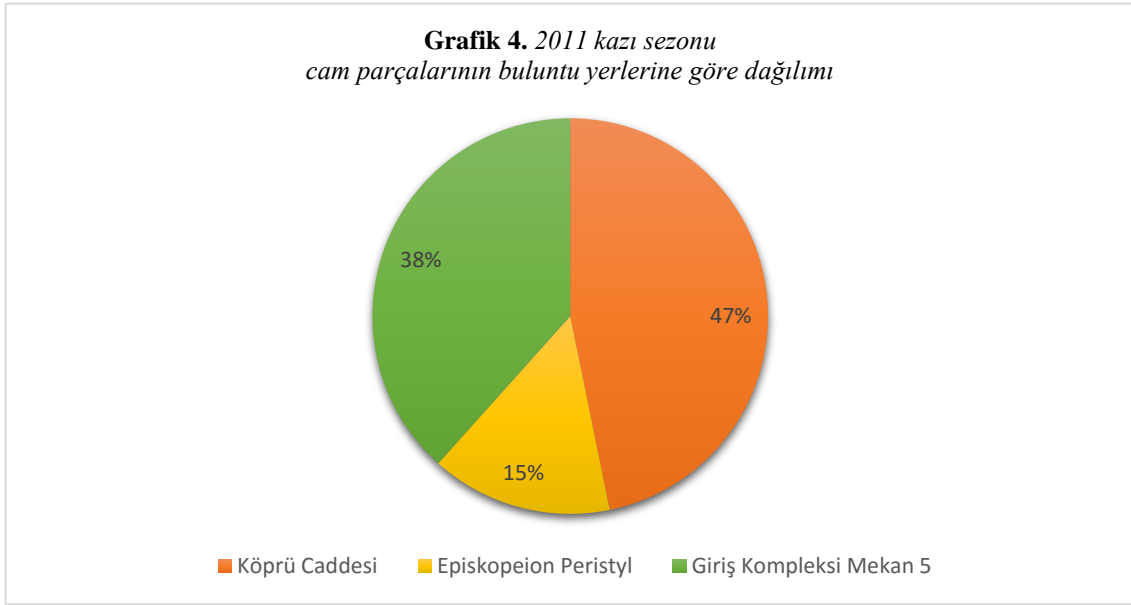
Piskoposluk Kilisesi güneyinde yer alan Rölik Şapeli bu geleneğin oluşmasının dayanağını teşkil etmiş olmalıdır. Böylece alanın bir şifa merkezi (Locus Sanctus) konumu kazanmış olabileceği düşünülmektedir¹¹⁵.

Güney Kent'te yürütülen çalışmalar sonucu, Roma Dönemi mimari dokusu ve kent planına ilişkin bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Kentin içinden geçen çayın üzerine kurulmuş köprünün kent ile bağlantısı ve kentin bu yakasında kuzey-güney doğrultulu bir caddeyle bağlantılı olduğu düşüncesi 2011 yılı çalışmalarında netlik kazanmıştır. S6-VI-VII / H1, H2, G2 sektöründe yer alan Köprü Caddesi'nin kuzey ucu olarak nitelenen alanın kuzeyinde köprünün bağlantılı olduğu istinat duvarlarının güneyine doğru uzanan beş basamaklı merdiven düzenlemesi açığa çıkarılmıştır. Roma İmparatorluk Dönemi öncesi inşa edilen sur üzerinde yer alan kapı, kentin içine uzanan bir caddeyle bağlantılı olmalıdır. Roma Dönemi kentinde, aynı cadde, seviyesi yükseltilerek taş kaplamayla döşenmek suretiyle yeniden düzenlenmiştir. Bizans Dönemi'nde de yine bu şekliyle kullanılmış, ancak iki kenarında inşa edilen yapılardan batıda yer alan, caddenin bir miktar daralmasına sebep olmuştur. Bu sonuç, kentsel dönüşümün, her dönemde, mevcut imkanların en verimli kullanılmasına dayalı planlamalarla yürütüldüğünü göstermektedir. Kazılar sırasında, çoğunluğu cadde döşemesinin hemen üzerinde bulunan sikkeler, kentin ana caddelerinden biri olan Köprü Caddesi'nin taş döşemeli kuzey bölümünün, 1. yy.'dan başlayarak 11. yy.'a kadar kullanılmış olduğunu ortaya koymaktadır¹¹⁶.

¹¹⁵ B. Y. Olcay Uçkan (2012). Olympos kazısı 2011. *Anmed*, 10, s. 78-81;79.

¹¹⁶ Uçkan, 2012, **a.g.k.**, 80-81.

S5-IX sektöründe bulunan Giriş Kompleksi yapı kompleksinde gerçekleştirilen kazı çalışmaları, Mekân 5 adını verilen birimde devam etmiştir. En üst tabaka olan moloz taş duvar yıkıntısının tahliyesine başlanmış, ardından mekânın ortasına doğru yoğunlaşan kiremit parçaları kırma çatı örtü sistemine rastlanmıştır. Bu alanda seramik ve cam kap parçaları, metal obje, sikke, kemik, gibi buluntulara rastlanmıştır. Bulunan sikkelerden tanımlanabilen durumdaki biri Phocas (602-610) diğeri ise Probus (276-282) dönemine aittir¹¹⁷.

Olympos 2012 yılı çalışmaları, Köprü Caddesi (S6-VI F1-2, G1-2, H1-2), Giriş Yapı Kompleksi (S5-IX), Episkopeion (S7/VII) ve Kuzey Nekropol Caddesi'nde sürdürülmüştür.

Köprü Caddesi'nde yapılan çalışmalar sonucunda caddenin batı kanadında bir stoanın olduğu düşünülmektedir. Bu bölümün Orta çağda yeniden düzenlendiği, stylobat

¹¹⁷ Uçkan, 2012, **a.g.k.**, 81.

üzerine harçlı moloz taş tekniğiyle duvarlar örüldüğü görülmektedir. Döşeme taşlarının üzerinde ortaya çıkarılan seramik ve sikkelerin tümünün 6. yüzyıl ve sonrasına ait olması, caddenin Orta çağda da kullanıldığını düşünmemizi sağlar. Ayrıca stoanın olması, buna bağlı olarak düzgün taş döşeme düzenlemesi caddenin köprüyle birleştiği yerde bir meydanın olabileceğini akla getirir¹¹⁸.

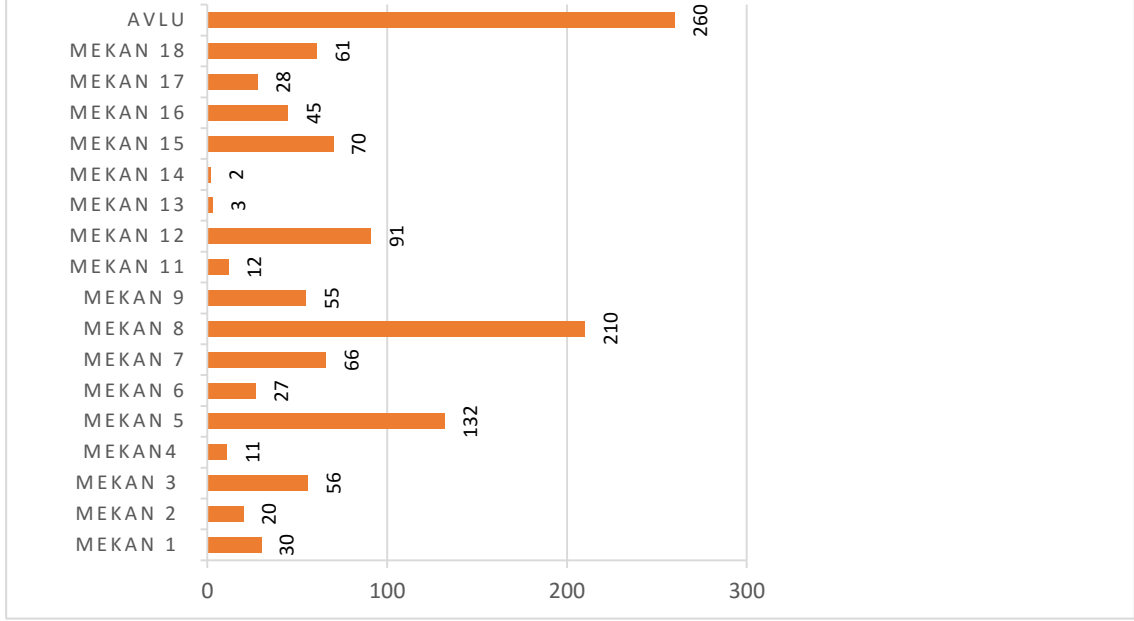
Giriş Kompleksi kazısı, sivil yaşamın bir parçası olarak olasılıkla üretim ve ticaret ile konaklama işlevini de içinde barındıran ikinci katıyla ilgili önemli veriler sunmaktadır. Bunlardan birisi M2 mekânının ortasında bulunan moloz taş ile örülmüş bir kuyudur. Kuyunun harç yapısı ve darlığı su kuyusu olmadığını düşündürürken, en üst seviyedeki taşlarda isle oluşmuş gibi görünen grileşme bu düzeneğin bir tandıra ait olabileceğini göstermektedir. Giriş Kompleksi'nin iki katlı bir yapı olduğunu ortaya koyan önemli verilerden biri M6 mekânındaki ikinci kata çıkmayı sağlayan dört basamaklı merdiven kalıntısıdır¹¹⁹.

Sürdürülen kazı çalışmaları sırasında çok sayıda seramik, cam kap parçaları, çiviler ve birbirinden bağımsız 11 adet sikke bulunmuştur. Maden buluntular arasında aydınlatmaya yönelik bronz kandil askısı, zinciri ve fitil tutucuların yoğun çıkması dikkat çekicidir. Kompleksin içinde M18 olarak tanımlanan mekânın tamamı açıldıktan sonra karşılaşılan yapılanma, üretim işlevine yönelik bulgular içermesi nedeniyle önemlidir. Ortaya çıkarılan bu mekânın eğimli bir zemine sahip olması ve zemin döşemesinin su geçirmez bir harçla bağlanmış olması, yıkama ve temizlemeyle ilgili bir işleve sahip olduğunu düşündürmektedir.

¹¹⁸ B.Y. Olcay Uçkan (2014). Olympos Kazı ve Onarım Çalışmaları. 35. *KST* (2), Muğla: Sıtkı Koçman Üniversitesi, s. 261-270; 261.

¹¹⁹ B.Y. Olcay Uçkan (2013). Olympos Kazısı 2012. *Anmed*, 11, s. 108-112; 109.

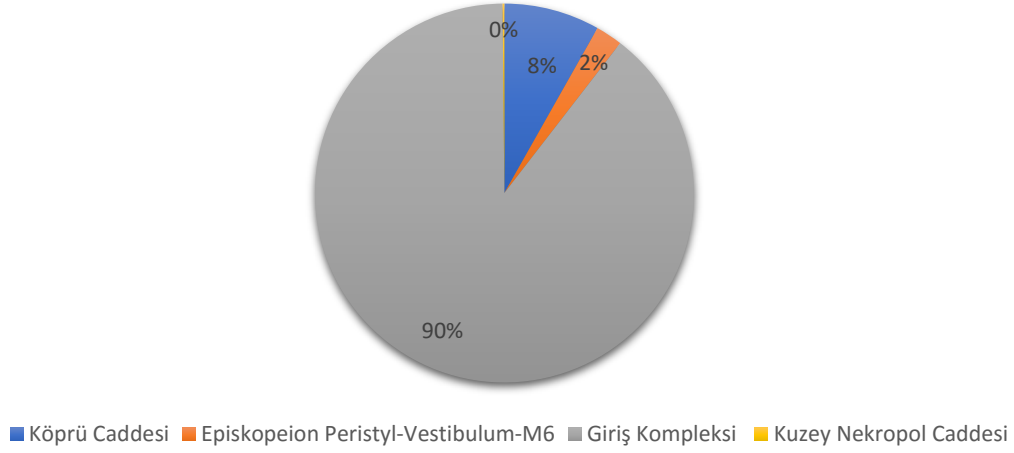
Grafik 5. 2012 kazı sezonu
cam parçalarının Giriş Kompleksindeki mekanlarına göre adet dağılımı

Episkopeion içerisindeki kazı çalışmaları, Peristylum’da, M4, M5, M6’da, Peristylum’un güneyinde ve Vestibulum’da gerçekleştirilmiştir. Yapının doğusunda yer alan Peristylum’da başlatılan çalışma kuzey-güney doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Kazılan bu alan içerisinden yoğun olarak moloz taş kaldırılmış ve bununla birlikte tuğla, kiremit, seramik ve mimari plastik parçalarına rastlanılmıştır. Aynı alanda 2 adet çifte sütun tam olarak çıkarılmış, bununla beraber sütun kaidesi, sütun başlığı, cam, maden obje, seramik, levha parçaları ve kireç taşından bir kap ağzı (mortarium) bulunmuştur. Yapılan çalışmalar sırasında çeşmenin güney duvarı takip edildiğinde bir kapı açıklığı ortaya çıkmıştır. Bu kapı çeşme ile çeşmenin güneyinde yer alan güney koridoru birbirine bağlayan bir düzenleme içindedir. Kazı çalışmaları sonucunda çeşme yapısının, etrafındaki mekânlarla ilişkileri, birbirleriyle bağlantıları ve topluluğa hitap eden, sürekli sirkülasyon halinde olan mekânlar olduğu açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar ışığında sürekli gezilen ve şifa aranan bir su yapısı olduğu düşünülebilir. Diğer mekânlarla ilişkileri değerlendirildiğinde de planlanarak ve aynı dönemde yapıldığı anlaşılmaktadır¹²⁰.

¹²⁰ Uçkan, 2013, **a.g.k.**, 111-112.

Grafik 6. 2012 kazı sezonu
cam parçalarının buluntu yerlerine göre dağılımı

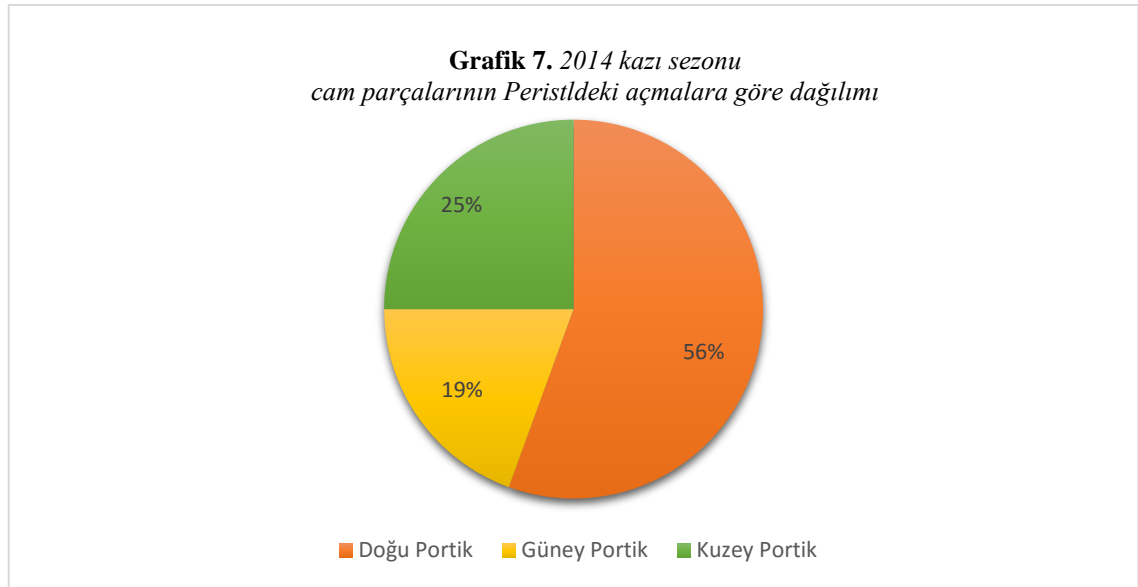
2013 sezonunda, koruma ve onarım, eser deposu ve veri tabanı, ölçüm ve çevre düzenlemesi çalışmaları yapıldığından dolayı herhangi bir buluntu ele geçmemiştir.

2014 yılı kazı çalışmaları Episkopeion içinde yer alan Peristyl'de gerçekleştirilmiştir. Söz konusu çalışmalar sırasında doğu ve güney portikoların zeminlerinde opus tessellatum tekniğinde mozaik döşeme ortaya çıkarılmıştır. Doğü portikodaki mozaikler, duvar ve stylobat hattında sarmaşık dallarından oluşan dış bordürler ile sınırlanmıştır. Portikonun merkez hattında ise dikdörtgen panolar içerisinde insan ve hayvan figürlerinden oluşan kompozisyonlar yer alır. 6. yüzyıl başına tarihlendirilen mozaik döşeme de beş farklı bani tasviri ve kadın biçiminde yapılmış κτίσις, χάρις, ἀνανέωσις (ktisis, kharis, ananeosis) kişileştirmesinden oluşan toplam altı insan figürü görülmektedir. İnsan figürlerinin başları yanında isim ve unvanları yazılıdır. Bu yazıtlara göre merkezdeki figürün *Struktor Nikolaos*, kuzeydeki figürün *Pinkernes Eortasios* ve güneydeki figürün *Simos Eutykhes* oldukları anlaşılmaktadır¹²¹. Söz konusu unvanlar göz önüne alındığında figürlerin, persitylin inşasına destekte bulunan Olympos'un önde gelen ve varsıl vatandaşları olmaları muhtemeldir. Olympos'taki bani tasvirlerinden üçü peristylin doğu portikosunda üçlü kemer düzenlemesinin içerisinde törensel bir havada gösterilmişlerdir. Kişileştirmeyle birlikte ele alındığı zaman bu mozaik pano, Tanrı'nın lütfuyla onun yüce gönüllü hizmetkârları tarafından gerçekleştirilen imar ve yenilenme faaliyetlerini tanımlamaktadır. Mozaik panolardaki

¹²¹ G. K. Öztaşkın ve M. Öztaşkın (2019). Olympos Episkopeionu Peristyl Mozaiklerindeki İnsan Betimlemeleri. *Olba*, 27, s. 443-464, 444.

geometrik motifler, bitkisel süslemeler ve hayvan figürleri Erken Bizans döneminin klasik kompozisyonlarına uygun olarak yapıldığı söylenebilir. Ancak stil bakımından farklılık gösteren insan figürleri atölyeye verilen bir siparişle hazırlanmış olmalıdır. Olympos Episkopeionu peristyl mozaiklerindeki kompozisyonun belirlenmesi daha çok mozaik ustalarına verilen direktifler ve bu ustaların önceden gördükleri mevsim kişileştirmeleri ve banilikle ilgili şablonları bu direktiflere göre yorumlamaları neticesinde oluşmuştur¹²².

Çalışmalarda ele geçirilen seramik, cam ve taş eserlerin tamamı Erken Bizans Dönemine tarihlenmektedir. Mimari plastik eserler arasında en yoğun grubu haç motifli delikli levha parçaları oluşturur¹²³.

2015 yılı kazı çalışmaları, daha önceki sezonların devamı olarak, Episkopeion (S6-VIII, S6-VII, S7-VIII, S7-VII) içerisinde yer alan Peristyl, Triclinium ve bu iki yapının Vestibulumu ile Piskoposluk Kilisesinde çalışılmıştır. Güney kentte ise Köprü Caddesi'nde (S6-VI / E1, F1) çalışmalara devam edilmiştir¹²⁴.

Peristyl yaklaşık olarak 15.70x18.30 m. ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen plânlıdır. Batıda yer alan çeşme ve L kesitli payeler arasında uzanan stylobatlar üzerinde yer alan sütun dizileri ile üç yönde portiko düzenlenmiştir. 2015 yılı çalışmaları zemin

¹²² Öztaşkın G.K. ve Öztaşkın M., 2019, **a.g.k.**, 455-456.

¹²³ B.Y. Olcay Uçkan ve G.K. Öztaşkın (2016a). Olympos Kazısı 2014 Yılı Çalışmaları. 37. *KST* (2), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 33-44; 38.

¹²⁴ B.Y. Olcay Uçkan ve G. K. Öztaşkın (2016b). Olympos Kazısı 2015. *Anmed*, 14, s. 92-97.

döşemesinin kuzey portikoda ve çeşme duvarının batısında ne şekilde devam ettiğinin tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Kazı çalışması portiko genişliği olan 2.80 m. genişliğinde 0.60 m. batıya doğru yapılmıştır. Çeşme duvarının güney batı payesi hizasında yapılan çalışmalarda +2.35 m. kot seviyesinden +1.90 m. kotuna inilmiştir. Kazıda kiremit yıkıntı tabakasından sonra sıkıştırılmış toprak zeminle karşılaşmıştır. Böylece opus tessellatum mozaik döşemenin çeşme duvarı sınırında sonlandığı anlaşılmıştır¹²⁵.

Kazı çalışmalarının devamında kuzey portikonun merkezinde sıkıştırılmış toprak zemine göre geçirgen ve yumuşak toprak yapısı fark edilmiş ve derinleşilmiştir. Bu alanda +1.70 m. kotunda dere taşlarından blokaj açığa çıkarılmıştır. Mekân 14'e açılan kapı açıklığının önünde ise ortalama 75 cm. çapında kuyu tespit edilmiştir. Kuyu içinde +0.99 m. kotuna kadar inilmiştir. Kuyunun iç yüzeyinde kuzey ve kuzey batıya doğru yönelen iki künk sisteminin çıkışı görülmektedir. Bu durum kuyunun drenaj sistemiyle ilişkili olduğunu gösterir¹²⁶.

Triclinium kuzey-güney doğrultusunda 16.10x9.50 m. ölçülerinde dikdörtgen plânlıdır. Yapının ilk düzenlemesinde dikdörtgen plânlı olduğu, kuzey yöndeki apsisin yapıya sonradan eklendiği anlaşılmaktadır. Ahşap çatılı olduğu anlaşılan mekânın merkezinde mevcut kot seviyesi ortalama +2.15 m. ve +2.00 m. arasında değişmektedir. Kuzey yönde apsis önünde ortalama +3.40 m. kotundan +2.10 m. kotuna, batı duvar önünde +3.10 m. kotundan +2.10 m. kot seviyesine inilmiştir¹²⁷.

Vestibulum, 9.60x5 m. ölçülerinde dikdörtgen plânlıdır. Vestibulumun ana girişi doğu yöndedir. +2.30 m. kotunda başlanan kazı çalışmalarında +1.75 m. kotunda opus tessellatum tekniğinde mozaik döşeme açığa çıkarılmıştır. Vestibulum çalışmalarında zemin üzerinden ele geçirilen okunabilir durumdaki bir sikke 6. yüzyıla tarihlenir. Aynı döneme tarihlenen seramikler ve cam objeler vestibulumun 6. yüzyıl boyunca kullanıldığı göstermesi açısından önemlidir.

¹²⁵ B.Y. Olcay Uçkan ve G.K. Öztaşkın (2017). Olympos Kazısı 2015 Yılı Çalışmaları. 38. *KST* (3), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 187-202.

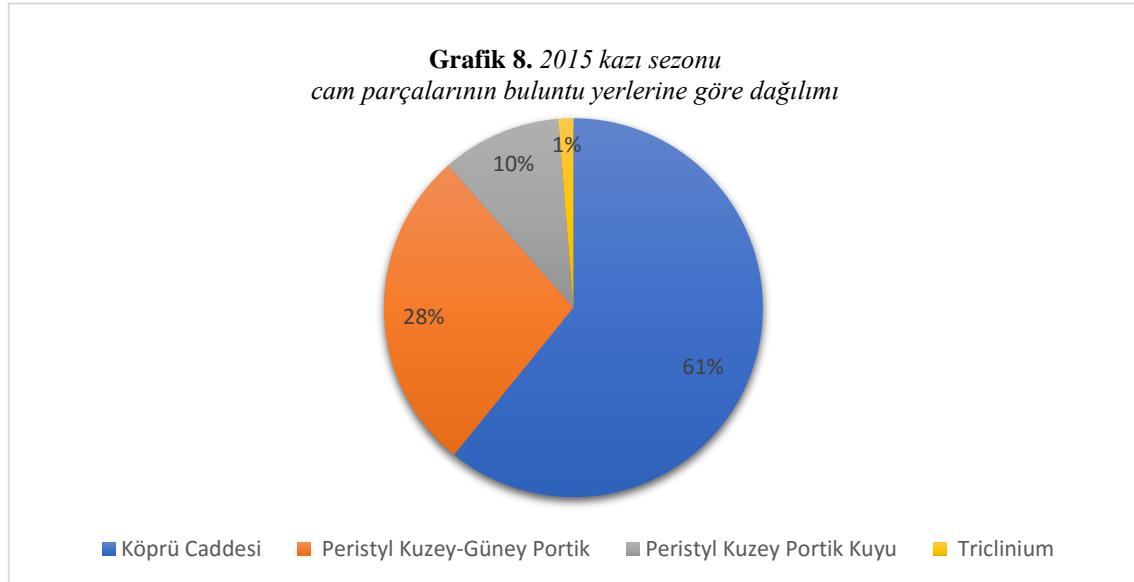
¹²⁶ Uçkan ve Öztaşkın, 2017, **a.g.k.**, 189.

¹²⁷ Uçkan ve Öztaşkın, 2017, **a.g.k.**, 192-193.

Transept planlı Piskoposluk Kilisesi'nde temponun batısında daha önceki sezonlarda açığa çıkartılan zemin temizlenmiş, kuzey ve güney yönde ikişer metre genişletilerek kazı çalışmaları yapılmıştır. Kazı çalışmalarında kuzey yönde +2.60 m., güneyde ise +2.85 m. kotundan, zemin bulunan +2.15 m. kotuna inilmiştir. Yapılan çalışmalarda opus sectile zemin döşemesinin devamı açığa çıkarılmıştır.

Kilisenin kuzey stylobatın batı ucunda, moloz dolgu altında kalmış alanda, nef ayrımını sağlayan stylobat düzeni hakkında bilgi veren sonuçlara ulaşılmıştır. Kazı çalışmalarında ortalama +3.19 m. kotunda bulunan moloz dolgu kaldırılmıştır. +2.46 m. kotunda bulunan stylobat açığa çıkarılmıştır.

Köprü Caddesi üzerindeki çalışmalar, E1 ve F1 plan karelerinde sürdürülmüştür. Ardından Köprü Caddesi'nin güney kent içine ilerleyen bölümünde Orta çağ yapıları arasında kalan F1 plan karesinde kazı çalışmalarına geçilmiştir. Yaklaşık 2.40-2.50 m. kotlarında caddenin taş döşeli zeminiyle karşılaşılmıştır. Döşeme taşları arasında +2.49 m. kotunda II. Constantius (337-361) dönemine tarihlenen bir sikke bulunmuştur. Çalışmalar neticesinde caddenin Erken Bizans Döneminde aynı şekilde kullanıldığını ancak 6. yüzyıldaki yapılaşmayla büyük bir değişime uğramış olduğunu ortaya koymuştur¹²⁸.

¹²⁸ Uçkan ve Öztaşkın, 2017, **a.g.k.**, 189.

2016 sezonunda kazı çalışmaları, Triclinium (S7/VIII-S7/VII), III No.lu Kilise (S7/VI) ve Mansio (S6/IX) da yürütülmüştür¹²⁹.

Triclinium çalışmaları +2.10 m. kot seviyesinde başlamış ve +1.81/+1.67 m. kot aralığında zemin tamamen ortaya çıkarılmıştır. Mekânın iki evresi arasındaki ilişkinin anlaşılması amacıyla apsisin doğu yarısında derinleştirilmiştir. Yapılan çalışmalarda beş katmanlı bir blokaj tespit edilmiştir. Blokajın en altında +1.61/+1.73 m. kotları arasında dere mili kullanılmıştır. Bunun üzerinde +1.73/+1.79 m. kotu aralığında kırık kiremit, seramik, künk parçaları ve kemik içeren atık malzemeye dolgu yapıldığı tespit edilmiştir. Bu dolgu içerisine, apsisin kuzey doğu köşesinde küçük bir alanda, atık tessera parçaları da atıldığı gözlemlenmiştir¹³⁰. Apsis duvarıyla oluşturulan köşe odalarının kazıları da tamamlanmıştır. Böylece yapının her iki evresine ait tüm mimari düzenlemelerin niteliği tespit edilmiştir. Kuzey batı köşe odasında +5.16 m. kot seviyesinden başlanmış ve +2.08 m. kotunda zeminin tespit edilmesiyle kazı çalışması tamamlanmıştır. Kuzey doğu köşe odasında +4.44 m. kotundan başlanmış, zemin tespit edilen +2.04 m. kotuna inilmiştir. Kazı çalışmaları sırasında apsis merkezindeki niş önünde 75 cm. çapında dairesel planlı bir kuyu bulunmuş ve +0.45 m. kotuna kadar derinleştirilmiştir. Triclinium'da bulunan seramikler mekânın kullanımı ile ilgili önemli veriler sunmuştur. Mekân içerisinde bulunan seramiklerin tamamı 6. yüzyıl ve 7. yüzyıl başına tarihlenir. Mutfak, depolama ve servis kaplarının yoğun olarak bulunmuş olması dini kompleks içerisinde toplantı salonu olmasının yanı sıra yemek salonu olarak da kullanıldığını göstermektedir¹³¹.

S7/VI sektörünün kuzey batısında yer alan III No.lu kilise, üç nefli, nartheekli ve tek apsisli bir bazilikadır. Öncelikle bitki temizliği yapılan kilisede mimari plastiğe dayalı bir tarihlendirme yapılabilmesi amacıyla kazıya templon çevresinde başlanılmıştır. +1.92 m. kotunda parçalanmış mermer sütun, +1.78 m. kotunda templon stylobatı, +1.74 m. kotunda templonun orta giriş açıklığı eşiği tespit edilmiştir. Ayrıca +1.97/+1.74 m. kotları arasında templona ait 5 cm. kalınlığında mermerden yapılmış levha, topuzlu ve topuzsuz balüster parçaları, kilisenin zeminine ait mermer (beyaz) ve renkli taş (koyu yeşil) döşeme

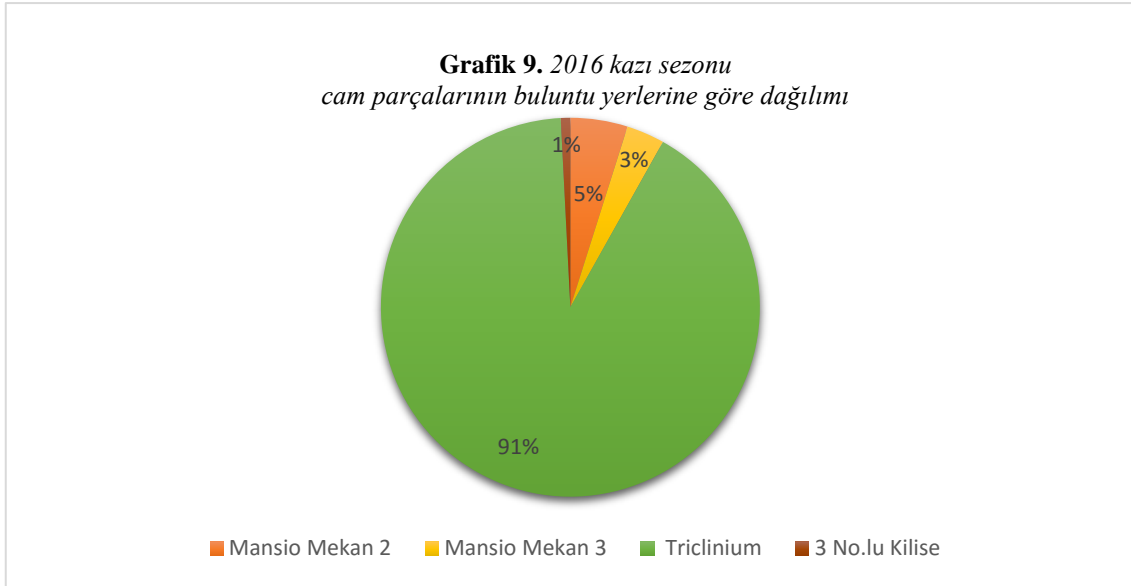
¹²⁹ B.Y. Olcay Uçkan ve G. K. Öztaşkın (2017). Olympos Kazısı 2016. *Anmed*, 15, s. 76-84.

¹³⁰ B. Y. Olcay Uçkan, G. K. Öztaşkın ve S. Evcim (2018). Olympos Kazısı 2016 Yılı Çalışmaları. 39. *KST* (3), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 99-118; 100.

¹³¹ Uçkan, Öztaşkın ve Evcim, 2018, **a.g.k.**, 100.

parçaları, templon giriş açıklığında kullanılmış olabileceğini düşündüğümüz 19 cm. çaplı mermer sütun parçası bulunmuştur¹³².

Kuzey nekropol caddesinin kuzey yakasında yer alan Mansio (konut), caddeye bakan yarısında iki katlı düzenlendikleri anlaşılan dokuz mekâna sahiptir. Kuzeyinde ise geniş bir atriumu barındırır. Atriumun duvarları kenarında da küçük mekânlar bulunduğu anlaşılmaktadır. Yapının plan özellikleri Mansio tarzı bir konaklama birimi olabileceğini düşündürmektedir. Çalışmalar yapının batısında yer alan Mekân 2 ve Mekân 3 alanlarında gerçekleşmiştir. Mekân 2’de yapılan çalışmalarda +4.54 m. kotunda başlanıp +4.44 m. kotunda bırakılmıştır. Mekân 2 de bulunan seramikler 6. yüzyıla ait olup büyük bir çoğunluğu saklama kaplarıdır. Mekân 3’te başlanan çalışmalarda +4.29/+4.06 m. kotları arasında başlanmış, yapının +4.50 m. kotunda kapı eşiği tespit edilmiştir. Eşik önünde 100x50 cm. ölçülerinde yapılan sondajda +3.81 m. kotuna kadar inilmiştir. Mekânın geri kalan kısmında yapılan çalışmalar +4.31 m. kotunda tesviyesi tamamlanmıştır¹³³.

2017 kazı sezonu, Tapınak (S7/VII-VIII), ve III No.lu Kilise (S7/VI), Episkopeion alanı içerisinde yer alan Piskoposluk Kilisesi ve Vaftizhanesi, Viridarium’un güney hattı, M12, M13, M14 ve M15 mekânlarında yürütülmüştür¹³⁴.

¹³² Uçkan, Öztaşkın ve Evcim, 2018, **a.g.k.**, 103.

¹³³ Uçkan, Öztaşkın ve Evcim, 2018, **a.g.k.**, 107.

¹³⁴ B.Y. Olcay Uçkan ve G. K. Öztaşkın (2018). Olympos Kazısı 2017, *Anmed*, 16, s. 82-89.

Kuzey Kentte yer alan Roma İmparatorluk Dönemine ait Tapınak da yapılan çalışmalar, ilk önce yapının pronaosundaki prostasisi oluşturan yıkılmış durumdaki blokların kaldırma işlemiyle başlanmıştır. Yıkıntı halindeki blokların hemen altında, +3.10 m. kotundaki stylobatla karşılaşmıştır. Stylobat üst seviyesinde yürütülen kazı çalışmalarının tamamlanmasının ardından, stylobatın önünde derinleşme çalışmalarına geçilmiştir. Söz konusu çalışma, +1.90 m. seviyesindeki stereobat bloklarına ulaşılan kadar sürdürülmüş ve çalışmalar sonucunda yapının üç krepisli krepidomaya sahip olduğu anlaşılmıştır. Krepisler önünde yürütülen kazı çalışmaları sırasında, stereobatın derinliğini ve yapının temel seviyesinde herhangi bir kültür dolgusu olup olmadığını anlamaya yönelik, yapının güneybatı köşesine yakın kesimde bir sondaj çalışması gerçekleştirilmiştir. 1.50 x 1.00 m. ölçülerindeki sondajda +0.70 m. kotuna kadar inilmiş ve +1.30 m. kotunda stereobat bloklarının sonlandığı tespit edilmiştir.

Naosu içinde yürütülen çalışmalarda cella ön cephesinden yıkıldığı anlaşılan yapı blokları kaldırılmıştır. Ardından kazılara geçilmiş ve +6.20 m. kotunda başlanan çalışmalar +4.40 m. kotuna kadar ilerletilmiştir. Yıkıntı katmanı arasında yoğun olarak seramik, cam ve amorf olarak çok sayıda heykel parçaları tespit edilmiştir. Heykel parçalarının özellikle cella giriş kapısı ekseninde, yapının kuzey bölümünde yoğunlaştığı görülmüştür. Naos içerisinde kolosal boyutlarda bir heykel olması ise yapının bir tapınak olduğu fikrini netleştirmiştir¹³⁵.

3 No.lu Kilise'nin kazı çalışmaları apsis, bema ve güney nefin bema hizasındaki doğu bölümünde yapılmıştır. Başlangıçta, güney nefin doğu bölümü +2.85 m. kotundan +2.44 m. kotuna tesviye edilmiştir. Güney duvarda doğu kısımda yer alan ve sonradan örülerek kapatılan girişin önünde +2.50/+2.15 m. kot aralığında dağınık biçimde sütun başlığı ve gövde parçaları, levha ve silme parçalarına rastlanmıştır. Süsleme-teknik özellikleri bakımından 5. yüzyıl sonu 6. yüzyıl başlarına ait olduğu düşünülen bu malzemeler arasında bir Korinth sütun başlığına ait olan kırmızı boyalı ve varaklı parçalar az rastlanır bir dekorasyon tekniğini göstermesi açısından ilgi çekicidir¹³⁶. Aynı kısımda sütun başlığı parçalarının arasında bir polykandiliona ait olabileceği düşünülen bronzdan yapılmış zincir parçalarına ulaşılmıştır. Güney nefin doğusunda devam eden çalışmalarda

¹³⁵ B.Y. Olcay Uçkan vd., (2019a). Olympos Kazısı 2017 Yılı Çalışmaları. 40. KST (3), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 617-638; 620.

¹³⁶ Benzer bir örnek için bkz: I. Baldini (2013). Early Byzantine Churches in Crete and Cyprus, Between Local Identity and Homologation. *Cahiers du Centre d'Etudes Chypriotes* 43, s. 31-49; 34, Fig. 6 a-b.

mimari plastik parçalarının altında ortalama +2.05 m. kotunda çatı çöküntüsü olabilecek parçalanmış kiremitlerden oluşan tabaka ardından +1.95 m. kotunda harçla karışık dere çakıllarından ve tesseralardan oluşan diğer tabakaya ulaşılmıştır.

III No.lu kilisedeki çalışmalar güney nefin doğu bölümüyle birlikte apsis ve bemada da devam etmiştir. Apsisin içerisinde yer alan moloz ve dolgu toprağın kaldırılması +3.50 m. kotundan başlamış, +3.00 kotunda synthrononun en üst basamağı tespit edilmiş ve +1.90 m. kotunda apsis zeminine ulaşılmıştır. Apsisin kumtaşı ile örülmüş yarım kubbesinin yıkıntısı içerisinde üzerindeki harçlardan yapı malzemesi olarak kullanıldığı anlaşılan bol miktarda seramik amphora parçası elde edilmiştir. Form veren ağız ve dip kısımlarına göre parçalar LRA 4 tipi amphoralara aittir ve 5. yüzyılın son çeyreğine tarihlendirilmektedirler¹³⁷. Kilisenin mimari plastik elemanları da 5. yüzyıl sonu ve 6. yüzyıl başına tarihlendirilen örnekler ile paralellik gösterir¹³⁸. Bemada gerçekleştirilen çalışmada çok sayıda levha, sütun parçaları, templon payesi, silme, tuğla, kaplama ve döşeme taşları dağınık bir şekilde bulunmuştur.

Piskoposluk Kilisesi ve Vaftizhanesinde geçmiş sezonlarda bırakılan kazı toprağı ve moloz, tahliye hatlarının açık olmaması nedeniyle Kilise'nin naosunda ve vaftizhane içinde bırakılmıştı. 2017 sezonunda söz konusu biriktirilmiş toprak ve moloz yapılardan dışarı taşınmıştır. İlerleyen sezonlardaki kazı çalışmalarında tahliye hattı oluşturmak amacı ile kuzey transept kolunda ve KEM1 (Kuzeydoğu Ek Mekân 1) alanında moloz temizliği yapılmıştır.

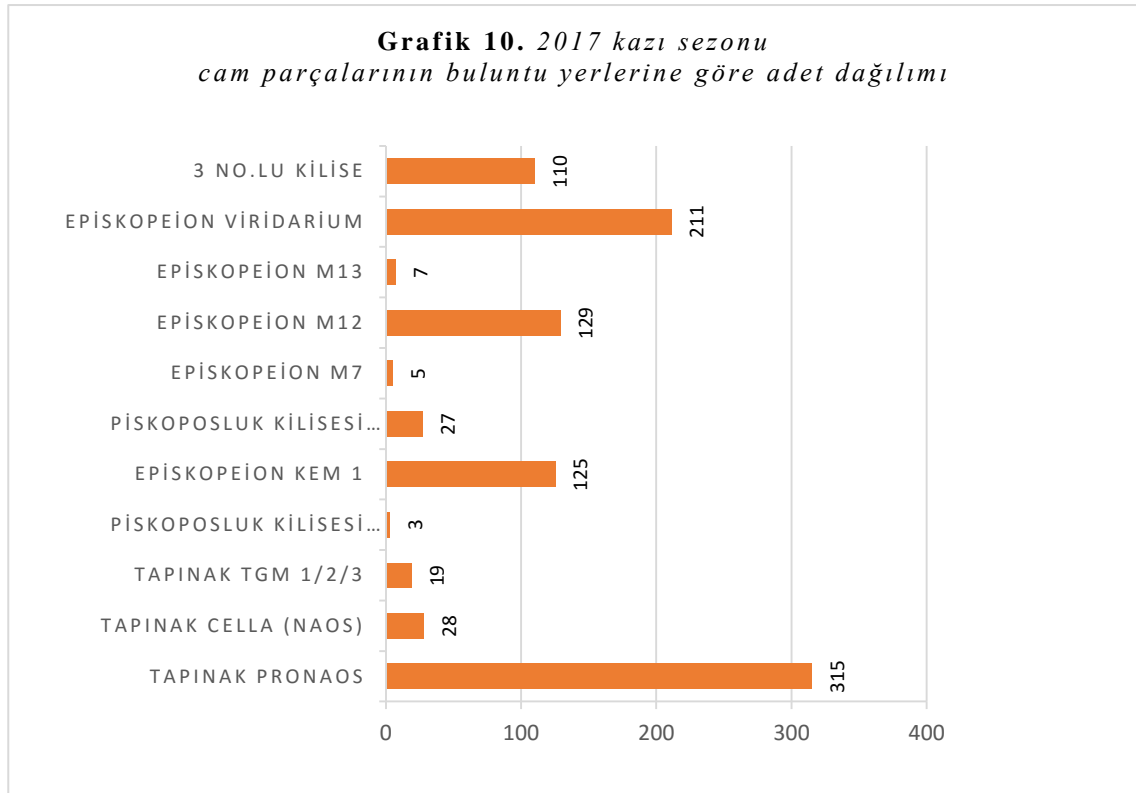
Viridarium alanının güney hattındaki çalışmalarda güneybatı köşede ve M15 duvarının kuzeyinde iki adet manşon tespit edilmiştir. Bu manşonların güney yöndeki peristyl ile bağlantılı su sistemiyle ilişkili oldukları anlaşılmaktadır. M13'te yapılan çalışmalarda mekânın duvarlarında geometrik ve bitkisel motiflerle birlikte figürlü duvar resimleri tespit edilmiştir.¹³⁹

¹³⁷ Uçkan vd., 2019a, **a.g.k.**, 626.

¹³⁸ III No.lu Kilisenin mimari plastik elemanların ön tarihlendirmesi, kent içerisinde tespit edilip değerlendirilen diğer malzemeler ve Likya Bölgesi örneklerine göre yapılmıştır: G.K. Öztaşkın ve S. Sertel (2017). Olympos Bizans Dönemi Sütun Başlıkları ve Kaideleri. *Olympos I 2000-2014 Araştırma Sonuçları*. İstanbul: ASMS 2, s. 79-116.; S. Evcim ve M.C. Uzun (2017). Olympos Bizans Dönemi Delikli Levhaları. *Olympos I 2000-2014 Araştırma Sonuçları*. İstanbul: ASMS 2, s. 117-144.; S. Doğan (2006). Likya'da Bizans Taş Yapıtları. *III. Uluslararası Likya Sempozyumu*, 1, İstanbul, s. 209-224.

¹³⁹ Uçkan vd., 2019a, **a.g.k.**, 628.

Olympos'taki Bizans dönemi yapılarında yaygın bir pratik olarak tuğla ve kiremit parçalarıyla birlikte duvar içlerinde amphora, pithos, tekne gibi kaplara ait kalın ve kaba parçalar kullanılmış olduğu bilinmektedir. Bizans dönemi yapılarının yıkılması ile birlikte oluşan moloz taş dolgu içerisinde sayılan türde kaplara ait, üzerinde yoğun harç bulunan parçaların yapının inşası esnasında kullanılan parçalar olduğunu söylemek mümkündür. Bulunan parçalar arasında tarihlendirme sağlayan ağız, kaide ve kulp parçaları yapıların tarihsel sürecini anlamada katkı sağlamasındandır. Buna göre 5. yüzyılda inşasına başlanan Episkopeion, 6. yüzyıl boyunca kesintisiz olarak kullanılmıştır. Ayrıca KEM1 mekânında +3.20/+2.76 m. ve vaftizhanenin batısında yer alan mekânlarda +4.00/+2.60 m. kot seviyesi arasındaki moloz dolgu arasında çok sayıda harçlı 6. yüzyıl ortasına ait form veren parçaların bulunması bu tarihte her iki alandaki tamir evresini işaret etmesi açısından önem taşımaktadır¹⁴⁰.

Tapınak ve çevresindeki kazılarda 6. yüzyıla ait özellikle kapı aksamı, kilit ve kutulara ait parçalardan oluşan çok sayıda bronz parçaya rastlanmıştır. Piskoposluk

¹⁴⁰ Uçkan vd., 2019a, a.g.k., 630.

kilisesi, KEM1 ve III No.lu Kilisede yapılan çalışmalarda ise aydınlatma gereçlerine ait zincir, kanca, fitil askısı gibi bronz parçalar bulunmuştur¹⁴¹.

2018 yılı kazı çalışmaları Piskoposluk Sarayı, Tapınak (S7/VII-VIII) ve III No.lu Kilise'de (S7/VI) yürütülmüştür¹⁴².

Piskoposluk Sarayı'ndaki kazı çalışmaları peristyl ve vestibulumdaki mozaik döşeme kazılarının tamamlanmasına ve kompleks içerisindeki çeşmelere ulaşan su sistemlerinin tespitine yönelik olarak viridariumun güneyinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmalarda neticesinde duvar hattı boyunca yerleştirilmiş iki su tankı ve bir su haznesi bulunmuştur¹⁴³.

Tapınak alanı çalışmaları beş farklı noktada sürdürülmüştür. Bunlar naos ve pronaos olmak üzere tapınak merkezinde iki farklı alan ile tapınak cephesinin doğusunda yer alan stoa, naosun batısındaki M13 numaralı mekân ile pronaosun güneyindeki M20 numaralı mekân içleri olarak tapınak yakın çevresindeki alanlar biçiminde sıralanabilir.

Naosda +4.40 m. kotunda başlanan kazı çalışmalarında +4.10/+3.70 m. kotlarına kadar mekânın içindeki harçlı moloz taş duvar yıkıntılarına ait dolgu boşaltılmıştır. Bu çalışmalar sırasında bazı mermer heykel parçaları açığa çıkarılmıştır. Ayrıca Bizans Dönemine ait seramik parçaları, bronz çiviler, cam parçaları tespit edilmiştir. Naos içindeki kazı çalışmaları zemin döşemesine ulaşılan +3.30 m. kotunda tamamlanmıştır. Naos kazılarında tespit edilen en önemli buluntu grubu, tapınağın kült heykeline ait parçalar arasındaki sakallı heykel başıdır. Yaklaşık 70 cm. yüksekliğindeki başın, anıtsal boyutlarda bir tanrı heykeline ait olduğu anlaşılmaktadır¹⁴⁴.

Pronaos çalışmalarına +2.70 m. kotunda, birinci krepis seviyesinde başlanmıştır. Tapınağın krepisleri, yapının stereobat seviyesi olan 2.02 m. kotuna kadar açılmıştır. Bu çalışma sonucunda yapının stylobatının +3.10 m., birinci krepisinin +2.70 m., ikinci krepisinin +2.30 m., stereobatının +2.02 m. kotunda olduğu anlaşılmıştır.

Stoanın krepis düzenlemesini anlamaya yönelik stylobatının güney hattı boyunca kazılar yürütülmüştür. Bu çalışmalarımız sırasında stylobat ile Piskoposluk Kilisesi

¹⁴¹ Uçkan vd., 2019a, **a.g.k.**, 631.

¹⁴² B.Y. Olcay Uçkan ve G. K. Öztaşkın (2019). Olympos Kazısı 2018. *Anmed*, 17, s. 222-231.

¹⁴³ B.Y. Olcay Uçkan vd., (2019b). Olympos Kazısı 2018 Yılı Çalışmaları. *41. KST* (4), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s.429-450; 431.

¹⁴⁴ Uçkan vd., 2019a, **a.g.k.**, 433.

vaftizhanesinin kuzey duvarı arasında kalan alanda çalışmalar gerçekleştirilmiştir. +3.90 m. kotuna kadar yükselen dolguda, ilk aşamada stylobat üst kotu olan +3.10 m. seviyesine inilmiştir. Bu çalışmalar sırasında pronaosun güneydoğu köşesine yakın kesimde yoğun seramik buluntusu içeren bir dolguyla karşılaşmıştır. Dolguda yoğun biçimde cam ve maden obje parçaları ile tesseralar ve hayvan kemikleri tespit edilmiştir. Buluntular genel olarak 5-6. yüzyıllara tarihlenmiştir. Bu alanın ilgili dönem sonrasında kullanılmış bir çöplük olduğu anlaşılmaktadır.

Tapınağın naos batı duvarına bitişik olarak yapılmış M13 olarak adlandırılan mekânda +5.05 m. seviyesinde başlanan kazı çalışmaları +3.33 m. kotunda oda zeminin tespit edilmesiyle sonlanmıştır. Çalışmalar sonucunda elde edilen verilere göre mekânın güneyinde yer alan kapının, kentin yoğun yapılaşmaya sahne olduğu 5-6. yüzyıllarda kapatıldığı, tapınağın naos duvarına bir kapı açılarak bu mekânla bağlantı kurulduğu ve M13 duvarlarının resimlerle süslenerek yeni bir işlev kazandırıldığı anlaşılmıştır.

Tapınağın güneydoğusunda konumlanan M20 adlı mekândaki kazılar +3.40 m. üst kotunda başlamıştır. +3.03 m. seviyesinde, tapınağın prostasisine ait alınlık simaları ve alınlık parçası açığa çıkarılmıştır. Mekân içerisinde üst kotlarda tespit edilen bu bloklar tapınağın ön cephesinin, Erken Bizans Dönemi süresince ayakta olduğuna dair kanıtlarımızı çoğaltmıştır. Mekânın, vaftizhane vestibulumu ile ortak olan doğu duvarında +3.31 m. kotunda, kuzey-güney doğrultusunda 19 cm. genişliğinde, 9 cm. derinliğinde künk sisteminin geçtiği anlaşılan bir oluk tespit edilmiştir. Oluğun vaftizhane vestibulumunda yer alan nişler boyunca ilerlediği ve bu nişlere su getirdiği anlaşılmaktadır¹⁴⁵.

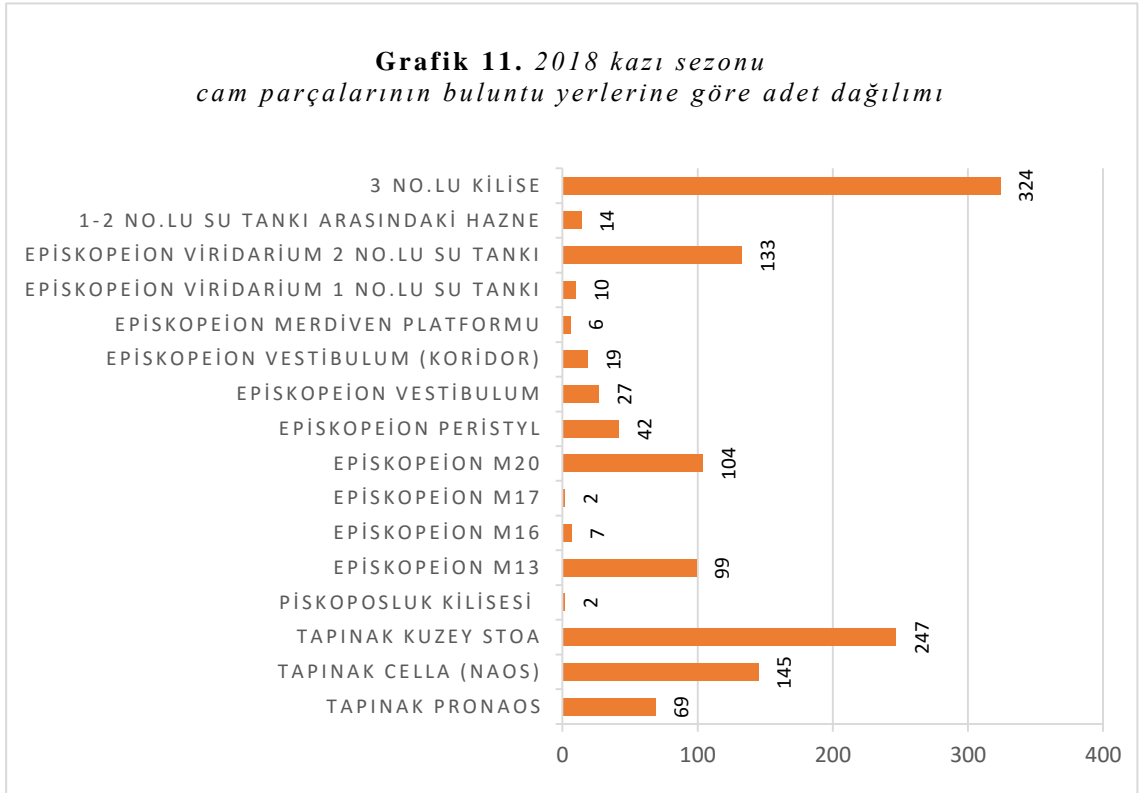
II. No.lu Kilise'nin doğu kısmındaki çalışmalarda C11'deki kuzeydoğu-güneybatı, diğeri D12'deki kuzeybatı-güneydoğu yöneli iki duvar hattına ulaşılmıştır. Apsisin doğusunda F12 plan karesinde gerçekleştirilen çalışmalarda molozun içerisinde apsis pencere düzenine ait 112x70x32 cm. ölçülerinde bir pencere payesine rastlanmış olup devam eden çalışmalarda bu pencere payesine ait olduğu düşünülen başlık da bulunmuştur¹⁴⁶.

¹⁴⁵ Uçkan vd., 2019b, a.g.k., 437.

¹⁴⁶ Uçkan vd., 2019b, a.g.k., 438.

III. No.lu Kilise'nin naosundaki çalışmalarda güney nef boyunca duvar dibine doğru yayılmış bir şekilde nef ayrımı sütun kemer dizisinin kemer yıkıntısı ortaya çıkmıştır.

F12 plan karesinde +3.10/+2.40 m. kotları arasında Filistin kökenli şarap taşımada kullanılan Geç Roma amphorası 4 tipi amphoralara ait çok sayıda ağız, dip ve gövde parçası bulunmuştur¹⁴⁷. Bu amphoraların yapının inşasında kullanılmak üzere toplanarak duvar örgüsünde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Yapının dinsel işlevi nedeniyle ana nef ve yan neflerin kazısında günlük kullanımla ilişkili olabilecek seramiklere rastlanmamıştır. Bulunan seramikler yapının duvarlarında kullanılmış inşa tekniği ile ilgili veri sunabilecek nitelikte amphora, pithos ya da tekne gibi kapların kaba gövde parçalarıdır. Ancak sadece güney nefin ortasında yapıda değişiklikler yapıldığı anlaşılan son evresine ait olduğu düşünülen alanda Mauricius Tiberius (582-602) dönemine ait bir sikke ile 6. yüzyıl sonu-7. yüzyıl başına ait bir seramik tabak bulunmuştur¹⁴⁸.

¹⁴⁷ Uçkan vd., 2019b, a.g.k., 442.

¹⁴⁸ Uçkan vd., 2019b, a.g.k., 443.

Tablo 1. 2018 yılı kazı sezonu cam buluntularının genel sayısal verileri

NO	Kazı Buluntu No	Buluntu Yeri	Miktar	Toplam	Form Çeşitliliği	Kot Aralığı
1	Oly.ECB.2018 3223-3232	Episkopeion M17 Episkopeion M16 Episkopeion Vestibulum	2 5 3	10	Kaide, Ağız, Gövde, Pencere camı	Yüzey buluntusu
2	Oly.ECB.2018 3233-3815	Mekân 20 Tapınak Cella Tapınak Pronaos ve Stoa Episkopeion Peristyle Vestibulum Piskoposluk Kilisesi 3 No'lu Kilise	56 81 170 152 42 1 16 65	583	Kaide, Ağız, Gövde, Pencere camı	+4.00/+3.40 +4.45/+3.30 +3.90/+3.10 +3.50/+3.00 +2.25/+1.87 +3.40/+3.00 +3.53/+2.65 +4.60/+4.30
3	Oly.ECB.2018 3816-4310	Mekân 20 Tapınak Cella Tapınak Pronaos ve Stoa Episkopeion M13 Episkopeion M16 Vestibulum Piskoposluk Kilisesi 3 No'lu Kilise	28 24 81 70 2 23 25 242	495	Kaide, Ağız, Gövde, Kulp, Pencere camı, Çubuklu kandil, Bilezik, Ungantarium	+3.40 +3.30/+1.70 +3.10/+2.15 +5.05/+3.40 +3.95/+3.40 +2.65/+1.80 +3.50/+3.10 +2.70/+1.80
4	Oly.ECB.2018 4311-4611	Mekân 20 Tapınak Cella Tapınak Pronaos ve Stoa Tapınak Doğu kapı sondaj Episkopeion M13 Viridarium su tankı 1 Viridarium su tankı 2 Viridarium su tankı 1-2 arası Merdiven Platformu 3 No'lu Kilise	20 22 26 22 29 10 135 14 6 17	301	Kaide, Ağız, Gövde, Pencere camı Çubuklu kandil	+2.06/+1.75 +1.70/+1.45 +3.10/+2.15 +2.85/+2.19 +3.40/+3.33 +2.78/+2.48 +2.88/+2.36 +2.65/+2.25 +3.71/+2.85 +1.80/+1.65

2019 kazı sezonundaki çalışmalar Episkopeion (S7/VII), III. No.lu Kilise (S7/VI), Kuzey Nekropol Caddesi (S6/IX) ve Akropol tepesinde (S7/V) gerçekleştirilmiştir.

Episkopeion yapı kompleksinin plan özelliklerin anlaşılmasına yönelik olarak güney stoda, kilisenin güneyindeki koridorda, kilise güney doğu köşe odasında, M14 ve M15'te moloz temizliği yapılmıştır. M11 ve Kuzey Doğu Ek Mekânlarda (KEM) ise kazı çalışmaları yürütülmüştür.

Güney stoda bulunan dükkân sıralarının algılanabilmesi ve plan özelliklerinin anlaşılması amacıyla yürütülen çalışmalarda, mekânların üzerindeki moloz yığıntı ve bitkiler temizlenmiştir. Mekânlar ortalama +6.00/+5.50 m. kotundan +4.50/+4.00 m. kotuna tesviye edilmiştir. Çalışmalar sonucunda temenosun güney sınırı boyunca, girişin iki yanında yedişerli gruplar halinde toplam 14 dükkân yer aldığı anlaşılmıştır.

Piskoposluk kilisesinin güneyindeki koridorda, güney köşe odasında ve apsis önünde çalışılmış ve tahliye yolları oluşturulmuştur.

Koridor çalışmalarının devamında kilisenin güneydoğu köşe odasında çalışmalar sürdürülmüştür. Köşe odası ve koridor 1.60 m. genişliğinde yan yana iki kapı açıklığıyla birbiriyle bağlantılıdır. Köşe odasındaki moloz temizliği çalışmaları ortalama +4.50 m. kot seviyesinde başlamış ve +3.75 m. kot seviyesinde tesviyelenmiştir. Odanın kilisenin naosuyla iki kapıyla bağlandığı tespit edilmiştir. Doğu yönde bir kapı açıklığıyla piskopos konutunun bulunduğu alana bağlanır. Bu kapı çevresinde yapılan çalışmalarda kapının lentosunun yazıtlı olduğu anlaşılmıştır¹⁴⁹. +2.51 m. kot seviyesinde kapı açıklığının eşik taşına ulaşılmıştır.

Piskoposluk Sarayı'nın kuzeybatısında yer alan M11'de yapılan çalışmalar sonucunda mekânın mutfak işleviyle kullanıldığı tespit edilmiştir¹⁵⁰. Kazı çalışmaları ortalama +3.65 m. kot seviyesinde başlamıştır. 10.10x6.15 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı mekân, 1.20 m. genişliğindeki kapılarla güneyinde koridorla ve batısında M15 ile bağlantılıdır. Ortalama +3.16 m. kot seviyesinde çatı yıkıntısı tespit edilmiştir. Moloz yıkıntının ağırlığı nedeniyle düz bir hat şeklinde izlenemeyen tabakadan kiremit ve çivilerin yanı sıra mekânın kullanımına ait seramik, maden ve cam buluntular ele geçmiştir. Mekânın zemini ortalama +2.96 m. kot seviyesinde tespit edilmiştir. Sıkıştırılmış toprak zemin üzerinden çok sayıda seramik ele geçmiştir. Ele geçen seramiklerde pişirme ve depolama işlevli parçalar yoğundur. Mekânın kuzey batı köşesinde en üst noktasında +3.26 m. kot seviyesinde ocak tespit edilmiştir. Ocak, zemin üzerinde küçük boyutlu moloz taş, toprak ve harç dolgulu 0.30 m. yüksekliğinde bir platform üzerinde yer alır. Ocağın güneydoğusunda +3.11 m. kot seviyesinde tezgâh düzenlemesi tespit edilmiştir. Moloz taşlardan yapılmış tezgâh 2.50x1.30 m. ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. Ocak ve tezgâh düzenlemesinin yanı sıra seramik buluntuların niteliği mekânın mutfak olarak kullanıldığını göstermektedir.

¹⁴⁹ Lento bloğundaki yatay iki silmeye işlenmiş yazıtta “*Pek Tanrısever episkopos Nikolaos'un zamanında bütün bu yapı Tanrı için en güzel şekilde yapıldı. Tanrı'nın Annesi Bakire Meryem'in aziz girişi. Ey Efendimiz kuru!*” ifadeleri yer almaktadır. Bu sayede kilisenin Meryem'e adandığı anlaşılmıştır. Piskopos Nikolaos adı bugüne kadar tespit edilen belgelerde yer almamaktadır.

¹⁵⁰ B.Y. Olcay Uçkan ve M. Öztaşkın (2020). Olympos Piskoposluk Sarayında Yeni Sonuçlar. *Anmed*, 18, s. 34-37.

Tablo 2. 2019 kazı sezonu Mekân 11'in (Mutfak) tabakalara göre buluntu dağılımı (Uçkan ve Öztaşkın, 2020)

Tabaka (Layer)	Kod (Elevation)	Tanım (Description)	Buluntular (Finds)		
			Seramik (Pottery)	Cam (Glass)	Sikke (Coin)
1	+3.65/ +3.46 m.	Toprak ve moloz dolgu (Filling with soil and rubble)	3-6. yüzyıl (the 3th-6th centuries)		
			Toplam buluntu içindeki oranı (percentage)		
2	+3.46/ +3.26 m.	Duvar yıkıntısı (Collapsing of walls)	3-6. yüzyıl (the 3th-6th centuries)		
			Toplam buluntu içindeki oranı (percentage)		
3	+3.26/ +2.96 m.	Çatı yıkıntısı + Kullanım evresi (Collapsing of roof + Active using phase)	6. yüzyıl -7. yüzyıl başı (the 6th century to the beginning of the 7th century)		
			Toplam buluntu içindeki oranı (percentage)		
4	+2.96/ +2.91 m.	Zemin üstü + Ocak ve tezgâh gibi mimari elemanlar (Ground level + architectural elements)	5. yüzyılın son çeyreği-6. yüzyıl başı (from last quarter of the 5th century to end of the 6th century)		
			Toplam buluntu içindeki oranı (percentage)		
5	+2.96/ +2.60 m.	Zemin altı (Underground level of the room)	4. yüzyıl-6. yüzyıl (the 4th-6th centuries)		
			Toplam buluntu içindeki oranı (percentage)		

M11'deki çalışmalarla eş zamanlı olarak mekânın güneyindeki koridorda da kazı çalışmaları yapılmıştır. Koridorun +2.93 m. kotunda sıkıştırılmış toprak zemine sahip olduğu anlaşılmıştır. M11'in giriş kapısının batı bölümünde yoğun miktarda seramik buluntu ile karşılaşılmıştır. Bu alanın mutfığa bağlı seramik biriktirme/çöplük olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Mutfak kullanımı esnasında kırılan seramiklerin burada biriktirildiği tespit edilmiştir.

Kuzey stoanın doğu kanadındaki çalışmalara +3.25 m. üst kotunda başlanmış ve +2.71 m. kotunda tesviye edilmiştir. Stoa üzerinde Bizans Dönemi'nde inşa edildiği anlaşılan moloz taş duvarlar tespit edilmiştir. Doğu batı yönde birbirine paralel olarak ilerleyen duvarlar köşe yaparak kuzeye yönelmektedir. Duvarlar kuzey yönde bulunan kapı açıklığına ulaşmaktadır. Duvarların, komplekse kuzey yönden ulaşan su sistemleriyle ilişkili olabilecekleri düşünülmektedir. Çalışmalar sırasında iki adet

postamentli kaide tespit edilmiştir. Üzerinde yazıt bulunan kaidenin; Caesar Puplius Licinnius Gallienus'un eşi Augustus Sebaste Cornelia Salonina'yı onurlandırmak için M.S. 253-263 yıllarında yapıldığı anlaşılmıştır.

Kuzey stoanın doğu sonunda KEM4 mekânı yer almaktadır. Bizans Dönemi'nde yapıldığı anlaşılan mekân içerisindeki kazılar ortalama +4.00 m. kot seviyesinde başlamıştır. Ayrıca mekânın kuzeybatı köşesinde bulunan bir sütun parçasının içi oyularak mortarium amacıyla yeniden kullanıldığı anlaşılmaktadır. Tüm bu nitelikler mekânın hızlı ve pratik biçimde oluşturulmuş bir işlik olduğunu düşündürmektedir. Ancak elde edilen veriler işliğin niteliği hakkında yorum yapılması için yeterli olmamaktadır.

Piskoposluk Kilisesi'nin kuzeydoğusunda yer alan, üzeri açık şekilde düzenlendiği anlaşılan ve atrium olarak tanımlanan mekânda kazı çalışmaları yapılmıştır. +3.75 m. kot seviyesinde başlayan çalışmalarda, +2.14 m. kot seviyesinde zemin döşemesi açığa çıkarılmıştır. Atrium'un güney duvarı önünde doğu-batı doğrultusunda uzanan bir künk sistemi olduğu tespit edilmiştir.

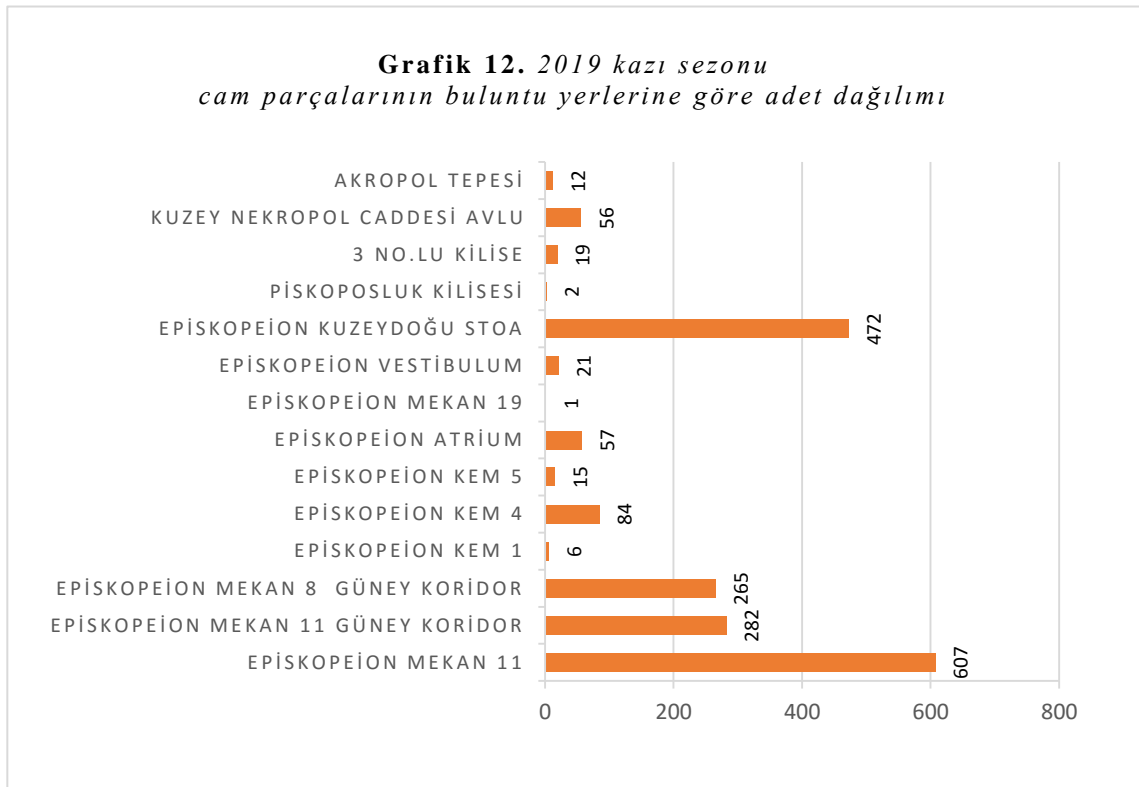
Atrium'un kuzeyinde KEM5 mekânı yer alır. Mekân, 2.10 m. genişliğinde bir kapı ile atriumla bağlantılıdır. Atriumla eş zamanlı olarak sürdürülen kazı çalışmalarında mekânın zemininin atriumla aynı nitelikte olduğu anlaşılmıştır. Mekân içerisinde +3.60 m. kotunda başlayan çalışmalar, ortalama +2.35 m. kot seviyesinde zeminin açığa çıkarılmasıyla sonlandırılmıştır.

III. No.lu Kilise içerisindeki eksedra kazı çalışmalarında +4.78 m. kotundan başlanmış, +4.00 m. alt kotunda tesviye işlemi tamamlanmıştır. Kazı çalışmalarında ilk gözlemlerle 5. yüzyıla ait olabilecek bir kasa pithos ve amphora parçası bulunmuştur. Bu seramik parçalarının çoğunun üzerinde duvar harcı bulunmakta olup duvar-örtü sistemi örgüsü içinde kullanılmış olmalıdırlar. Bu özellikleriyle eksedranın tarihlendirilmesi için önem arz etmektedirler. Eksedradaki çalışmaların en önemli bulgusu ise batı payandanın arkasında, 5 No'lu nişin güney yüzünde tespit edilen duvar resmi parçasıdır. Sarı ve yeşil renklerde birbirine geçmiş zikzak bantların oluşturduğu madalyon içerisinde bir erkek büstünün etrafında herhangi bir monogram veya isim bulunmamakla birlikte giydiği omophorion bu kişinin bir piskopos olduğunu göstermektedir. Aziz ya da martir aziz olan bir piskopos olabileceği gibi Olympos piskoposlarından birini de tasvir ediyor olma olasılığı da söz konusudur.

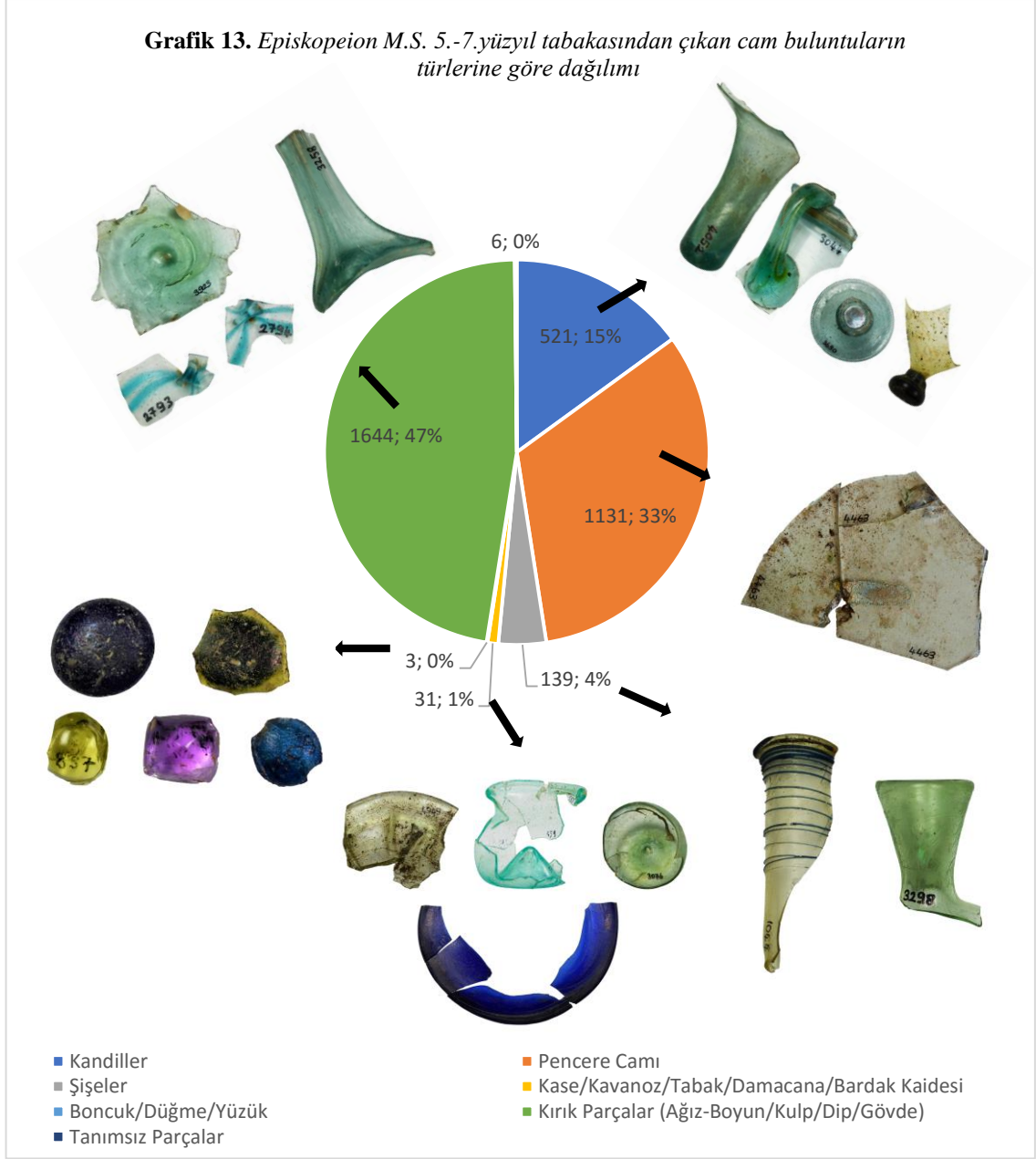
Eksedradaki çalışma ile eş zamanlı olarak kuzey nef girişine doğru biriken eğimli moloz ve orta nef girişi önündeki moloz da +2.50 m. seviyesine kadar temizlenmiş, böylece naos içerisinde henüz kazısı tamamlanmayan alanlar bir seviyeye getirilmiştir. C5-D5 ve E5 plan-kareleri içerisindeki bu çalışma alanında yıkıntı tabakası içerisinde nef ayrımı kemerlerinin içerisinde kullanıldığını düşündüğümüz küçük boyutlu cam ve taş tesseralar, 11 adet cam kap parçası, 6 adet çivi, 6 adet profilli silme parçası, 11 adet levha parçası, 1 adet sütun başlığı parçası, 2 adet plaster başlığı parçası bulunmuştur.

4 No.lu yapı adası içerisindeki Kuzey Nekropol caddesinin güneyinde yer alan bölümünde avluyu çevreleyen duvarları sağlamlaştırmak amacıyla kazı ve onarım çalışmalarına başlanmıştır. Alanın üst kotu +5.31 m., alt kotu ise +3.72 m. olarak belirlenmiştir. Yapılan kazı çalışmalarında seramik, cam, maden buluntular ele geçmiştir.

S7/V plan-karesinde, kentin kuzeydoğu ucunda sahile bakar durumda yer alan Akropol Tepesi'nde tepesinde yerden yaklaşık 25 metre yükseklikte yer alan mekânların, sahile bakan duvarlarında yer alan çatlak ve yarıkların tehlike arz etmesinden dolayı sağlamlaştırılması kararlaştırılmıştır. Doğu ve kuzey duvarların kesiştiği derin çatlağın yer aldığı köşede bir sondaj açılmasına karar verilmiştir. Mekân içindeki dolguyu anlamaya yönelik açılan sondaj sonucunda +24.01 m. kotuna ulaşılmıştır. Söz konusu sondaj sırasında seramik, maden, cam, kemik gibi çeşitli küçük buluntulara rastlanmıştır.

Grafik 13. Episkopeion M.S. 5.-7.yüzyıl tabakasından çıkan cam buluntuların türlerine göre dağılımı

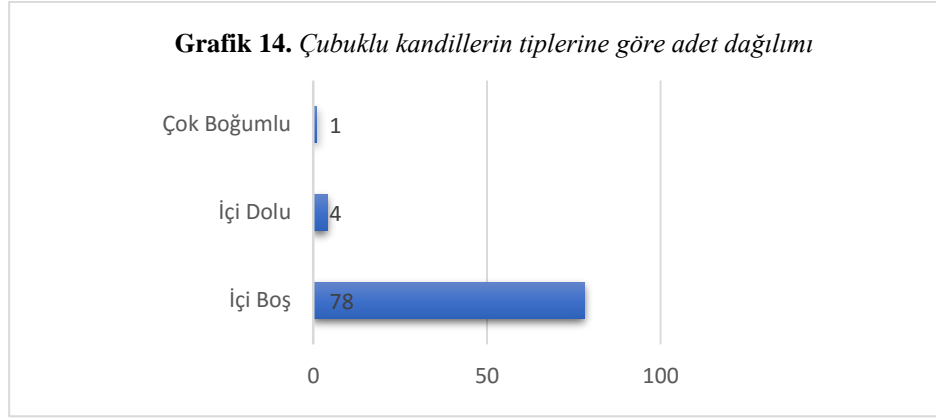
Anadolu ve Akdeniz çevresinde Geç Roma ve Erken Bizans dönemleri arasında tarihlenen tabakalardan gelen seramik, mozaik, maden eserler ile mimari ve liturjik taş elemanların tamamı karşılaştırmalı olarak Olympos cam buluntularıyla değerlendirilmiştir. Yapılan kazı ve sondaj çalışmalarıyla tespit edilmiş buluntuların tabakası 5-7. yüzyıl aralığına tarihlenmektedir. Gerek kentsel gelişim ve mimari değerlendirmeler, gerekse diğer küçük buluntuların tarihleri 7 yüzyıl sonrasına gitmemektedir. Mimari ve küçük buluntuların tarihlerinin yakın olması hem kazı sonuçları bakımından hem de cam eserlerin benzer örneklerin yanı sıra kazı tabakasıyla tarihlenebilmesi açısından önem taşımaktadır.

5.2. Form ve Boyut

5.2.1. Kandiller

Kandil, taş, pişmiş toprak metal veya camdan yapılmış, içine konan yağların yakılmasıyla kullanılan bir aydınlatma aracı olarak tanımlanmaktadır. Olympos kazılarında ele geçen cam kandillere baktığımızda farklı kandil türlerinin kullanıldığı görülmektedir. Bunlar çubuklu kandiller, kadeh kandiller, kulplu kandiller ve bardak kandiller gibi farklı gruplar ve tipler altında karşımıza çıkmaktadır.

Çubuklu kandiller, çubuk kısmının aldığı şekle göre *içi boş*, *içi dolu* ve *çok boğumlu* olmak üzere üç farklı tipe ayrılmaktadır.

Bizans'ın erken dönemlerinde 5. ve 7. yüzyıllarda daha yoğun gözlenen içi boş çubuklu kandillerde fitil doğrudan boş olan çubuğun içine oturtularak kullanılırdı. Benzer örneklere dayanarak, çapı yaklaşık 8-9 cm. olan bir ağız parçası, 3.5-4 cm. yüksekliğinde bir gövde ve 8-8.5 cm. yüksekliğinde bir sap kısmından oluşmaktadır¹⁵¹. Kandillerin çanak kısmı çoğu örnekte küresel formudur. Bazen çanak kısmından çubuğa doğru geçerken "S" biçiminde bir çökertme yapıldığı görülmektedir. Çanakların ağızları ise bazı örneklerde düz bazılarında ise dışa doğru çekik kenarlıdır. Çubuk kısımları içi boş olarak biçimlendirilmiş Olympos örnekleri Erken Bizans dönemi tipolojisi ile uyumludur¹⁵².

¹⁵¹ Ç. Gençler (2009). *Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 120.

¹⁵² Ç. Güray Gençler (2010). The Glass Finds. Elaiussa Sebaste III: L'Agora Romana. E. Equini Schneider (Ed.), İstanbul: Ege Yayınları, s. 237-238, fig.214, dn. 214.; B. Gürler ve E. Laflı (2010). Middle and Late Roman Glass from the Agora of Smyrna from the Excavation Seasons 1997 and 2002-2003. *Glass in Byzantium. Production, Usage, Analyses*. J. Drauschke ve D. Keller (Editörler), Römisch-Germanisches Zentralmuseum, Mainz, s.139-140, fig. 15.; P.V.C. Baur (1938). *Gerasa City of Decapoli-Glass Ware*. New Haven, s. 523-524, Tip E, No. 1-14, fig. 17-18.; O. Vessberg (1952). Roman Glass in Cyprus. *Opus.Ath*, 7, s. 109-161,151-152, Lev. X.12-14.; G. M. Crowfoot (1957). *Glass. Samaria-Sebesta. Vol.3: The objects*

Bulutlu yerleri Giriş Kompleksi, Episkopeion, Tapınak, 3 No.lu Kilise ve Köprü Caddesi olan bu grup hem dini hem de sivil yapılarda kullanıldığını göstermektedir (Bkz. Levha 1-3).

İçi dolu çubuklu kandillerden toplam 4 adet bulunmuştur. Olympos kazılarında sadece çubuk kısmı ele geçmiştir (Bkz. Levha 4/A). Bu tip kandillerin benzer örnekleriyle kıyaslandığında ağız kenarlarının 6 cm ile 9 cm arası değiştiği görülür¹⁵³. Bizans döneminde sıklıkla tercih edilen bu tipin Olympos kazısında sayıca az çıkmasının nedeni 10.-13.yy. arasında yaygın olmasından dolayıdır.¹⁵⁴ Buluntu yerlerine bakıldığında Kuzey Nekropol Caddesindeki Avlu'nun güneydoğu köşesi, 3 No.lu Kilise'nin kuzey nef duvarının dışarı, Episkopeion, Vaftizhanesinin kuzeyindeki koridorun batısı ve Episkopeion, Mekân 11'in kapı önündeki koridor da bulunmuş olmaları, içi dolu çubuklu kandil örneklerinin genellikle iç mekân aydınlatmasında kullanılmış olabileceğini akla getirir.

Çok boğumlu kandil, Olympos kazılarında tek örnektir (Bkz. Levha 4/B). Diğer çubuklu kandiller gibi bu kandilin de sadece çubuk kısmı ele geçmiştir. Yapılan araştırmalara göre çubuk bölümü, 3.5-7 cm arasında değişkenlik gösterir. Ağız kısımları ise restitüsyonu yapılan örneklerden hareketle 6-9 cm arasında olmalıdır¹⁵⁵. Kandillerin

from Samaria. Londra, s. 403-422, 415, fig. 96.6.; D. B. Harden (1962). Glass. H.D. Golt (Ed.), *Excavations at Nessana* içinde (s. 76-91). London: British School of Archaeology in Jerusalem, s. 84, Lev. XX.51.; M. J. Chavane (1975). *Salamine de Chypre-VI Les Petits Objets*. Paris, s. 66, Fig. 19 ve 63.;

G. D. Weinberg (1988). The Glass Factory and Manufacturing Processes. G.D. Weinberg ve S. M. Goldstein (Editörler), *Excavations at Jalame. Site of a Glass Factory in Late Roman Palestine* içinde (s. 85-86). Columbia, fig. 398.; J. W. Hayes (1992). *Excavation at Saraçhane in İstanbul*. Princeton, s. 402-403, Fig. 150-14 ve Fig. 151-37-38.; B.Y. Olcay (1998). Tarsus Cumhuriyet Alanı Kazısı Cam Buluntuları. *Adalya*, III, s. 169-177, 170-171, Fig. 1, b ve.; S. Hadad (1998). Glass Lamps from the Byzantine through Mamluk Periods at Bet Shean, Israel. *Journal of Glass Studies*, 40, s. 63-76, 71-72, Fig. 4.

¹⁵³ T. Coşkun (2017). *Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 70.

¹⁵⁴ J. Taylor ve A. H. S. Megaw (1981). Excavations at Ayios Philon, the Ancient Carpasia. *Report of the Department of Antiquities, Cyprus*, s. 209-250, 226.; Hayes, 1992, **a.g.k.**, 408, fig. 50; Olcay, 1997, **a.g.k.**, 168-171; M.A.V. Gill (2006). *Amorium Reports, Finds I: The Glass, 1987-1997*, England: British Archaeological Reports Oxford Ltd., s. 64, Fig. 27,28,30.; Çömezoğlu, 2007, **a.g.k.**, 65,66, 69, 75; Oral Çakmakçı, 2008, **a.g.k.**, 104,105; T. Coşkun (2012). *Kuşadası, Kadıkalesi Kazısı 2007-2010 Sezonu Cam Buluntuları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 41-42, Kat. No. 1,3,4.

¹⁵⁵ Coşkun, 2017, **a.g.k.**, 72.

paralel örnekleri ağırlıklı olarak Orta Bizans dönemi tabakalarına tarihlendirilmektedir¹⁵⁶. Olympos örneği ise Episkopeion buluntusu olup Erken Bizans dönemi tabakasına aittir.

Tespit edilen ikinci grup, şarap kadehi biçimini yansıtan ve düzgün bir yüzey üzerine konularak kullanılan *kadeh kandillerdir*. Biçimsel formu incelendiğinde kadeh biçiminin 1. yüzyıldan itibaren Roma cam sanatında ortaya çıktığı ve 5. yüzyıl ve sonrasında yaygınlaştığı bilinmektedir¹⁵⁷. Kadehlerin ilk ortaya çıkışı ve bunu izleyen süreçte içki kabı olarak kullanıldıkları izlenir. Bizans camı içinde kadehler değerlendirilirken mevcut işlevlerinin yanı sıra kandil işleviyle de karşımıza çıktığı görülür¹⁵⁸. Yakın Doğu'da yapılan kazılarda kilise ve sinagoglarda yoğun olarak bulunan bu tipte kaplara kandil işlevinin yüklendiği bilinmektedir¹⁵⁹. Kadeh biçimli kandillerin dini yapılar dışında farklı işlevlere sahip yapılarda da bulunmuş olması onların aydınlatma işleviyle de kullanıldıklarının en büyük kanıtıdır¹⁶⁰. Bu biçime sahip olan eserlerde aydınlatmaya yönelik kandil işlevine sahip olup olmadıklarını anlamak için belirli kriterler vardır. İlk ölçüt, kazı buluntularını değerlendirirken, buluntu yeri ve kadehlerle birlikte çıkan fitil tutucu gibi aydınlatmayla ilişkili diğer materyallerin işlev belirlemedeki önemidir. Bir diğer unsur ise kandilin boyutudur. Şöyle ki ağız çapları 7-8 cm., yükseklikleri 10-12 cm. aralığında olan küçük ölçekli bu tip eserlerin içki kabı olarak kullanılmayacak boyutta olması kandil işlevini ön plana çıkarmaktadır¹⁶¹. Olympos kazılarında bulunan kadeh parçaları kriterlere göre incelendiğinde kandil işlevine sahip oldukları tespit edilmiştir. Kazıda ele geçen kaide ve ayak biçimleri üzerinden değerlendirildiğinde eserin tam halinin sahip olduğu boyuta ilişkin tespitler de kandil işlevine sahip olduklarını gösterir¹⁶². Erken Bizans dönemi kadehlerin genel formu, ters çan biçimli, konik gövde yapısına ve basık bir görünüme sahiptir. Daire biçimindeki kaide

¹⁵⁶ J. M. Crowfoot ve D. B. Harden (1931). Early Byzantine and Later Glass Lamps. *Journal of Egyptian Archaeology*, Vol. 17, s. 196-208, Pl. XXIX/22.; M. Acara ve Y. Olcay (1997). Bizans Döneminde Aydınlatma Düzeni ve Demre Aziz Nikolaos Kilisesinde Kullanılan Aydınlatma Gereçleri, *Adalya*, 2, s. 249-266, 262, çiz. b.; Özgümüş 2008, 729/6.; Coşkun, 2017, **a.g.k.**, 153-154, Kat. No. 44-45.

¹⁵⁷ Y. S. Savur (2016). *Smyrna Agorası'ndaki Antik Cam Buluntuları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 19-21.; Çömezoğlu, 2007, **a.g.k.**, 119-133; Uçkan ve Öztaşkın, 2017, **a.g.k.**, 15; C. Bâjenaru ve A. Băltăc (2006). *Histria-Bazilica Episcopala*. Catalogul Descoperirilor de Sticlă (1984-2000). *Pontica*, 39, s. 219-247, 246.

¹⁵⁸ B. Y. Olcay Uçkan (2017b). Olympos Kazısı Cam Buluntuları. *Olympos I 2000-2014 Araştırma Sonuçları*. İstanbul: ASMS 2, s. 197-208, 199.

¹⁵⁹ Baur, 1938, **a.g.k.**, 517.

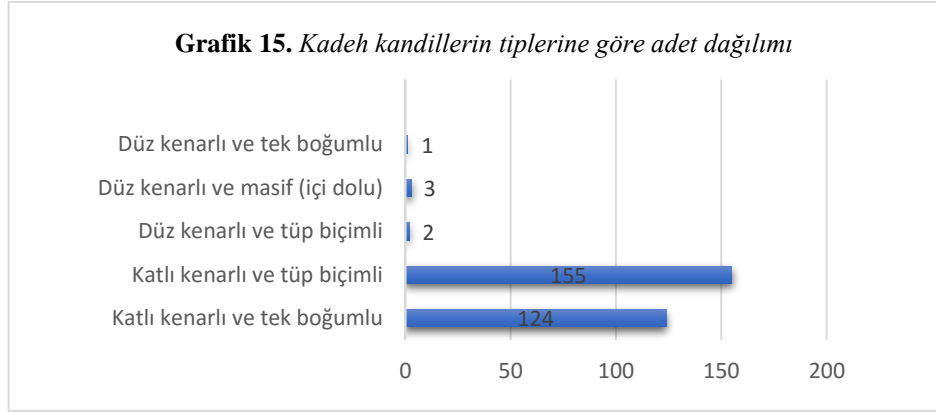
¹⁶⁰ Uçkan ve Öztaşkın, 2017b, **a.g.k.**, 15-16.

¹⁶¹ Acara ve Olcay, 1997, **a.g.k.**, 255.

¹⁶² Olcay Uçkan, 2017b, **a.g.k.**, 199.

ayağı aletle şekillendirilerek, içe doğru katlanmıştır. Ağız kenarları da dışa dönük biçimlendirilmiştir. Söz konusu form, 5-6. yüzyıl aralığına tarihlendirilir¹⁶³.

Kadeh kandiller, kaidenin çubuk şekli ve ayak formuna göre; *katlı kenarlı ve tek boğumlu*, *katlı kenarlı ve tüp biçimli*, *düz kenarlı ve tüp biçimli*, *düz kenarlı ve masif (içi dolu)*, *düz kenarlı ve tek boğumlu* kadehler olmak üzere toplamda 5 tip tespit edilmiştir (Bkz. Levha. 5-9).

Kadeh kandillerin ağız kenarı ve gövde parçalarına ait birleşen parçalarının olmamasından dolayı ayak formuna göre Olympos örneklerinin, incelemesi ve karşılaştırılması yapıldığında, benzer örneklerin Filistin’de ve Doğu Akdeniz Bölgesi’nde bulunan kadeh kandiller ile aynı özellikleri taşıdığı gözlemlenmiştir. En sık karşılaşılan form, içi boş katlı kenarlı olanlardır. 6-7. yüzyıllarda içi boş katlı kenarlı ayakların yerini kademeli olarak içi dolu olanlara bıraktıkları görülür. Bununla birlikte her iki türün de 5-6. yüzyıllarda bir arada kullanılmaya devam edildiği bilinmektedir¹⁶⁴.

Kulplu kandiller, ağız kenarlarında ya da gövdelerinde bulunan kulplar yardımı ile asılarak veya düz bir zemine oturtularak kullanılan aydınlatma araçlarından birisidir. Bu kandillerin bazılarının ortasında fitili yerleştirmek için boruya yer verilirken,

¹⁶³ Benzer örnekler için bkz. Hayes, 1975, **a.g.k.**, 105, Nr. 383, 408 (Toronto); Atik, 2009, **a.g.k.**, 2-3, Fig. 53-59 (Yenikapı); D. Whitehouse (1997). *Roman Glass in The Corning Museum*, Volume: 1, New York, s. 104-105, Nr. 155.; Y. Gorin Rosen ve T. Winter (2010). Selected Insights into Byzantine Glass in the Holy Land. J. Drauschke ve D. Keller (Editörler), *Glass in Byzantium - Produktion, Usage, Analysen, RGZM-Tagungen 8* içinde (s. 165-182), s. 169, Fig. 2:3-8 (Kudüs.); A. C. Antonaras (2010). Early Christian and Byzantine Glass Vessels: Forms and Uses. *Byzanz- das Römerreich im Mittelalter. Teil 1. Welt der Ideen, Welt der Dinge*, RGZM, 2010, s. 383-430, 386, Fig. 3 (Princeton Art Museum); A. Temür (2018). Sinop Müzesi Erken Bizans Dönemi Cam Kandilleri. *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl 11, Sayı XXXIII, s. 227-267, Kat. No. 4-9.

¹⁶⁴ Gorin Rosen ve Winter, 2010, **a.g.k.**, 167.

bazılarında da herhangi bir şey olmayıp, fitil doğrudan kandilin içindeki yağa daldırılmaktadır. Bu tip kandillerin kullanım kolaylığından dolayı Geç Roma döneminden itibaren sıkça tercih edildiği bilinmektedir.

İlk olarak Yakınoğu'da (Suriye Filistin Bölgesi) ortaya çıktığı kabul edilir¹⁶⁵. Tespit edilebilen en erken örnekleri ise 4. yüzyıla kadar iner¹⁶⁶.

Kulplu kandiller gövde şekline ve kulplarını yerleştirildiği yere göre; *ağızdan kulplu kandil* ve *gövdeden kulplu kandil* olmak üzere iki tipe ayrılmaktadır.

Ağızdan kulplu kandiller de kendi içerisinde gövde şekli ve ağız kenarlarına göre alt tiplere ayrılmıştır (Bkz. Levha 10-12). Tip 1A, sığ gövdeli ve içe dönük ağız kenarlı olan kandilleri temsil eder¹⁶⁷. TİP 1B, derin kâse gövdeli ve dışa dönük katlı kenarlı kandil örneklerini içerir¹⁶⁸. Bu tip kandillerin ağız çapı 7- 9 cm arası değişirken kaide çapları 5-8 cm arasındadır.

Gövdeden kulplu kandillerden Olympos kazılarında sadece 2 örnek yer alır (Bkz. Levha 13/A). Kandillerin ağız ve dip parçaları, kulpların gövdeye birleşim noktaları hariç geri kalan bölümleri kırıktır. Parçaların, diğer kandil formlarına göre çok az sayıda olması, bu formun kentte çok kullanılmadığını gösterir. Benzer formlar, Kosova ve Yenikapı örneklerinde de görülür¹⁶⁹. Ele geçen parçaların, geldikleri tabakanın 5.- 7. yüzyıl malzemesi bulundurmasına dayanarak, bu tarihe ait olduklarını söylemek mümkündür.

Bardak tipli kandiller, ağız kenarına doğru genişleyerek uzanan çan biçimli bir gövde ile buna bağlı damla biçimli bir kaideye sahiptir. Katalog içinde yer alan bardak tipi kandil örneklerinin tipolojisi kaide formuna göre yapılmıştır (Bkz. Levha 13/B).

¹⁶⁵ C. Isings (1957). *Roman Glass From dated Finds*. Groningen/Djakarta, s.162.; Burdajewicz, 2006, **a.g.k.**, 130; Baur, 1938, **a.g.k.**, 526.

¹⁶⁶ S. Dolores (2009). La vajilla de vidrio durante la antigüedad tardía en el Conventus Carthaginiensis. *The Glass Tableware Throughout Late Antiquity in the Conventus Carthaginiensis, BSA arqueología*, LXXV, s. 159-200, 185.; Isings, 1957, **a.g.k.**, 162.

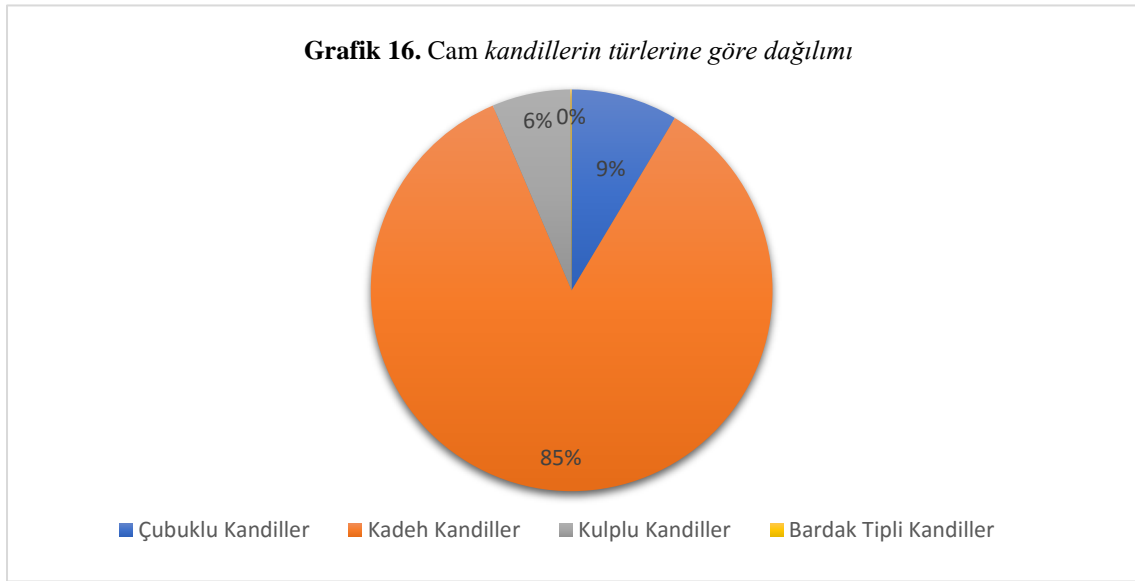
¹⁶⁷ Saldern, 1980, **a.g.k.**, 45, çiz. 234; Baur, 1938, **a.g.k.**, 530, fig. 23,34, çiz. 381C.

¹⁶⁸ S. H. Young (1993). A Preview of Seventh-Century Glass from the Kourion Basilica, Cyprus. *JGS*, 35, s. 39-47, 43, F.6, Kat. No. 7.; Saldern, 1980, **a.g.k.**, 48, Pl. 11, çiz. 240; Harden, 1962, **a.g.k.**, Pl. XX, çiz. 47. Güray Gençler, 2010, **a.g.k.**, 235-236, Fig. 210; Gorin,Rosen ve Winter, 2010, **a.g.k.**, 172 Fig. 5.1.

¹⁶⁹ D. Whitehouse (1997). *Roman Glass in The Corning Museum*. Volume: 1, New York, s.193, Nr. 338.; M. Krizanac (2009). Glass from Early Byzantine Gradina on Mount Jelica. *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean*, İzmir, s. 97, Fig. 9:57-60; Atik, 2009, **a.g.k.**, 2-3, Fig. 62.

Kaidenin gövdeye çıkış kısmı bir aletle sıkıştırılmış ve damla şekilli bir form almış kaidenin içi doludur. Kaide ve gövde arasında renk tonu farklılığı vardır.

Benzer örneklerine bakıldığında bu form, 4.-5. yüzyıl kandillerine ait özellikleri barındırır¹⁷⁰. Herhangi bir düz zemine konarak kullanılamaması, bu formun kandil işleviyle kullanılabileceğini düşündürür¹⁷¹. Form, büyük olasılıkla ya ağız kısmına geçirilen bir metal halkayla asılmakta ya bir metal kılıfın içinde kullanılmış olmalıdır¹⁷².

Kandillerde fitil ve yağ kullanımına değinecek olursak, fitiller genellikle keten veya pamuktan yapılmış, ancak papirüs gibi diğer malzemeler de kullanılmıştır¹⁷³. Derin gövdeli ve açık bir yağ bölmesine sahip olan kandillerdeki fitillerin iç kısmında bulunan cam fitil tüpleri veya metal fitil taşıyıcılar tarafından desteklenmiştir¹⁷⁴. Akdeniz dünyasında, Küçük Asya, Kıbrıs, Suriye ve Filistin gibi bölgelerde fitil taşıyıcı örnekler tespit edilmiştir¹⁷⁵.

¹⁷⁰ B. Czurda Ruth (2007). Hanghaus 1 in Ephesos Die Gläser. *Forschungen in Ephesos. VIII/ 7*, Wien, s. 185, çiz. 825 (Efes).; G.D. Weinberg vd., 1988, **a.g.k.**, 64, fig. 205 (Jalame); D. Foy (2000). Un Atelier de Verrier À Beyrouth au Début de la Conquête Islamique. *Syria*, 77, s. 239-290, 279, fig. 1-3 (Beyrut).; D. Foy (2003). Le Verre en Tunisie: L'Apport de Fouilles RécentesTuniso-Françaises. *Journal of Glass Studies*, 45, s. 59-89, 79, fig.77-81 (Tunus).

¹⁷¹ Saldern, 1980, **a.g.k.**, 52.

¹⁷² Gençler, 2009, **a.g.k.**, 98.

¹⁷³ L. Bouras ve M. G. Parani (2008). *Lighting in Early Byzantium*, Washington: Dumbarton Oaks, s.3.

¹⁷⁴ Bouras ve Parani, 2008, **a.g.k.**, 3.

¹⁷⁵ Bouras ve Parani, 2008, **a.g.k.**, 4.

Eğer çubuğun içi boş ise fitil kandilin çubuk kısmına yerleştirilerek kullanılmaktadır. Çubuk kısmının içi dolu ise kurşun fitil taşıyıcı yardımı ile fitil çanak kısmına yerleştirilmektedir. Çanak kısmına fitilin yerleştirilmesi ise iki şekilde sağlanmaktadır. İlk ve en yaygın kullanılan fitil taşıyıcı tipi, kandilin ağız kenarının üzerine oturacak şekilde bükülmüş iki bronz şeridi içeren “Y” biçimli fitil taşıyıcıdır. Üst kollar, kandilin ağız kenarına oturtulurken, yağın içinde kalan alt ucu fitilin konduğu kısımdır ve dik durması için boru şeklinde yapılmıştır¹⁷⁶. Diğer bir tip ise ağız kenarı üzerinde bükülmüş olan ve “S” biçimi veren fitil taşıyıcıdır. Uçlarından biri kandilin ağız kenarına tutturulur, diğer ucu ise fitilin dik durması için boru şeklinde yapılmıştır ve yağın içinde kalır. Özellikle Erken Bizans döneminde kullanımının yoğun olduğu görülür¹⁷⁷. Olympos buluntuları arasında da “Y” şekilli şerit ve ucunda da fitili yer alan birkaç örnek vardır (Bkz. Görsel 3). Ayrıca konkav şekilli, pişmiş toprak malzemeli fitil tutucuların tek delikli örneklerini de Olympos cam kandillerinin kullanım biçimlerine ışık tutar.

Görsel 3. Kandillerde kullanılan bronz ve seramik fitil taşıyıcılar (Olympos kazı arşivi)

Zeytinyağı kandil için en yaygın yakıttı, ancak herhangi bir bitkisel sıvı yağ da kullanılabilirdi¹⁷⁸. Hint yağı daha ucuz bir alternatifti, ancak güçlü kokusu nedeniyle sadece alt gelir grubu kullanırdı¹⁷⁹. Ayrıca balık (yunus balığı) veya balmumu da diğer yakıt türü arasındadır¹⁸⁰.

¹⁷⁶ Olcay, 1997, **a.g.k.**, 115.

¹⁷⁷ Bouras ve Parani, 2008, **a.g.k.**, 4.

¹⁷⁸ Bouras ve Parani, 2008, **a.g.k.**, 3.

¹⁷⁹ Bouras ve Parani, 2008, **a.g.k.**, 4.

¹⁸⁰ Olcay, 1997, **a.g.k.**, 115.; A. Kazhdan ve L. Bouras (1991). Oil. *The Oxford Dictionary of Byzantium*. New York: Oxford, s. 519.

5.2.2. Pencere Camları

Pencere camlarının yapımına ilişkin önemli bilgilerin yer aldığı en eski tarihli eser 12.yy.'da Theophilus tarafından kaleme alınmıştır¹⁸¹. Theophilus, bu eserinde düz (levha biçimli) ve kalay ya da kurşunla birleştirilen cam parçalarından oluşan vitray olmak üzere iki tip pencere camından bahsetmektedir¹⁸². Kazı buluntularıyla belgelenen dairesel biçimli pencere camları hakkında bu eserde değinilmemesi dikkat çekici bir unsurdur. Bu tipteki pencere camlarının söz konusu yüzyıllarda Batı dünyasında henüz tanınmadığını ya da üretilmemiş olduğuna işaret etmektedir¹⁸³. Nitekim bu tip camların Batı dünyasında tespit edilen örnekleri 14. yüzyıla aittir¹⁸⁴. Roma döneminde açıklıkların ince mermer levhalar ile kapatıldığı bilirse de 4. yüzyıla birlikte pencere camlarının kullanıldığı bilinmektedir¹⁸⁵.

Erken Bizans Dönemi'nden itibaren gerek dini ve kamusal yapılarda gerekse sivil konutlarda pencere camı kullanıldığına ilişkin bilgi ve belgeler vardır¹⁸⁶. Pencere camlarından düz (levha) biçimli olanlar 5. yüzyıla birlikte görülmeye başlanmış ve Sardes dükkânlarından yoğun toplanan bu tip pencere camları 5.-7. yüzyıllara tarihlenir¹⁸⁷. Düz (levha) biçimli pencere camlarına Geres, Saraçhane, Demre Aziz Nikoloas Kilisesi ve Anemurium da bulunan yerleşimlerde rastlanır¹⁸⁸. Dairesel biçimli ve katlı kenarlı pencere camlarının Yakındoğu'da 4. ve 5. yüzyıla birlikte üretildiği bilinmektedir¹⁸⁹. Ancak Sardes, Gao, Amorium, Kotor, Demre Aziz Nikolaos, Korinth

¹⁸¹ C.R. Dodwell (1961). *Theophilus The Various Arts*, New York.

¹⁸² Dodwell, 1961, **a.g.k.**, 47-58.

¹⁸³ B.Y. Olcay (2000). Bizans Dönemi Pencere Camları ve Kullanım Biçimleri Üzerine Bazı Bulgular. *Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Eskişehir, s. 259-275, 260.

¹⁸⁴ Olcay, 2000, **a.g.k.**, 266.

¹⁸⁵ D. B. Harden (1939). Roman Window-Panes from Jerash, and Later Parallels. *Iraq*, 6, s. 91.

¹⁸⁶ Harden, 1939, **a.g.k.**, 91.

¹⁸⁷ Olcay, 2000, **a.g.k.**, 267.

¹⁸⁸ C. Meyer (1989). Byzantine and Ummayyad Glass from Jerash: Battleship Curves. *Annual of the Department of Antiquities of Jordan*, 33, s. 235-244, 242 (Geres); R. M. Harrison ve M.A.V. Gill (1986). The Window Glass, *Excavations at Saraçhane in Istanbul, I*. R.M. Harrison (Ed.), Princeton, s. 204-206, 206 (Saraçhane); Çömezoğlu, 2007, **a.g.k.**, 144-49 (Demre); E. M. Stern (1985). Ancient and Medieval Glass from the Necropolis Church at Anemurium. *IX. Congres de l' Association Internationale pour l'Historie du Verre*, s. 35-63, 48 (Anemurium).

¹⁸⁹ Baur, 1938, **a.g.k.**, 546.

kazısı buluntularında bu tipe ait pencere camlarının Orta Bizans dönemine (9.-13.yy) tarihlendirildiği örnekler de mevcuttur¹⁹⁰. Özellikle Bizans dönemi örneklerinde dairesel katlı kenarlı pencere camlarda, kenarlarının içe doğru katlandığı görülür. Bunun nedeni, camı disk haline getirme sırasında çap genişler ve bundan dolayı en uç kısım çok incelikli dolayısıyla şebekeye oturulması sırasında kırılma ve çatlama olasılığı yüksektir. Söz konusu durumları gidermek adına kenarları sağlamlaştırmak için içeri doğru katlanır ve böylelikle camın şebekeye daha sağlam oturması sağlanır.

Pencere camlarının yerleştirildiği şebekeler hakkındaki bilgiler ise gerek yazılı kaynaklar aracılığıyla gerekse kazı buluntularına dayanmaktadır. Bizans dönemi mimarisinde pencere tipi temelde iki gruba ayrılmaktadır. Roma döneminden beri bilinen bu iki pencere türünden birisi, dikdörtgen biçiminde üstü kemerli tek açıklık; diğeri ise kemerli üçlü açıklık olarak yapılmıştır¹⁹¹. Erken dönem bazilikalarında apsis ve orta nefte yer alan bu açıklıklar daha ziyade orta nefi aydınlatmayı amaçlamıştır. Kubbeli bazilikalarda ise kubbeye yapılan açıklıklarla, ışığın mekâna tepeden girmesi sağlanmıştır. Bu açıklıklar içine yerleştirilen şebekeler, taş, ahşap ve alçı gibi farklı malzemeden yapılmış; pencere camlarının yerleştirildiği delikler kare veya yuvarlak biçimde düzenlenmiştir¹⁹².

Dairesel ya da düz biçimli pencere camları alçı, taş, kireçtaşı veya ahşap malzemeli şebekeler içinde yer almaktadır. Şebekeler ise dikdörtgen, kare veya daire biçiminde olabilmektedir. Bizans'ın erken yıllarında bazen şebekeler içine taş plaka veya su mermeri denilen oldukça ince saydam bir levha yerleştirildiğini bilmekteyiz. Sonraki dönemlerde ise bu taş levhaların yerini daire, kare veya dikdörtgen formlu pencere camları almıştır¹⁹³. Bizans mimarisinde kullanılan şebekelerin günümüze gelen örnekleri sınırlı sayıda. Günümüze gelen şebeke örnekleri arasında yuvarlak delikli olanlar tespit edilebilmektedir. Delik çapları 13-20 cm. arasında değişen bu tür şebekelerin taş ve alçı

¹⁹⁰ Saldern, 1980, **a.g.k.**, 101 (Sardes); T. Insoll (1998). Islamic Glass from Gao, Mali. *Journal of Glass Studies*, 40, s. 77- 98, 85 (Gao).; C.S. Lightfoot (1997). 1995 Yılı Amorium Kazısı. *XVIII. Kazı Sonuçları Toplantısı*, II, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, s. 431- 447, 439 (Amorium).;

M. Krizanac (2001). Medieval Glass from the Cathedral of St. Tripun at Kotor. *Journal of Glass Studies*, 43, s.182-184,182 (Kotor).; Çömezoğlu, 2007, **a.g.k.**, 150-157 (Demre); G.R. Davidson (1940). A Medieval Glass Factory at Korinth. *American Journal of Archaeology*, XLIV, s. 297-324, 322 (Korinth).

¹⁹¹ W. Loerke, A. Cutler ve A. Kazhdan (1991). Window. *The Oxford Dictionary of Byzantium*, New York: Oxford, s. 2198.

¹⁹² Olcay, 2000, **a.g.k.**, 268.

¹⁹³ Coşkun, 2017, **a.g.k.**, 62.

olanları bilinmektedir. Delik kenarları profilli olan örneklerin yanısıra düz olanları da mevcuttur¹⁹⁴. Bir diğer pencere şebekesi de kare veya dikdörtgen delikli olanlardır. Yuvarlak delikli şebekelerde olduğu gibi taş, mermer ve ahşap örnekleri tespit edilebilmektedir. Kare delikli pencere şebekesinde camın yerleştirileceği profil yer almaktadır. Benzer türde profilli kare delikli pencere şebeke örnekleri Saraçhane kazısında bulunmuştur¹⁹⁵. Olympos kazı çalışmaları sırasında pencere şebekelerine ait bir bulguya rastlanmamıştır.

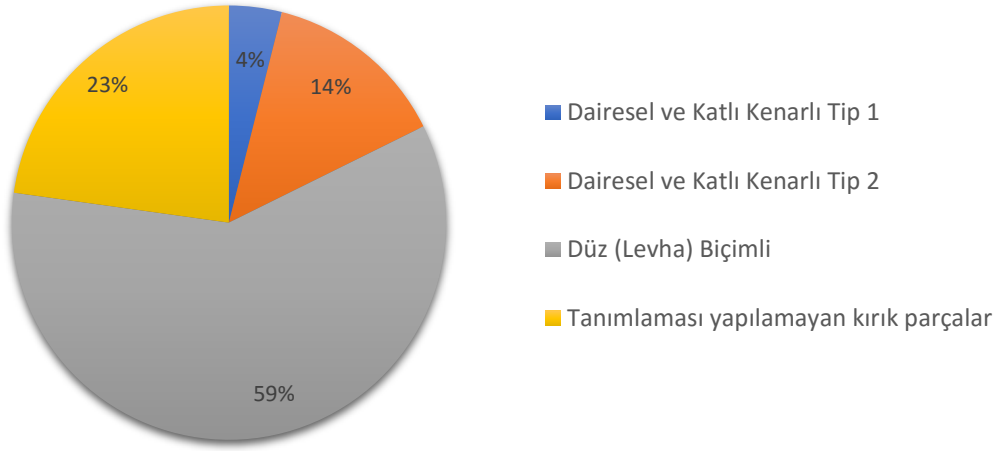
Aydınlatma işlevli eserler arasında yer alan pencere camları, Olympos cam eserleri arasında sayısal yoğunluk açısından en yoğun buluntu grubudur. Pencere camları, parçanın formuna göre dairesel ve katlı kenarlı ve düz (levha) biçimli olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. 2009-2019 yılları arasında toplam 1.781 adet pencere camı bulunmuştur. Bu pencere camlarının 315 adedi dairesel ve katlı kenarlı, 1.060 adedi düz (levha) biçimli ve 406 adedi ise parçanın oldukça küçük ve kırık olmasından dolayı tanımlaması yapılamayan pencere camlarından oluşur. Olympos'ta bulunan dairesel biçimli pencere camlarının benzer örnekler ile kıyaslandığında genellikle 17 cm ile 26 cm arasında değişen çaplarda üretildiğini söylemek mümkündür¹⁹⁶. Tapınak içinde bulunan "Viridarium su tankı 2 (batı)" buluntu yerinde ve +2.46/+2.36 m. kotunda oldukça fazla pencere camı ele geçmiştir. Söz konusu pencere camlarının birçoğu eşleştirme yapıldığı sırada birleştirilmiş ve levha biçimli oldukları gözlemlenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda dikkate değer bir parça ise 23x17 cm. ölçülerindeki levha biçimli pencere camı, kenar ve gövde parçalarıyla birleştirilerek, bu türdeki pencere camlarının genel ölçüsü hakkında bilgi vermesi açısından önemli bir bulgudur (Bkz. Levha 14).

¹⁹⁴ Yuvarlak delikli pencere şebekeleri için bkz. A. Engle (1987). *Lamps and Windows in Antiquity*. Phoenix Publications, s. 87, res.56, a-b-c (4- 5.yy.); R.F.Hoddinott (1963). *Early Byzantine Churches In Macedonia and Southern Serbia*, New York, çiz. 58 (Rekonstrüksiyon çizim 5.yy.); Harrison, 1986, **a.g.k.**, 204-206 (7.yy.); Harden, 1939, **a.g.k.**, 91 (9.yy.).

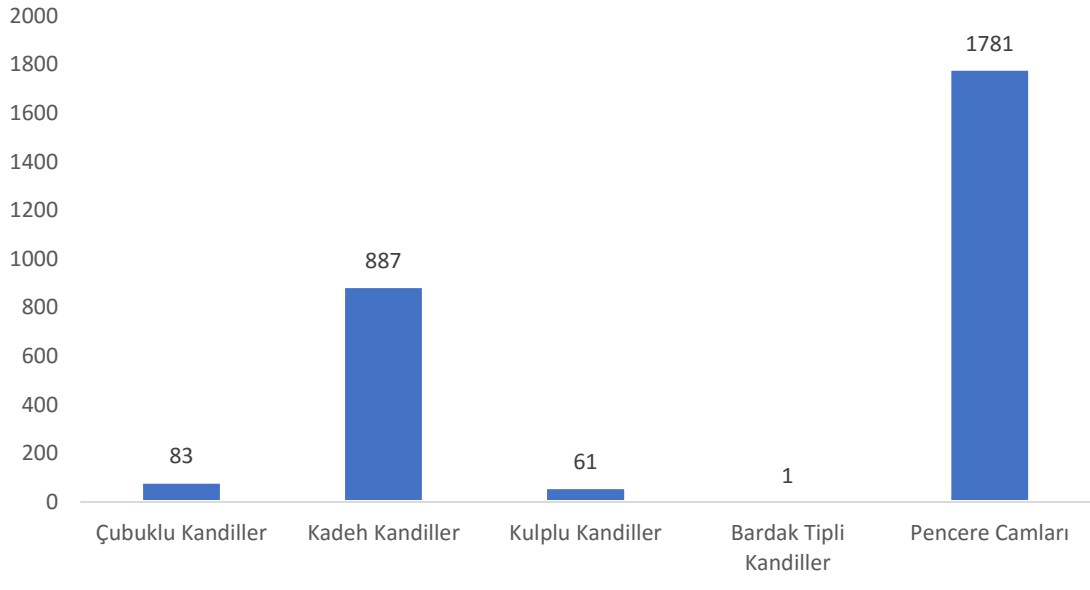
¹⁹⁵ Harrison, 1986, **a.g.k.**, 204-206.

¹⁹⁶ Coşkun, 2017, **a.g.k.**, 59.

Grafik 17. Pencere camlarının türlerine göre dağılımı

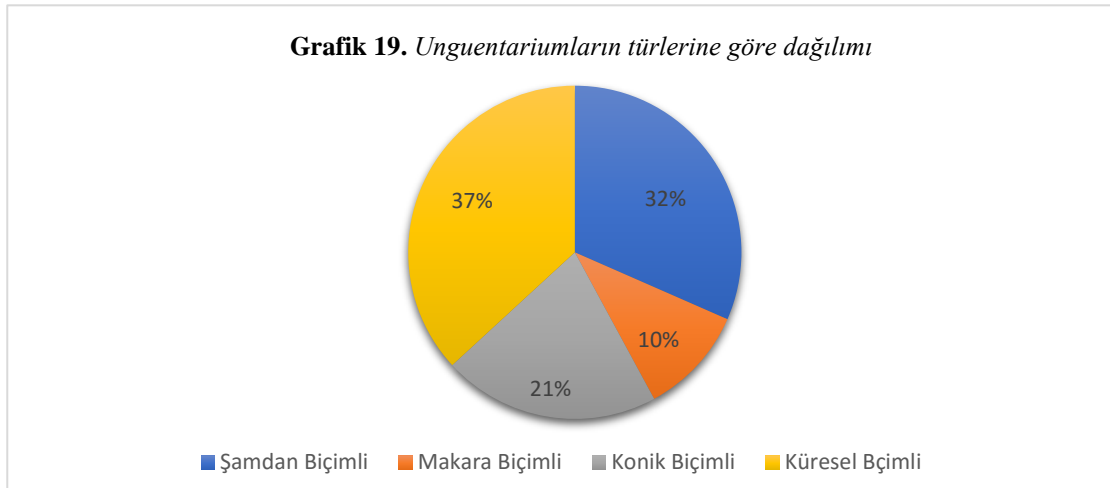
Grafik 18. Aydınlatma işlevli cam buluntuların türlerine göre adet dağılımı

5.2.3. Unguentariumlar

Unguentariumlar çeşitli parfüm ve yağları saklamak amaçlı kullanılmıştır¹⁹⁷. Ancak, unguentariumların kullanım alanlarının farklılaşmasına rağmen, sıklıkla nekropol alanlarında karşımıza çıkmaktadır¹⁹⁸. Unguentariumlar, arkeolojik kazı alanlarında sıklıkla mezar buluntuları olarak ortaya çıktığından; unguentarium'un tanımı yapılırken ağırlıklı olarak buluntu yeri de dikkate alınarak bir tanımlama yapılmaktadır¹⁹⁹. Nekropol alanlarında ölenlere saygı amaçlı olarak ölen kişinin ardından onun için ne kadar çok üzüntü duyulduğunu göstermek için gözyaşlarının toplanıp mezara bırakıldığı ve bu amaçla kullanıldığı düşünülmektedir²⁰⁰

Unguentariumlar, ağız kenarı, gövde ve dip parçalarına göre yapılan inceleme sonucunda; *Şamdan biçimli*, *makara biçimli*, *konik biçimli* ve *küresel biçimli* olmak üzere 4 form tespit edilmiştir.

Şamdan biçimli unguentariumlar Roma camcılığında en çok rastlanan tiplerdendir. Uzun boyunlu yapılarıyla çeşitli yağ, kozmetik sıvı veya esansın daha az dökülmesini sağlamakta ayrıca bu yapıyla içerisindeki maddenin buharlaşmasını da

¹⁹⁷ E. M. Stern (1984). Antikes Glas in der Südtürkei. *Glastechn Ber*, 57, s. 132-139.; J. W. Hayes (1997). *Handbook of Mediterranean Roman Pottery*. University of Oklahoma Press, s. 85.; C. Daremberg ve E. Saglio (1963). *Dictionnaire des Antiquités Grecques et Romaines*, s. 591.

¹⁹⁸ A. Saraçoğlu (2011). Hellenistic and Roman Unguentaria from the Necropolis os Tralleis. *Anatolia*, 37, s. 1-42, 3.

¹⁹⁹ B. E. Sönmez (2015). Nevşehir Müzesi'nde Bulunan Cam Unguentariumlar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* (8), 41, s. 733-746, 733; E. M. Stern ve E. Erten Yağcı (1989). Glass Vessels Exhibited in the Bölge Museum-Adana/Adana Bölge Müzesinde Sergilenmekte Olan Cam Eserler. *Belleten*, CLIII, s. 583-605.

²⁰⁰ R. S. Young (1951). An Industrial District of Ancient Athens. *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens* 20 (3), s. 135-288, 268-269.

önlediği sanılmaktadır²⁰¹. Şamdan biçimli unguentariumlar taşımaya elverişli olmamasından dolayı evlerde kullanıldığı varsayılmaktadır²⁰². Olympos örneklerini temsil eden şamdan biçimli unguentariumların benzer örnekler ile kıyaslandığında yükseklikleri yaklaşık 10 cm ile 20 cm arasında değişkenlik göstermektedir (Bkz. Levha 15).

İkinci grup, bodur, ağız kenarı katlı kenarlı veya düz kenarlı, silindir boyunlu, dip kısmı oldukça kalın makara biçimli unguentarium tipi olarak tanımlanmıştır. İlk örneklerinin Mısır'da bulunması, önceleri bu tipteki cam eserlerin Mısır'a özgü olduğu düşüncesini oluşturmuştur²⁰³. Fakat bunların benzer örnekleri daha sonra birçok Doğu Akdeniz merkezinden de ele geçmiştir²⁰⁴ ve üretimleri de 1. yüzyılda başlayıp 3. yüzyıla kadar devam etmiştir²⁰⁵. Olympos örneklerinde bütün halde bulunmuş tek örneği bu tipe aittir (Bkz. Levha.16/A).

Unguentariumların içinde değerlendirilen konik biçimli az sayıda ele geçmiştir (Bkz. Levha 16-7). Söz konusu unguentariumların sadece ağız kenarları olsa da yapılan araştırma sonucunda bu şişelerin benzer örneklerine göre formu tanımlanmıştır²⁰⁶. Dışa dönük katlı ağız kenarı, uzun silindirik boyundan konik şekilli bir gövdeye geçer ve vurma dipli kaide ile son bulur. Boyut olarak değerlendirildiğinde ağız çapları 2.5-3 cm., yüksekliği ise 10-15 cm. aralığında değişkenlik gösterir.

İçeri doğru katlanmış ağız kenarı, kısa ya da uzun silindir boyun, küresel gövde ve düz tabanlı unguentariumlar, küresel biçimli olarak tanımlanmıştır. Anadolu'da da çok yoğun olmasa da özellikle Erken Roma Dönemi örneklerinde karşılaşılan bir form olmuştur²⁰⁷. Unguentariumların yüksekliği 8-10 cm aralığındadır. Olympos kazılarında

²⁰¹ O. Vessberg (1952). Roman Glass in Cyprus. *Opuscula Archaeologica*, 7, s.109-168, 136-137.

²⁰² Sönmez, 2015, **a.g.k.**, 33.

²⁰³ F. Yurtseven (2006). Tarsus Köylü Garajı Mezarı Buluntuları. *Anatolia*, 31, s. 91-121, 96.

²⁰⁴ Dura-Europos, Jericho, Homs, Kıbrıs, Gordion, Sardis, Elazığ-Ağın örnekleri için bkz. E. Erten Yağcı (1999). Kilikia'da Cam. *Olba 2*, s. 169-183, 172.; Stern ve Erten Yağcı, 1989, **a.g.k.**, 601

²⁰⁵ Yurtseven, 2006, **a.g.k.**, 96.

²⁰⁶ Örnekler için bkz. O. Vessberg (1952). Roman Glass in Cyprus. *ApArch*, 7, s. 109-165, 140.; A. Antonaras (2012). *Fire and Sand*. Ancient Glass in The Princeton University Art Museum. New Haven and London: Yale University Press. s. 218-337.; T. Hazinedar Coşkun (2019). Özel Bir Koleksiyonun Düşündürdükleri: Koray Selçik Koleksiyonu Cam Eserlerinden Örnekler. *Sanat Tarihi Dergisi*, XXVIII/2, s. 549-569, 557, Kat. no. 1-2.

²⁰⁷ Gençler, 2009, **a.g.k.**, 52; C. S. Lightfoot ve M. Arslan (1992). *Ancient Glass of Asia Minor: The Yüksel Erimtan Collection / Anadolu Antik Camları: Yüksel Erimtan Koleksiyonu*, Ankara, s. 39-41, No. 6-8.

sadece ağız kenarları ele geçmiştir (Bkz. Levha 17/B). Bir buluntunun ağız ve dip parçası restitüe edildikten sonra genel formu hakkında yorum yapılmıştır.

Olympos kazılarında bulunan unguentarium formlarının şamdan ve makara biçimli olanları 1-3. yüzyıl, konik biçimli ve küresel biçimli olanları ise 3.4. yüzyıl aralığına tarihlendirilmiştir. Söz konusu tarihlendirmedeki temel ölçüt, buluntu yeri ve tabakanın mimari unsuru ve küçük buluntuların birbiriyle olan uyumlu ilişkisidir.

5.2.4. Günlük Kullanım Şişeleri

Olympos camları arasında yer alan şişeler gerek sayısal gerekse çeşitleme bakımından en zengin grubu oluşturmaktadır. Buluntuların büyük kısmı ağız, boyun, ağız-boyun, ağız-kulp biçiminde ele geçmiştir.

Olympos cam şişeleri, *geniş boyunlu ve küresel gövdeli*, *konik boyunlu ve silindirik/küresel gövdeli*, *silindirik boyunlu ve küresel gövdeli* ve *silindirik boyunlu, kübik gövdeli* olmak üzere 4'e ayrılmıştır.

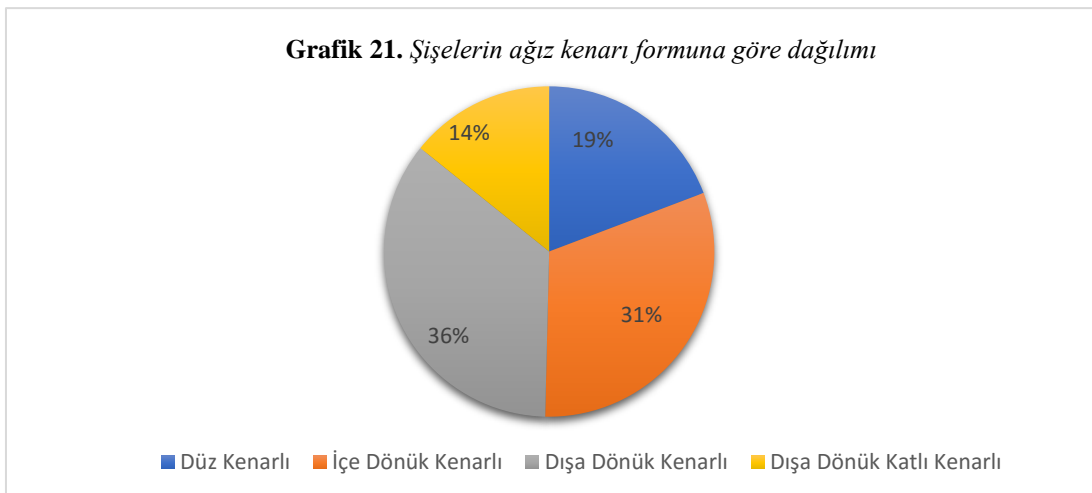
Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler genelde konkav (vurma) kaideli, küresel gövdeli ve uzun bir boyunun ağız kısmına geldiğinde genişleyerek form almış örnekler olarak tanımlanır. Ağız çapları 5-8 cm aralığında ölçü vermektedir (Bkz. Levha 18-29).

Konik boyunlu şişelerin gövdeleri silindirik ya da küresel biçimlidir. Boyun şekli bazı örneklerde ağıza doğru genişleyerek açılırken bazılarında silindir biçiminde devam eder ve ağız kenarına yakın bir kısımda genişleyerek koni şeklini almaktadır (Bkz. Levha 30-34). Benzer örnekler ile Olympos şişe ağızları değerlendirildiğinde şişelerin tahmini

yüksekliği 14- 17 cm arasında olduğunu söylemek mümkündür. Ağız çapları ise 6-7,5 cm arasında ölçülmektedir²⁰⁸.

Silindirik boyunlu, küresel gövdeli şişelerin bir kısmı boyun ve gövdesi cam ipliyle bezemeli oluşuyla diğer tiplerden ayrılmıştır (Bkz. Levha 34-35). Düz kenarlı ya da içe dönük kenarlı olan ağız, silindir biçiminde omuza kadar inmektedir. Ağzın ya hemen altında ya da omuza kadar inen ağız-boyun kısmını ortalayacak şekilde cam ipliği sarılarak oluşturulmuş bezemeleri bulunur. Bu tür bezemelerde, oluşturulan spiralin en üst ve en alt kısmında ya da sadece en üst kısmında diğerlerinden daha kalın cam ipliğinin sarıldığı görülmektedir. Cam iplikleri çoğunlukla kobalt mavisi rengindedir. Bazı örneklerde cam ipliklerinin, kabın renginde olduğu örnekler de bulunur. Benzer formdaki şişelere Suriye ve Filistin bölgesi üretimleri arasında sıklıkla rastlanmaktadır. Söz konusu şişeler için 6. yüzyıl ortası- 7. yüzyıl tarihleri ileri sürülmektedir.

Kübik gövdeli şişeler, Roma Dönemi'nde, özellikle 2-3. yüzyıla ait örnekleriyle bilinir. Olympos örneklerinde sadece şişenin kaidesi günümüze ulaşmıştır (Bkz. Levha 36/A). Çalışmalar sırasında ele geçen kübik şişe parçaları, tüme yakın kare prizma gövde parçası ile aynı biçimli bir diğer şişeye ait olduğu anlaşılan altı bezemeli kare tabanlı ve dipten vurmali kaide parçasından oluşur. Bu kaidelerin hangi şişe formuna ait olabileceğini yayınlardan yapılan araştırmalar sonucunda belirlenmiştir.

Olympos şişe örneklerinin büyük bir çoğunluğu kırık ve parçalarının noksan olmasına rağmen restitüsyonları yapılarak biçimleri anlaşılabilmiştir. Özellikle tarihli

²⁰⁸ Saldern, 1980, a.g.k., 69-70.

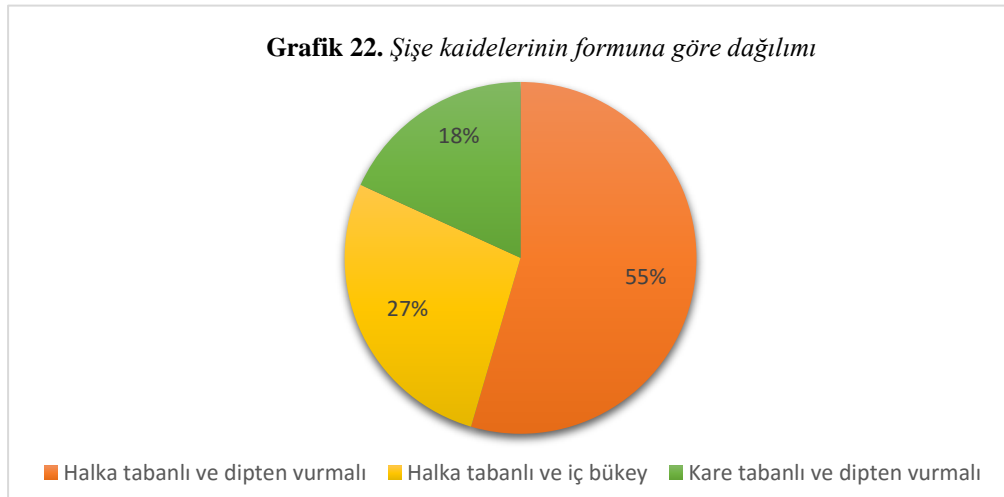
tabakalarda ortaya çıkarılan buluntularla değerlendirildiğinde Erken Bizans Dönemi'nde yaygın olarak kullanılan şişe formunu taşıdıkları izlenir.

5.2.5. Şişe Kaideleri

Sıvı saklamak ve servis etmek için kullanılan şişeler Bizans döneminde oldukça çeşitli formlarda karşımıza çıkmaktadır. Olympos kazı çalışmalarında tanımlanabilen 11 adet şişe kaidesi vardır. Bu kaidelerin gövde ve ağız kenarına ait parçalar olmadığı için ayrı kategoride değerlendirilmeye alınmıştır. Kaide parçaları formlarına göre halka tabanlı ve dipten vurmali, halka tabanlı ve iç bükey, katlı tabanlı ve dipten vurmali olmak üzere üç tipe ayrılmıştır.

Katalogda yer alan kaide parçalarının büyük bir bölümü, halka tabanlı ve dipten vurmali form içerir (Bkz. Levha 36/B-37). Yüksek halka tabana sahip olan buluntular kalın cidarlıdır. Kaide çapları 4.8-7.5 cm. aralığındadır. Kaidelerinin küçük çaplarda olması ve gövdelerinin diğer formlarda karşılaştığı gibi yanlara doğru genişleyerek değil de yukarıya doğru düz bir biçimde devam etmesi eğilimindeki buluntuların şişe olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

Kat. No. 61'de tanımlanan şişe kaidesi katlı tabanlı ve dipten vurmali'dir. Diğer şişe kaidelerinden farkı, geometrik desenli ve kalıba üfleme tekniği ile şekillendirilmiş olmasıdır. Söz konusu kaideyle birlikte gövde parçasının restitüe edilmesinden dolayı kübik gövdeli şişe işleviyle değerlendirilmiştir. Şişe kaideleri buluntu yeri ve tabakaya göre incelendiğinde kare tabanlı ve dipten vurmali kaidenin 4. yüzyıla, halka tabanlı ve dipten vurmali, halka tabanlı ve iç bükey şişe kaideleri ise 5-7. yüzyıla tarihlenmişlerdir.

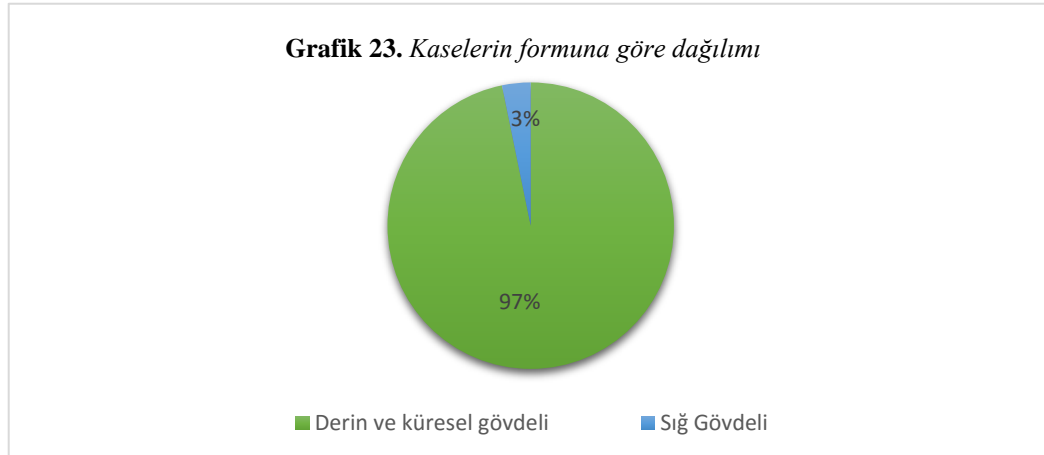

5.2.6. Damacana

Kırık parçalar halinde olan tabana doğru genişleyen şişe formu, Olympos örnekleri arasında en büyük boyut ve en kalın cidara sahip yapısıyla depolama kabı işleviyle kullanılmış olmalıdır (Bkz. Levha 37/B). Yapılan restitüe sonucunda boynu silindirik biçime sahip olup gövdeye geçerken küresel bir şekil almaktadır. Parçanın benzer örnekleri karşılaştırıldığında 6.-7 yüzyıl aralığına tarihlendirilmektedir.²⁰⁹

5.2.7. Kaseler

Olympos kazılarında bulunan kaseler, ağız, gövde ve kaide biçimine göre *derin ve küresel gövdeli* ve *sığ gövdeli* olmak üzere iki tipe ayrılmıştır. Çok sayıda ağız kenarının bir kısmı küresel biçimli kaselere aittir. Buluntular arasında bu biçimi yansıtan örnekler tespit edilmiş ve restitüsyon çizimleri yapılmıştır. Yükseklikleri 8-12 cm. ağız çapları 6-12 cm. olan bu tip kaselerin biçimsel olarak 4. yüzyıl sonu ile 5. yüzyıl arasında geniş yayılım gösterdiği izlenir. Büyük olasılıkla içki kabı olarak kullanılmışlardır²¹⁰.

Derin ve küresel gövdeli kaseler, kendi içinde 4 ayrı gruba ayrılır: İlk gruba ait parçaların ağız kenarı düz ya da içe dönük, gövdesi küresel ve bezemesiz, çoğunlukla halka tabanlı ve dipten vürmalı bir kaideyle son bulur (Bkz. Levha 38-41). İkinci grubun ağız kenarı içe dönük, gövdesi küresel ve parçanın dış yüzeyinde lif bağlamayla oluşturulmuş bezemesi olan kaseler vardır (Bkz. Levha 41/B). Üçüncü grup, ağız kenarı içe dönük, boyundan gövdeye doğru dışa dönerken keskin bir kıvrımla daralan bir forma

²⁰⁹ S. Baybo (2005). Glasfunde aus der "Weststadt" in Limyra aus den Kampagnen 2002-2004. *Adalya* 8, s. 211-239, s. 233, fig. 12, Kat. No. 12.; Atik, 2009, **a.g.k.**, 13, fig. 66-68.

²¹⁰ Olcay Uçkan, 2017, **a.g.k.**, 201.

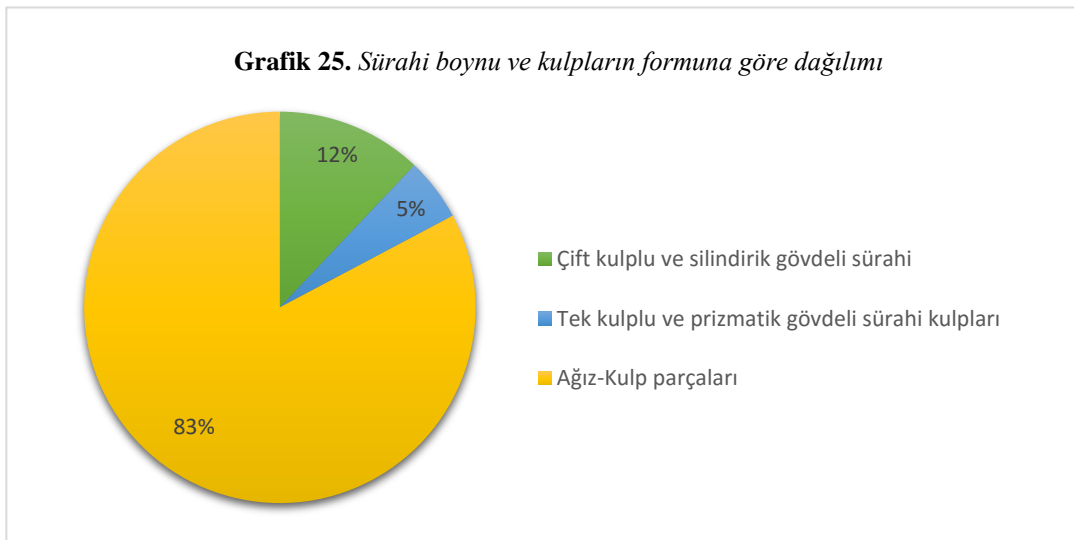
sahip olan kâse örneğini içerir. Son grupta ise ağız kenarı katlı ve üçgen kesit verir. Gövdesi olasılıkla küresel biçimlidir.

Sığ gövdeli kaseler sınıfına dahil olan parçaların ağız çapı ve hacmi daha geniştir. Alçak ve yayvan görünüşü vardır. Ağız çapları 8-12 cm. aralığındadır. 2 adet tespit edilen sığ gövdeli kaselerin bir örneğinde ağız kenarında kare kesitli yivlerin olmasıyla diğer örneklerden ayrılır (Bkz. Levha 42/A).

5.2.8. Sürahi Boynu ve Kulpları

Kazı çalışmaları sırasında 58 adet ağız-kulp ve kulp parçaları ele geçmiştir. Bu parçaların sürahi olarak adlandırılmalarının sebebi, ağızlarının ve kulplarının formudur. Kırık oldukları için tam formları tespit edilemese de kulpların ağız kenarına ekleniş biçimi ve kulpların formuna göre incelendiğinde bu kapların içki servisi yapmak amacıyla kullanıldıklarını gösterir.

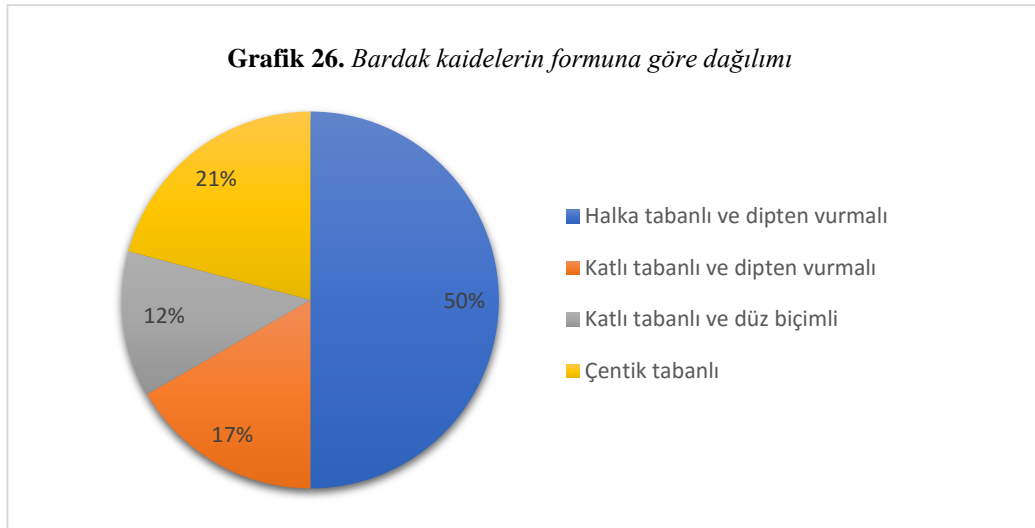
Olympos kazısı buluntuları kulp sayısı ve kulpların formuna göre çift kulplu ve silindirik gövdeli ve tek kulplu ve prizmatik gövdeli sürahi kulpları olmak üzere iki gruba ayrılmıştır (Bkz. Levha 42/B-43). Söz konusu parçalar benzer örnekleri ve tabakayla ilgili veriler kıyaslandığında 3.-4. yüzyıllar arasında kullanılan sürahi formlarını temsil etmektedir.

5.2.9. Bardak Kaideleri

Bu gruba giren kaidelerin bardak olarak adlandırılmasındaki temel ölçüt, gövde çaplarının yüksekliklerine eşit ya da yüksekliklerinden daha az olmasıdır. Su ve benzeri sıvıları içmek için kullanılan küçük boyutlu kaplar olması için daha uygundur. Sıvı içecekleri tüketmek için kullanılan, içki kaplarından birisidir. Buluntular arasında, toplam 23 adet bardağa ait olabilecek kaide parçaları tespit edilmiştir.

Bardak kaideleri aldıkları forma göre 3 tipe ayrılmıştır: *halka tabanlı ve dipten vurmali*; *katlı tabanlı, dipten vurmali veya düz biçimli*; *çentik tabanlı* olarak kaideler incelenmiştir.

Halka tabanlı, dipten vurmali ve katlı kenarlı olan diğer bardakların kaide çapları 3-4.7 cm. arasında değişmekte, kaide yüksekliği de 1.2-2.9 cm. olarak ölçülmektedir. Çentik tabana sahip kaidelerin ise çapları 2.8-5.8 cm., yüksekliği 1-1.8 cm. değerleri arasındadır. Örneklerin tamamı, gövdesi ya da kaidenin biraz üstünden kırık ve noksan olduğundan parçanın tam yüksekliği hakkında bir fikir vermemektedir (Bkz. Levha 43/B-45).

5.2.10. Kavanozlar

Bu kapların küresel gövdeleri ve üzerindeki daralmanın ardından dışa açılan ağızları, saklama kapları olduklarını göstermektedir. Ağız çapları 4-18 cm arasında ölçülmüştür. Sadece bir kavanozun ağız ve dip parçası restite edilebilmiştir (Bkz. Levha 45/B). Geri kalanların tamamı ağız parçasından oluşur. Kavanozlar işlevi açısından formu

yüzyıllarca kullanılmaya devam etmiş bir türdür ve benzer Erken Bizans döneminde sıklıkla kullanılmaya devam edilmiştir²¹¹.

5.2.11. Tabaklar

Olympos kazılarında, Erken Bizans Dönemi'ne ait servis kabı olarak kullanılan tabakların ağız ve kaide parçaları ele geçmiştir. Tabaklar ile ilgili yapılan inceleme sonucunda sığ veya derin gövdeli olabilecek iki tip tespit edilmiştir (Bkz. Levha 46). Yuvarlatılmış bir ağız, sığ bir gövdeye sahip olan parçanın dip kısmına ait parça olmamasından dolayı net bir tanım yapmak mümkün değildir. Ancak, bu forma ait tabaklarda ya halka taban ya da hafif vurma diple karşılaşılır. Ağız çapları 10-16 cm. aralığında değişkenlik gösterir.

5.2.12. Bilezikler

Cam bileziklerin geniş tarihsel süreç içerisinde kadınlar, çocuklar ve erkekler tarafından takılan objeler oldukları bilinir. Nitekim mezar buluntularının çoğunda tüm veya tüme yakın ele geçirilen örneklerden bileziklerin bireylerin kollarının üst ve alt kısımlarında yer aldıkları görülmektedir.

Cam bileziklerin boyutları, yapım ve bezeme özelliklerine göre Olympos bilezikleri incelenmiştir. Kesit tipi olarak bileziklerinin tamamı dikdörtgen biçimlidir. Bu kesit biçimi kendi içerisinde dış yüzü sivri ve dış yüzü tek sıra yivli olmak üzere iki alt gruba ayrılır. Kesit tipi yanısıra bezeme ve renklerine göre bilezikler değerlendirildiğinde tüm bileziklerde tek renk hâkim ve biri geometrik bezemeli olup geri kalan bilezikler de bezeme bulunmamaktadır.

Kat. No. 83 ve 84'te bulunan bilezikler, Erken Bizans döneminde sık tercih edilenler arasındadır ve açma-tabaka ilişkisiyle irdelendiğinde 5.-7. yüzyıllara tarihlendirilir.

Kat. No. 85 de yer alan bileziğin form ve renk olarak incelendiğinde benzer örneklerinin Orta Bizans Döneminde sık kullanılan bir tip olduğu tespit edilmiştir²¹².

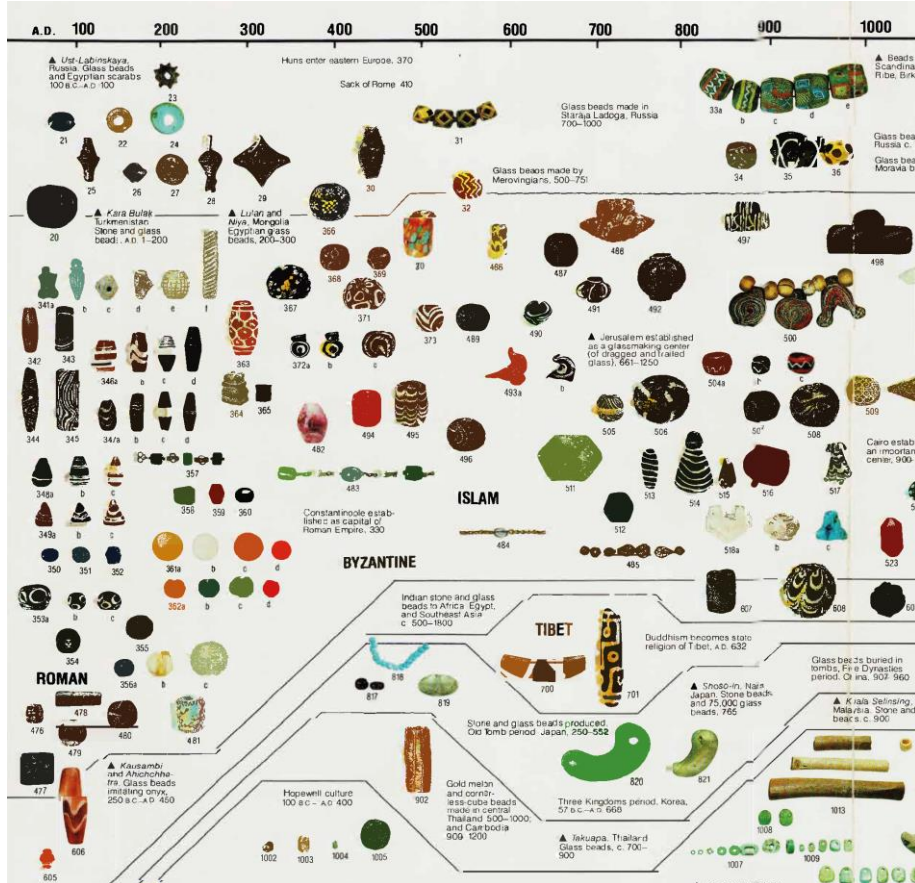
²¹¹ D. Barag (1978). Hanita Tomb XV of the 3rd-early 4th Century. *Atiqot*, XIII, s. 28-31.; Vessberg, 1952, **a.g.k.**, Pl IV/13-29, 24-26.; Çömezoğlu, 2007, **a.g.k.**, 235.

²¹² Benzer örnekleri için bkz. Z. Oral Çakmakçı (2012). Kuşadası-Kadıkalesi Kazılarında Süs Amaçlı Cam Objeler: Boncuklar ve Bilezikler. *II. ODTÜ Arkeometri Çalıştayını Bildiriler Kitabı Türkiye Arkeoloji'sinde Cam: Arkeolojik ve Arkeometrik Çalışmalar Bildiri Kitabı*. Ş. Demirci (Ed.), içinde (s. 114-135), Ankara:

Olympos cam buluntuları arasında tarihsel aralığı Orta Bizans Dönemi olan tek cam örnek olması açısından önem arz etmektedir.

5.2.13. Boncuk/Yüzük Taşı/Düğme

Olympos kazılarında 3 adet küresel veya oval şekilli tek renkli boncuklar, 1 adet yuvarlak kesitli çubuk boncuk ve 1 adet kristal görünümlü kare yüzük taşı bulunmuştur.

Görsel 4. Roma ve Bizans dönemi cam boncukları (Dubin, 1995)

Süsleme bakımından tek renk boncukların yanında, katmanlı bezenmişler, nazarlık gibi çok gözlü boncuklar, cam ipliğiyle kaplanmış olanlar görülmektedir. Roma ve Bizans dönemlerinde tek renkli cam boncuklar bulunmakla birlikte, özellikle renkli cam lifi sarılarak bezenmiş cam boncuk örnekleri yaygındır²¹³ (Bkz. Görsel 4).

Odtü Arkeometri, s. 127, Şek. 10.; H. Schwarzer (2009). Spatantike, Byzantinische Glasfunde aus Alexandria Troas. *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean*, İzmir, s. 67-84, 84/55.; Z. Uysal (2013). *Kubad-Abad Sarayında Selçuklu Cam Sanatı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, s.141, Res. 148/2, 3.; Gill, 2006, **a.g.k.**, 107/f. 1/22/370.

²¹³ Z. Uysal (2008). *Kubad-abad sarayı cam buluntuları (1981-2004)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 475.; L.S. Dubin (1995). *The History of Beads: From 30,000 B.C. to the Present*. New York : The Times Mirror Company, s. 113.

5.2.14. Yüzük

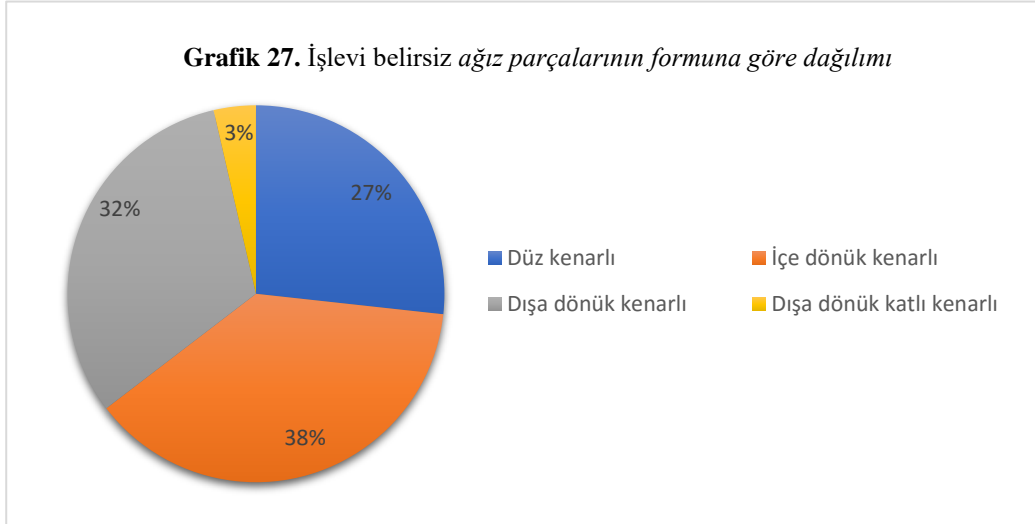
Döneminin sevilen takılarından olan cam yüzükler hakkındaki bilgilerimiz henüz oldukça kısıtlı durumdadır. Bunun bir nedeni günümüze çoğunun sağlam ulaşamaması diğeri ise sadece camdan yapılmış yüzüklerin olasılıkla bilezikler kadar fazla üretilmemiş olmasıdır²¹⁴. Yine de bu objelerinde kökeninde, tıpkı bilezikler gibi, muhtemelen Roma gelenekleri ve üretim yöntemleri vardı. Roma döneminde genellikle oldukça sade, basit işçilikli ve tek renkli cam yüzükler görülmektedir. 4. yüzyılda ise Roma'nın sade, düz yüzüklerinin yerini daha özenli işçilik gerektiren takılar almıştır²¹⁵. Olympos kazılarında ele geçen tek yüzük örneği de oldukça sade ve tek renkli üretilmiş olup yarısı kırık vaziyettedir.

²¹⁴ Hazinedar Coşkun, 2020, **a.g.k.**, 34.

²¹⁵ Hazinedar Coşkun, 2020, **a.g.k.**, 34.

5.2.15. İşlevi Belirsiz Kırık Parçalar

Olympos kazısında bulunan ve tek ya da restitüe edilemeyen ağız parçaları, kendi içlerinde formlarına ve renk tonlarına göre ayrılmıştır. Olympos’da bulunan 1.051 adet işlevi tespit edilemeyen ağız kenarları; düz kenarlı, içe dönük kenarlı, dışa dönük kenarlı ve dışa dönük katlı kenarlı olmak üzere 4 tipte değerlendirilmiştir (Bkz. Levha 47-48).

Kazı çalışmaları sırasında ele geçen 901 adet kırık kaide-dip parçaları restitüe edilemediği için ne tür kaplara ait oldukları kesin olarak tespit edilememiştir, ancak tarihlendirilmeleri ve işlevlerine ilişkin birtakım yorumlar yapılabilmektedir. Buluntuların ele geçen açma ve tabakaları incelendiğinde 74 parça Güney Kentte çalışması yapılan Köprü Caddesinde 2.-4. yüzyıl tabakasında bulunmuş, 827 adet parça ise Kuzey Kentte Giriş Kompleksi, Episkopeion, Tapınak, 3 No.lu Kilise ve Kuzey Nekropol Caddesindeki avludan bulunmuştur. Kuzey kentte bulunan parçalar, 5.-7. yüzyıl tabakasından gelmiştir.

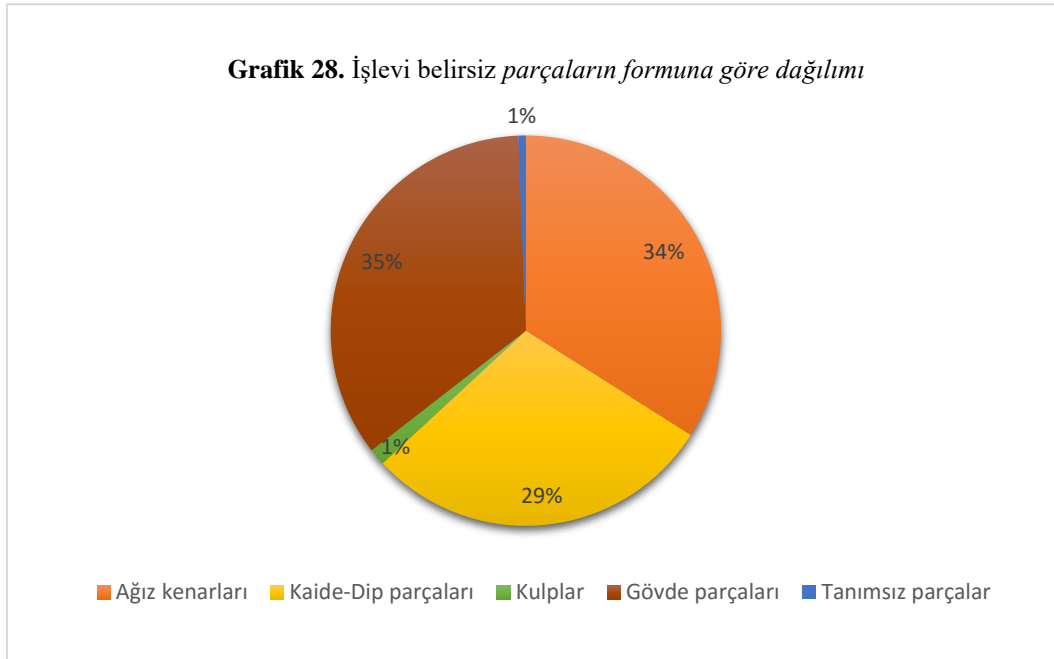
2009-2019 yıllarında 43 adet kulp parçası bulunmuştur. Parçaların tamamı düz ve sade bir forma sahiptir. Ağız, kaide ve gövde gibi kulpların tamamlayıcı parçalara rastlanmamıştır. Olympos'ta işlevi tespit edilebilen kulplar ağırlıklı olarak kulplu kandillerde, şişelerde ve sürahilerde görülmektedir. Bu kulpların gerek şişelerde gerekse şişe ve sürahilerde karşılaşılan örneklerin biçimsel ve boyut anlamında benzer özellikler sergilediği görülmektedir (Bkz. Levha 51-52).

Olympos kazılarında 1.759 adet gövde parçası ele geçmiştir. Bu parçalar restitüsyona imkân vermeyecek kadar küçük boyutlu buluntulardır (Bkz. Levha 49-51). Kabın bütün formu hakkında fikir sahibi olmadığımız bir takım gövde parçalarının bazı örneklerinde boyama ve cam ipliği ile yapılmış bezeme unsurları ile karşılaşılmıştır. 1.721 adedi düz gövde parçaları iken geriye kalan 38 adet parçada lif apliği ve boyama bezemesi bulunur. 30 adet gövde parçasının üzerinde kobalt mavisi ya da gövde rengindeki cam ipliği ile yapılmış süslemeler bulunur. Bu parçalar büyük olasılıkla konik biçimli şişelerin boyun kısımlarına ait olmalıdır. 1 adet parçanın üzerinde ise damla biçimini andıran mavi aplik bulunur. Söz konusu gövde parçasının bezemesi yapılan araştırmalara göre bardak tipli kandil ve kaselerde görülmektedir²¹⁶. Aynı zamanda bu parçalar Erken Bizans Döneminde bulunan parçalar olduğu için Olympos örnekleriyle de tarihlendirme açısından örtüşmektedir. Gövde parçaları içinde yeşil renkte cam ipliği ile yapılmış ve yayınlarda *snake trail* olarak geçen bezeme görülmektedir²¹⁷.

²¹⁶ Ü. Canav Özgümüş (2009). Late Roman/Early Byzantine Glass from the Marmaray Rescue Excavations at Sirkeci. E. Laflı (Ed.), *Late Antique/Early Byzantine Glass In The Eastern Mediterranean* içinde (s.17-24). İzmir: Tübitak Yayınları, fig. 10.; Schwarzer, 2009, **a.g.k.**, 82, Tf. 2, fig. 31-32; E. Baghaturia Kner (2009). Late Antique/Early Byzantine Glass Vessels from the Cemeteries of Kodori and Machara Valleys (Georgia). E. Laflı (Ed.), *Late Antique/Early Byzantine Glass In The Eastern Mediterranean* içinde (s.355-368). İzmir: Tübitak Yayınları, s. 359, fig. 3.

²¹⁷ Çömezoğlu, 2007, **a.g.k.**, 348.

Tam olarak işlevi anlaşılamayan bu kabın parçaları, 2017 ve 2018 yılı kazı sezonunda 3 No.lu Kilise'nin G10 plan-karesi, güney nefin güneydoğu köşesinde bulunmuştur. 2017 yılında bulunan 2 parça +3.40/+2.90 m. kotunda ele geçmiştir. 2018 yılındaki diğer 3 parça ise +1.65/+1.85 m. kotunda bulunmuştur. Bu kot seviyesi kilisede çıkan diğer buluntular ile değerlendirildiğinde 5.-6. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Bu teknikte bezenmiş kaplar benzerleri ile karşılaştırıldığında kadeh, şişe ve sürahi gibi formlar görülmüştür²¹⁸. 2017 yılında Tapınak da yapılan çalışmalar sırasında +3.80/+3.50 m. kotunda ele geçen iki gövde parçasının üzerinde turkuaz renginde dalgalı çizgiler ile desen yapılmış boyama ve gövde renginde cam ipliği bulunur.

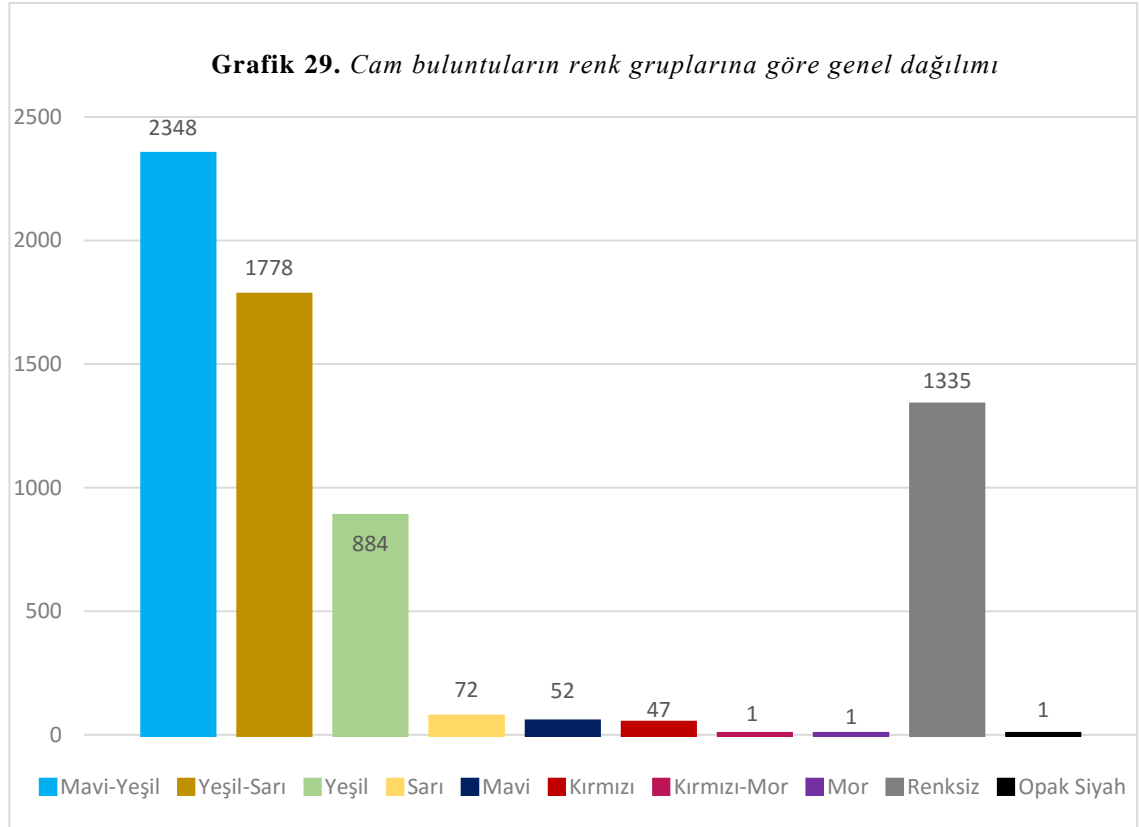

²¹⁸ C. Clairmont (1963). *The Excavations at Dura- Europos. FinalReport, IV. Part V. The Glass Vessels.* New Haven, Dura Europos Publications, Clair s. 43, Pl.XXII, no.175.; Barag, 1978, **a.g.k.**, 33-34, no.72.

5.3. Renk Grupları

Olympos kazılarında ele geçen toplam 6.519 eser, renk tonları bakımından incelenmiş ve sayısal istatistiği yapılmıştır. Çalışmanın amacı ise cam parçalarının türleri, buluntu yeri ve tarihlendirme açısından renklerin yoğunluğunu saptamaktır.

Tez kapsamına dahil olan 1991-2019 yılları arası cam buluntularında 9 rengin çeşitli tonları tespit edilmiştir. Bu renkler dışında bozulmadan dolayı rengini tamamen kaybeden parçalar da bulunmaktadır. Cam buluntuların renkleri, *Munsell Color Chart* olarak adı geçen kitabın kataloğuna göre adlandırılmıştır (Bkz. Tablo 2). Yoğunluk sırasıyla renk grupları şu şekildedir: mavi-yeşil, yeşil-sarı, yeşil, sarı, mavi, kırmızı, kırmızı-mor, mor ve opak siyahtır.

Camlar arasında görülen en yoğun renk tonları ise 5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil), 2.5 G 6/6 (Yeşil), 2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı), 2.5 GY 8/6 (Yeşil-Sarı), 5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı), 5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı), 2.5 BG 6/6 (Mavi-Yeşil), 5 GY 8/10 (Yeşil-Sarı), 2.5 G 7/8 (Yeşil)'dir.

Tablo 3. Cam buluntuların renk tonlarına göre adet dağılımı

Mavi-Yeşil Grubu	Adet
2.5 BG 6/6 (Mavi-Yeşil)	161
5 BG 6/8 (Mavi-Yeşil)	2.015
5 BG 8/4 (Mavi-Yeşil)	78
7.5 BG 7/6 (Mavi-Yeşil)	83
7.5 BG 8/4 (Mavi-Yeşil)	11
Toplam: 2.348	

Sarı Grubu	Adet
2.5 Y 5/8 (Sarı)	14
5 Y 5/8 (Sarı)	10
10 Y 6/8 (Sarı)	14
10 Y 7/10 (Sarı)	34
Toplam: 72	

Yeşil-Sarı Grubu	Adet
2.5 GY 5/6 (Yeşil-Sarı)	21
2.5 GY 5/8 (Yeşil-Sarı)	1
2.5 GY 6/10 (Yeşil-Sarı)	9
2.5 GY 6/6 (Yeşil-Sarı)	22
2.5 GY 6/8 (Yeşil-Sarı)	529
2.5 GY 7/8 (Yeşil-Sarı)	1
2.5 GY 8/6 (Yeşil-Sarı)	280
2.5 GY 8/8 (Yeşil-Sarı)	1
Toplam: 884	

Yeşil Grubu	Adet
2.5 G 5/6 (Yeşil)	1
2.5 G 6/6 (Yeşil)	571
2.5 G 6/8 (Yeşil)	81
2.5 G 8/6 (Yeşil)	3
2.5 G 8/8 (Yeşil)	1
2.5 G 7/8 (Yeşil)	111
5 G 6/10 (Yeşil)	2
5 G 6/6 (Yeşil)	11
7.5 G 7/10 (Yeşil)	8
7.5 G 7/6 (Yeşil)	95
Toplam: 884	

Mavi Grubu	Adet
10 B 3/6 (Mavi)	21
10 B 3/10 (Mavi)	30
10 B 8/6 (Mavi)	1
Toplam: 52	

Kırmızı Grubu	Adet
10 R 3/4 (Kırmızı)	1
7.5 R 8/4 (Kırmızı)	46
Toplam: 47	

Kırmızı-Mor Grubu	Adet
5 RP 6/6 (Kırmızı-Mor)	1

Mor Grubu	Adet
5 P 4/10 (Mor)	1

Opak Siyah Grubu	Adet
N 0.75 1	1

Renksiz Grubu	Adet
Renksiz	1335

Mavi-Yeşil renk grubundaki, 2.5 BG 6/6 tonu gövde, kaide, damacana, unguentarium, pencere camında kullanılmıştır. 5 BG 6/8 tonunda çok sayıda içi boş çubuklu kandil, kadeh kandil, kulplu kandil, şişe ağız kenarı ve boynu, ağız-kulp parçaları, bardak kaidesi, dip parçaları, kâse, kavanoz, unguentarium ve gövde gibi birçok farklı kap formuna ait cam eserler bulunmuştur. 5 BG 8/4 tonu işlevi belirsiz ağız kenarları, boyun, kaide, kulp, pencere camı ve bilezik de kullanılmıştır. 7.5 BG 7/6 tonu ağız kenarı, ağız-kulp parçaları, boyun, dip, gövde, kaide ve pencere camında tercih edilmiştir. 7.5 BG 8/4 tonu sadece kulp ve pencere camlarında kullanıldığı görülür.

Yeşil-Sarı renk grubunda 28 adet ton tespit edilmiştir. Bunlar arasında sayısal olarak en yoğunu 2.5 GY 6/8'dir. Pencere camı, dip ve gövde parçalarında sıklıkla kullanıldığını söylemek mümkündür. 2.5 GY 8/6, 5 GY 8/8, 5 GY 6/8, 5 GY 8/10 renk tonları da birçok kap parçalarında tespit edilmiştir. En nadir olan renk tonları ise 2.5 GY 5/8, 2.5 GY 6/10, 2.5 GY 7/8, 7.5 GY /8, 10 GY 5/8'dir.

Yeşil renk grubunda 10 adet renk tonu olup, en yoğun kullanılanı 2.5 G 6/6, en azı ise 2.5 G 5/6'dır. Söz konusu renk grubu, çeşitli ağız kenarı, şişe, boyun, bardak kaidesi, bilezik, çubuklu kandil, gövde, kadeh kandil, kâse, kulp, kulplu kandil, pencere camı, tabak, unguentarium türlerini barındırır.

Sarı grubu kendi içinde 4 tona ayrılmıştır. Genellikle şişe ve kaideleri, bardak kaidesi, boyun, çok boğumlu çubuklu kandil, dip, gövde, kadeh kandil, pencere camlarında sarı rengin hâkim olduğunu görmek mümkündür.

Mavi renk grubu diğer renklere göre daha az sayıda ele geçmiştir. 10 B 3/6 tonunun büyük bir kısmı ağız kenarlarından oluşur. Diğer türler arasında bardak tipli kandil, kulp, gövde, kaide parçaları sayılabilir. 10 B 3/10 tonu daha çok düğme, yüzük taşı, boncuk gibi süs objelerinde karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda tabak, gövde, pencere camı buluntularını da içerir. 10 B 8/6 tonunda bir adet kaide bulunmuştur. Sayıca oldukça az olan bu renge sahip gövde parçalarının bir kısmı yapılan araştırma sonucunda kâse olma ihtimali söz konusudur.

Kırmızı rengi oldukça nadir ele geçen renkler arasındadır. 7.5 R 8/4 tonunda kaide ve çok sayıda levha biçimli pencere camlarında görülmesi ender bir durumdur. Bu pencere camları 3 No.lu Kilise güney nef doğu köşesi ve Episkopeion Viridarium'un

batısında bulunan su tankından ele geçmiştir. 10 R 3/4 tonunda ise bir adet ağız kenarı bulunmuştur.

Kırmızı-mor renk grubu sadece Giriş Kompleksi Mekân 8 kazılarında bir ağız kenarında rastlanmıştır. 5 P 4/10 (Mor) tonu ise yüzük taşı olabilecek cam parçanın rengini temsil etmektedir.

Opak siyah rengine sahip bir bilezik, formu ve bezeme unsuru incelendiğinde söz konusu rengin benzer örneklerinin birçoğu Orta Bizans döneminde sık kullanılan bir renk olduğu sonucunu vermiştir.

Günümüze renkleri tanınmayacak şekilde cam hamurundaki bozulmalardan dolayı gelen 1.335 adet cam buluntular da tez kapsamında incelenmiştir. Büyük bir bölümü gövde ve pencere camlarından oluşmaktadır.

Olympos cam buluntuların renkleri tarihsel dönem ile bağlantısını irdelediğimizde her döneme göre farklılık göstermektedir. Olympos Antik Kentinin cam buluntularında rastlanan ve kentin ilk evresi olan 2.-4.yüzyıllar arası mavi ve yeşil tonlarının yanında koyu renkte kobalt, yeşil, mor ve renksiz camların hâkim olduğunu söylenebilir. İkinci evre olan Erken Bizans Dönemi'nin 5.-7. yüzyıllarında yeşil ağırlıklı renklerin yanında renksiz ve kobalt mavisiyle süslenen mavi-yeşil rengin cam kombinasyonlarının sıkça kullanıldığı dikkat çekmektedir.

Camın renklendirilmesinde çeşitli madenoksitlerden yararlanılmaktadır. Söz konusu madenler ve cama verdikleri renkler şu şekilde sıralanabilir²¹⁹:

Bakır: Yeşil, turkuaz, kırmızı

Demir: Yeşil, mavi, sarı

Kobalt: Koyu mavi, açık mavi

Magnezyum: Mor, eflatun, leylak

Gümüş: Koyu sarı

Altın: Mor, pembe, kırmızı

Çinko, fosfat, kalay: Opak beyaz

Antimon: Sarı

²¹⁹ Ü. Canav Özgümüş (2013). *Çağlar boyu cam tasarımı*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, s. 2-3.

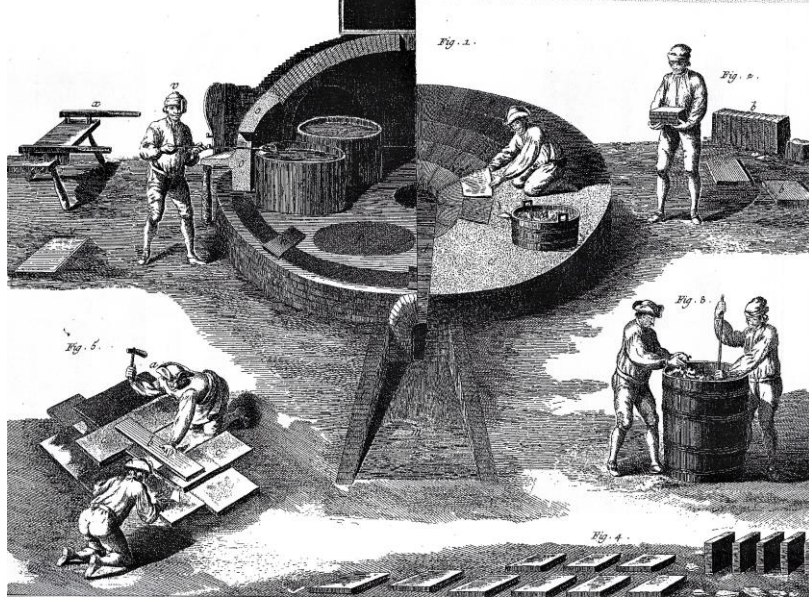
Üretilen camların renksiz olması istenirse bazı ağartıcı işlemlere başvurulur. Silikanın saf olmayıp içinde az da olsa demir oksit bulunması durumunda camda yeşilimsi bir renk meydana gelir. Bunu ortadan kaldırmak için bir zamanlar “camcı sabunu” diye bilinen renk giderici “mineral pyrolusite” formunda manganez oksit kullanılırdı²²⁰.

Olympos buluntularının geneline bakıldığında camların renklendirilmesinde madenoksitlerden demir, bakır ve kobaltın sık kullanıldığı, manganın ise daha ender kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Maden oksitlerin nadir kullanıldığı buluntuların ithal malzeme olasılığını da belirtmek değerlendirme açısından uygun olacaktır.

²²⁰ Canav Özgümüş, 2013, **a.g.k.**, 3.

5.4. Yapım ve Süsleme Tekniği

Olympos kazısı camı buluntularında ana şekillendirme yöntemi olarak serbest üfleme, kalıba üfleme, döküm ve halka çevirme olmak üzere dört farklı yapım tekniği tespit edilmiştir.

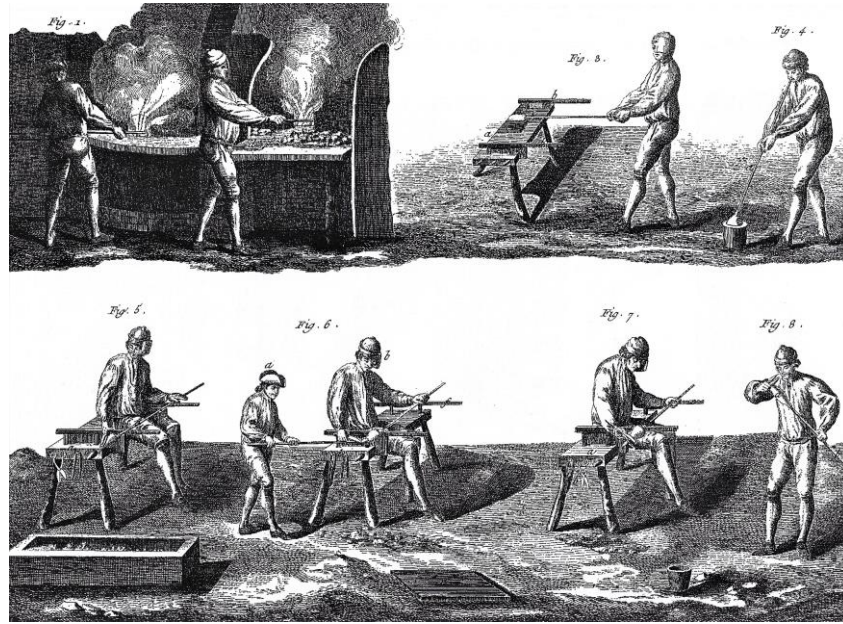
Görsel 5. Cam atölyesindeki çalışmalardan kesit (Diderot, 1762)

Serbest üfleme tekniği

Cam yapım tekniklerindeki en önemli gelişme, üfleme çubuğunun bulunmasıyla olmuştur. Bu teknikle özel olarak yapılmış iki ucu açık metal çubuk, içinde sıcak camın bulunduğu potaya daldırılır ve sürekli olarak döndürülerek üfleme çubuğunda biriken camla birlikte dışarı alınır. Sıvı durumundaki cam, biraz soğuyup akıcılığını kaybettiğinde çubuktan yavaşça üflenerek çubuğun ucundaki camın şişmesi sağlanır²²¹. M.S. 1. yy 'da kullanılmaya başladığını söyleyebileceğimiz bu teknik sayesinde seri üretime geçilmiştir (Bkz. Görsel 5). Günümüzde halen kullanılmakta olan bu teknik aynı zamanda Bizanslı ustalarca da en sık kullanılan teknik olmuştur. Ustanın hayal gücüne dayalı olarak sınırsız bir üretim imkânı sağlamasıyla birlikte biçimlendirme sırasında tasarladığı formu değiştirme şansıda verir (Bkz. Görsel 6). Camdaki saydamlığa üfleme tekniği ile ulaşılmıştır. Üflenen cam şiştikçe

²²¹ C.R. Dodwell (1986). *Theophilus: The Various Arts*. New York, s. 43-44.; Ö. Küçükerman (1985). *Cam Sanatı ve Geleneksel Türk Camcılığı*. İstanbul: Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. Yayınları, s. 55.

cidarının çapı genişler, bundan dolayı kenar kalınlığı inceler ve böylelikle şekillendirilen cam eser, saydam bir görünüm kazanmış olur.

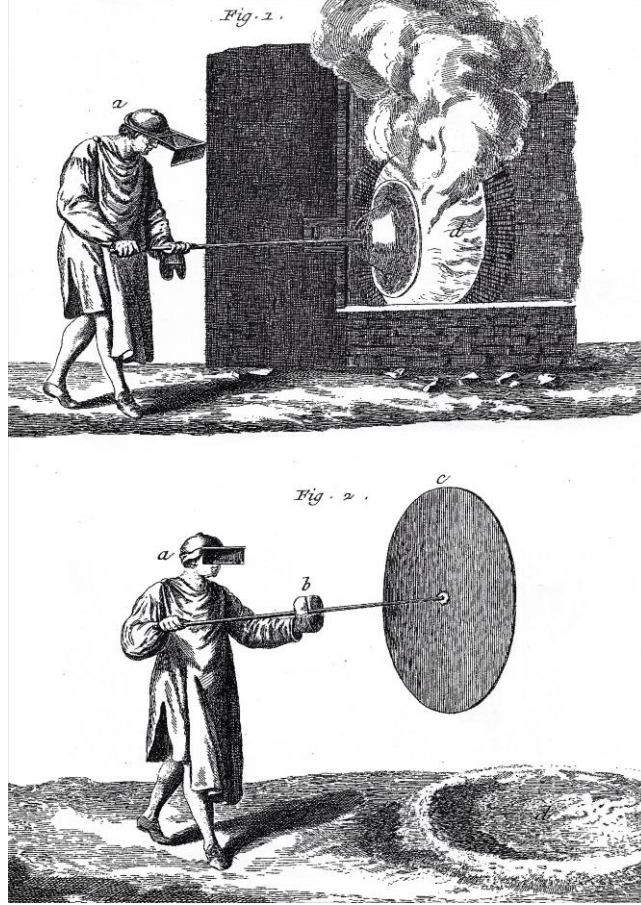
Görsel 6. Serbest üfleme tekniğinin uygulama aşamaları (Diderot, 1762)

Olympos kazılarında 4.725 adet parçanın serbest üfleme tekniği ile üretildiği anlaşılmaktadır. Bu buluntuların çoğunlukla şişe ağzları, unguentarium, boyun, dip, kulp, kadeh kandil kaidesi, bardak kaidesi, çubuklu kandil, kulplu kandil, bardak tipli kandil, dairesel biçimli pencere camları, damacana, dip, gövde, kâse, kavanoz, tabak, sürahi, kulp parçalarıdır.

Aydınlatma işlevli cam eserlerin ve günlük kullanım grubunda yer alan cam parçaları serbest üflemeyle birlikte alet ile şekillendirilirdi. Ağız kenarlarının katlanması, kadehlerin katlı kenarlı oluşu ve boğumlu bir görünüş verilmesi, şişelerin boyna geçişi, kulpların eklenişi gibi birçok eserin formuna ulaşmasını sağlayan özelliklerden birisi de cam atölyelerinde kullanılan aletler vasıtasıyla cam eserler son şeklini almaktadır.

Dairesel biçimli pencere camlarının hazırlanışında küre açma tekniği kullanılmaktadır (Bkz. Görsel 7). Üfleme çubuğunun ucundaki cam topağı kap yapımında olduğu gibi küre biçiminde şişirilir, daha sonra nobleye geçirilir. Tekrar ısıtıldıktan sonra ortadan delinir ve devamlı döndürülerek büyük bir disk haline getirilir. Bu disk tekrar fırınlanarak parlatılır. Diskin kenarlarından kesilen parçalar ince ve düzgündür, orta kısım ise kalın ve göbeklidir. Bu teknikle yapılan camlar, döküm yöntemiyle oluşturulmuş pencere camlarından daha ince yapılı olmaları ve pencere camı ikiye ayrılırken eğer

parlatılmamışsa makas izinin olmasıyla ayırt edilir. Olympos kazılarında toplam 242 adet cam parça, söz konusu teknikle üretilmiştir.

Görsel 7. Dairesel biçimli pencere camının yapılışı (Diderot, 1762)

Kalıba üfleme tekniği

Kalıpta üflenmiş bir kap yapmak için piponun ucundaki cam, pişmiş toprak veya ıslak tahta kalıp içine indirilip, bütün kalıbı dolduruncaya kadar şişirilir. Camın diğer aşamaları ise serbest üfleme tekniğinde üretilen parçalarda olduğu gibidir²²².

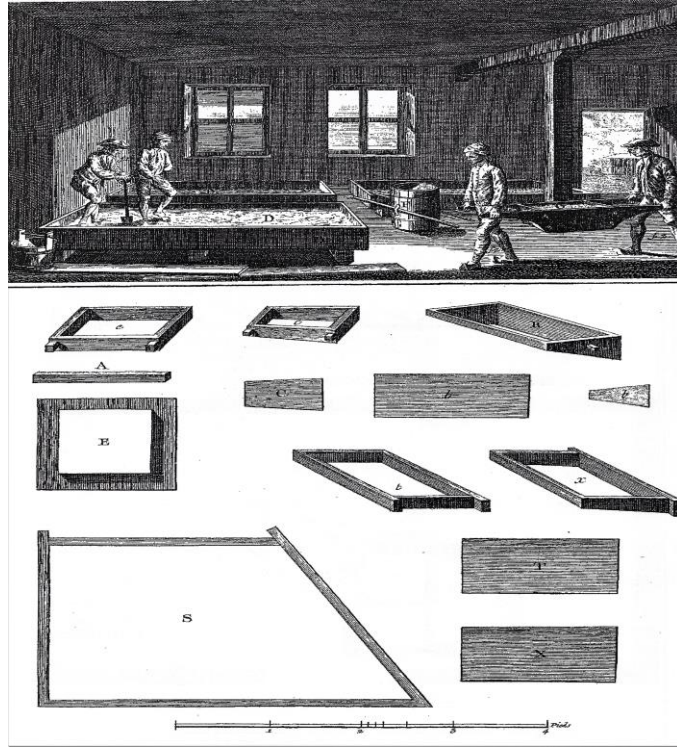
Olympos cam buluntu açısından ele alındığında sadece 4 adet bulunmuş olması bu tekniğin çok nadir kullanıldığını göstermektedir. Kat. No. 61'de yer alan şişe kaidesinin geometrik bezemesinde ve prizmatik gövdeye sahip şişelerin yapımında tercih edilmiştir.

²²² Canav Özgümüş, 2013, a.g.k., 14.

Döküm tekniği

Çeşitli boyutlardaki kare ya da dikdörtgen biçimli kalıplara dökülen cam eriyiğinin merdane yardımıyla ileri geri hareketiyle ezilerek kalın ve düz cam levhaların elde edilmesine dayanan bir tekniktir²²³ (Bkz. Görsel 8). Düz biçimli pencere camlarının yapımında kullanılan teknikte cam hamurunun soğuduktan sonra kesme işlemi yapılarak şebekenin içine yerleştirilir.

Döküm tekniği ile üretilen düz (levha biçimli) pencere camlarında, tekniğe bağlı olarak malzemenin dokusunda yoğun hava kabarcığı görülür. Dökme işlemi esnasında camın içinde yoğun hava kabarcığı oluşur. Ayrıca üfleme tekniğine nazaran cam hamurunda daha kalın bir materyal sunar.

Görsel 8. Döküm tekniğinde yapılacak pencere camlarının kalıpları (Diderot, 1762)

Levha görünümlü pencere camlarının yapım aşasında silindire üfleme tekniğinden de yararlanır. Tekniğinin kullanımında, üfleme çubuğundaki cam topağı serbestçe üflenir ve sarkaç biçimini alması sağlanır ardından aletle silindir biçimine sokulur. Silindir üfleme çubuğundan, ucunda tahta disk olan nobleye geçirilir ve makasla yandan

²²³ Canav Özgümüş, 2013, **a.g.k.**, 17.; D. Diderot (1762). *Recueil de planches, sur les sciences, les arts libéraux, et les arts mécaniques : avec leur explication*. 11 volumes, Paris: Briasson, s. 2, Pl. IV.

uzunlamasına kesilir. Isıtılıp düzleştirilerek silindir dikdörtgen haline gelmesi sağlanır. Bu dikdörtgen levhadan istenen boyuta parçalar kesilebilir. Camın cidarı genellikle levhanın her yerinde aynı kalınlıktadır. Levha üzerine dökülüp silindir yardımıyla açılan bu tip pencere camlarında üretim aşamasında hava kabarcığı oluşmaktadır. Bu durum hem döküm tekniğine bağlı olarak hem de düşük kaliteli bir cam yapımına işaret etmektedir²²⁴.

Olympos kazılarında 1.060 adet cam buluntu kalıba döküm, 406 adedi ise silindire üfleme tekniği ile üretilmiş pencere camlarına rastlanmıştır. Boncuklarda serbest veya döküm kullanıldığı gibi bazı örneklerde sadece döküm tekniği kullanılmıştır.

Halka çevirme tekniği

Noble yardımıyla eriyik halde bulunan potadan alınan cam, demir bir çubuğa geçirilerek istenilen büyüklüğe gelinceye kadar sürekli kendi eksenini etrafında çevrilir²²⁵. Günümüzde bu tekniğin kullanımı hakkında yapılan araştırmaların verilerine göre potadan camı alabilmek için noble değil mızrak uçlu bir demir çubuğun kullanıldığı, sonradan camın daha kısa, başka bir demir çubuğa aktarıldığı yönündedir²²⁶. Sözü edilen demir çubuk ise tıpkı Theophilus'un bahsettiği gibi ahşap disklidir²²⁷.

Olympos kazılarında bulunan tüm bilezik parçaları ve yüzük bu teknik ile üretilmiştir. Yüzüklerin, bilezikler kadar yaygın üretilmemiş olsalar da olasılıkla ustaların bilezik üretimine benzer yöntemle yüzükleri de yapmış olabileceklerini görüşü hakimdir²²⁸. Cam atölyelerinde çalışanların muhtemelen önceden bu cam çubukları oluşturduklarını Daha sonra ise bu yarı mamul ürünleri fazla ısıya gerek duymadan tekrar ısıtarak bilezik, yüzük ya da boncuk yapımında kullandıklarına dair görüşler vardır²²⁹.

²²⁴ G. Boon (1966). Roman Window Glass from Wales. *Journal of Glass Studies*, VIII, s. 41-45, 42. 2

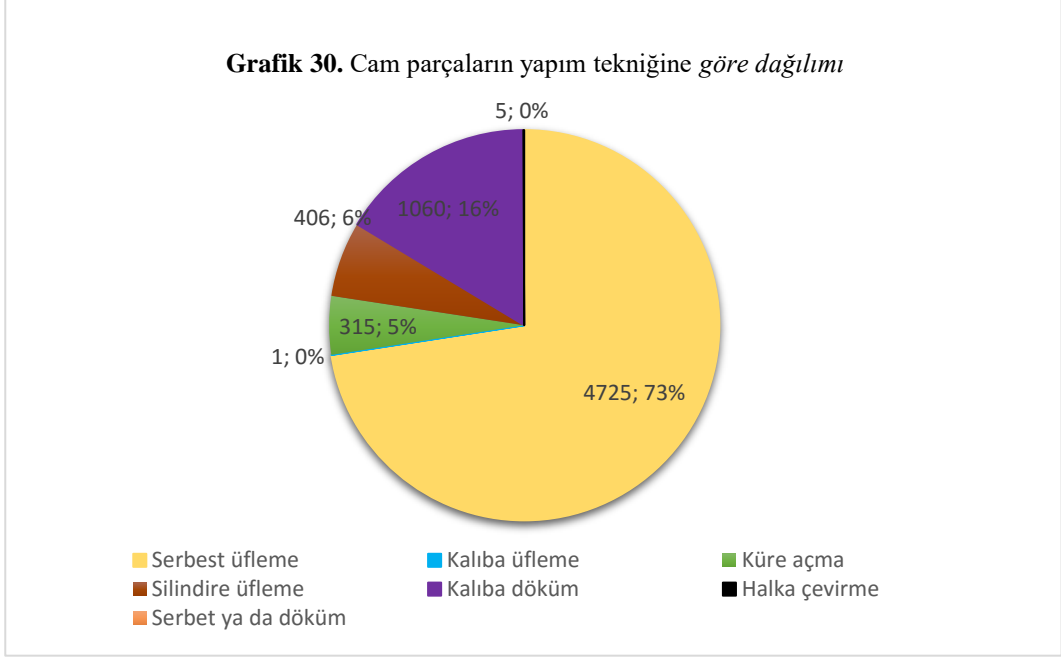
²²⁵ M. Spear (1988). The Pre-Islamic Glass Bracelets of Palestine. *Journal of Glass Studies*, 30, s. 51-61, 52.

²²⁶ M. Karwowski (2004). *Letebezeitlicher Glasringschmuck Aus Ostösterreich*. Wien, s. 89.

²²⁷ Bu tekniğin Bizans döneminde bilindiğine ilişkin en eski kaynak Alman rahip Theophilus tarafından 12. Yüzyılda yazılan *De Diversis Artibus* (Çeşitli Sanatlar) isimli eserdir (Dodwell, 1986, **a.g.k.**, 59-60).

²²⁸ C.S. Lightfoot (2005). Glass Finds at Amorium. *DOP*, 59, s. 173-181, 181.

²²⁹ S. Siemionowska, A. Pankiewicz ve K. Sadowski (2018). On Technology and Production Techniques of Early Medieval Glass Rings from Silesia. *Archaeometry*. Oxford University, s.1-33, 31.; E.F. Fındık (2013). 2012 Yılı Efes, Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazıları Depo Çalışmalarından İlk Gözlemler, Yeni Bir Keşif: Ayasuluk'ta Cam Atölyesi. *SELEVCIA III*, s. 31-48, 41.

Olympos cam buluntularını süsleme açısından değerlendirdiğimizde camın görünümünü daha dekoratif hale getirmek için çeşitli teknikler kullanılmıştır. Bu süsleme teknikleri arasında, sıcak işlemlerden *cam ipliği*, *snake trail*, *yapıştırma (aplike)*, *sıkıştırma (pinched)*, soğuk işlemlerde ise *tıraşlama* ve *soğuk boyama* bulunur.

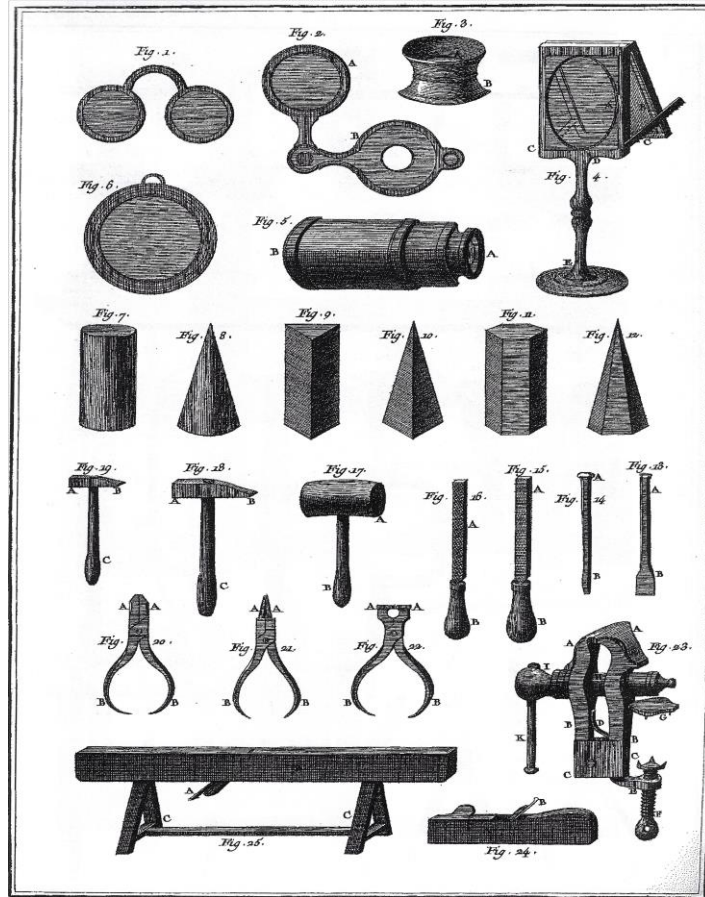
Cam ipliği çoğunlukla şişelerin ağız ve boyun kısımlarında bulunur. Yatay olarak (bir devir) ya da spiral biçiminde (çok devirli) kabın etrafını sarar (Bkz. Levha 34-35). Cam ipliği kobalt mavisi, yeşil ya da kabın gövde rengini almış örnekleri vardır. Kulplu kandillerin bazı örneklerinde kulpunun kobalt mavisi şeklinde olduğu görülür. Bazı örneklerde ise mavi cam ipliği hem ağız kenarını dolaşır hem de bir sıra ile gövdeyi süsler.

Cam ipliği kullanılarak yapılan ancak gövdede spiral halinde değil, kompozisyon oluşturacak şekilde uygulanmış bir başka süsleme tekniği ise *snake trail*'dir²³⁰. Ender rastlanan bu süsleme tekniğine sahip kırık gövde parçalarının işlevi hakkında yorum yapmak mümkün olmamıştır. Yeşil renkteki cam iplikleri, birbiri içerisinde dolanmış bir görünüm verir (Bkz. Levha 50/B).

²³⁰ Süsleme tekniğinin terminolojik adlandırılması Özgü Çömezoğlu'nun doktora tezinden alınmıştır (Çömezoğlu, 2007, a.g.k., 58).

Yapıştırma (aplike) tekniği, sıcak cam kap üzerine yine camdan yapılmış süslemelerin yapıştırılmasıyla oluşturulan süslemelerdir²³¹. Kabartma gibi damlacık görünümü olan bu süslemeler bazen kap ile aynı veya farklı renkte olabilmektedir. Olympos örneklerinde gövde parçalarında kobalt mavisi renge yapıştırmalar bulunur.

Sıkıştırma tekniği, Serbest üflenmiş cam hamurunun sıcak iken maşayla sıkıştırılıp çekilmesiyle çimdik biçimini andıran çıkıntılarla oluşturulur²³². Bu teknik Olmypos örnekleriyle incelendiğinde bardak tipli kandilin kobalt mavisi rengindeki dibi alet ile sıkıştırılarak boğumlu bir görünüm verilmiştir. Sürahi kulplarının üzerindeki bezemeler de yine alet ile sıkıştırılarak oluşturulmuştur (Bkz. Görsel 9).

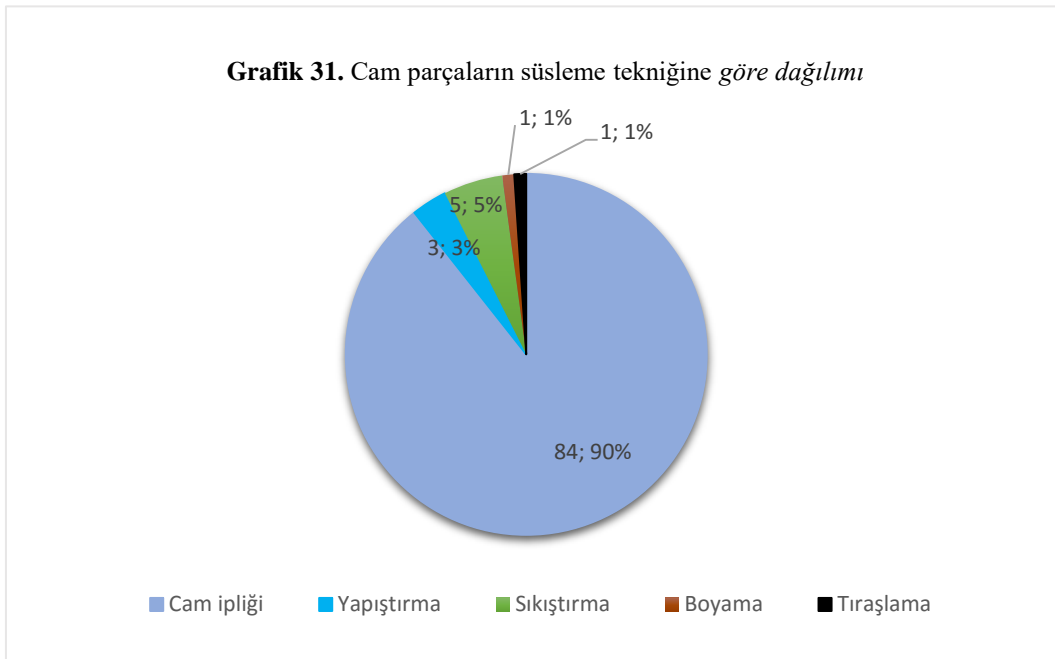
Görsel 9. Cam yapımı ve süslemesinde kullanılan aletler (Diderot, 1762)

²³¹ Ü. Canav Özgümüş (2000). *Anadolu Camcılığı*. İstanbul: Pera Yayınları, s. 89.

²³² A. Lane (1938). Medieval Glass Finds at Al Mina in North Syria. *Archeologia*, LXXXVII, s. 19-78, 69.

Tıraşlama tekniği çeşitlerinden birisi olan çarktraş, yüzük taşı oymacılığına dayanan bir tekniktir²³³. Cam yüzeyi hafifçe kazınarak oluşturulur. Olasılıkla yüzük taşının elmas görünümü bu teknikle yapılmış olmalıdır.

Soğuk boyama, kap oluşturulduktan sonra soğuk durumdayken üzerine çeşitli renklerle yapılan boya işlemidir. Kullanılan boyalar ilk başta camın yüzeyine çok iyi yapışmasına rağmen zamanla ve çevrenin etkisiyle koparak dökülmektedir²³⁴. Cama yapılan boya bezemenin üstünün bazen sarı vernik ve yağ ile kaplandığı görülmektedir. Bu süsleme örneği sadece mavi renkli tüm bilezikte bulunur. Desen olarak geometrik bir bezeme işlenmiştir.

²³³ Canav Özgümüş, 2000, **a.g.k.**, 27.

²³⁴ S. Başaran (2000). *Pişmiş Toprak ve Cam Eserlerin Konservasyon/Restorasyonu*. İstanbul: Graphis Yayınları, s. 73.

5.5. Malzeme Niteliği

Belirli bir zamandan sonra camın suyla temas etmesi veya havanın neminden etkilenmesi çeşitli kimyasal reaksiyonlara yol açmaktadır. Bu reaksiyonlarda camın bileşimi, fırının sıcaklığı, ısıtma süresi, camın bulunduğu ortamın pH değeri ve mikroorganizmaların varlığı önemli rol oynar²³⁵. Tepkimenin neden olduğu sedef ve boşluk oluşumu, boşlukların beyazlaması, matlaşma, yüzey kabuğu oluşumu ve diğer yöntemlerle görsel olarak gözlemlenebilir ve optik mikroskop ve taramalı elektron mikroskopuyla ayrıntılarını daha iyi fark edebilir.

Olympos cam buluntuları incelendiğinde bazı parçaların renksiz olarak günümüze gelmiştir. Bunun nedeni yukarı da bahsedilen birçok sebepten biri ya da birden fazlası olmasının ihtimali yüksektir.

Aynı ortamdaki çıkan cam buluntularda farklı bozulma türlerinin görülmesinin, buluntuların bozulma şekilleri ve derecesine göre gruplandırılması ile farklı bileşimlerdeki malzemelerin ilk saptanması yapılabilmektedir²³⁶.

Olympos cam buluntularında görsel olarak izlenen cam bozulma şekilleri, matlaşma, sedeflenme, oyuklanma ve kabuklanma olarak tespit edilmiştir.

Matlaşma, çok ince bir çatlak filminin oluşması sonucu cam parlaklığının kaybolması şeklindedir. Bazı cam parçalarda tam olarak matlaşma görülürken bazı parçalarda ise yer yer matlaşma görülmektedir. Sadece matlaşma bulunması, camda düşük derecede bir bozulmaya işaret eder. Sedeflenme ve oyuklanma ile görülen bozulma durumlarında, bozulma tabakasının kalınlığı genel olarak bir milimetreden azdır. Bu kapsamda, 0.1-0.2 mm. boyutlarında izlenen çok küçük oyuklanma, orta derece bozulmayı göstermektedir²³⁷. Kabuklanma çeşitli renklerde veya sedeflenme ile beraber de görülebilmektedir. İleri derece bozulma durumunda, kabuklanma ve oyuklanma tüm yüzeyde yaygın hale gelip, bozulma kalınlığı 1 mm ölçülerinde olabilmektedir.

²³⁵ E. N. Caner-Saltık (2011). Arkeometrik Çalışmalar Işığında Belirlenen Cam Bozulmaları. II. ODTÜ Arkeometri Çalıştay Bildiriler Kitabı. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, s. 57-66, 58.

²³⁶ Saltık, 2011, a.g.k., 58.

²³⁷ Saltık, 2011, a.g.k., 58.

Olympos camlarının teknik ve işçilik kalitesine göre cam hamuru ile ilgili gözlemler sonucu, içerdiği hava kabarcığı ve yüzey bozulmaları dikkate alındığında ortalama bir kaliteye sahip oldukları izlenir. Eserlerin dönemleri ve işlevleri dikkate alındığı zaman pek çoğunun günlük kullanıma ait bu eserlerin seri üretimin bir parçası olduğu söylenebilir.

5.6. Tarihlendirme

1991-2019 yılları arasında, Olympos Antik Kenti çalışmalarında bulunmuş olan cam buluntuların tarihlendirilmesinde, eserlerin kazı stratigrafisi, teknikleri, form ve boyutları, renkleri ve süslemeleri esas alınmıştır. Tarihlendirme, özellikle buluntu tabakasının netleştiği bölümlerde çıkan cam buluntuların restitüsyonu yapılabilmüş olan eserleri kapsamaktadır. Restitüsyonu yapılamayan kırık parçaların formları tam olarak anlaşılmasa da tarihlendirmeleri konusunda takip edilebilir tabakalardan geldiği söylenebilir.

Kent gerek içine yerleştiği vadiyi kuşatan dağlar gerek ortasından geçen Olympos Çayı ve su kaynakları gerekse Akdeniz ile bağlantısı açısından özgün bir topografyaya sahiptir. Bu bağlamda bakıldığında kent planlamasındaki belki de en belirleyici unsur Olympos Çayı'dır. Kent buna göre iki farklı yakada kurulmuş ve topografyaya göre biçimlenmiştir²³⁸.

Olympos'un kent dokusuna tarihsel açıdan bakıldığında kentin ilk evresi Geç Hellenistik Dönemi'ne aittir. İkinci evresi, Roma Dönemi, üçüncü evresi Geç Roma-Erken Hristiyanlık ve dördüncü evresi Erken Bizans Dönemi'dir.

Geç Hellenistik ve Roma Dönemi'nde, bugün halen bulunan arkeolojik bulgular sonucunda kentin liman yapıları ile donatıldığını, içinden geçen derenin düzeltildiği ve şehirdeki suyun drenaj sistemiyle dereye aktarıldığını kanıtlayan verilere ulaşılmıştır. Kentin kuzey bölümünden köprüyle ulaşımı sağlanan Güney Kent'in girişinde yer alan Köprü Caddesi güzergâhı, kentin kuzey ve güney yakalarını birbirine bağlayan ana ulaşım hattını oluşturmaktadır. Söz konusu caddesi'nin konumu, Kuzey ve Güney kentlerin ulaşım hatlarının birbirleriyle olan bağlantısını gösterirken, aynı zamanda kentin her iki yakasının eş zamanlı olarak planlandığını ortaya koymaktadır. Kuzey Kent'te bulunan

²³⁸ Uçkan, Öncü ve Evcim, 2017, **a.g.k.**, 14.

Lykiarkhes Marcus Aurelius Arkhepolis ve Antimakhos anıt mezarlarını, Kuzey Kenti, Liman Caddesi'ne bağlayan hat, köprüden geçerek Güney Kent'in iç kesimlerine uzanır ve Güney Kent Liman ve Tiyatro caddeleri ile kesişmiş olmalıdır.

Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait olan Tapınak, pronaosuna ait yıkılmış durumdaki mimari bloklar ve ayakta olan cella cephesiyle, Olympos'un Roma Dönemi anıtsal mimari örnekleri arasında önemli bir yapıdır. Cella kapısı önünde görülen Marcus Aurelius'a ithaf edilmiş bir heykel kaidesi nedeniyle 2. yüzyıla ikinci yarısına tarihlenmektedir²³⁹. Tapınağın çevresindeki bazı mimari kalıntılar alanın bir temenos olarak düzenlendiği fikrini akla getirmektedir²⁴⁰. Bizans Dönemi'nde aynı bölgenin bir dini kompleks olarak düzenlenmiş olması da bu konuda söz konusu fikri destekler niteliktedir²⁴¹.

Tapınakta yapılan kazı çalışmalarında tapınak temenosunun kuzey stoasının doğu kanadında sürdürülen çalışmalarda Doğu Kapı önünde sondaj derinleştirilerek +2.85/+2.19 m. kot seviyesine inildiğinde 3.-4. yüzyıllara ait pişirme amacıyla kullanılan seramikler bulunmuştur. Roma dönemi tapınağının anıtsal girişi, Episkopeion'un kullanıldığı dönemde ayakta olduğundan dolayı düşen blokların oluşturduğu yıkıntı arasından yoğun biçimde Bizans dönemine ait seramiklerine rastlanmıştır. Tapınak pronaosunun doğusunda yapılan çalışmalarda, kompleksin son kullanım evresinde çöplük olarak kullanıldığı anlaşılan alanda 6. yüzyıl-7.yüzyıl başına ait çok sayıda seramik ve amphora parçaları ele geçirilmiştir. Tapınak cellası içerisinde yapılan kazılarda ise +3.30 m. kotunda zemin döşemesine ulaşılmıştır. Bu alanda zeminin üzerinde mekânın 6. yüzyılda kullanılmaya devam edildiğini gösteren çok sayıda seramik parçası tespit edilmiştir²⁴².

Temenosun doğusunda yer alan Lykiarkhes Marcus Aurelius Arkhepolis'in anıt mezarı ve bunun kuzeydoğusunda yer alan Antimakhos ve ailesinin bir hyposorion ve üzerindeki Likya lahtini içeren anıt mezarı, Kuzey Kent'in dinsel niteliğinin yanı sıra,

²³⁹ Tapınakla ilgili detaylı bilgi için bkz., C. Fellows (1838). *A Journal Written during an Excursion in Asia Minor*. s. 213.; G. E. Bean (1997). *Eskiçağda Lykia Bölgesi*, Çev: H. Kökten, İstanbul: Arion Yayınları, s. 155-156.; M. U. Anabolu (1970). *Küçük Asya'da Bulunan Roma İmparatorluk Çağı Tapınakları*, İstanbul: İTÜ Matbaası, s. 43-44.; Bayburtluoğlu, 1982, **a.g.k.**, 18.

²⁴⁰ Uçkan, Öncü ve Evcim, 2017, **a.g.k.**, 12.

²⁴¹ Öztaşkın, 2013, **a.g.k.**, 55-62.

²⁴² Olcay Uçkan vd., 2019a, **a.g.k.**, 442.

kent ileri gelenlerinin anısına düzenlenmiş, ölü kültürüne dayalı bir ziyaret alanı olduğunu göstermektedir²⁴³.

Olympos'un Geç Antik Çağ ve Erken Hristiyanlık Dönemi izleri kent dokusu bünyesinde bütünüyle izlenemez. Bununla birlikte 3. yüzyılda Erken Hristiyanlığın kentteki ilk işaretlerini görmek mümkündür. Tarihi kaynaklara göre Olympos'un ilk piskoposu olduğu netleşen Methodios döneminin yapısal izlerine dair yapılan çalışmalar halen devam etmektedir²⁴⁴. Roma Dönemi'ndeki meclis yönetimlerinin yerine kentlerin hem dini hem idari sorumlusu olan piskoposların etkili olmaya başlamasının kentsel yapıya etkisi söz konusudur. Günümüzde ulaşılan bulgular bu görüşü destekleyecek nitelikte veriler içermektedir. Kent dokusunda Erken Hristiyanlık ve Bizans Dönemi yapılarıyla ile bu dönüşüm izlenmektedir. Arkeolojik bulgular ve mimari değerlendirmeler sonucunda Olympos'ta 5.-6. yüzyıllarda yoğun bir yapılaşmanın olduğunu gösterir. Kentin günümüzdeki hali yoğun olarak bu dönemin dokusunu barındırmaktadır²⁴⁵.

Olympos'un Bizans Dönemi kent dokusunun büyük oranda Roma Dönemi kenti esas alınarak biçimlendiği söylenebilir. Roma İmparatorluğu temelinde şekillenen Bizans İmparatorluğu'nun özellikle erken döneminin hemen her alanda Roma geleneği ile yakın ilişkisi şüphesiz kent dokularına da yansımıştır. Bu nedenle Erken Bizans Dönemi kentleri çoğunlukla sıfırdan planlanan kentler olmaktan çok mevcut kentlerin var olan temelleri üzerinde şekillenmişlerdir. Nekropol Kilisesi ve Nekropol Caddesi, Giriş Kompleksi, Episkopeion, Mozaikli Yapı, Antimakhos Mezarı ve dere yatağında gerçekleştirilen kazı çalışmaları ve diğer alanlardaki sondajlar, tarihlendirme ve işlev belirlemesinin yanı sıra Bizans Dönemi'ndeki kentsel dönüşüme dair delillere de ulaşmamızı sağlamıştır²⁴⁶.

Bizans Dönemi yapılaşmasında tapınağın bulunduğu alan, güneyinde caddeye paralel uzanan stoayı da içine alacak şekilde Episkopeion (Piskoposluk Sarayı), yaklaşık 128 x 68 m. ölçülerinde anıtsal bir kompleks olarak düzenlenmiştir. Kentin en büyük

²⁴³ Uçkan, Öncü ve Evcim, 2017, **a.g.k.**, 12.; İ. A. Atilla (1992). Olympos Mezar Odası Kurtarma Kazıları. *KKS*, II, s. 105-128.; Uğurlu, 2006, **a.g.k.**, 33-34.

²⁴⁴ Uçkan ve Kayapınar, 2015, **a.g.k.**, 537.

²⁴⁵ Uçkan, Öncü ve Evcim, 2017, **a.g.k.**, 15.

²⁴⁶ Uçkan, Öncü ve Evcim, 2017, **a.g.k.**, 15.

boyutlu yapı topluluğu olan Episkopeion içerisinde transeptli kilise, vaftizhane, rölik şapeli, peristylum, triclinium, piskopos konutu ve çok sayıda mekân yer almaktadır. Böylece Roma Dönemi'nin en önemli dini merkezi konumundaki alan, Bizans Dönemi'nde de aynı nitelik ve donanımına sahip olarak kullanılmaya devam edilmiştir²⁴⁷.

Tüm cam buluntular Akdeniz çevresindeki yerleşimlerde 5.-7. yüzyıl kontektlerinde görülen buluntularla paraleldir. Ele geçirilen cam parçalar çoğunlukla mavi-yeşil, yeşil-sarı tonlarındaki renklere sahiptir. Episkopeion ve III No.lu Kilise'de yapılan çalışmalarda fragmanlar halinde çok sayıda cam buluntu ele geçmiştir. Olympos Antik kentinde bulunan cam eserlere ait fragmanların tanımlama aşamada cam buluntular form, biçim ve rengine göre ayrılıp aynı kaba ait olması muhtemel parçalar tespit edildikten sonraki değerlendirme sonucunda yoğun grubu farklı tiplerde kandillere olmak üzere aydınlatma işleviyle kullanılmış eserler oluşturmaktadır.

Tapınak ve çevresindeki kazılarda 6. yüzyıla ait özellikle kapı aksamı, kilit ve kutulara ait parçalardan oluşan çok sayıda bronz parçaya rastlanmıştır. Piskoposluk kilisesi, KEM1 ve III No.lu Kilise 'de yapılan çalışmalarda ise aydınlatma gereçlerine ait kanca, zincir, fitil askısı gibi bronz parçalar bulunmuştur.

Olympos antik kentinde yapılan kazı çalışmaları sırasında yoğun olarak Episkopeion kazılarında ve diğer yapılarda ele geçirilen sikkeler, tarihlendirmeyle ilgili önemli veriler sunmaktadır. Okunabilir durumdaki bronz ve gümüş sikkelerde tasvir edilen imparatorlar sırasıyla; II. Constantinus (337-361), II. Iulianus (361-375), I. Theodosius (379-395), Honorius (392-423), Arcadius (395-408), I. Leo (457-474), I. Iustinus (518-527), I. Iustinianus (527-565), II. Iustinus (565-578), II. Tiberius (578-582), Mauricius Tiberius (582-602), Phocas (602-610), Heraclius (610-641), Anonim B (1030/35-1042?), Anonim C (1042?-1050) dönemlerine ait follislerde görülmektedir²⁴⁸. Nümizmatikte 'minimi' ya da 'numini' olarak adlandırılan bu sikkeler üzerinde herhangi bir lejant bulunmayan ve nadiren portre ya da monogram görülebilen, çapları 1 cm.den küçük bronz sikkeler, Olympos kazılarında ele geçen diğer bronz sikkeler arasındadır. 5. yüzyılın ikinci yarısı ile 6. yüzyılın başında söz konusu sikkelerin basıldığı bilinmektedir.

²⁴⁷ Öztaşkın, 2013, **a.g.k.**, 53-62.

²⁴⁸ Z. Demirel Gökalp (2016). Olympos Kazısı 2009-2012 Yılları Bizans Sikke Buluntuları. *Disiplinler arası Akdeniz Araştırmaları Dergisi*, Vol. 2, s. 323-337, 325, fig. 2.

Numini boyutundaki bronz birimlerin, I. Theodosius hanedanı dönemine ait 4. yüzyıl bronz sikkeleriyle birlikte kullanılmış olmaları, nümizmatik açıdan önemli bir bulgudur. Kontekst veriler bu sikkelerin Olympos kentinde kullanımlarının 5. yüzyılın son çeyreğinden 6. yüzyıl başına kadar devam ettiğini göstermektedir.

Episkopeion’da yer alan Mekân 11 olarak adlandırılan mekânın kazısı sırasında bulunan seramikler ve mekân içerisinde tespit edilebilen ocak sayesinde kompleks içerisinde yemeklerin hazırlanması için kullanılan bir mutfak olduğu anlaşılmıştır. Konumuna bakıldığında kentte zemin suyu probleminin yaşandığı alanlardan uzaktır. Bu nedenle mutfak olarak kullanılan mekânda net bir tabakalaşma tespit edilebilmiştir²⁴⁹. Mekân içerisinde bulunan seramiklerin büyük çoğunluğunu küresel gövdeli çift kulplu pişirme kapları (%51), amphoralar (%20) (LRA1, LRA2, LRA3, LRA4, LRA5), pithos ve testi formulu depolama kapları (%14) oluşturur. Daha seyrek olarak öğünlerin servisi için kullanılan Kıbrıs kökenli sofrta kapları (%14) (Hayes CRSW 8 ve 9) ve seramik çark yapımı kandillere ait parçalar (%1) bulunmuştur. Ayrıca zemin üzerinden küçükbaş ve kümes hayvanlarına ait çok sayıda kemik parçaları ele geçmiştir. Mekân 11’in güneyindeki koridorun batısındaki alanda bulunan çok miktarda seramik parçaları burasının mutfakla ilişkili seramik çöplüğü olduğunu göstermektedir.

Olympos kentinde sürdürülen epigrafi çalışmalarında Piskoposluk Kilisesi’nde bulunan 75 Envanter No’lu yazıt kilisenin (ya da yazıtın bulunduğu girişin) Meryem Ana’ya adanmış olduğunu göstermesi ve daha önce bilinmeyen yeni bir Olympos piskoposu ismi (Nikolaos) bulundurması açılarından oldukça önemlidir ve ön plana çıkmaktadır²⁵⁰. Temenos kuzey stoa doğu kanatta ele geçen 71 Envanter No’lu yazıt alanın kullanımını yönelik olarak 253-260 gibi kesin bir tarih vermesi açısından ve Akdeniz çevresi yerleşimleri arasında ender rastlanması nedeniyle önemlidir²⁵¹.

²⁴⁹ Uçkan ve Öztaşkın, 2020, **a.g.k.**, 36-37.

²⁵⁰ Tanrı’nın annesi Bakire Meryem’e ilişkin yazıtın bilgileri; Buluntu Yeri: Piskoposluk Kilisesi, Tarih: M.S. V.-VI. yüzyıl, Ölçü: Y: 54 cm; G: 2.03 m; D: 58 cm; HY: 3.5-6.3 cm., Okuyan ve çeviren: H. S. Öztürk-E. Öztürk.

Çeviri: *Pek Tanrısever episkopos Nikolaos’un zamanında bütün bu yapı Tanrı için en güzel şekilde yapıldı. Tanrı’nın Annesi Bakire Meryem’in aziz girişi. Ey Efendimiz koru!*

²⁵¹ Cornelia Salonina’nın Onurlandırılması’na ait yazıtın bilgileri; Buluntu Yeri: Tapınak, Tarih: M.S. 253-260, Ölçü: Y: 107 cm; G: 56 cm; D: 56 cm; HY: 2.5-3.5 cm., Okuyan ve çeviren: H. S. Öztürk-E. Öztürk.

Çeviri: (Olymposlular’ın Demos ve Boule’si) *efendimiz, dindar, iyi talihli, Sebastos, Autocrator Caesar Puplius Licinnius Gallienus’un eşi Augustus Sebaste Cornelia Salonina’yı (onurlandırdı).*

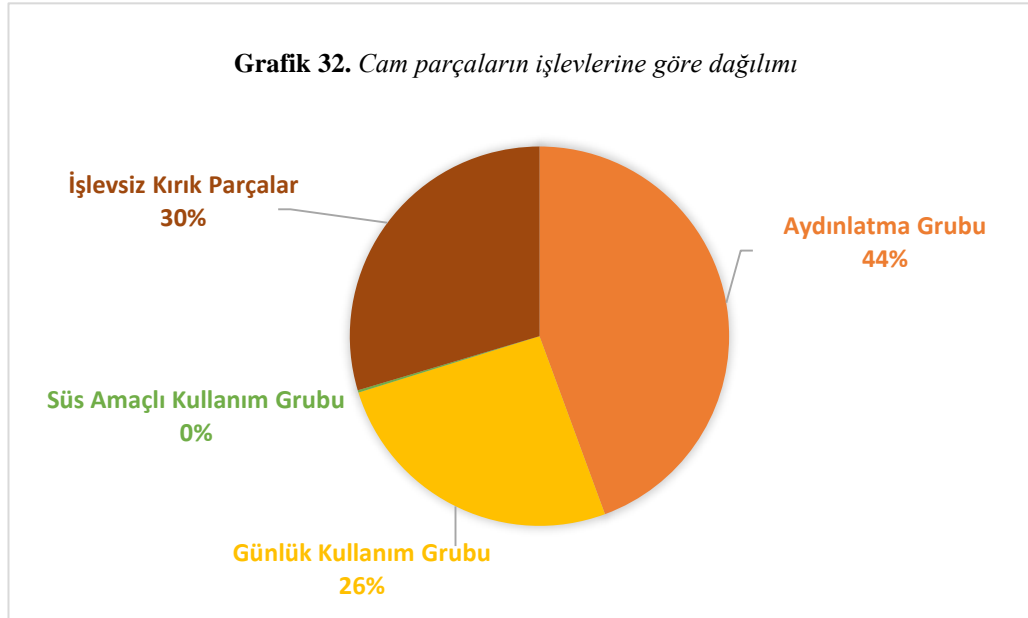
Episkopeion'da yapılan kazı ve sondaj çalışmalarında bulunan cam, seramik, maden eserler ve liturjik taş elemanların tamamı paralel örneklere göre incelendiğinde 5.-6.yüzyıla tarihlendirilmiştir ²⁵².

Arkeolojik veriler ve mimari araştırmalar, Olympos'ta 3. yüzyıl sonrasında Roma dönemi yapı ve diğer faaliyetlerin belirli bir süre ardından sona erdiğini göstermektedir. Bununla birlikte Erken Hristiyanlık Dönemi yapıları ile bağlantılı olarak, yerleşim düzeni ve yapısal dönüşümünde 4. yüzyıl itibariyle başladığını söylemek mümkündür. Kent içerisindeki dini yapıların 5.-6. yüzyıllarda çoğalmasa söz konusu tarihler arasında kentte yeniden yoğun yapılaşma sürecinin başladığına işaret etmektedir. Olympos'un Erken Bizans Dönemi dokusu sıfırdan planlanan kent olmaktan ziyade, mevcut olan Roma Dönemi kentinin var olan temelleri üzerinde şekillenmiştir. Günümüze kadar yapılan kazı çalışmaları ve arkeolojik veriler ile ortaya çıkan sonuca göre kentin tarihinin en geç 7. yüzyılın ikinci yarısına kadar geldiğini göstermektedir.

²⁵² Öztaşkın, 2017, a.g.k., 64.

6. SONUÇ

Bu tez çalışmasında, Olympos Antik Kenti kazılarında 1991-2019 yılları arasında kapsayan sezonlarda ele geçen cam buluntular değerlendirilmiştir. Toplam 6.549 adet olan cam parçalarının sadece 481 adedi kataloğa dahil edilmiştir. Cam buluntuların tipolojik sınıflandırması dört grup altında ele alınmıştır: *A- Aydınlatma Amaçlı Cam Eserler*, *B- Günlük Kullanım Amaçlı Cam Eserler*, *C- Süs Amaçlı Cam Eserler* ve *D- İşlevi Belirsiz Kırık Parçalardan* oluşmaktadır. En yoğun grubu aydınlatma amaçlı kullanılan cam eserler oluşturmaktadır (Bkz. Grafik 32). Gövde parçaları büyük bir kısmı form vermediklerinden dolayı kataloğa dahil edilmese de bezemeli gövde parçaları tipolojik açıdan incelenmiştir.

Cam buluntuların değerlendirmesindeki temel ölçüt, ele geçtiği buluntu yeri ve tabaka olmuştur. Buluntuların geneline bakıldığında tarihlendirme olarak kontekstlerin tutarlılığı ve belirli bir tabakadan takip edilebilmesi Olympos cam buluntuları için önemli bir veri sağlamıştır. Cam eserlerin form, boyut, renk, malzeme niteliği gibi diğer unsurların değerlendirilmesinde ise Likya bölgesindeki ve diğer benzer örneklerin yayınlarından yararlanılarak karşılaştırmalı incelemesiyle tipoloji oluşturulmuştur. Güney kentteki bulunan camların ağırlıklı olarak Roma dönemine tarihlendirilirken, Kuzey kentte lahit içerisinde bulunan camlar haricinde mimari kontekstlerde 5.-7.yüzyıl

arasına tarihlendirilen camların tabakasında seramik, maden, kemik, mozaik, fresko buluntular ile liturjik ve mimari taş elemanlarda ele geçmiştir.

Formlarına göre kendi içlerinde de tiplere ayrılan bazı camların, kapların tarihlendirilmelerinde etken olmadıkları gözlenmiştir. Bu ulaşılan sonuç da formların oluşturulmalarında işlevlerinin ön planda olduğunu göstermektedir. Cam ustasının, kaplara ihtiyaç olan işlevi görece formu verdiği, bu yüzden de kandil, sürahi, bardak, kâse gibi türlerin formlarında yüzyıllarca küçük farklılıklar haricinde genel formunda değişiklik yapılmadığı anlaşılmaktadır. Cam buluntuların belirli tarihsel aralıktaki benzer örneklerinin yoğunlaşmasındaki neden ise Akdeniz çevresinde bu formların sevilerek kullanıldığı, işlevsel açıdan da benimsendiği için gezici ustalar söz konusu üslubu ve biçimi yansıtmaya devam etmiş olmalılardır. Olympos'ta çeşitli mekânlarda bulunan cam cürufları da gezici atölyelerin üretimine dair önemli bir somut veri oluşturmaktadır (Bkz. Levha 53/B).

Olympos cam kaplarının büyük bir çoğunluğunun serbest üfleme tekniği ile üretildiği anlaşılmaktadır. Cam buluntularda orta derece hava kabarcığı gözlemlenmiştir. Hava kabarcıklarının fazlalığı aynı zamanda seri üretime işaret eden bir sonuçtur.

Sonuç olarak Olympos'ta bulunan cam eserler, sayısal olarak yoğunluğu ve zengin tipolojik örneklerin varlığı, camın hem dini mekânların aydınlatmasında hem de günlük hayatta sık tercih edildiğini göstermektedir. Olympos Antik Kentinin geçmişini camlar üzerinden değerlendirmek ve Erken Bizans Dönemi'nin cam sanatı ürünlerini Olympos üzerinden tanıtmak, Bizans sanatı üzerine yapılan araştırmalara faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Acara, M. ve Olcay, Y. (1997). Bizans Döneminde Aydınlatma Düzeni ve Demre Aziz Nikolaos Kilisesinde Kullanılan Aydınlatma Gereçleri, *Adalya*, 2, İstanbul: AKMED, 249-266.
- Adak, M. (2004). Lokalisierung von Olympos und Korykos in Ostlykien. *Gephyra*. 1, İstanbul, 27-51.
- Akat, Y., Fıratlı, N. ve Kocabaş, H. (1984). *Hüseyin Kocabaş Koleksiyonu Cam Eserler Kataloğu/Catalogue of Glass in The Hüseyin Kocabaş Collection*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Akşit, O. (1967). *Likya tarihi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Akşit, O. (1971). *Hellenistik ve Roma dönemlerinde Likya*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Ammianus Marcellinus, *Rerum Gestarum*, XIV, 8,4
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Amm.%2018.6&lang=original>
(Erişim tarihi: 06.05.2021)
- Anadolu, M. U. (1970). *Küçük Asya'da Bulunan Roma İmparatorluk Çağı Tapınakları*, İstanbul: İTÜ Matbaası.
- Antonaras A. C. (2010). *Early Christian and Byzantine Glass Vessels: Forms and Uses: Byzanz -das Römerreich im Mittelalter* . Teil 1. Welt der Ideen, Welt der Dinge, RGZM, 383-430.
- Antonaras, A. C. (2012a). *Fire and Sand: Ancient Glass in The Princeton University Art Museum*. New Haven and London: Yale University Press.
- Antonaras, A. C. (2012b). Middle and Late Byzantine Jewellery from Thessaloniki and its Region.
- Antonaras, A. C. (2014). The Production and Uses of Glass in Byzantine Thessaloniki. C. Entwistle ve L. James (Eds.), *The Production and Uses of Glass in Byzantine Thessaloniki*, 189-198.
- Ashton, R. H. J. (2006). The beginning of bronze coinage in Karia and Likya, *The Numismatic Chronicle*, 166, 1-14.
- Aslan, M. (2021). *Olympos Antik Kenti Erken Bizans Dönemi Bazilikalarındaki Ek Mekânlar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Atik, Ş. (2009). Late Roman/Early Byzantine Glass from the Marmaray Rescue Excavations at Yenikapı in Istanbul. E. Laflı (Ed.), *Late Antique/Early Byzantine Glass In The Eastern Mediterranean* içinde (s.1-16). İzmir: Tübitak Yayınları.
- Atila, C. ve Gürler, B. (2009). *Bergama Müzesi Cam Eserleri/Glass Objects from Bergama Museum*. İzmir: Çağdaş Matbaa.
- Atila, İ. A. (1992). Olympos Mezar Odası Kurtarma Kazıları. *KKS*, II, 105-128.
- Atila, C. ve Gürler, B. (2008). *Bergama Müzesi Cam Eserleri*, Ankara: Bergama Kültür ve Sanat Vakfı.
- Atvur, O. (1999). Olympos Antik Kenti (1991-1992 Çalışmaları), *Arkeoloji ve Sanat*, 88, İstanbul, 13-31.
- Baghaturia Kner, E. (2009). Late Antique/Early Byzantine Glass Vessels from the Cemeteries of Kodori and Machara Valleys (Georgia). E. Laflı (Ed.), *Late Antique/Early Byzantine Glass In The Eastern Mediterranean* içinde (s.355-368). İzmir: Tübitak Yayınları.
- Băjenaru, C. ve Băltăc, A. (2006). Histria-Bazilica Episcopală. Catalogul Descoperirilor de Sticlă (1984-2000). *Pontica*, 39, 219-247.
- Baldini, I. (2013). Early Byzantine Churches in Crete and Cyprus, Between Local Identity and Homologation. *Cahiers du Centre d'Etudes Chypriotes* 43, 31-49.
- Barag, D. (1967) The Glass Vessels: Ashdod I The first Season of the Excavations 196. M. Dothan ve D.N. Freedman (Eds.), *Atiqot English Series 7* içinde (s. 36-37).
- Barag, D. (1976). Glass Vessels. *Beth She'arim: Report on the Excavations During 1953-1958, Vol III: Catacombs 12-23*, Israel.
- Barag, D. (1978). Hanita Tomb XV of the 3rd-early 4th Century. *Atiqot*, XIII, 28-31.
- Barkóczi, L. (1996). *Antike Gläser*, Roma: L'Erma di Bretschneider.
- Başaran, S. (2000). *Pişmiş Toprak ve Cam Eserlerin Konservasyon/Restorasyonu*. İstanbul: Graphis Yayınları.
- Baur, P. V. C. (1938). Glassware. C. H. Kraeling (Ed.) *Gerasa City of the Decapolis* içinde (s. 505-546), New Haven.
- Baybo, S. (2005). Glasfunde aus der "Weststadt" in Limyra aus den Kampagnen 2002-2004. *Adalya* 8, 211-239.
- Bayburtluoğlu, C. (1982). *Lykia*, Ankara: Dönmez Ofset Yayınları.
- Bayburtluoğlu, C. (2004). *Lykia*. İstanbul: AKMED.
- Bean, G. E. (1997). *Eskiçağda Lykia Bölgesi*. Çev: H. Kökten, İstanbul: Arion Yayınları.

- Behrwald, R. (2000). Der lykische Bund: Untersuchungen zu Geschichte und Verfassung. *Antiquitas 1. Abhandlungen zur alten Geschichte*, 48. Bonn: Rudolf Habelt.
- Blum, H. (2016). Likya'nın Tarihi Coğrafyası. *Lukka'dan Likya'ya Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Boon, G. (1966). Roman Window Glass from Wales. *Journal of Glass Studies*, VIII, 41-45.
- Bouras, L. ve Parani, M. G. (2008). *Lighting in Early Byzantium*, Washington: Dumbarton Oaks.
- Böhlendorf, B., Arslan, M. ve Ricci, A. (Editörler) (2012). *Byzas 15, Byzantine Small Finds in Archeological Contexts*, İstanbul: Ege Yayınları.
- Burdajewicz, M. (2006). Glass Finds from the North-West Church Complex. *Hippos-Sussita, Seventh Season of Excavations*, Haifa, 127-143.
- Büyükyörük, F. ve Çelik, A. (2019). Mithrapata ve Aruwâtijesi (Musa Dağı?) Definesi. *CEDRUS The Journal of MCRI*, VII, Antalya, 239-265.
- Canav Özgümüş, Ü. (2000). *Anadolu Camcılığı*. İstanbul: Pera Yayınları.
- Canav Özgümüş, Ü. (2009). Late Roman/Early Byzantine Glass from the Marmaray Rescue Excavations at Sirkeci. E. Laflı (Ed.), *Late Antique/Early Byzantine Glass In The Eastern Mediterranean* içinde (s.17-24). İzmir: Tübitak Yayınları.
- Canav Özgümüş, Ü. (2013). *Çağlar boyu cam tasarımı*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Canav, Ü. (1985). *Ancient Glass Collection*. İstanbul: Türkiye Şişe ve Cam A.Ş. Yayınları.
- Caner Saltık, E. N. (2011). Arkeometrik Çalışmalar Işığında Belirlenen Cam Bozulmaları. II. *ODTÜ Arkeometri Çalışmayı Bildiriler Kitabı*. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, 57-66.
- Chavane, M. J. (1975). *Salamine de Chypre- VI Les Petits Objets*. Fransa: Éditions du Centre national de la recherche scientifique.
- Clairmont, C. (1963). *The Excavations at Dura- Europos. Final Report, IV. Part V. The Glass Vessels*. New Haven, Dura Europos Publications, Clair.
- Coşkun, T. (2012). *Kuşadası, Kadıkalesi Kazısı 2007-2010 Sezonu Cam Buluntuları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Coşkun, T. (2017). *Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Crowfoot, G. M. (1957). The Glass. *Samaria-Sebaste III, The Objects from Samaria*, J. M. Crowfoot, G. M. Crowfoot, K. M. Kenyon vd. (Editörler), London, 403-422.
- Crowfoot, J. M. ve Harden, D. B. (1931). Early Byzantine and Later Glass Lamps. *Journal of Egyptian Archaeology*, 17, 196-208.
- Czurda-Ruth, B. (2007). *Hanghaus I in Ephesos: Die Glaser*, Wien:Verlag der Osterreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Çakmakçı, Z. (2008). *Örnekler ışığında Bizans Asia'sında cam sanatı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelik, N. (2015). *Lykia Kitabı*, İstanbul: AKMED.
- Çömezoğlu, Ö. (2007). Akdeniz ve Çevresi Orta Çağ Camcılığı Işığında Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Buluntuları, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çömezoğlu, Ö. (2010). Demre Aziz Nikolaos Kilisesi'nden Günlük Kullanım İşlevli Cam Eserler. *Bizans ve Çevre Kültürler Prof. Dr. S. Yıldız Ötüken'e Armağan*, S. Doğan ve M. Kadiroğlu (Eds.), İstanbul, 136-156.
- Çömezoğlu, Ö. (2012). Doğu Akdeniz Çevresinde Ortaçağ Boyunca Cam Üretim ve Dolaşımı. *II. ODTÜ Arkeometri Çalıştayı Bildiriler Kitabı Türkiye Arkeoloji'sinde Cam: Arkeolojik ve Arkeometrik Çalışmalar Bildiri Kitabı*. Ş. Demirci (Ed.), içinde (s. 136-148), Ankara: Odtü Arkeometri.
- Daremborg, C. ve Saglio, E. (1963). *Dictionnaire des Antiquités Grecques et Romaines*.
- Davidson, G. R. (1940). A Medieval Glass Factory at Korinth. *American Journal of Archaeology*, XLIV, 297-324.
- Davidson, G. R. (1952). *Corinth XII, The Minor Objects*, Princeton.
- Delougaz, P. ve Haines, R. C. (1960). Byzantine Church at Khirbat Al-Karak. The University of Chicago Oriental Institute Publications, LXXXV.
- Demirel Gökalp, Z. (2016). Olympos Kazısı 2009-2012 Yılları Bizans Sikke Buluntuları. *Disiplinler arası Akdeniz Araştırmaları Dergisi*, 2, 323-337.
- Diderot, D. (1762). *Recueil de planches, sur les sciences, les arts libéraux, et les arts mécaniques:avec leur explication* (11), Paris: Briasson.
- Dodwell, C. R. (1961). *Theophilus The Various Arts*, New York.
- Dodwell, C. R. (1986). *Theophilus: The Various Arts*. New York.

- Doğan, S. (2006). Likya'da Bizans Taş Yapıtları. *III. Uluslararası Likya Sempozyumu*, 1, İstanbul, 209-224.
- Dolores, S. (2009). La vajilla de vidrio durante la antigüedad tardía en el Conventus Carthaginiensis. *The Glass Tableware Throughout Late Antiquity in the Conventus Carthaginiensis, BSAA arqueología*, LXXV, 159-200.
- Dubin, L.S. (1995). *The History of Beads: From 30,000 B.C. to the Present*. New York: The Times Mirror Company.
- Elsner, J. (1988). *Sites Antiques Du Sud-Quest De L'Anatolie*. Paris.
- Engle, A. (1987). *Lamps and Windows in Antiquity*. Phoenix Publications.
- Erten Yağcı, E. (1999). Kilikia'da Cam. *Olba 2*, 169-183.
- Evcim, S. ve Uzun, M.C. (2017). Olympos Bizans Dönemi Delikli Levhaları. *Olympos I 2000-2014 Araştırma Sonuçları*. İstanbul: ASMS 2, 117-144.
- Evcim, S., Öztaşkın, G. K. (2019). Early Byzantine Churches in Olympos. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 161, İstanbul, 129-162.
- Fellows, C. (1838). *A Journal Written during an Excursion in Asia Minor*. London: University of California Libraries.
- Fındık, E. (2017). Bir Güzellik Nesnesi Olarak Cam Bilezikler: Demre/Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Buluntuları (1989-2016). *Adalya*, 20, İstanbul: AKMED, 423-448.
- Fındık, E. F. (2013). 2012 Yılı Efes, Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazıları Depo Çalışmalarından İlk Gözlemler, Yeni Bir Keşif: Ayasuluk'ta Cam Atölyesi. *SELEVCIA III*, 31-48.
- Fitzgerald, G. M. (1931). Beth-Shean Excavations 1921-1923. *The Araband Byzantine Levels, III*, University Press for the University of Pennsylvania Museum.
- Foss, C. (1994). The Lycian coast in the Byzantine age. *DOP*, 48, 1-52.
- Foy, D. (2000). Un Atelier de Verrier Á Beyrouth au Début de la Conquête Islamique. *Syria*, 77, 239-290.
- Foy, D. (2003). Le Verre en Tunisie: L'Apport de Fouilles Récentes Tuniso-Françaises. *Journal of Glass Studies*, 45, 59-89.
- Fünfschilling, S. (2009). Glass from the Canadian Excavations at Carthage. E. Laflı (Ed.), *Late Antique/Early Byzantine Glass In The Eastern Mediterranean* içinde (s. 383-390). İzmir: Tübitak Yayınları.

- Gençler Güray, Ç. (2011). Elaiussa Sebaste'nin Roma Dönemi Cam Buluntuları (The Roman Glass Finds from Elaiussa Sebaste). *OLBA*, XIX, 233-266.
- Gençler, Ç. (2000). I Vetri di Hierapolis-Hierapolis Camları, *Ricerche Archeologiche Turche nella Valle del Lykos-Lykos Vadisi Türk Arkeoloji Araştırmaları*, F. D Andria ve F. Silvestrelli (Eds.), Galatina, 209- 289.
- Gençler, Ç. (2009). *Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gill, M.A.V. (2002). Amorium Reports, Finds I: The Glass, 1987-1997. *BAR International Series*, 1070, İngiltere.
- Gill, M.A.V. (2006). *Amorium Reports, Finds I: The Glass, 1987-1997*, England: British Archaeological Reports Oxford Ltd.
- Golofast, L. (2009). Early Byzantine Glass from the Tauric Chersonesos (Crimea). E. Laflı (Ed.), *Late Antique/Early Byzantine Glass In The Eastern Mediterranean* içinde (s. 301-335). İzmir: Tübitak Yayınları.
- Gorin Rosen, Y. ve Winter, T. (2010). Selected Insights into Byzantine Glass in the Holy Land. J. Drauschke ve D. Keller (Editörler), *Glass in Byzantium-Produktion, Usage, Analysen, RGZM- Tagungen*, 8 içinde (s. 165-182).
- Gorin-Rosen, Y. ve Katsnelson N. (2007). Local Glass Production in the Late Roman-Early Byzantine Periods in Light of the Glass Findes from Khirbat el NikAna, *Atiqot*, 57, 1-81.
- Gough M. (1985). *Alahan: An Early Christian Monastery in Southern Turkey*, Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies.
- Güneş, F. (2009). Late Antique Glass from the Museum of Kahramanmaraş. E. Laflı (Ed.), *Late Antique/Early Byzantine Glass In The Eastern Mediterranean* içinde (s.245-252). İzmir: Tübitak Yayınları.
- Güray Gençler, Ç. (2010). The Glass Finds. Elaiussa Sebaste III: L'Agora Romana E. Equini Schneider (Ed.). İstanbul: Ege Yayınları.
- Gürler, B. (2000). *Tire Müzesi Cam Eserleri*. Ankara: TC. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gürler, B. ve Laflı, E. (2010). Middle and Late Roman Glass from the Agora of Smyrna from the Excavation Seasons 1997 and 2002-2003. *Glass in Byzantium. Production, Usage, Analyses*. J. Drauschke ve D. Keller (Editörler), Römisch-Germanisches Zentralmuseum, Mainz, 121-144.
- Hadad, S. (1998). Glass Lamps from the Byzantine through Mamluk Periods at Bet Shean, Israel. *Journal of Glass Studies*, 40, 63-76.

- Harden, D. B. (1936). *Roman Glass From Karanis*, Humanic Series, Ann Arbor: University of Michigan Studies.
- Harden, D. B. (1939). Roman Window-Panes from Jerash, and Later Parallels. *Iraq*, 6, 91.
- Harden, D. B. (1962). Glass. H.D. Golt (Ed.), *Excavations at Nessana* içinde (s. 76-91). London: British School of Archaeology in Jerusalem.
- Harden, D. B. (1971). Ancient Glass, III. Post Roman. *Archeological Journal*. CXXVIII, 78-117.
- Harrison, R. M. ve Gill, M.A.V. (1986). The Window Glass, *Excavations at Saraçhane in Istanbul*, I. R.M. Harrison (Ed.), Princeton, 204-206.
- Hayes, J. W. (1972). *Late Roman Pottery*. London: The British School at Rome.
- Hayes, J. W. (1975). *Roman and Pre-Roman Glass in The Royal Ontario Museum*. Toronto.
- Hayes, J. W. (1992). Excavations at Saraçhane in Istanbul. *II: The Pottery*, Princeton, 400- 421.
- Hayes, J. W. (1997). *Handbook of Mediterranean Roman Pottery*. University of Oklahoma Press.
- Hazinedar Coşkun, T. (2019). Özel Bir Koleksiyonun Düşündürdükleri: Koray Selçik Koleksiyonu Cam Eserlerinden Örnekler. *Sanat Tarihi Dergisi*, XXVIII/2, 549-569.
- Hazinedar Coşkun, T. (2020). Berna Oğuz Koleksiyonu'ndan Bizans Dönemi Cam Takıları. *Tüba-Ked*, 22, 31-49.
- Hellenkemper, H. ve Hild, F. (2004). *TIB: Lykien und Pamphylien*. 8, Wien.
- Hild, F. (2004). Lykien in den Notitiae episcopatum. *Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik*. 54, Viyana, 1-17.
- Hoddinott, R.F. (1963). *Early Byzantine Churches In Macedonia and Southern Serbia*, New York.
- Insoll, T. (1998). Islamic Glass from Gao, Mali. *Journal of Glass Studies*, 40, 77- 88.
- Isings, C. (1957). *Roman Glass: From Dated Finds*. Groningen: J. B. Wolters.
- Isings, C. (1971). *Roman Glass in Limburg*, Groningen: Archaeologica Traiectina IX.
- Israeli, Y. (2003). *Ancient Glass in The Israel Museum. The Eliahu Dobkin Collection and Other Gifts*. Jerusalem: Israel Museum.

- Işın, G. (2011). Topal Gavur'dan Apollonias'a. *Aktüel Arkeoloji*, 20, İstanbul, 104-111. *IX. Congres de l' Association Internationale pour l'Historie du Verre*, 35- 63.
- İplikçioğlu, B. (2008). Doğu Likya'da epigrafya araştırmaları. 25. *AST (1)*, F. Bayram vd.(Ed.), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, 355-364.
- Jacobson, G. L. (1999). Glass Bottles of the Early Islamic Period. Itzhaq Beit-Arieh (Ed.), *Tel'IRA: A Stronghold in the Biblical Negev*, Kudüs, 442-444.
- Jerome. *De Viris Illustribus LXXXIII*.
<https://www.ccel.org/ccel/schaff/npnf203.v.iii.lxxxv.html> (Erişim tarihi: 08.05.2021)
- Karwowski, M. (2004). *Letebezeitlicher Glasringschmuck Aus Ostösterreich*. Wien.
- Katsnelson, N. (1999). Glass Vessels from the Painted Tomb at Migdal Ashqelon. *Atiqot*, 37, 67-82.
- Katsnelson, N. (2014). The Glass Finds from Bet She'an (Youth Hostel). *Atiqot*, 77, 23-57.
- Katsnelson, N. ve Jackson Tall, R. E. (2004). The Glass Vessels from Ashqelon, Semadar Hotel. *Atiqot*, 48, 99-109.
- Kayapınar, L. (2011). Bizans Kaynaklarının Neşri: Türkiye'deki Durum. M. Öz (Ed.), *Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye'de Tarihçilik ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu*, Ankara 18-20 Mart 2010, 141-205.
- Kazhdan, A. ve Bouras, L. (1991). Oil. *The Oxford Dictionary of Byzantium*. New York: Oxford.
- Keen, A. G. (1998). *Dynastic Lycia. A Political History of the Lycians and their Relation with Foreign Powers, C. 545-362 BC*, Leiden/Boston/ Köln.
- Križanac, M. (2001). Medieval Glass from the Cathedral of St. Tripun at Kotor. *Journal of Glass Studies*, 43, 182-184.
- Križanac, M. (2009). Glass from Early Byzantine Gradina on Mount Jelica. *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean*, İzmir, 97.
- Križanac, M. (2016). Early Byzantine Glass in the Territory of Serbia and Kosovo. *Journal of Glass Studies*, 58, 87-102.
- Küçükerman, Ö. (1985). *Cam Sanatı ve Geleneksel Türk Camcılığı*. İstanbul: Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. Yayınları.
- Lane, A. (1938). Medieval Glass Finds at Al Mina in North Syria. *Archeologia*, LXXXVII, 19-78.

- Lightfoot, C. S. (1989). *Afyon Müzesi'ndeki Cam Eserler Kataloğu*, Ankara: British Institute of Archaeology.
- Lightfoot, C. S. (1990). Some Types of Roman Cut-Glass Vessels Found in Turkey. *I. Uluslararası Anadolu Cam Sanatı Sempozyumu 9 (15)*, İstanbul, 103-104.
- Lightfoot, C. S. (1997). 1995 Yılı Amorium Kazısı. *XVIII. Kazı Sonuçları Toplantısı*, II, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 431- 447.
- Lightfoot, C. S. (2005). Glass Finds at Amorium. *DOP*, 59, 173-181.
- Lightfoot, C. S. ve Arslan, M. (1992). *Ancient Glass of Asia Minor: The Yüksel Erimtan Collection / Anadolu Antik Camları: Yüksel Erimtan Koleksiyonu*, Ankara.
- Loerke, W., Cutler, A. ve Kazhdan, A. (1991). Window. *The Oxford Dictionary of Byzantium*, New York: Oxford.
- Marshall, F. H. (1907). *Catalogue of the Fingerrings: Greek, Etruscan and Roman*. Londra.
- Matheson, S.B. (1980). *Ancient Glass in the Yale University Art Gallery*, Saybrook: Conn.
- Mergen, Y. (2011). *Olympos Antik Kenti'nin Orta Çağ Dönemi Dokusu ve Likya Bölgesi Açısından Önemi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Meyer, C. (1988). Glass from the North Theater Byzantine Church, and Surroundings at Jerash. Jordan. W. E. Rast (Ed.), *Basor Supplements*, 25, 175-222.
- Meyer, C. (1989). Byzantine and Ummayad Glass from Jerash: Battleship Curves. *Annual of the Department of Antiquities of Jordan*, 33, 235-244.
- Olçay Uçkan B. Y., Parman, E., Atvur, O., Uçkan, E., Mergen, Y., Uğurlu, E., Topoğraf, A. N., Evcim, S., Öztaşkın, G. K., Bursalı, M., Yeşilova, H., Demirel Gökalp, Z., Kaya, Z. (2006). *Olympos Likya'da bir korsan kenti*, İstanbul.
- Olçay Uçkan B. Y. vd. (2009). Olympos kazısı 2007 yılı çalışmaları, *30. KST (3)*, H. Dönmez ve A. Özme (Eds.). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, 373-386.
- Olçay Uçkan, B.Y. vd. (2010). Olympos kazısı 2008 yılı çalışmaları, *31. KST (4)*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, 231-246.
- Olçay Uçkan, B.Y. vd., (2011). Olympos 2009. *32. KST (3)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, 80-97.

- Olçay Uçkan, B. Y. (2000). Bizans Dönemi Pencere Camları ve Kullanım Biçimleri Üzerine Bazı Bulgular, *Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi II*, Eskişehir, 259-275.
- Olçay Uçkan, B.Y. (2008). Olympos kazısı 2006 yılı çalışmaları, 29. *KST* (3), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, 73-78.
- Olçay Uçkan, B. Y. (2009). Olympos kazısı 2008. *Anmed*, 7, 55-60.
- Olçay Uçkan, B.Y. (2010). Olympos Kazısı 2009. *Anmed*, 8, 66-72.
- Olçay Uçkan, B. Y. (2012). Olympos kazısı 2011. *Anmed*, 10, 78-81.
- Olçay Uçkan, B.Y. (2013). Olympos Kazısı 2012. *Anmed*, 11, 108-112.
- Olçay Uçkan, B.Y. (2014). Olympos Kazı ve Onarım Çalışmaları. 35. *KST* (2), Muğla: Sıtkı Koçman Üniversitesi, 261-270.
- Olçay Uçkan, B. Y. (2017a). Giriş. *Olympos I 2000-2014 Araştırma Sonuçları*. İstanbul: ASMS 2, 1-4.
- Olçay Uçkan, B. Y. (2017b). Olympos Kazısı Cam Buluntuları. *Olympos I 2000-2014 Araştırma Sonuçları*. İstanbul: ASMS 2, 197-208.
- Olçay Uçkan, B. Y. ve Kayapınar, L. (2015). Olympos Piskoposu Methodios ve Olympos Kenti. *Patara VII.1. Kum'dan Kent'e Patara Kazılarının 25. Yılı, Uluslararası Sempozyum Bildirileri 11-13 Kasım 2013 Antalya*, İstanbul, 535-544.
- Olçay Uçkan, B. Y. ve Öztaşkın, G. K. (2016). Ateş ve Suyla Kutsanan Kent: Olympos. *Lukka'dan Likya'ya Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi*, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 274-287.
- Olçay Uçkan, B. Y. ve Öztaşkın, M. (2017). Olympos Kazılarında Bulunan Aydınlatma Gereçleri. *Seleucia*, 7, Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları, 11-28.
- Olçay Uçkan, B. Y., Öncü, Ö. E.ve Evcim, S. (2017). Olympos'un Roma ve Bizans Dönemi Kent Dokusu. *Olympos I 2000-2014 Araştırma Sonuçları*. İstanbul: ASMS 2, 9-30.
- Olçay Uçkan, B. Y., Öztaşkın, G. K. ve Evcim, S. (2018). Olympos Kazısı 2016 Yılı Çalışmaları. 39. *KST* (3), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, 99-118.
- Olçay Uçkan, B. Y., ve Çömezoğlu, Ö. (2018). *Aziz Nikolaos Kilisesi Kazıları 1989-2009*. S. Doğan ve E. F. Fındık (Eds.), İstanbul: Homer Kitapevi.
- Olçay Uçkan, B.Y. (2016). Olympos'da Ticaret. P. Magdalino ve N. Necipoğlu (Editörler), *Trade in Byzantium: Papers from the Third International Sevgi Gönül Byzantine Studies Symposium 24-27 Haziran 2013 içinde (489-501)*, İstanbul: Ofset Yapımevi.

- Olçay Uçkan, B.Y. vd., (2019a). Olympos Kazısı 2017 Yılı Çalışmaları. 40. *KST* (3), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, 617-638.
- Olçay Uçkan, B.Y. vd., (2019b). Olympos Kazısı 2018 Yılı Çalışmaları. 41. *KST* (4), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, 429-450.
- Olçay Uçkan, B.Y. ve Mergen, Y. (2005). Olympos Antik Kenti Çalışmaları 2004. *Anmed*, 3, 149-152.
- Olçay Uçkan, B.Y. ve Öztaşkın, G.K. (2016a). Olympos Kazısı 2014 Yılı Çalışmaları. 37. *KST* (2), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, 33-44.
- Olçay Uçkan, B.Y. ve Öztaşkın, G. K. (2016b). Olympos Kazısı 2015. *Anmed*, 14, 92-97.
- Olçay Uçkan, B.Y. ve Öztaşkın, G.K. (2017a). Olympos Kazısı 2015 Yılı Çalışmaları. 38. *KST* (3), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, 187-202.
- Olçay Uçkan, B.Y.ve Öztaşkın, G. K. (2017b). Olympos Kazısı 2016. *Anmed*, 15, 76-84.
- Olçay Uçkan, B.Y. ve Öztaşkın, G. K. (2018). Olympos Kazısı 2017, *Anmed*, 16, 82-89.
- Olçay Uçkan, B.Y. ve Öztaşkın, G. K. (2019). Olympos Kazısı 2018. *Anmed*, 17, 222-231.
- Olçay Uçkan, B.Y. ve Öztaşkın, M. (2020). Olympos Piskoposluk Sarayında Yeni Sonuçlar. *Anmed*, 18, 34-37.
- Olçay Uçkan, B.Y., Mergen, Y.ve Uğurlu, E. (2006). Olympos Antik Kenti 2005 Yılı Yüzey Araştırması. *Anmed*, 4, 125-131.
- Olçay, B. Y. (1997). *Antalya'nın Demre (Kale) ilçesindeki Aziz Nikolaos Kilisesi kazısı 1989-1995 yılları cam buluntuları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Olçay, B. Y. (2000). Bizans Dönemi Pencere Camları ve Kullanım Biçimleri Üzerine Bazı Bulgular, *Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2, Eskişehir, 259-275.
- Olçay, B. Y. (2001). Ancient Glass Vessels in Eskişehir Museum, *Anatolian Studies*, 51,147-157.
- Olçay, B. Y. ve Acara, M. (1998). Bizans Döneminde Aydınlatma Düzeni ve Demre Aziz Nikolaos Kilisesi'nde Kullanılan Aydınlatma Gereçleri. *Adalya*, İstanbul, 246-266.
- Olçay, B.Y. (1998a). Tarsus Cumhuriyet Alanı Kazısı Cam Buluntuları. *Adalya*, III, 169-177.

- Olçay, B. Y. (1998b). Bizans Döneminin Cam Sanatı Tarihi İçindeki Yeri. *Anadolu Sanat*, 8, 145-166.
- Oliver, A. (1980). *Ancient Glass in the Carnegie Museum of Natural History*, Pittsburgh.
- Oral Çakmakçı, Z. (2012). Kuşadası-Kadıkalesi Kazılarında Süs Amaçlı Cam Objeler: Boncuklar ve Bilezikler. *II. ODTÜ Arkeometri Çalıştayı Bildiriler Kitabı Türkiye Arkeoloji'sinde Cam: Arkeolojik ve Arkeometrik Çalışmalar Bildiri Kitabı*. Ş. Demirci (Ed.), içinde (s. 114-135), Ankara: Odtü Arkeometri.
- Ostrogorsky, G. (2011). *Bizans Devleti Tarihi*. (Çev: F. Işıltan). Ankara: Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Öncü, Ö. E. (2017). Olympos Hellenistik ve Roma Dönemi Mimari Araştırmaları: Köprü, Köprü Caddesi ve Kent Surları. *Olympos I 2000-2014 Araştırma Sonuçları*. İstanbul: ASMS 2, 36-37.
- Özet, A. (1998). *Dipten Gelen Parıltı*. Ankara: TC. Kültür Bakanlığı Kültür ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Öztaşkın, G. K. (2013). *Olympos Antik Kenti Episkopeion Yapı Topluluğu*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztaşkın, G. K. (2017). Olympos Kenti Episkopeion Yapı Topluluğu. *Olympos I 2000-2014 Araştırma Sonuçları*. İstanbul: ASMS 2, 49-78.
- Öztaşkın, G. K. ve Öztaşkın, M. (2019). Olympos Episkopeionu Peristyl Mozaiklerindeki İnsan Betimlemeleri. *Olba*, 27, 443-464.
- Öztaşkın, G.K. ve Sertel, S. (2017). Olympos Bizans Dönemi Sütun Başlıkları ve Kaideleri. *Olympos I 2000-2014 Araştırma Sonuçları*. İstanbul: ASMS 2, 79-116.
- Öztaşkın, M. (2009). Olympos Antik Kentinden Bir Grup Erken Bizans Dönemi Seramiği. A. O. Alp (Ed.), *Ebru Parman'a Armağan: Sanat Tarihi ve Arkeoloji Yazıları* içinde (s. 287-300). Ankara: Alter Yayınları.
- Öztaşkın, M. (2011). Building with Mosaics of Olympos: Mosaics of Late Ancient Era-Early Byzantine Period. M. Şahin (Ed.), *XI. Uluslararası Antik Mozaik Sempozyumu* içinde (s. 709-720), İstanbul: Ege Yayınları.
- Öztaşkın, M. (2015). Stratonikeia Bizans Dönemi Cam Buluntuları. *Stratonikeia ve Çevresi Araştırmaları I*, İstanbul: Ege Yayınları, s. 175-188.
- Öztaşkın, M. (2017). Olympos Kazısı Seramik Buluntuları. *Olympos I 2000-2014 Araştırma Sonuçları*. İstanbul: ASMS 2, 209-224.

- Öztürk, H. S. (2006). *M.Ö. II.- M.S. IV. Yüzyıllarda Likya-Pamfilya Bölgesinde Kırsal Alan Güvenliği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, H. S. (2017). Yazıtlar Işığında Olympos (Likya). *Olympos I 2000-2014 Araştırma Sonuçları*. İstanbul: ASMS 2, 225-233.
- Öztürk, H. S. ve Ö. E. Öncü (2020). Olympos in Lycia: A Novel Assessment of Its History and Localization in Light of Recent Archaeological and Epigraphical Research. *Adalya*. 23, İstanbul, 253-275.
- Parman, E. (2001). Antalya-Olympos ve Çevresi (Geç antik-Ortaçağ) Yüzey Araştırmaları 2000 Yılı Çalışma Raporu. 19. *AST (1)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, 137-144.
- Parman, E. (2002). Antalya-Olympos ve Çevresi Geç Antik-Ortaçağ 2001 Yılı Yüzey Araştırmaları, 20. *AST (1)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, 139-152.
- Parman, E. (2003). Olympos Örenyeri ve Çevresi Yüzey Araştırması 2002. *Anmed*, 1, 42-44.
- Parman, E. ve Olcay Uçkan, B. Y. (2006). Olympos'un Orta Çağ Dokusu. *III. Uluslararası Likya Sempozyumu 07-10 Kasım 2005 Antalya Sempozyum Bildirileri*, II, İstanbul, 587-599.
- Patterson, L. G. (1997). *Methodius of Olympus: Divine Sovereignty, Human Freedom, and Life in Christ*. Washington: Catholic University of America.
- Peleg-Reich, M. (1992). Excavations of a Segment of the Byzantine City Wall of Caesarea Maritima. *Atiqot*, XXI, 137-170.
- Pirling, R. (1978). Die Römischen und Byzantinischen Glasfunde von Apamea in Syrien. *Annales Du 7e Congrès de L'Association Internationale Pour L'Histoire du Verre, Berlin-Leipzig 15-21 Aout 1977, Liège*, 137-147.
- Ramsay, W. M. (2004). *The church in the Roman empire before A.D. 170*, Massachusetts.
- Roberts, A. ve Donaldson, J. (Ed.) (1995). *Ante-Nicene Fathers VI: Gregory Thaumaturgus, Dionysius the Great, Julius Africanus, Anatolius and minor writers, Methodius, Arnobius*. Massachusetts: Hendrickson.
- Ross, M. (1965). *Catalogue of the Byzantine and Early Medieval Antiquities in the Dumbarton Oaks Collection*, V.2, Washington.
- Saraçoğlu, A. (2011). Hellenistic and Roman Unguentaria from the Necropolis os Tralleis. *Anatolia*, 37, 1-42.
- Savur, Y. S. (2016). Smyrna Agorası'ndaki Antik Cam Buluntuları. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

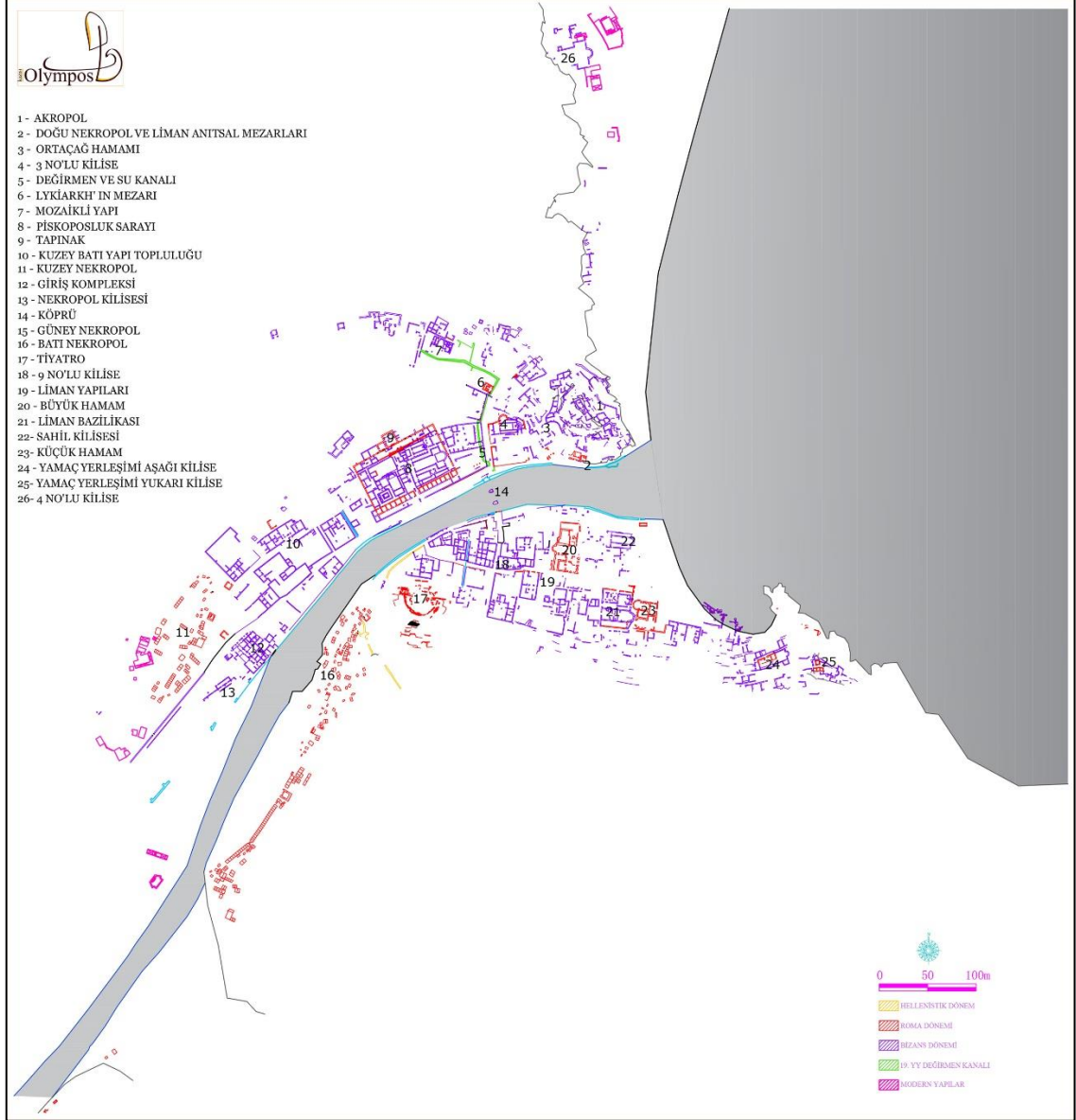
- Schwarzer, H. (2009). Spatantike, Byzantinische Glasfunde aus Alexandria Troas, E. Laflı (Ed.), *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean* içinde (s. 67-84), İzmir: Tübitak Yayınları.
- Sertel, S. (2017). *Olympos Piskoposluk Kilisesi ve Vaftizhanesi Litürjik Taş Eserleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Siemionowska, S., Pankiewicz, A. ve Sadowski, K. (2018). On Technology and Production Techniques of Early Medieval Glass Rings from Silesia. *Archaeometry*. Oxford University, 1-33.
- Sönmez, B. E. (2015). Nevşehir Müzesi'nde Bulunan Cam Unguentariumlar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* (8) 41, 733-746.
- Spaer, M. (1992). The Islamic Glass Bracelets of Palestine: Preliminary Findings, *Journal of Glass Studies*, 34, 44-62.
- Spear, M. (1988). The Pre-Islamic Glass Bracelets of Palestine. *Journal of Glass Studies*, 30, 51-61.
- Stern E. J. ve Getzov, N. (2006). Aspects of Phoenician Burial Customs in the Roman Period in Light of an Excavation of Burials near El-Kabri (Kabri). *Antiqot*, 51, 91-123.
- Stern, E. M. (1984). Antikes Glas in der Südtürkei. *Glastechn Ber*, 57, 132-139.
- Stern, E. M. (1985). Ancient and Medieval Glass from the Necropolis Church at Anemurium. *IX. Congres de l' Association Internationale pour l'Historie du Verre*, 35-63.
- Stern, E. M. (2001). *Roman, Byzantine, and Early Medieval Glass (10 BCE-700 CE)*, Ostfildern-Ruit: Ernesto Wolf Collection.
- Stern, E. M. ve Erten Yağcı, E. (1989). Glass Vessels Exhibited in the Bölge Museum-Adana/Adana Bölge Müzesinde Sergilenmekte Olan Cam Eserler. *Bellekten*, CLIII, 583-605.
- Strabon (2000). *Geographika Antik Anadolu Coğrafyası* (Çev: A. Pekman), İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Sussman, V. (1976). A Burial Cave at Kefar' Ara. *Antiqot*, 11, 92-101.
- Şahin, D. (2008). Zeugma Mozaikleri Üzerinde Yer Alan Tethys Betimlemeleri. M. Şahin (Ed.), *IV. Uluslararası Türkiye Mozaik Korpusu Sempozyum Bildirileri* içinde (147-154). Bursa: Uludağ Üniversitesi Mozaik Araştırmaları Merkezi.
- Şahin, S. (2002). Pamfilya/Likya sınır kentleri: Olbia ve diğerleri. *Likya İncelemeleri*, I, 9-32.

- Şahin, S. (2011). *Stadiasmus Patarensis Likya Eyaleti Roma Yolları (Bir Özet)*, İstanbul.
- Şişmanoğlu, G. (2007). Byzantine and Ottoman Glass. C. L. Striker ve Y. D. Kuban (Eds.), *Kalenderhane in Istanbul The Excavations*, Mainz, 165-173.
- Taylor, J. A. ve Megaw, A. H. S. (1981). Excavations at Ayios Philon, the Ancient Carpasia. *Report of the Department of Antiquities, Cyprus*, 209-250.
- Temür, A. (2018). Sinop Müzesi Erken Bizans Dönemi Cam Kandilleri. *Tarih Okulu Dergisi*, 11, XXXIII, 227-267.
- Troxell, H. A. (1982). The Coinage of the Lycian League. *Numismatic Notes and Monographs*, 162, New York: The American Numismatic Society.
- Uğurlu, E. (2006). *Olympos Nekropolü*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uğurlu, E. (2007). Olympos ve Zeniketes'in kalesinin lokalizasyonu, *Adalya*, 10, İstanbul: AKMED, 81-103.
- Uysal, Z. (2008). *Kubad-abad sarayı cam buluntuları (1981-2004)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uysal, Z. (2013). *Kubad-Abad Sarayında Selçuklu Cam Sanatı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Vessberg, O. (1952). Roman Glass in Cyprus. *Opuscula Archaeologica*, 7, 109-168.
- Vessberg, O. ve Westholm, A. (1956). *The Hellenistic And Roman Periods in Cyprus 4* (3). Stockholm: The Swedish Cyprus Expedition.
- Vismara, N. (1989). *Monetazione arcaica della Lycia. II. La collezione Winsemann Falghera*. Milano.
- Von Saldern, A. (1962). Glass from Sardis. *American Journal of Archeology*, 66, 5-12.
- Von Saldern, A. (1980). *Ancient and Byzantine Glass from Sardis*. Archaeological Exploration of Sardis The Corning Museum of Sardis. Londra: Harvard University Press.
- Weinberg, G. R. D. (1952). *Corinth XII, The Minor Objects*, Princeton.
- Weinberg, G. R. D. (1988). The Glass Factory and Manufacturing Processes. G.D. Weinberg ve S. M. Goldstein (Editörler), *Excavations at Jalame. Site of a Glass Factory in Late Roman Palestine* içinde (s. 85-86). Columbia.
- Weinberg G. R. D. ve Stern, E. M. (2009). *The Athenian Agora Vessel Glass* (34), New Jersey: The American School of Classical Studies at Athens.

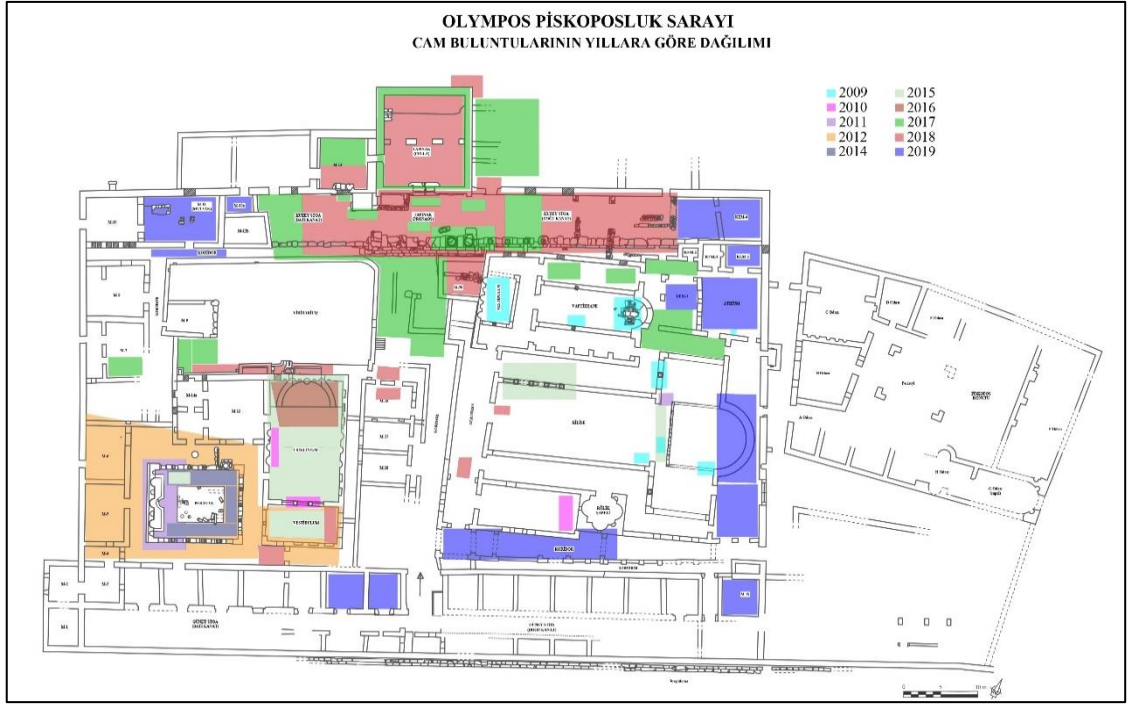
- Whitehouse, D. (1997). *Roman Glass in The Corning Museum* (1), New York.
- Young, R. S. (1951). An Industrial District of Ancient Athens. *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens* 20 (3), 135-288.
- Young, S. H. (1993). A Preview of Seventh-Century Glass from the Kourion Basilica, Cyprus. *JGS*, 35, 39-47.
- Young, S. H. (2007). Glass. A.H.S. Megaw (Ed.), *Kourion: Excavations in the Episcopal Precinct* içinde (s. 485-526), Washington: Dumbarton Oaks Research Library and Collection.
- Yurtseven, F. (2006). Tarsus Köylü Garajı Mezarı Buluntuları. *Anatolia*, 31, 91-121.
- Zaleskaya, V. (2006). *Monuments of Byzantine Applied Arts 4th-7th Centuries, Catalogue of the Hermitage Collection*, St.Petersburg.

EKLER

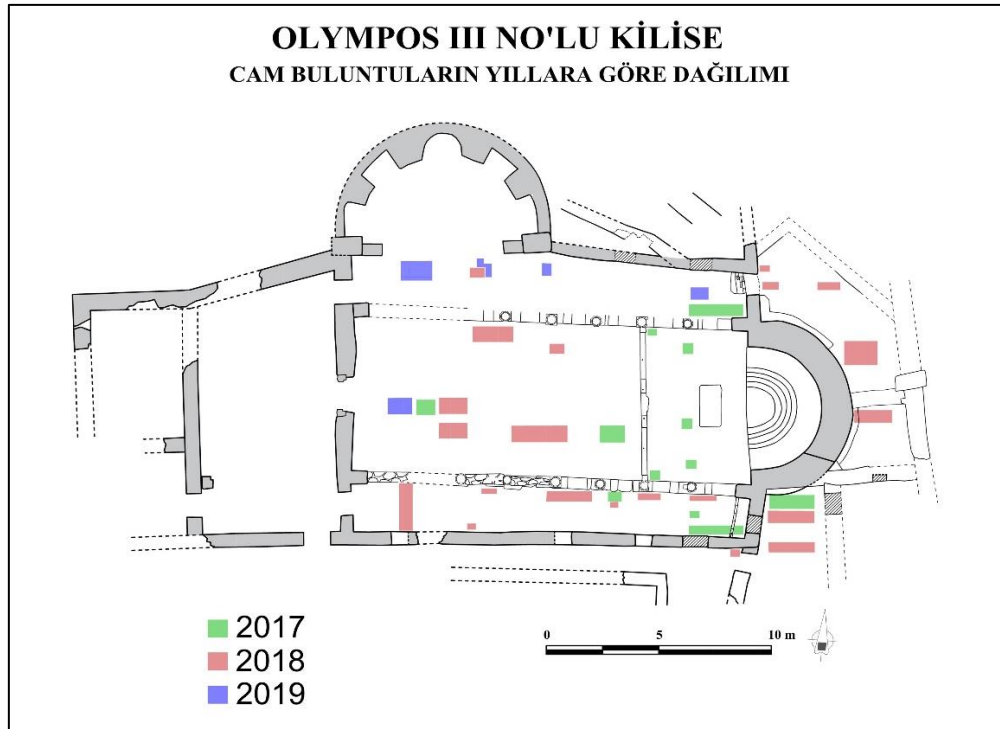
EK 1. KENT VE YAPI PLANLARI

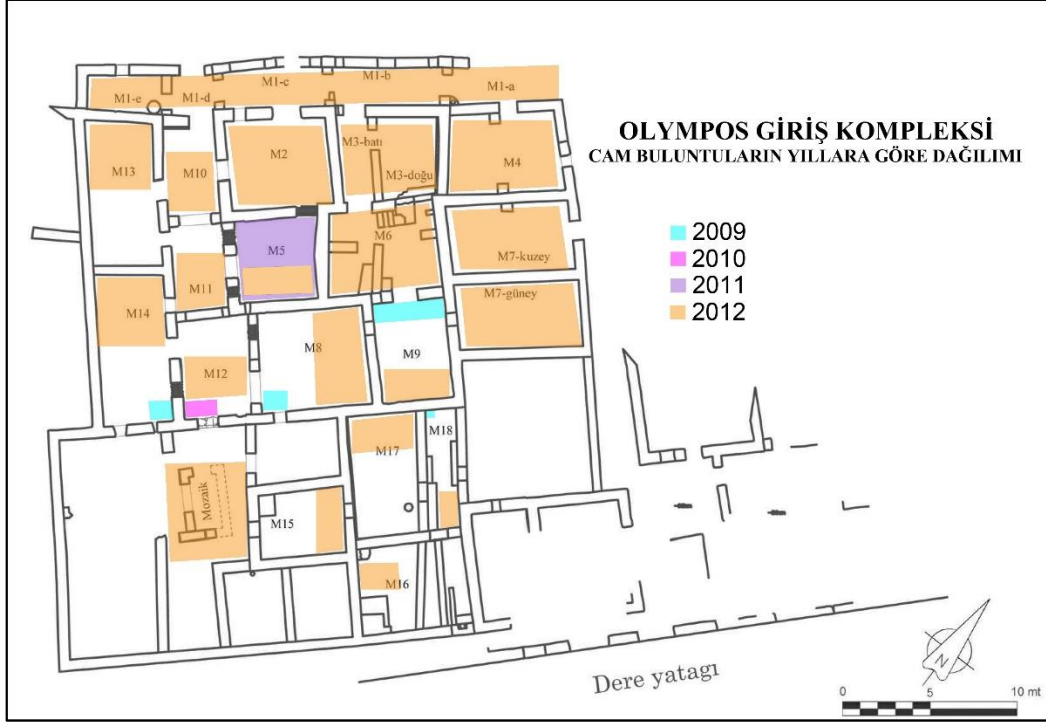
Plan 1. *Olympos Antik Kenti'nin Planı (Olympos kazı arşivi)*

Plan 2. Episkopeion (Piskoposluk Sarayı) cam buluntuların genel dağılımı

Plan 3. III. No.lu Kilise cam buluntuların genel dağılımı

Plan 4. Giriş Kompleksi cam buluntuların genel dağılımı

EK 2. LEVHALAR

A. İçi boş çubuklu kandiller (Tip 1)

B. İçi boş çubuklu kandiller (Tip 1)

A. İçi boş çubuklu kandiller (Tip 1)

B. İçi boş çubuklu kandiller (Tip 1)

A. İçi boş çubuklu kandiller (Tip 1)

B. İçi boş çubuklu kandiller (Tip 1)

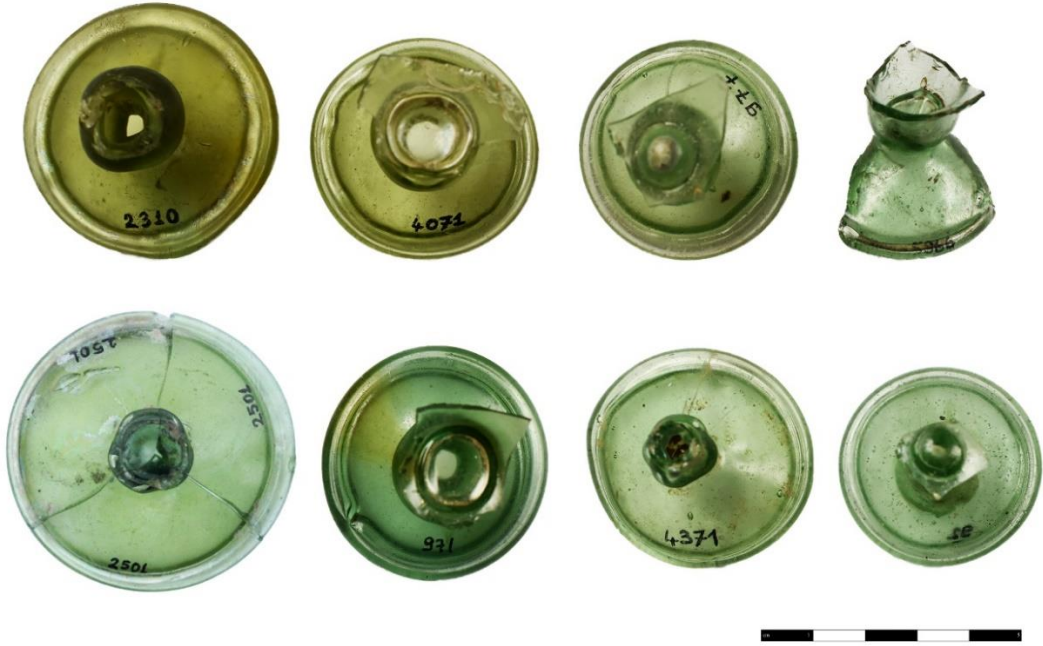
A. İçi dolu çubuklu kandiller (Tip 2)

B. Çok boğumlu çubuklu kandil (Tip 3)

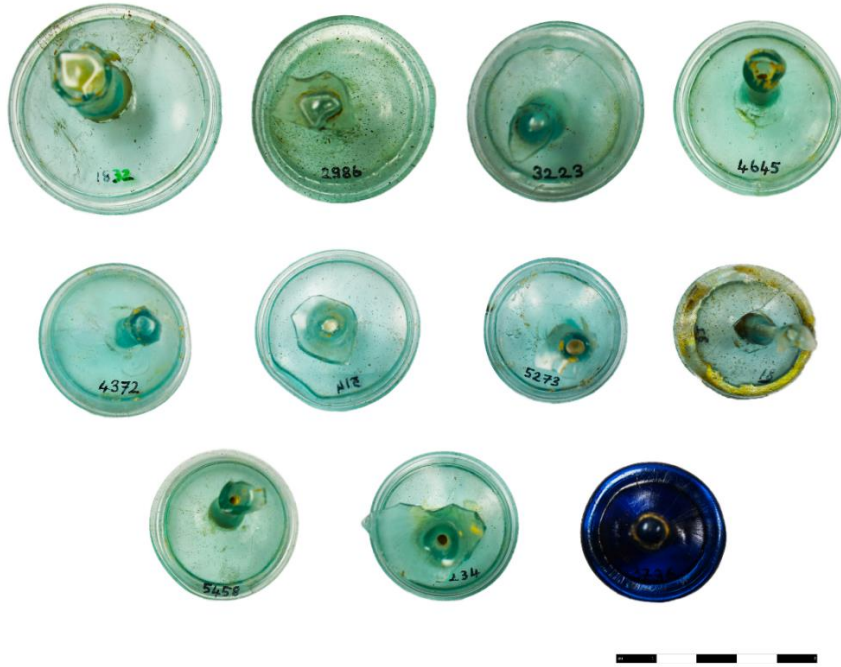
A. Katlı kenarlı ve tek boğumlu kadeh kandiller (Tip 1)

B. Katlı kenarlı ve tek boğumlu kadeh kandiller (Tip 1)

A. Katlı kenarlı ve tek boğumlu kadeh kandiller (Tip 1)

B. Katlı kenarlı ve t p biçimli kadeh kandiller (Tip 2A)

A. Katlı kenarlı ve tp biçimli kadeh kandiller (Tip 2A)

B. Katlı kenarlı ve tp biçimli kadeh kandiller (Tip 2A)

A. Katlı kenarlı ve tp biçimli kadeh kandiller (Tip 2B)

B. Katlı kenarlı ve tp biçimli kadeh kandiller (Tip 2C)

A. 3937-Katlı kenarlı ve tp biçimli kadeh kandil (Tip 2D)
3228/6117- Düz kenarlı ve tp biçimli kadeh kandiller (Tip 3)

B. 3570- Düz kenarlı ve masif kadeh kandil (Tip 4)
1905- Düz kenarlı ve tek boumlu kadeh kandil (Tip 5)

A. Ağızdan kulplu kandiller (Tip 1A)

B. Ağızdan kulplu kandiller (Tip 1B)

A. Ağızdan kulplu kandiller (Tip 1B)

B. Ağızdan kulplu kandiller (Tip 1B)

A. Ağızdan kulplu kandiller (Tip 1B)

B. Ağızdan kulplu kandiller (Tip 1B)

A. Gövdeden kulplu kandiller (Tip 2)

B. Bardak tipli kandil (Tip 1)

Levha (düz) biçimli pencere camı

A. Şamdan biçimli unguentariumlar (Tip 1)

B. Şamdan biçimli unguentariumlar (Tip 1)

A. Makara biçimli unguentariumlar (Tip2)

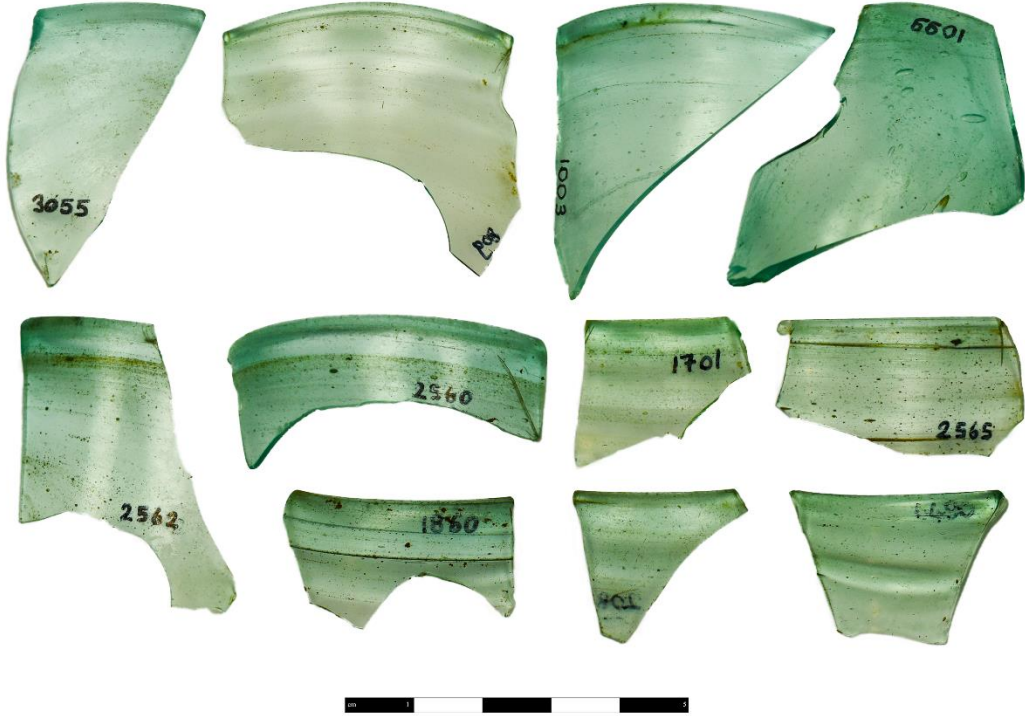
B. Konik biçimli unguentariumlar (Tip 3)

A. Konik biçimli unguentariumlar (Tip 3)

B. Küresel biçimli unguentariumlar (Tip 4)

A. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

B. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

A. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

B. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

A. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

B. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

A. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

B. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

A. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

B. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

A. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

B. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

A. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

B. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

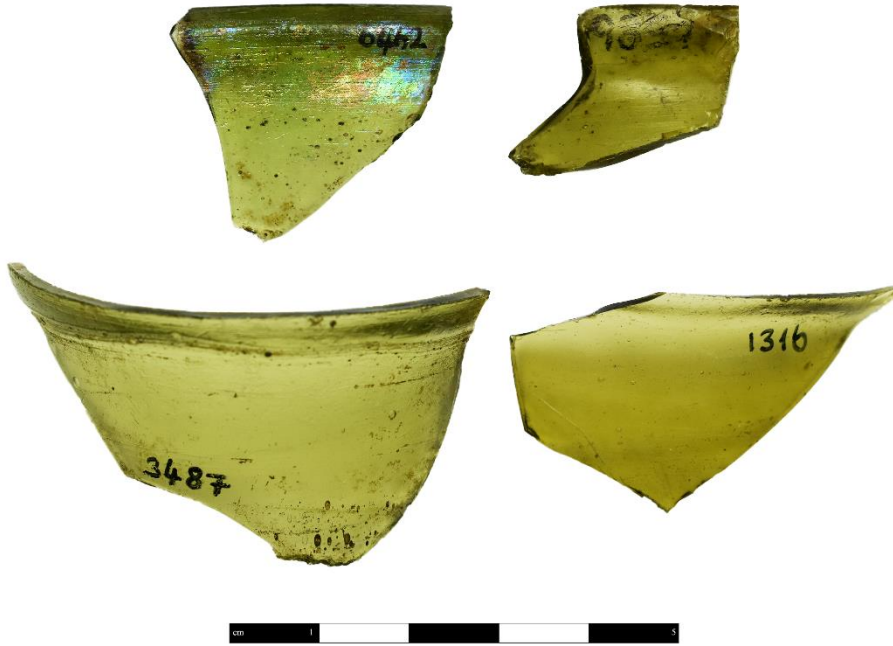
A. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

B. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

A. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

B. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

A. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

B. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

A. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

B. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

A. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

B. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli şişeler (Tip 1)

A. Konik boyunlu ve silindirik/küresel gövdeli şişeler (Tip 2)

B. Konik boyunlu ve silindirik/küresel gövdeli şişeler (Tip 2)

A. Konik boyunlu ve silindirik/küresel gövdeli şişeler (Tip 2)

B. Konik boyunlu ve silindirik/küresel gövdeli şişeler (Tip 2)

A. Konik boyunlu ve silindirik/küresel gövdeli şişeler (Tip 2)

B. Konik boyunlu ve silindirik/küresel gövdeli şişeler (Tip 2)

A. Konik boyunlu ve silindirik/küresel gövdeli şişeler (Tip 2)

B. Konik boyunlu ve silindirik/küresel gövdeli şişeler (Tip 2)

A. Konik boyunlu ve silindirik/küresel gövdeli şişeler (Tip 2)

B. Lif bezemeli ve silindirik boyunlu şişeler (Tip 3)

A. Lif bezemeli ve silindirik boyunlu şişeler (Tip 3)

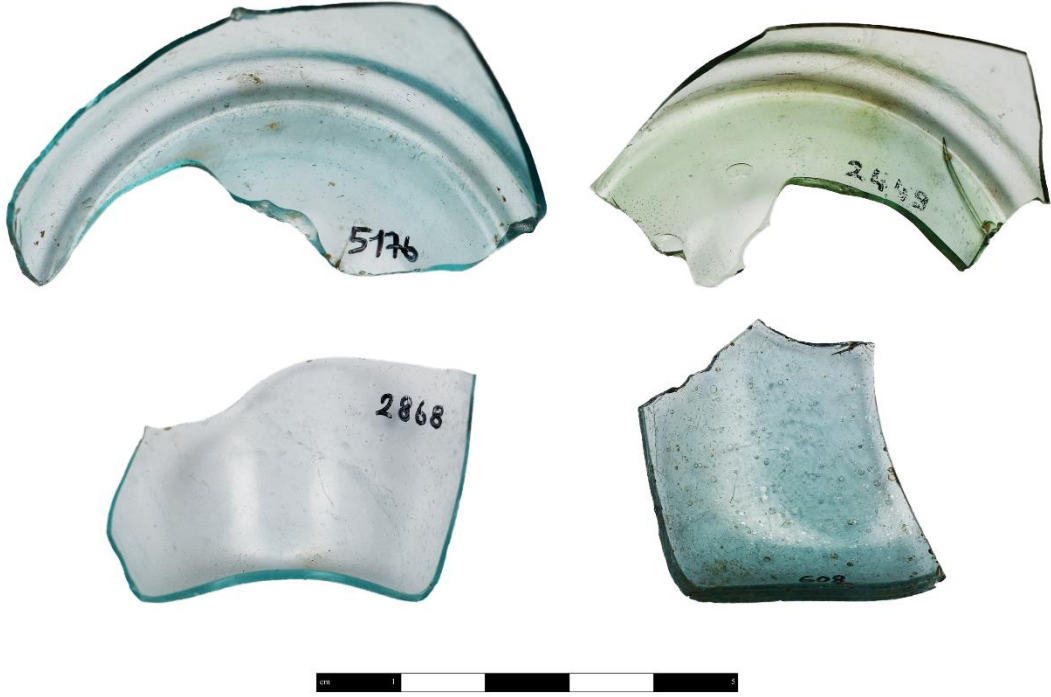
B. Lif bezemeli ve silindirik boyunlu şişeler (Tip 3)

A. Kübik gövdeli Şişe kaideler (Tip 4)

B. Halka tabanlı, dipten vurmalı Şişe dipleri (Tip 1)

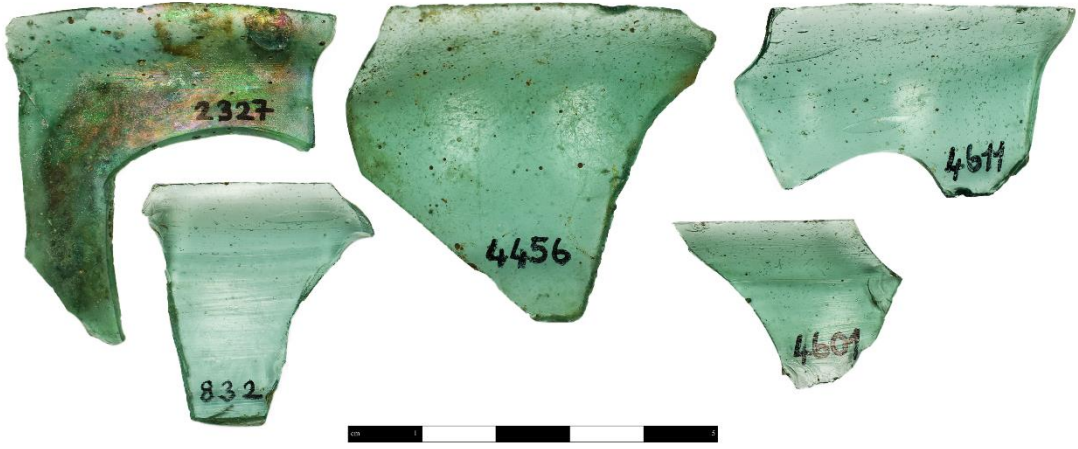
A. Halka tabanlı, iç bükey şişe dipleri (Tip 2)

B. Geniş boyunlu ve küresel gövdeli damaca boyun ve gövde parçaları

A. Derin ve küresel gövdeli kaseler (Tip 1A)

B. Derin ve küresel gövdeli kaseler (Tip 1A)

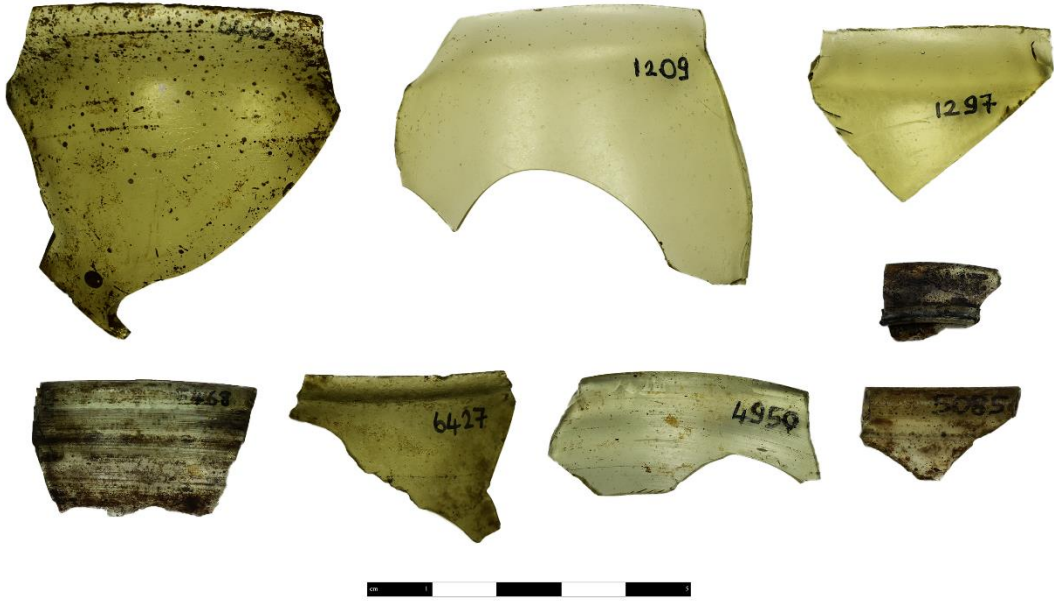
A. Derin ve küresel gövdeli kaseler (Tip 1A)

B. Derin ve küresel gövdeli kaseler (Tip 1A)

A. Derin ve küresel gövdeli kaseler (Tip 1A)

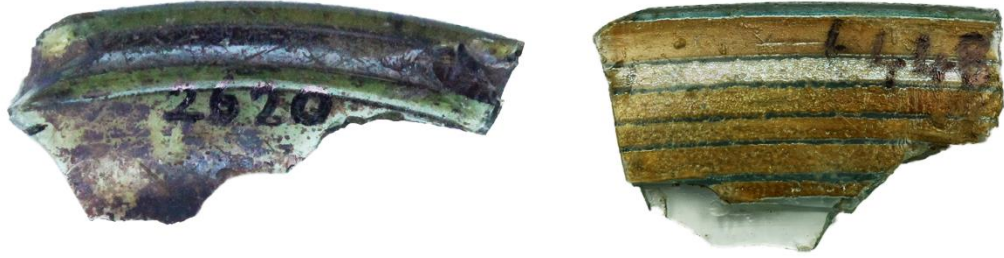
B. Derin ve küresel gövdeli kaseler (Tip 1A)

A. Derin ve küresel gövdeli kaseler (Tip 1A)

B. Derin ve küresel gövdeli kaseler (Tip 1B)

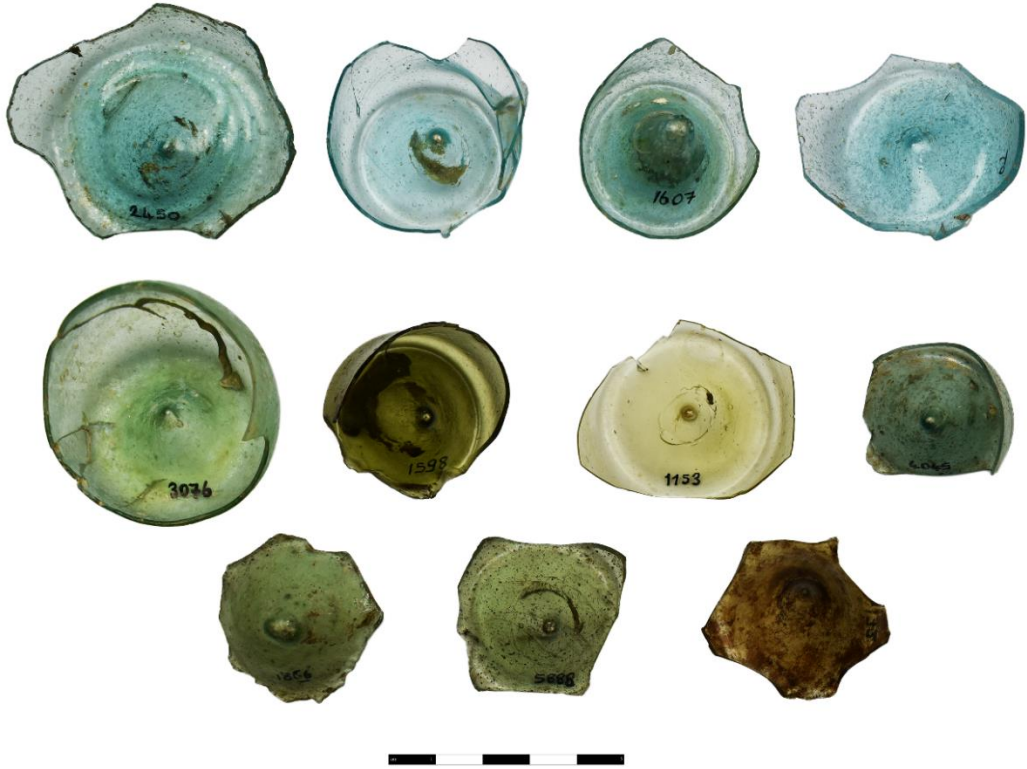
A. Sığ gövdeli kaseler (Tip 2)

B. Çift kulplu ve silindirik gövdeli sürahi boyunları (Tip 1)

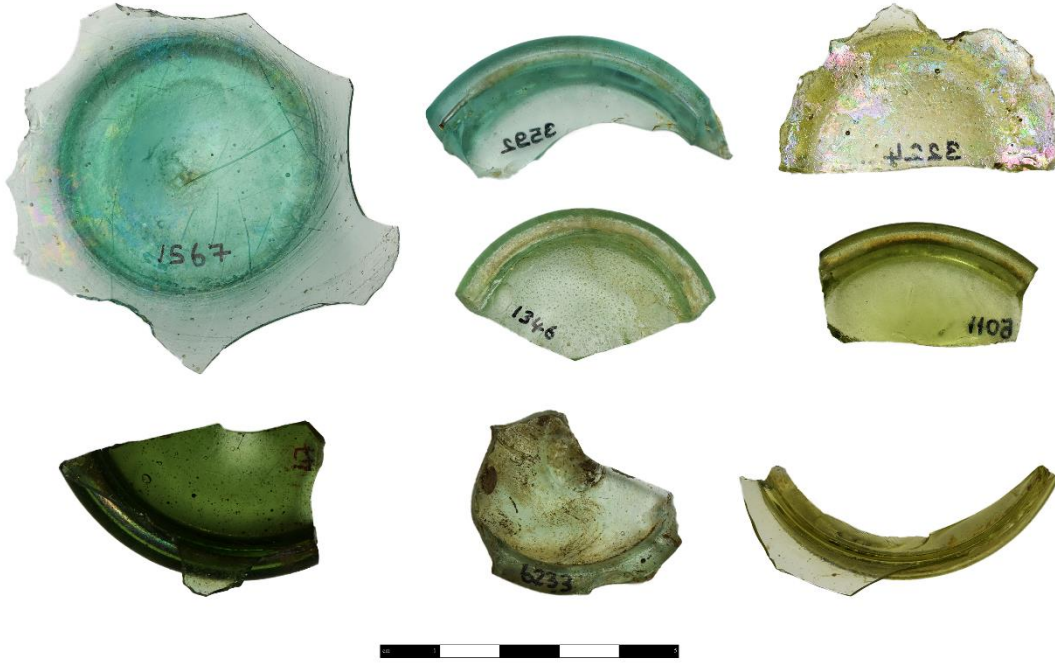
A. Tek kulplu ve prizmatik gövdeli sürahi kulpları (Tip 2)

B. Halka tabanlı, dipten vurmali bardak kaideleri (Tip 1)

A. Katlı tabanlı bardak kaideleri (Tip 2A)

B. Katlı tabanlı bardak kaideleri (Tip 2B)

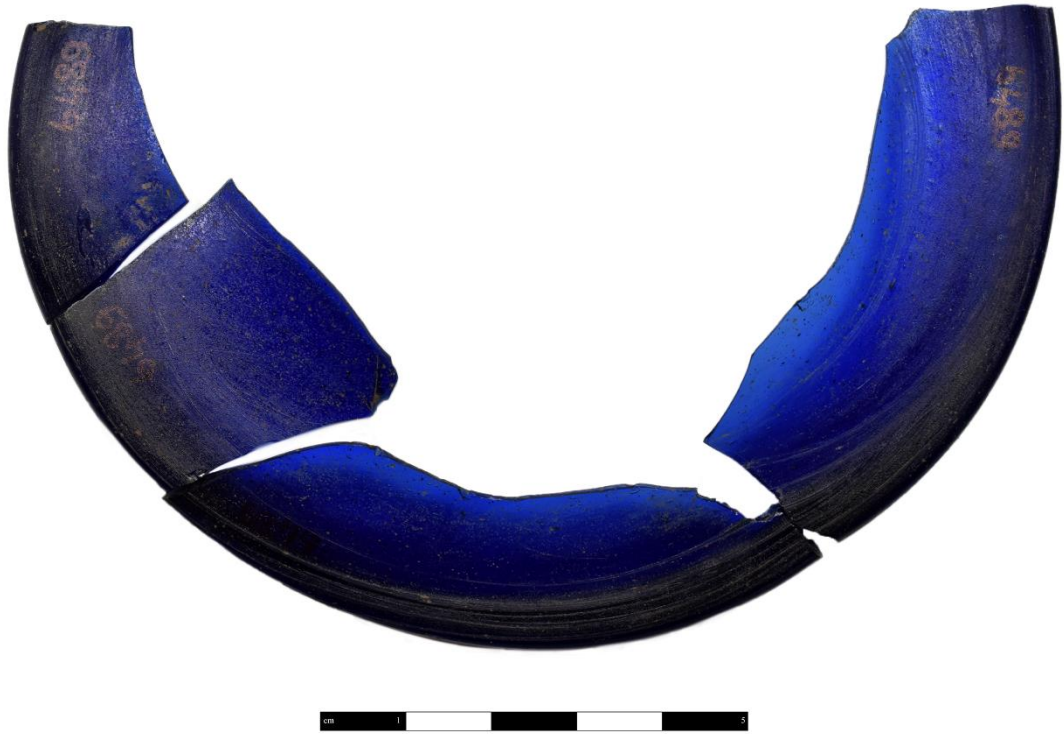
A. Çentik tabanlı bardak kaideleri (Tip 3)

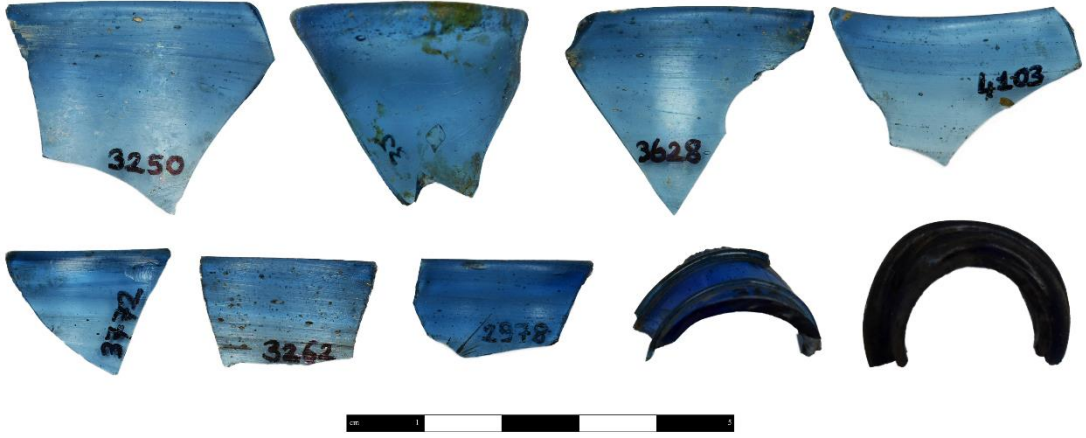
B. Kavanozlar

A. Tabaklar

B. Restitüte edilen sıg gövdeli tabak

A. İşlevi belirsiz ağız kenarları

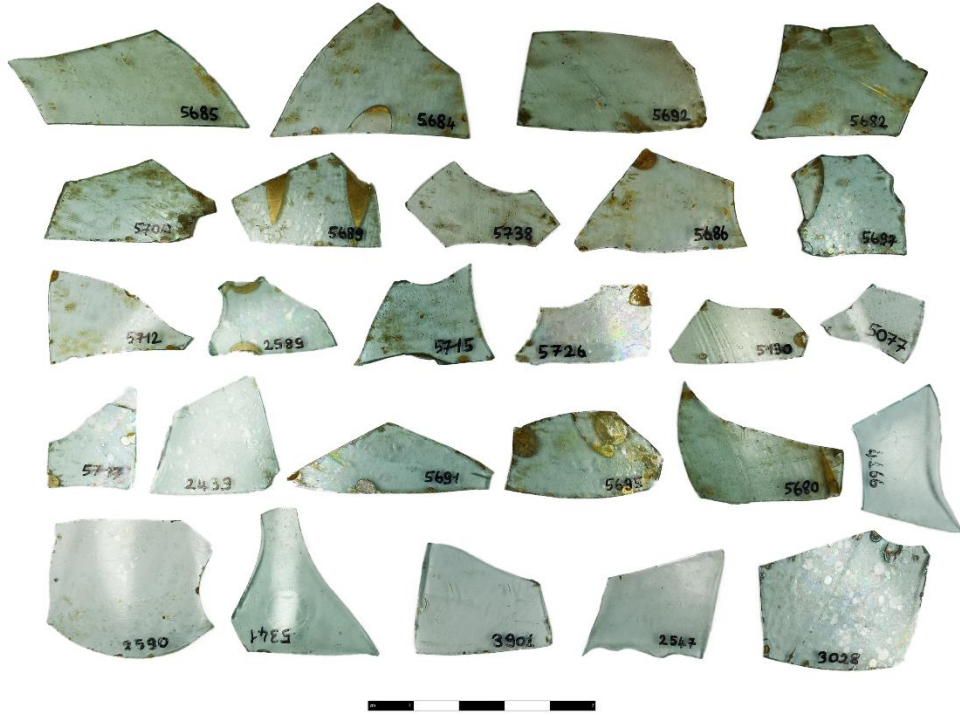
B. İşlevi belirsiz ağız kenarları

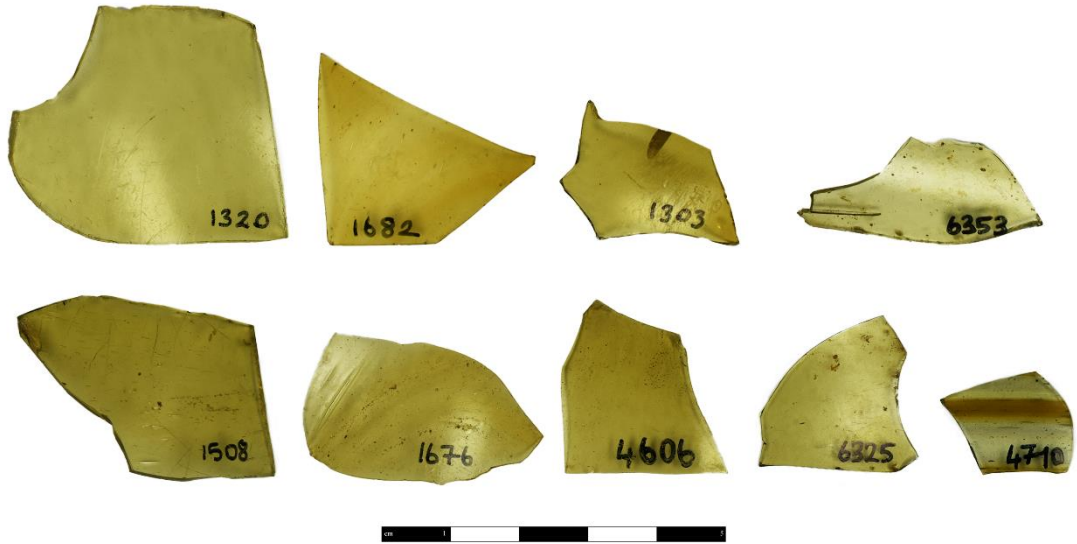
A. İşlevi belirsiz ağız kenarları

B. İşlevi belirsiz ağız kenarları

A. İşlevi belirsiz gövde parçaları

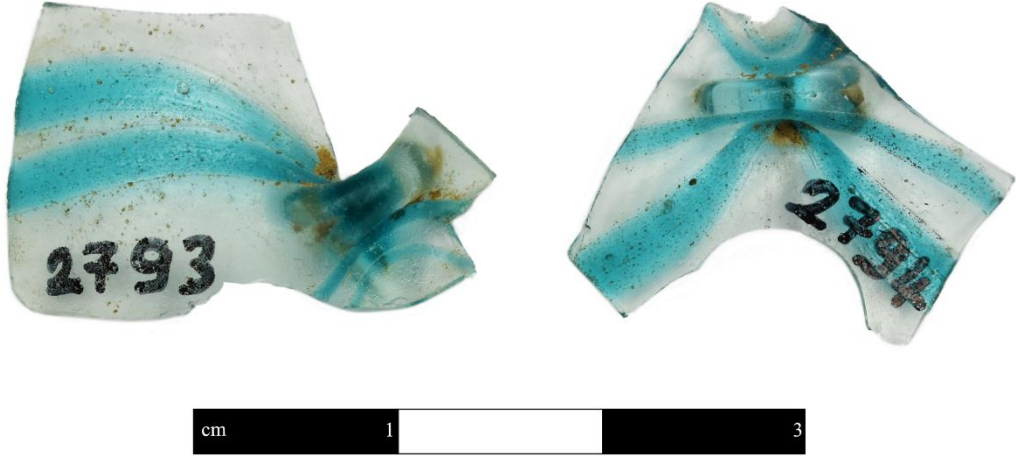
B. İşlevi belirsiz gövde parçaları

A. İşlevi belirsiz gövde parçaları

B. İşlevi belirsiz lif bezemeli gövde parçaları

A. İşlevi belirsiz lif bezemeli gövde parçaları

B. İşlevi belirsiz kulp parçaları

A. İşlevi belirsiz kulp parçaları

B. Parfüm şişesi parçaları

A. İşlevi belirsiz parçalar

B. Cam cürüfları